

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

EMIL GLÜCKSTADT

EN REDEGØRELSE AF
LAURA GLÜCKSTADT

K Ø B E N H A V N 1 9 2 9

H E N R I K K O P P E L S F O R L A G

EMIL GLÜCKSTADT

EN REDEGØRELSE
AF
LAURA GLÜCKSTADT

EMIL GLÜCKSTADT

EN REDEGØRELSE

AF

LAURA GLÜCKSTADT

K Ø B E N H A V N

H E N R I K K O P P E L S F O R L A G

1 9 2 9

EN TAK

Min Mands trofaste og udmærkede Defensorer fra 1923, Højesteretssagfører *C. L. David* og Overretssagfører *Chr. F. Brorson*, bringer jeg min Tak af ganske Hjerte. —

Det var dengang Bestemmelsen, at Overretssagfører Brorson i Forbindelse med sin Defension til Anklagens sidste Kapitel (Nationalbank-Syndikatet) vilde have holdt en Slutningstale mod alle Anklager tilsammen. Den bortfaldt ved min Mands Død; men Defensor lovede at staa mig bi, naar Offentligheden — engang med Tiden — skulde paakaldes for at give min Mand en retfærdigere Bedømmelse af hans Skæbne end dengang.

De følgende Siders Redegørelse vilde ikke have været mig mulig, saafremt Overretssagfører Brorson ikke — i fuldeste Maal — havde indfriet sit Løfte.

København, den 25. November 1929.

L. G.

TIL INDLEDNING

Der er forløbet 6 lange Aar efter min Mands Død, — siden den Østre-Landsrets Dom, som satte Bedrageriets Stempel paa hans Minde.

Gennem alle Dagene siden 1923 har det været mit urokkelige Forsæt at tage til Genmæle imod denne Dom og *Alt*, hvorpaa den er bygget.

Materialet for og imod er meget omfattende, men ikke utilgængeligt for en upartisk, historisk Prøvelse. Det rummes i:

De stenografiske Referater af Forhørene og Domsforhandlingen, trykt i Samtidens Presse, in extenso i »Berlingske Tidende«;

Beretningen af 1924 fra den ved Kgl. Ordre af 21. September 1922 nedsatte Kommission;

fhv. Nationalbankdirektør, Dr. juris C. Th. Ussings i 1926 publicerede Skrift: »Nationalbanken 1914—1924«; endelig i:

Redegørelser fra min Mands Haand, aftrykte i det følgende; og Manuskript til den replicerende Forsvarstale mod *samlige* Anklager, som den ene af min Mands Defensorer Overretssagfører Chr. F. Brorson havde forberedt til Afslutning af Domsforhandlingen ved Landsretten, men som bortfaldt ved min Mands Død forinden. Dens Argumentationer er samarbejdet med de øvrige, som Defensionen fremførte i 1923.

Den største Vanskelighed for en sand og udtømmende, historisk Oplysning og Bevisførelse beror paa Utilgængeligheden af, hvad Efterforskningen har indelukkøt i sit eget Arkiv, og — navnlig — af, hvad den har forbigaaet. Herunder i første Række de Oplysninger, som mangler — og vel i et vist Maal maaatte mangle — fra Bankdirektør Ringberg, der allerede afgik ved Døden den 14. April 1922. —

Dommen ved Østre Landsret af 7. Juli 1923 fældede min Mands Gerninger, efter at han var død, — fældede hans Minde, med den

i saadan Justits maaske temmelig enestaaende Motivering, at Sagen for hans Forholds Vedkommende, saa vidt de da inden hans Død var naaede frem til Domsforhandling, »foreligger til Paakendelse med Hensyn til Anklagemyndighedens Paastand om, at Glückstadts Bo tilpligtes at udrede Sagens Omkostninger«. Jeg véd ikke, om denne for mig anstødelige Motivering er lovmedholdelig efter dansk Ret; jeg troede ikke, de Døde havde kriminelt Værneting i København, saafremt de blot efterlod sig Formuemidler dér; en jordisk Dom over de Døde, troede jeg, tilfaldt Historikeren som Sandhedssøger og Forsker, ikke Straffedommeren som Retshaandhæver og Lovfortolker. Men naar Dommen i det foregaaende Punktum udtaler, at »Domsforhandlingen i Sagen var afsluttet med Hensyn til de Punkter,« hvorom den vil træffe Afgørelse for Sagens Omkostningers Skyld, forgriber den sig tilmed betænkeligt paa den virkelige Situation. Ti denne var, at Domsforhandlingen i alle disse Punkter skulde *suppleres* ved nye Afhøringer af min Mand. Dette bevises ved Defensor, Overretssagfører Brorsons Ord paa Retsforhandlingens 3die Dag, under hans Omtale af et »Bevismiddel«, som Rigsadvokaten uforberedt havde fremlagt, en Skrivelse af 10. Februar 1921 fra tidligere Banksekretær Erik Glückstadt til Bankens Underdirektør Nicolaysen: »Tvivler Rigsadvokaten om, at Forholdet er dette, at Etatsraad Glückstadt slet ikke har den fjerneste Anelse om, hvorfor denne Skrivelse er skrevet, medens han er ganske klar over, at den aldrig har været forelagt ham, saa maa jeg begære en Afhøring af Etatsraad Glückstadt; men nogen stor Tillid til sine Bevisligheder kan Rigsadvokaten næppe have, naar han følger et saadant Halmstraa til«. Rigsadvokaten beklager i sin Replik, at dette Brev »er kommet Forsvareren lidt sent i Hænde; . . . hvis det var noget væsentligt nyt, maatte man naturligvis forlange lidt mere Respit, . . . men denne Notits fra Erik Glückstadt er forsaaavidt ikke noget Nyt«.

Ikke desmindre fastholdt Brorson, at navnlig min Mand — og forøvrigt ogsaa Direktør Nicolaysen og Erik Glückstadt, som uheldigvis var i Amerika, — skulde afhøres for at godtgøre Notitsens komplette Betydningsløshed, og foreslog Dommerne en ufortøvet Afhøring af Glückstadt. Men Retsformanden henstillede at udsætte denne, indtil ogsaa de følgende Anklagepunkter var udprocederede, for at optage en samlet Afhøring af min Mand over mulige Diver-

genser af lignende Art, — hvoraf der kunde blive, og blev, *mange*; og dette Forslag sluttede Defensionen sig til under Hensyn til min Mands Fængselsophold og svære Sygdom.

Ikke desmindre hedder det i Dommen, netop om dette uprøvede, »ikke væsentlig nye« Aktstykke, og i dens mest kriminelle Afsnit: »Herfor taler ikke blot, . . . men navnlig ogsaa den Omstændighed, . . . ligesom det samme forudsættes i en Skrivelse af 10. Februar 1921 fra Glückstadts Sekretær Erik Glückstadt til Underdirektør Nicolaysen i Landmandsbanken.« —

Det blev altsaa disse Dommeres Lod — vistnok en saare sjælden og saare beklagelig Lod for Straffedommere i første Instans, — at de aldrig fik Anklagede at se eller høre. Det hang sammen med hele den uforsvarlige Fart, hvormed Sagen skulde føres til Dom, efter at Afhøringerne paa Domhuset var sluttede den 5te Maj. Den ekstraordinære Undersøgelses- og Domskommission havde sanket sit Anklagemateriale sammen for lukkede Døre fra den 21. September 1922 til det første, offentlige Domsforhør den 6. Februar 1923, da Dommer Rump forklarede disse Forhørs Formaal saaledes: »Det drejer sig her om at fastslaa visse Kendsgerninger. Hvis Sagen senere kommer til Domsforhandling i Landsretten, vil der i vidt Omfang være Adgang for de her mødende, baade Parter og Vidner, til igen at komme til Stede dér og udtale sig. Jeg mener altsaa, at vi ikke bør fortabe os i Spørgsmaal, der ligger uden for selve Kendsgerningerne, i den retlige Bedømmelse deraf. Det kan der blive rig Lejlighed til senere at komme ind paa.«

Programmet tro, samlede han disse »Kendsgerninger« med Biomstændigheder af »Indsigelser« (»de Afhørte kan nøjes med at fremsætte de Indsigelser, der kunde være Grund til,« men har ikke Grund til at udtale sig videre») i Tiden fra 6. Februar til 5. Maj, saa at Anklagen var forberedt gennem 7½ Maaned. Derpaa fik Forsvaret »rig Lejlighed« til at forberede sig til Domsforhandlingen — sammen med min fængslede og dødssyge Mand — i knap 6 Uger, hvorefter Landsretten gjorde sig færdig paa godt 3.

Hvis den Opfattelse er rigtig ogsaa hertillands, som en udmærket, udenlandsk Jurist har hævdet, at en Dom kun er gyldig, saafremt Domsforberedelsen er retsplejemæssig korrekt, vil den uhildede Læser i de følgende Afsnit ogsaa paa dette Punkt finde Beviser nok imod Landsretsdommens Gyldighed.

Men selvom den var gyldig *forsaavidt*, — hvad er saa en Dom?

En Dom, og da navnlig *denne* Dom, er først en Redegørelse for Personers og Forholds Historie, for indre og ydre Kendsgerningers virkelige Sammenhæng; en Livsanalyse, som Hvermand kan imødegaa og omstøde ved bedre Oplysninger. Anden Del af Dommen er Lovbetragtninger, — det rent faglige, som ligger udenfor mit Maal.

Sagens Livsindhold kender jeg saa godt som, maaske bedre end Nogen; og det er i alle væsentlige Henseender, navnlig ogsaa portrætligt, vidt forskelligt fra Billedet deraf i Landsrettens døde Rammer. Heri tør jeg haabe at finde Medhold hos Enhver, der med uhildet Betænksomhed læser mit Skrift til Ende.

Den Indvending er jeg naturligvis forberedt paa: at det er den Anklagedes Hustru, som tager til Genmæle. Men er dette ikke blot naturligt, men *nødvendigt*?

I Midtpunktet af enhver kriminel Undersøgelse staar den Person, der selv er anklaget. Hans Forklaring, hans Selvforsvar, er baade det første og det sidste, som skal høres og vurderes.

Sygdom og Død nedbrød og afbrød, hvad min Mand kunde og vilde sige; ingen Mulighed gaves *ham* for at søge sig retfærdiggjort efter Dommen.

Han kunde have gjort det langt, langt bedre end jeg; det véd jeg tilfulde.

Men jeg véd ogsaa, at hvad jeg her skriver indeholder, hvad han i hver Linje vilde have underskrevet.

EMIL GLÜCKSTADT'S VIRKSOMHED INDTIL 1922

Min Mand havde allerede fra sin Barndom været stærkt optaget af Faderens Gerning, og paa et tidligt Tidspunkt stod det min Svigerfader klart, at Sønnens Evner udpræget gik i samme Retning som hans egne. I 1894 blev han Student. Han begyndte paa Juraen, men da hans Tanker stadig kredsede om Banken, og dette greb forstyrrende ind i hans Studier, opgav han disse i 1898 for at følge sit Kald. Allerede som ung Student havde han medvirket i Banken ved et stort Arbejde. Sin første Uddannelse fik han nu ved alle de forskellige Afdelinger inden for Hovedsædet i Landmandsbanken. Herfra tog han til Udlandet, først til Hamburg og London, derefter til New York, og saa til Paris. I New York arbejdede han 1 à 1½ Aar i National City Bank. I Modsætning til saa mange unge Mænd — og vel ikke mindst »Fars Sønner« — optog han sin Gerning med dyb Alvor.

Sammen med den ledende Mand i sin Afdeling arbejdede han til langt over Arbejdstid, kom sent hjem og undte sig ingen Fornøjelser.

Det er betegnende for hans Arbejdsiver og Pligtfølelse, at da hans Fader besøgte ham i New York og vilde have ham med paa en Fornøjelsestur til San Francisco, mente han, at han hellere maatte give Afkald derpaa for ikke at afbryde sit Arbejde i Banken.

Hans Chef paaskønnede ogsaa hans Evner og Arbejde og vilde gerne have sikret sig ham i Bankens Tjeneste ved at tilbyde ham en Stilling, som langt oversteg, hvad han kunde vente sig i Landmandsbanken ved sin Hjemkomst. Men han valgte Landmandsbanken. — Der laa hans Interesse, og han kunde ikke have tænkt sig nogen anden Stilling, selv om den var større eller bedre lønnet. Den Side af Sagen interesserede ham mindre.

Han begyndte sin Gerning i Banken i August 1901 som Sekretær med en Gage af 6000 Kr. om Aaret.

Penge har aldrig spillet nogen stor Rolle for ham, maaske fordi han var vant til at have, hvad han skulde bruge, og aldrig brugte mere, end han havde. Han var ligesaa glad for Forholdene, da de var mindre, som da han senere fik en stor Stilling. Ved sin Faders Død i 1910 arvede han desuden saa meget, at han var uafhængig stillet i økonomisk Henseende.

Efter min Svigerfaders Død blev min Mand Lederen af Landmandsbanken. Der meldte sig straks det vanskelige Valg af en Med-Direktør.

Ingen af de tre af Bankens højere Embedsmænd, hvorom der overhovedet kunde være Tale paa det Tidspunkt, egnede sig efter min Mands Mening til at blive Med-Direktør, hvor god Fyldest de end gjorde i de Stillinger, som de indtog. Denne Opfattelse havde ogsaa været min Svigerfaders.

Valget faldt da paa Ringberg. I 5 Aar havde han været Direktionens Sekretær, og min Svigerfader havde sat stor Pris paa ham. Mange, der den Gang og længe efter kom i Berøring med ham, ansaa ham for meget dygtig. Min Mand betonedede: »Hvad jeg sætter saa stor Pris paa hos Ringberg, er, at han tør sige En imod. De andre staar altid og bukker og snakker En efter Munden.« Denne Mening om Ringberg falder sammen med Dr. Edv. Brandes' Udtalelse om ham til mig i 1917—18: »I Mangel af Deres Mand er det en Fornøjelse at forhandle med Direktør Ringberg, som er Deres Mand en udmærket og loyal Medarbejder, der opfatter klart og hurtigt og altid har den rigtige Forstaaelse af, hvad man forelægger ham, og dog har sin egen personlige Mening.«

I Fortsættelsen af sin Faders Gerning naaede min Mand tidligt at føre den vidt ud over Danmark; med den femdoblede Bankbalance paa 1½ Milliard Kroner ompændte den, foruden en Snes Afdelingskontorer i København, over halvhundrede Filialer i Provinsen, og fik ved hans fra alle Sider priste Initiativ sit internationale Præg i Paris (Banque des Pays du Nord) og London (British Bank of Northern Commerce, senere overtaget af Hambro's Bank). Fra dette Fodfæste grundlagde han det ærefulde Omdømme langt uden for sit Lands Grænser, som blev ham bevaret, da det skændedes i Fædrelandet.

»Den Udvikling, som Landmandsbanken undergik under hans Ledelse, var paa ingen Maade usund; det Land, der indvandttes,

var i Almindelighed godt og frugtbart. Udviklingen under Krigsperioden kendetegnes ikke ved, at Landmandsbanken finansierede alle de mange nyopdukkede Virksomheder, Industri- og Handelsforetagender, tværtimod; Landmandsbanken holdt sig som Regel fjernt fra den Slags Foretagender. Vel var Bankens Udvikling efter danske Forhold kolossal, og vel antog den efterhaanden Dimensioner, der syntes for store for Landet, men Opbygningen var sket med eminent Dygtighed, den rejste Bygning var opført af solidt Materiale. I 1920 stod Landmandsbanken saa stærkt, at intet skulde synes at kunne rokke den.«¹⁾)

Ved Siden af sin Virksomhed som Bankens Leder gjorde min Mand ogsaa gennem sin Deltagelse i Ledelsen af forskellige Selskaber en betydningsfuld Indsats.

»Selv om Landmandsbanken naturnødvendigt blev Glückstadts egentlige Liv, og selv om hans egentlige Gerning var viet Banken, fik han dog Tid til at deltage i Ledelsen af en lang Række Selskaber af dem, der har betydet mest for Udviklingen af vort Erhvervsliv. Ser man paa den lange Liste af Selskaber, til hvilke Glückstadt har været knyttet, og hvor han ved Siden af Direktionen har betydet mest for Selskabets Udvikling, forbauses man over, at det har været muligt for ham at overkomme det Arbejde, der har hvilet paa ham. Men paa Grund af sin Hurtighed, sin kolossale Arbejdskraft var han i Stand til at overkomme det, som for andre synes uoverkommeligt; han fik Tiden til at slaa til baade til sin Gerning i Banken og til sin Gerning udenfor Banken. Først i de sidste Aar, da Staten i saa høj Grad lagde Beslag paa hans Tid, og da Sygdommen havde knækket hans Arbejdskraft, oversteg det, han havde paataget sig, hans Arbejdskraft.«

Om min Mands Betydning for de Virksomheder, i hvis Ledelse han tog Del, vidner — iblandt mange andre — den Skrivelse, som Direktøren for Københavns Frihavns-Aktieselskab den 11. Oktober 1922 sendte ham ved hans Afgang som Bestyrelsens Formand:

»Jeg føler stærk personlig Trang til ved Deres Fratræden fra Københavns Frihavns-Aktieselskabs Bestyrelse at bringe Dem min oprigtigste Tak for den lange Tid, De har været mig behjælpelig

¹⁾ Citaterne i dette Kapitel er, hvor ikke andet er angivet, fra Højesterets-sagfører Davids Indledningstale ved Landsretten.

i min Virksomhed som Frihavnsdirektør. Deres venlige Forstaaelse og klare Raad i alle foreliggende Tilfælde har stedse været mig en uvurderlig Støtte, og jeg føler fuldt ud, at det skyldes Deres klare Syn paa Frihavnens Forhold, at den har kunnet indtage sit nuværende Standpunkt. Det er mig derfor en stor Sorg at miste Samarbejdet med Dem.«

Og i »den Retning maatte alle Udtalelser gaa, som man kunde æske fra de Selskaber, han har staaet i Forbindelse med. Alle, der har haft med Glückstadt at gøre, har bestemt følt, at de kunde have den mest ubetingede Tillid til ham, og at paa hans Ord kunde man stole, ligegyldigt om det var skriftligt eller mundtligt.«

I Verdenskrigens svære, og Efterkrigens i visse Henseender vanskeligere Aar, blev Nationens økonomiske Opgaver, derimellem nogle af dens Livssager, lagte paa min Mands Skuldre; og Ingen har sagt, at de kunde løses bedre og uegennyttigere. I hvilken international Rangklasse han derefter stod som Finansmand, beviser hans Kaldelse i 1921 fra Folkenes Forbund til som ledende Komitémedlem at undersøge Mulighederne for Østrigs økonomiske og finansielle Redning.

Fra 1915 begyndte min Mands Rejser ifølge de ham overdragne nationale og internationale Hverv. De var meget anstrengende og paa et vist Tidspunkt (Undervandsbaadskrigen) tillige yderst farefulde. Men han var altid rede, naar der blev kaldt paa ham. I Krigsaarene sejlede han mere end 40 Gange over Nordsøen, de fleste Gange for Staten; under den udvidede Undervandsbaadskrig som den eneste officielle Stats-Repræsentant. Jeg skal særlig nævne en to Ugers Rejse under Konvoj i Oktober 1917; Besætningen om Bord vilde ikke med, saa at Skibet maatte ligge 8 Dage og vente paa nyt Mandskab; et Uvejr splittede Konvojen, og Skibet foran blev torpederet.

Min Mand rejste — i Modsætning til hvad der gjaldt andre, men med Urette blev fortalt om ham i en af de mange Legender — uden Sekretær eller Tjenerskab og uden »Staffage« af nogen Art. Da hans Helbred gav Anledning til alvorlige Bekymringer, fulgtes han efter min udtrykkelige Anmodning af en trofast Ven. Til store Konferencer — overalt, hvor det lod sig gøre — optraadte han alene og udførte personlig *alt* Arbejdet; dette gælder ogsaa det Aar, han var i Paris angaaende Sønderjylland, og hvor der kun i en Maaned,

saa vidt jeg erindrer, var en ung Mand fra Udenrigsministeriet dernede. Han havde daglig Konferencer, der strakte sig over mange Timer, snart paa Fransk, snart paa Engelsk. Han udfærdigede selv alle sine Indlæg paa de forskellige Sprog og sine Rapporter. Vi havde Kufferter fulde af Dokumenter, han skulde gøre sig bekendt med. Endog Maskinskrivning af Rapporter og Indlæg og Afsendelse af Telegrammer udførte han selv. Om Aftenen var han som Regel syg og træt, hvilket selvfølgelig prægede vort i Virkeligheden — trods alle Legender — stiltfærdige Liv.

Som Statens officielle Repræsentant overdrog man ham *under Krigen* først og fremmest af *Socialopgaverne* »hele Kulordningen, ikke blot saaledes, som den under Glückstadts Ophold i Forsommeren 1915 i London blev aftalt, men ogsaa saaledes, som den under de skiftende Faser senere maatte ændres; navnlig efter at Undervandsbaadskrigen var bleven erklæret, maatte Glückstadt atter over og træffe fornyede Aftaler. Denne for vort Land saa overordentlig vigtige Sag, — jeg overdriver ikke, naar jeg siger, at der paa det Tidspunkt ikke var nogen vigtigere Sag for Landet end Ordningen af Kulspørgsmaalet, — fik Glückstadt ordnet paa en Maade, der fuldtud tilfredsstillede baade Regeringen og de danske Erhverv.« Efter Tilvejebringelsen af den første Ordning skrev Udenrigsministeren den 22. Juli 1915 til min Mand: »Efter at Etatsraadens Mission i England nu er afsluttet med saa udmærket Resultat, beder jeg Dem modtage Regeringens varme Tak for den Beredvillighed, hvormed De har paataget Dem dette for Landet saa vigtige Hverv.« —

Derefter førte han Forhandlingerne i London i Efteraaret 1917 om udvidet Export af danske Artikler og om udvidet Export fra England til Danmark samt om Laan til den engelske Regering. Min Mand var over en Maaned i London og »alle disse Opgaver, som man havde anmodet Glückstadt om at løse, løste han til den fuldeste Tilfredshed.« I Udenrigsministerens Brev af 13. December 1917 hedder det: »Herved tillader jeg mig overfor Etatsraaden at udtale Udenrigsministeriets bedste Tak for Deres Arbejde i London og for de opnaaede Resultater. Jeg udtaler ogsaa min Tak, fordi De vil paatage Dem at repræsentere Danmark ved de fra engelsk Side foreslaaede Forhandlinger med de amerikanske Delegerede.«

Det var i denne Forbindelse — Erhvervsspørgsmaalene — ogsaa min Mand, som »i Forstaaelse med den danske Regering afsluttede de forskellige Laan under Krigen, som danske Banker ydede til Institutioner rundt om i de krigsførende Lande, Laan, som indirekte i alt Fald var af den største Betydning for vore Erhverv, og navnlig for vor Eksport.« —

Efter Krigen kom *finanspolitiske* Spørgsmaal i Forgrunden; min Mand mødte paa Finanskonferencen i Bryssel i Efteraaret 1920, den internationale Hjælpekonference i Paris s. A., Konferencen i London angaaende International Corporation i 1922 og Genua-Konferencen i April—Maj 1922, og *navnlig* — i 1920 — ved de store Forhandlinger om Sønderjylland.

Om »International Corporation«, der paatænktes dannet til Genoplivelse af Samhandelen med de i økonomisk og anden Henseende svage Lande, hedder det i en Udtalelse fra den nogen Tid forinden fratraadte Udenrigsminister Harald Scavenius: »Etatsraad Glückstadts Udsendelse fandt Sted, efter at han af Nationalbanken var udpeget som den bedst egnede til dette Hverv. Naar jeg efter Samraad med Statsministeren henvendte mig til Nationalbanken, var det, fordi den Sag, der skulde forhandles, var af væsentlig om ikke udelukkende finansiell Natur. Udsendelsen til Genua var en naturlig Følge af Udsendelsen til London, idet en af de for os mest vigtige Sager, der vilde komme til Behandling paa denne Konference, netop var Spørgsmaalet om Dannelsen af en »international corporation«. Det gjaldt for Danmark om at kunne deltage i et saadant Selskab, men dog paa en saadan Maade, at Landet ikke paatog sig Forpligtelser, der laa udover det naturlige og rimelige. Dette blev opnaaet. At senere dette projekterede Selskab ikke blev oprettet, ændrer formentlig ikke noget heri.« Ministerens Erklæring slutter: »Skal jeg resumere, vil jeg udtale, at Etatsraad Glückstadt efter min Mening altid har udført de af ham overtagne Hverv med stor Dygtighed, Omhu og Ansvarsfølelse, af hvilken Grund han har været i Stand til at yde Staten værdifulde Tjenester.«

Om Genua-Konferencen hedder det i den nedenfor omtalte Erklæring fra Direktør Marcus Wallenberg som Formand for Folkeforbundets Finanskomité: »Ogsaa ved Genua-Konferencen i 1922 spillede Glückstadt en fremtrædende Rolle. Han blev indsat i vig-

tige Komitéer, deltog i Arbejdet med Interesse og var altid rede til at fremkomme med et Initiativ, som fortjente Opmærksomhed.«

Den største Ydelse for Statens Interesser efter Krigen var selvfølgelig min Mands Arbejde for *den sønderjydske Sag* og for den finansielle Ordning, der var en Følge af de sønderjydske Landsdeles Indlemmelse. »Da Regeringen anmodede Glückstadt om at paatage sig dette Hverv, var Glückstadt betænkelig ved at paatage sig det, idet han forudsaa, at Hvervet vilde lægge Beslag paa hans Arbejdskraft og Tid for en længere Periode. Han paatog sig det imidlertid, fordi han mente, at der ikke var andre herhjemme, der som han var i Stand til at udføre dette Hverv. Havde han tænkt sig, at det skulde komme til at dreje sig om ca. et Aars Arbejde, og at midt under dette Arbejde den Verdenskrise begyndte, som skulde ramme hans Bank saa stærkt, saa havde han saa vist ikke paataget sig dette Hverv. Allerede i Februar 1919 havde Glückstadt paa Regeringens Opfordring deltaget i en Rejse til Paris sammen med Repræsentanter for de 4 Partier for at forebringe den danske Stats Ønsker med Hensyn til Slesvig; og for at være til Stede under selve Fredsforhandlingerne var Glückstadt i Paris efter Finansministerens Opfordring fra Marts 1919, til Fredstraktaten var blevet underskrevet i Juni samme Aar. Glückstadt var i den Periode optagen fra Morgen til Aften i vigtige Konferencer med de forskellige i Fredskonferencerne deltagende. Forhandlingerne angaaende den finansielle Ordning, der nødvendiggjordes ved de sønderjydske Landsdeles Indlemmelse, begyndte i 1920.«

»Som Følge af den sønderjydske Sag og hvad dermed stod i Forbindelse, var Glückstadt borte fra Landet i 3 Maaneder af første Halvdel af 1920 og hele sidste Halvdel af 1920, blot med Undtagelse af 2 Dage, hvor han var hjemme for at konferere med Ministeriet. Det Arbejde, der her var lagt paa Glückstadts Skuldre, var overordentlig vanskeligt.« Som Modstander havde han nemlig ikke blot Tyskland, der selvfølgelig ønskede at faa det mest mulige for de Statsaktiver, der overdroges, og at faa den størst mulige Andel i den Tyskland paahvilende Statsgæld overtaget af Danmark, men praktisk talt ogsaa de Allierede, jfr. Harald Scavenius' Udtalelse straks ndfr. »Forhandlingernes Vigtighed og Vanskelighed krævede, at Glückstadt intet Øjeblik slap dem af sin Haand, men blev paa

Pladsen, indtil de var afsluttede. Den Ordning, der efter langvarige Forhandlinger endelig naaedes, talte i lige høj Grad til Ære for Glückstadts Ihærdighed som for hans Dygtighed og Smidighed som Forhandler.« Harald Scavenius erklærer herom: »Skal jeg nu udtale mig om min personlige Opfattelse af dette Arbejde, vil jeg sige, at Etatsraad Glückstadt efter min bedste Overbevisning udførte det af ham efter Opfordring overtagne Hverv paa en sjælden dygtig og for Statens Interesser fuldtud tilfredsstillende Maade. Hvervet, der i sig selv var vanskeligt, blev ikke gjort lettere ved, at de Allierede, i hvis Kasse Beløbet skulde gaa, naturnødvendigt, trods al mulig Sympati for og med Danmark, i denne Sag maatte føle deres Interesser noget mere i Overensstemmelse med Tysklands end med Danmarks. Som Forhandlingsgrundlag forelaa en tysk Fordring paa 107 Mill. Guldmark, der var fremkommet ved en fra tysk Side sket Vurdering af de Statsejendomme med mere, Danmark skulde overtage. Fra dansk Side var foretaget en lignende Vurdering, der dog i mangt og meget afveg fra den tyske og derfor naturligt fremtraadte med en betydelig mindre Slutsum end denne, nemlig med 62 Mill. Guldmark. Det, som det altsaa drejede sig om, var at naa til en Ordning, der, gennem Reduktion af de efter vor Mening for høje tyske Krav, nærmede sig saa meget som muligt til den fra dansk Side foretagne Vurdering. Forhandlingerne varede med enkelte mindre Afbrydelser til ind i December 1920, altsaa godt $\frac{3}{4}$ Aar. Resultatet, der dengang blev modtaget med almindelig Tilfredshed i Danmark, en Tilfredshed, der ogsaa fandt Udtryk i Folketinget, blev som bekendt, at Danmark til Reparationskommissionen skulde indbetale 65 Mill. Guldmark, hvilket vil sige 42 Mill. Guldmark mindre end de fra tysk Side oprindelig opstillede Fordringer, og kun 3 Millioner højere end den danske Vurdering.«

Det indvundne Beløb af 42 Mill. Guldmark udgjorde efter den Tids Kurs omkring 60 Millioner danske Kroner.

De skiftende Finansministre benyttede min Mand som Statens Tillidsmand og som finansiel Raadgiver ved Optagelsen af Statslaan lige siden 1912; det var ham, der placerede disse Laan og traf de fornødne Aftaler; det var ham, der under Krigen, da Staten efterhaanden optog ret betydelige Laan, var Regeringens fornemste Medhjælp, og »det var hans Skyld — og hans Skyld alene — at Danmark optog udenlandske Laan til en Rente, som ikke over-

steg 5 Procent, skønt vore Nabolande blev nødt til at laane til højere Rente. Hvad dette betød ikke blot for Statens Økonomi, men for vort Laanemarked i det hele, behøver jeg ikke at komme nærmere ind paa.« Og det erkendtes paa rette Sted. Statsminister Neergaard udtalte i Oktober 1920, da han forelagde det store amerikanske Laan: »Jeg mener altsaa, at Laanet er stiftet paa saa gunstige Vilkaar, som der overhovedet kunde være Tale om, og vi skylder Etatsraad Glückstadt megen Tak for hans dygtige Ledelse af denne Laaneoperation.«

Dr. Edvard Brandes skrev, da han fratraadte som Finansminister (i 1920) bl. a. følgende til min Mand: »Jeg føler imidlertid, at jeg maa slutte disse Linjer med en sidste Tak for det Utal af Tjenester, hvormed De lettede en brydsom Vej for mig i 5-6 Aar. Jeg skylder Dem overmaade meget, og mere, end jeg kan afbetale.« Hvortil Dr. Brandes i Modgangens Begyndelse, den 19. August 1922, føjede: »Jeg haaber, at De ikke lader Dem paavirke af ondsindede Bestræbelser, der kan tænkes rettet imod Dem. De skal altid erindre, at De er og bliver den indsigtfuldeste, den videstskuende, den eneste store Financier, som Danmark ejer.«

Hans Navn var allerede vidtbekendt, da han i 1921 — til Ære for Landet, Banken, sig selv — af Folkenes Forbund kaldtes til at lede Spørgsmaalet om Østrigs økonomiske og finansielle Sanering og derved instruere hele Undersøgelsen og afgive Rapport om dette store Problem. Den daværende Formand for Folkeforbundets Finanskomité Bankdirektør Marcus Wallenberg erklærer, at den afgivne Rapport »har udgjort Grundlaget for det følgende Forslag, som senere blev fremlagt af Finanskomitéen, og som er blevet godkendt af Folkenes Forbunds Raad. Jeg har af mine Kolleger inden for Finanskomitéen faaet den Opfattelse, at ingen i saa høj Grad som Glückstadt har bidraget til den omtalte Rapport, ligesom jeg kan bekræfte, at de Indlæg i Diskussionen inden for Finanskomitéen vedrørende Østrig og andre Spørgsmaal, som gjordes af Glückstadt, altid var prægede af Klogskab og fremført paa en beskeden Maade.«

Ved min Mands Død fik jeg Brev fra Folkeforbundets Generalsekretær, der bl. a. gav Udtryk for Taknemlighed og Anerkendelse for den Maade, hvorpaa denne yderst vanskelige Opgave var blevet løst. Og hvor ærefuldt Mindet om ham bevaredes, viser ikke blot Udtalelser i min Besiddelse fra Folkeforbundets Generalkommissær

i Østrig, Dr. Zimmermann, men tillige — tre Aar efter hans Død — en Korrespondance fra den finske Forfatter Claes v. Behrenscreutz; det hedder deri: »For den historiske Nøjagtigheds Skyld maa det nævnes, at man her i Østrig, netop i disse Dage, da Saneringen officielt erklæres som opnaaet, idet Folkeforbundets Finanskontrol nu inddrages, ogsaa giver Emil Glückstadt en stor Del af Takken og Æren for det Resultat, man har naaet ved at arbejde videre paa det Grundlag, han ved sin Indstilling til Folkeforbundet skabte. Fagfolk paastaar, at det Arbejde, han i Løbet af forbausende kort Tid gennemførte, var af kolossale Dimensioner, og det blev fuldbyrdet med en uangribelig Grundighed. Og blandt Østrigs førende Statsmænd har jeg hørt den Paastand fremsat, at hvis Glückstadt ikke selv havde været Bankdirektør, vilde han ganske sikkert være bleven en af Verdens største »Finanslæger« paa de internationale Statsfinansers Omraade.«

Dette viser *Udlandets* Opfattelse af min Mand, *efter* Sammenbrudet og *efter* Landmandsbanksagens Afgørelse. —

Hvorledes kompetente Mænd i Skandinavien saa paa min Mand — ogsaa efter at Sagen var rejst —, fremgaar uomtvisteligt af det Brev, den ældste af Brødrene Wallenberg i Stockholms Enskilda Bank, den tidligere Udenrigsminister Knut Wallenberg, en af Nordens ypperste Mænd, tilskrev min Mands Defensorer: »Min Opfattelse af Etatsraad Emil Glückstadts Egenskaber som Bank- og Finansmand kan jeg klarlægge i nogle faa Ord. Nær bekendt med og god Ven af hans Fader har jeg set ham vokse op og blive uddannet til at efterfølge Faderen som Leder af Landmandsbanken. Sjældent har jeg set en ung Mand med saa udprægede Egenskaber og saa god en Uddannelse for sit Fag som Emil Glückstadt. Selv vilde jeg aldrig have betænkt mig paa i hans Hænder at lægge de vanskeligste Hverv, ti han var en behagelig og meget dygtig Underhandler; og paa hans ærlige Forsæt har jeg ikke tvivlet, og kan jeg heller ikke nu tvivle.«

Summen af disse — og mange flere — eenstemmige, inden- og udenlandske Vidnesbyrd kan afsluttes med følgende Ord fra Højesteretssagfører Davids Indledningstale:

»Jeg begaar ikke nogen Uretfærdighed, hverken mod Nutidens eller Fortidens Bankmænd, naar jeg siger, at meget faa er naaet op ved Siden af Glückstadt. At han som Bankmand havde sin Be-

grænsning, sine Fejl, det skal villigt indrømmes — hvem har ikke det. Som det væsentligste vil jeg pege paa, at han viste for stor Tillid til de Folk, han skulde arbejde sammen med. Hans lyse og optimistiske Syn prægede for meget hans Opfattelse baade af Mennesker og Forhold. Havde hans Syn været mindre optimistisk, eller havde han ved sin Side haft en Mand, der paa dette Punkt kunde have givet ham det fornødne Supplement, vilde hans Navn den Dag i Dag have lyst med den samme Glans, hvormed det lyste for nogle Aar siden, saa vilde han stadig have været nævnt, ikke blot som Danmarks betydeligste Finansmand, men ogsaa som en af Europas betydeligste Finansmænd. Selv om der maatte være andre Mænd, der i Krigens Aar kan nævnes ved Siden af Glückstadt som dem, der har udført et betydeligt Arbejde for Staten, saa er der ingen anden Privatmand, hvis Navn i Aarene umiddelbart efter Krigen kan nævnes ved Siden af Glückstadts; der er ingen, som kan nævnes i Nærheden af ham.«

Den Verdenskrise, som i 1920 først ramte de japanske Silkelagre og dette Lands kostbare og ubeskæftigede Tonnage, gik hurtigt over hele Amerika og imod Øst; overalt laa Varerne usælgelige; Sølvprisen halveredes, de russiske og de centraleuropæiske Købere udeblev, og ved Aarets Slutning var Krisen naaet til Danmark. Den aflæses af Pristallene; det højeste var i November 403; et halvt Aar senere 253, og ved Udgangen af 1921: 178. Den »upartiske« Bankkommission af 21. September 1922 erkender i sin Beretning af 7. Januar 1924: »Naturligvis maatte en økonomisk Omvæltning af saadanne Dimensioner — større end nogen, Verdenshistorien tidligere har kendt — under *alle* Forhold øve en følelig Virkning paa en Bank af Landmandsbankens Størrelse; den kunde selvfølgelig ikke undgaa at give Banken Tab, og den maatte kræve baade stor Dygtighed og Paapasselighed til Imødegaaelse af dennes mangeartede Virkninger«.

Min Mands Dygtighed er belyst foran ved hans egne Gerninger og Andres Ord, der er vægtigere end Kommissionens. Derfor tilføjer dennes Beretning ogsaa, at Katastrofen i 1922 blev uafvendelig, »fordi Banken i Krisens Øjeblik faktisk stod uden Ledelse, ialt Fald uden den kraftige, overlegne Haand, der, da Strømmen vendte,

havde baade Mod og Dygtighed til resolut at lægge Roret om, erkende Fortidens Brist og, omend i yderste Øjeblik, søge at raade Bod paa disse. For Bankens Stilling i Kriseperioden har det endvidere været af afgørende Betydning, at Glückstadt i lange og efter Forholdenes Udvikling overordentlig vigtige Perioder opholdt sig i Udlandet. Selvfølgelig kunde han ikke paa Afstand, uden virkeligt Overblik over Forholdene, træffe de Dispositioner, der var nødvendige, og som i høj Grad kunde have begrænset Katastrofens Omfang.«

Det erkendtes af min Mand, — og det erkendes paa dette og andet Sted, — at hans forud omtalte Rejser, som paa afgørende Punkter bragte Land og Folk store Fordele, blev skæbnesvangre for hans Bank af Aarsager, som baade var saglige og personlige, — men som hverken han eller Kommissionen eller nogen Nationaløkonom kunde forudse.

Det gælder allerede tildels selve Krisen, hvis Komme unægtelig var forudseelig; men selv de bagklogeste Profeter og Professorer var af alle mulige forskellige Meninger om, *hvornaar* den vilde komme, og *hvor længe* den vilde vare, og om der snart efter vilde komme *endnu* højere Priser. Ti her mødte jo en Krise af *Højkonjunktur og Underproduktion* i Forening; og den var ikke skabt efter det sædvanlige Skema.

Det er let nok — navnlig nu — at skolemesterere med hin Beretning over den »Kredit- og Finansieringspolitik«, som Banken havde anlagt, og som Ringberg under min Mands Fraværelse — og sikkert under Paavirkning af sin Sygdom — havde ført saa yderligt langt ud. Men der er en almenere Aarsagssammenhæng at nævne i Forbindelse med Krisen, Ringbergs Sygdom og disse min Mands udenlandske Missioner fra 1915 til 1922, der til Slutning ulykkeligtvis kostede Banken et Initiativ imod truende Katastrofer, som alene han, personligt nærværende, kunde have taget.

Krigsaarenes Spekulation var en Rus, som var gaaet — saa at sige — alle Danske til Hovedet. Hos os saavel som i Norge var de Ord sande, som Chr. Michelsen — den berømte Statsminister fra 1905 — udtalte paa en Generalforsamling i Aaret 1923:

»Alle har vi ligget under for et alt for optimistisk Syn paa Krigsværdierne. *Alle har vi syndet*, og vort Folk har næppe viist sig den Opgave synderlig voksen, som det blev stillet overfor. At bevare Balancen viste sig ikke at være vor stærke Side. Saa længe vi kunde

opretholde vor Neutralitet, havde vi alle Betingelser for at komme gennem Krigen som det Folk, der havde tjent mest og tabt mindst paa den. Dog er intet Folk gaaet saa ribbet ud af Krigen som vi. Det kommer af, at vi har forsømt at koncentrere os om vore naturlige Erhvervsgrøene og kastet os ind i: ikke Spekulation, men Spil, den rene og vilde Hazard. Vi har udvist en vanvittig Optimisme. *Dette er Folkets Forhold.*«

Naar saa Rusen er forbi, skal der efter den ældgamle Lov 3 Mos. 16. 15. findes »Syndofferets Buk, som er for Folket.

Valget af Syndebuk var i 1922 i Danmark maaske ikke saa svært; og Fangsten var let. Ti ogsaa det er sandt, hvad en fremragende svensk Bankmand sagde (citeret i »Børsen« den 19. Maj d. A.): »Jeg vil paatage mig at vælte hvilkensomhelst Bank, blot jeg faar Lejlighed til i tilstrækkelig store Kredse at udsprede *Rygter* om, at Banken ikke er solid«.

Dette var jo ganske lige til i København. Daværende Nationalbankdirektør Dr. juris. C. Ussing forklarer paa Domhuset den 6. Februar 1923: »Lige saa længe som jeg kan huske, har der været *mange Rygter* om Landmandsbanken, som dels skrev sig fra, at Landmandsbanken, som væsentlig Industribank, gav meget dristige Krediter, som vi ikke var vante til herhjemme, og dels fra dens om sig gribende og meget ivrige Virksomhed, hvorfor den jo ikke har været godt anskrevet hos Konkurrenterne. Altsaa lige saa længe, jeg kan huske, længe forinden jeg kom ind i Nationalbanken, har der været *Rygter* om Landmandsbanken. Og efterhaanden som Nedgangen kom, — jeg husker ikke, om det allerede var i Foraaret, — saa steg *Rygterne* naturligvis«. —

KOMMISSIONEN OG ANKLAGEREN

Jeg skal ikke her dvæle ved, hvad Læserne enten har i Minde, eller let finder beskrevet andetsteds. Som Følge af *Rygterne*, der havde taget Fart Byen over, aftalte Handelsministeren i For-sommeren 1922 med daværende Bankinspektør Green, at han i Henhold til den et godt Aarstid forinden i Kraft traadte Banklov af 4. Oktober 1919 skulde foretage en *ekstraordinær* Undersøgelse af Landmandsbanken; den kunde trods alle Anstrængelser naturligvis ikke holdes hemmelig; Paniken truede, og Banken maatte appellere til Nationalbanken.

Den saakaldte Juli-Ordning 1922 blev truffet Søndag den 9ende med den senere saa omstridte offentlige Erklæring om, at Banken vilde foretage ekstraordinære Afskrivninger til et samlet Beløb af 55 $\frac{3}{4}$ Millioner Kroner, og Nationalbanken tegne en ny Reserve-Kapital paa 30 Millioner Kroner; »ved Regnskabsaarets Afslutning vil Bankens Aktiekapital og Reserver herefter udgøre 135 Millioner Kroner.«

Det blev imidlertid et Stadium, af blot to Maaneders Varighed; den 17. September 1922 mistede Landmandsbanken sin Selvstændighed, og min Mand sin Livsgerning — og Alt.

Snart efter kom *Loven Nr. 412 af 21. September 1922*. Den siger:

§ 1. Justitsministeren bemyndiges til at nedsætte en Kommission, bestaaende af indtil 3 Medlemmer, til at undersøge Den danske Landmandsbank, Hypothek- og Vekselsbanks Forhold, særlig Aarsagerne til Bankens nuværende økonomiske Vanskeligheder, samt saadanne i Forbindelse hermed staaende Forhold, hvis Undersøgelse Justitsministeren maatte henvise til Kommissionen. Det af Medlemmerne, som beskikkes til Formand, skal opfylde Betingelserne for at kunne beskikkes til Dommer. Kommissionen er berettiget til

at kunne fordr skriftlige eller mundtlige Oplysninger saavel af private Borgere som af offentlige Myndigheder.

§ 2. Uanset Bestemmelserne i Retsplejelovens § 43, sidste Stykke, bliver Kommissionen at anordne som ekstraordinær Ret, jfr. Retsplejelovens § 21. Retten kan beklædes af Formanden alene i den Udstrækning, hvori Formanden anser det for forsvarligt. Til at virke som Anklagemyndighed under bemeldte Undersøgelse kan Justitsministeren beskikke en særlig Anklager.

Retten er bemyndiget til ogsaa udenfor de i Retsplejelovens § 29 nævnte Tilfælde at lukke Dørene. Der optages stenografisk Referat af de afgivne Forklaringer, og disse offentliggøres senest 3 Uger efter Sagens Slutning. —

Hvad betød denne Lov?

Retsplejeloven af 11. April 1916 havde imod sit Hovedprincip opretholdt, indenfor det tidligere Omfang, Regeringens Ret til at anordne ekstraordinære Retter, d. v. s. *undtagelsesvis*; navnlig naar et Fallitbo »befindes at være af en ganske særegen vidtløftig og indviklet Beskaffenhed«, — eller naar en Bank eller Sparekasse kommer under Konkursbehandling.

Loven 1922 gør altsaa en Ekstra-Undtagelse for en Bank, der *ikke* er under Konkursbehandling. Dog, det kan maaske betragtes som formelt.

Men ubetinget forkastelig er Bestemmelsen: »uanset Retsplejelovens § 43«. Ti denne § 43 siger i sit sidste Stykke: »Til at indtræde i ekstraordinære Retter skal saavidt muligt faste Dommere beskikkes. *Ingen* kan beskikkes, som ikke opfylder de i § 42,3 Stk. nævnte Betingelser,« d. v. s. er fuldmyndige, uberygtede, vederhæftige Mænd, som har den fuldstændige juridiske Embedseksamen m. m., altsaa opfylder *de sædvanlige Dommerbetingelser*.

Der er Mindelser af lettres de cachet i denne Afgivelse fra § 43's tydelige Bestemmelse. Lad være, at man fra Lovgiverens Side *op-rindelig* kun har haft en Undersøgelse for Øje, der — i Forbindelse med saadanne bankøkonomiske og bankpolitiske Analyser, som § 1 peger paa — kunde klarlægge, om den specielle Bank- og Aktielovgivning var overtraadt, og maaske: om den havde vist sig tilstrækkelig. Men selv med en saadan Begrænsning, der slet ikke har faaet Udtryk i Loven, er en ekstraordinær Retspleje af denne Art lidet sømmelig i Retsplejelovens Sted.

Ikke for de Sigtedes Skyld, men for Retsplejens egen. Større eller mindre Forbrydelser, større eller mindre Forbrydere, — Lighed maa kræves for Loven; og det vil for Strafferetsplejen sige den Grundlov af 1916, som det har kostet mere end et halvt Aarhundredes Reformiver at skabe. Dens Principer — hvortil fornemmeligt Dommerkaldet og Dommerkvalifikationerne hører — burde være umistelige; *især* i den vanskeligste Sag, i en ophidset Tid og overfor sværest Fordom.

Ogsaa *dette* burde Lovgiverne have betænkt, som daværende Bankinspektør Green — der selv var Lovgiver — udtalte i »Berlingske Tidende« den 18. Februar 1923: »Den offentlige Mening er altid tilbøjelig til i *alle* Bankaffærer at mene, at der er Forbrydelser med i Spillet; og selvom der herhjemme er begaaet store Fejl, saa er Hovedmomentet dog selvfølgelig Verdenskonjunkturerne, der har ramt alle Lande, og som traf os i 1920 og den følgende Periode.«

Hvad Lovgivningsmagten havde begyndt den 21. September 1922, fuldførte Regeringen. Ved Loven var den fritaget fra at vælge Dommerne iblandt de fagligt kvalificerede. Skulde nogen Garanti for deres Habilitet blive tilbage, maatte de da være aldeles uimplicerede i den forestaaende Sag og overfor dens mulige Ansvarshavende; ikke frembyde nogetsomhelst, »som er egnet til at vække Tvivl om deres fuldstændige Upartiskhed«; ikke lade befrygte, »at Parterne ej kan have fuld Tillid til dem« (Retsplejelovens § 62), — være mere upartiske end Søskendebørn eller tidligere Vidner i Sagen, end en i Udfaldet Interesseret, en Forurettet, en offentlig Anklager o. s. v.

Hvorefter Regeringen under Formandskab af daværende Landsdommer *Rump* — hvis Ord og Gerninger snart og ofte vil komme til at »tale for sig selv« — beskikkede Bankinspektør *Green*, der havde været »sagkyndigt Vidne« imod Landmandsbankens tidligere Ledelse under Bankdramaets næstsidste Akt, samt Professor, Dr. polit. *L. V. Birck*, der offentlig havde bekæmpet min Mand, trods nogen »offentlig Anklager«.

Til »særlig Anklager« efter Loven 1922 § 2, valgtes en Rigsadvokat, der udstyredes med et særligt udrustet Revisions- og Anklage-Hjælpekorps til at granske, sortere og sammenvæve for lukkede

Døre ethvert mistænkeligt Spor, ethvert anfægteligt Indicium. Vi vil se ham tage Protokollater som Første-Vidnesbyrd under det højeste Politisegl og opbygge Anklageteori og -Materiale i uransagelig Vekselvirkning ex inofficio med Kommissionen, for derefter, — *tilsidst* — da alle Undersøgelsens Apparater var justerede, at aabne Offentlighedens Døre for de intetanende Sigtede og deres Forsvarere og lade den deraf opstaaede Forvirring stenografere.

I Løndom gik Tiden fra Septembers Slutning 1922 til Begyndelsen af det næste Aar. Disse 4 Maaneder var værre end spildt Tid for min Mand, og blev en ny og uoprettelig Uret imod ham. Jeg refererer Højesteretssagfører Davids uimodsagte Ord: »Betegnende for Kommissionens Arbejde er det, at den i Tiden fra September til Nytaar kun ønskede en enkelt Samtale med Etatsraad Glückstadt. Han holdt sig til Disposition for Kommissionen Uge efter Uge, Maaned efter Maaned, uden at Kommissionen søgte nogen Samtale med ham. Ved Nytaar følte jeg mig foranlediget til at henvende mig til Kommissionen og gøre opmærksom paa, at *hvis den overhovedet ønskede at afhøre Glückstadt, maatte den gøre det snart*, for hans Helbredstilstand var efter hans Læges Udtalelser til mig saadan, at man *kun i kort Tid kunde vente, at han vilde være i Stand til at afgive virkelige Forklaringer.*«

Saa begyndte man saa smaat med, hvad der var mindst og laa nærmest i Tiden, — for at overvælde ham med det allerældste og allergroveste, da han var fængslet og dødssyg.

Hvad *det* betød, bliver der senere givet Eksempel paa, foruden straks dette:

Kort efter Davids nævnte Henvendelse til Kommissionen begyndte et af dens Medlemmer, Green, nogle daglige Samtaler til Sagens Oplysning med min Mand.

En Dag, kort efter at Hr. Green havde forladt ham, kom han ind til mig og sagde: »De maa jo tro, at jeg har stjaalet af Kassen; for Green gjorde idag det Spørgsmaal til mig: »Kan De sige mig, hvorfor der paa Ø. K.s Konto i London er hævet x-tusind Lstrl. og efter *Deres* Ordre overført til *Deres* Konto?« Jeg svarede, at det har jeg ingen Erindring om; men er det efter min Ordre, er det selvfølgelig i Orden; jeg husker Intet herom.«

Tre-fire Uger efter kom min Mand en Morgen ind til mig og

sagde: »Jeg kom i Nat pludselig i Tanker om den Post, der er gaaet fra Ø. K.s Konto til mig.« Det drejede sig om en Skibsbefragtning fra H. N. Andersens og hans Rejser, som min Mand havde lagt ud og skulde have godtgjort med Halvdelen af Beløbet.

Hans Hukommelse i *Januar* 1923 var endnu stærk nok til at skaane ham for en Bedragerianklage — paa *det* Punkt. —

Da Kommissionen omsider den 6. Februar 1923, efter de fire Maaneders Forløb, optog sin *offentlige* Funktion, som Loven 1922 Paragraf 2 i Slutningen lægger saa afgørende Vægt paa, var det jo vel værd at høre, *baade* hvad den havde udrettet under dette dunkle Forpil, hvis samtlige Optrædende var Anklagere og maaske anklagende Vidner, og hvorledes den hidtil havde opfyldt og fremtidigt agtede at opfylde Paalægget (saavel i Lov 1922 Paragraf 2 som i Retsplejelovens Paragraf 21) om i sin Fremgangsmaade som ekstraordinær Ret at anvende *Retsplejelovens* Regler.

Retsformanden, daværende Landsdommer Rump, tog straks Ordet for følgende ejendommelige Prolog, der — for at have det overstaaet — straks indrømmede Undtagelseslovens *virkelige* og hans egen *mulige* Ufuldkommenhed overfor Retsplejens Hovedprinciper i og udenfor Danmark:

»Som bekendt bestemte Loven af 21. September 1922, at der skulde nedsættes en Kommission til Undersøgelse af Landmandsbankens Forhold, og navnlig af Aarsagerne til dens daværende økonomiske Vanskeligheder, men samtidigt bestemte Loven, at Kommissionen skulde anordnes som ekstraordinær Ret. Det stod mig ret hurtigt klart, at der heraf kunde *opstaa Vanskeligheder*. Retsplejeloven bestemmer jo nemlig, at naar der nedsættes en ekstraordinær Ret, skal Behandlingen af Sagerne foregaa efter Retsplejelovens Regler; *men Retsplejeloven kender jo ikke noget til, at Dommeren i Forvejen eller udenfor Retten beskæftiger sig med de Sager, der behandles af Retten*. For at kunne arbejde efter Loven har Kommissionen baaret sig saadan ad, at mine to Kollegaer i Kommissionen *først og fremmest* har paataget sig Arbejdet udenfor Retten, altsaa det Arbejde, som *navnlig* gaar ud paa at skaffe de Oplysninger, som Almenheden maatte have Krav paa. Paa den anden Side har de saa besluttet ikke at tage Del i Arbejdet her i Retten, de er kun tilstede her som Tilhørere og som Deltagere i Kommissionens Virksomhed udenfor Retten. Det har *naturligvis ikke kunnet undgaaes*, at de Un-

dersøgelser, der er foretaget i Kommissionen, ogsaa er kommet ind paa Forhold, som maatte komme til at foreligge her i Retten; men jeg har søgt *saa vidt muligt* at undgaa at beskæftige mig med disse Forhold, *i alt Fald mere end nødvendigt*. Saaledes som Loven giver Adgang til, vil jeg da alene holde Retten her og træffe de Beslutninger, der maatte komme til at foreligge her i Retten. Jeg har *haabet og troet*, at jeg ikke ved min hittidige Virksomhed har *mistet den Upartiskhed, som er nødvendig til at behandle denne Sags Forundersøgelse*, men enhver af de Indkaldte vil have Lov til at gøre *retlig Indsigelse*, hvis de maatte have en anden Mening.«

Da Ingen kunde vide, i hvilket Omfang Hr. Rump havde set Muligheder for at undgaa — eller omvendt, anset det nødvendigt at vedblive med — sin nære Omgang med den ikke-uvildige Majoritet af sin Kommission, kunde han hverken vente Ja eller Nej til sin beskedne Selv-Præsentation som »Dommer udenfor Loven«, — og ventede det naturligtvis ikke heller.

Nogen Opmærksomhed, for »Upartiskhedens« Skyld, fortjener ogsaa Rigsadvokatens Svar samme Dag paa Dommerens Hensetting, om han vil præcisere sine Sigtelser noget nærmere. Det begynder: »Hr. Retsformand! I Deres Indledningstale pegede De paa forskellige Vanskeligheder, som der har været under denne Sags Forberedelse. Der har ikke i denne Sag fundet den sædvanlige politimæssige Efterforskning Sted, som er Begyndelsen til enhver anden Kriminal sag. Jeg har ikke ment mig beføjet til at lade foretage en med Kommissionen sideløbende politimæssig Efterforskning. Som Følge deraf foreligger Sagen i Virkeligheden først nu, og for flere af de Personer, som er nævnt i min Skrivelse, gælder det jo, at de overhovedet slet ikke har været afhørt i dette Øjeblik. Jeg vil derfor ikke paa dette Stadium nøjere kunne præcisere Sigtelsen, men vil blot sige saa meget, at *i det Hele* drejer Sagen sig *i sit Hovedpunkt* om Landmandsbankens Regnskab for 1921. Min Paa-stand i den Henseende er, at der foreligger en objektiv Begrundelse for, at dette Regnskab er urigtigt, og der foreligger objektivt Grundlag for at mene, at der kan være Mistanke mod enkelte af Direktørerne for, at de har vidst, at Regnskabet var urigtigt.«

Rigsadvokaten erkender her, at han *den 6. Februar 1923* staar uden blot den sædvanlige Efterforskning, og at »Sagen i Virkelig-

heden først foreligger nu«; der er dog en *Mistanke* om Direktørernes Forhold til Regnskabet, — hvorom Sagen *i det Hele* drejer sig.

Og *dog* erklærer han den 14. Juni 1923 i Landsretten:

»Der har under Sagens Forberedelse været Tidspunkter, hvor man vilde have denne Sag stanset, hvor man vilde forsøge at sætte en Stopper for den, og henviste baade til de Tjenester, Glückstadt havde vist Danmark, til hans Position i Udlandet, og til, at Danmark ikke kunde taale, at en saadan Sag kom frem; saa vilde vor Stilling mellem Samfundene være ødelagt. Disse Bestræbelser tog stærk Fart *i Slutningen af forrige Aar*. Jeg erkender, at jeg, *da jeg paa det Tidspunkt var klar over, hvorledes Sagen forelaa*, paa det bestemteste har modsat mig, at Sagen blev stoppet, og jeg vilde ikke fortsætte i den Stilling, jeg er i, hvis Sagen blev stoppet.«

Mistanke, altsaa, »inden Sagen i Virkeligheden foreligger«, og samtidigt *Klarhed* over, — hvorledes den forelaa! Forinden Afhøringen af den Sigtede selv og de vigtigste af Vidnerne om »det Hele«!! Naa, der *var* dog dengang, er endnu og vil i al Fremtid forblive Mangt og Meget, som det maa være denne Taler og endnu dybere Justitsrefleksioner *helt* vanskeligt, *halvt* umuligt at blive »klar over«, naar Emil Glückstadt skulde domfældes. — —

Lovreglen om, at der skulde optages stenografiske Referater, blev efter hele Forundersøgelsens System et Minus for de Sigtede og deres Forsvar, — og kun for dem. Værre endnu blev det, at man udenfor Lovens Paalæg arrangerede denne Stenografering ved Overenskomst med Pressen, saaledes at »Berlingske Tidende« næste Morgen kunde aftrykke Formiddagens ordrette Afhøringer in extenso. Ti derved fik baade Publikum og Presse næsten en Opfordring til at dømme i Sagen paa det Trin af den, hvor det ifølge Dommerens Prolog kun gjaldt om »at fastslaa visse Kendsgerninger«, og »hvor vi ikke burde fortabe os i Spørgsmaal, der ligger udenfor selve Kendsgerningerne, i *den retlige Bedømmelse* deraf. Det kan der blive *rig Lejlighed* til senere at komme ind paa.«

Jeg kunde give hundrede Eksempler paa, at Pressen og Publikum vendte det døve Øre til denne Formaning, — som hævdedes strængt imod Defensorerne! Der gik ikke een Dag, hvor ikke »den retlige Bedømmelse« i Betydning af de Sigtedes *Fordømmelse* blev forkyndt som den offentlige Mening, uden Hensyn til politisk Partifarve, og med Brug og Misbrug af disse Stenogrammer, hvori de Sigtede og

Forsvarerne efter Anklage- og Forhørs-Metoden — som vi kommer til — *maatte* trække det kortere Straa.

Dog, fremfor Nogen gik Dommeren selv fra sine Ord: »vi bør ikke fortabe os . . . i den retlige Bedømmelse,« da han den 9. Marts 1923 ved Fængslingskendelse dekreterede, at Landmandsbankens Regnskabsaflæggelse for 1921 indeholdt . . . et Bedrageri!

FORHØRET

Forundersøgelsen varede altsaa fra 6. Februar til 5. Maj 1923; Landsrettens Domsforhandling begyndte den 14. Juni, og dens Dom, der er aftrykt som Bilag til denne Piece, afsagdes allerede den 7. Juli. Forinden denne Dom i hvert af dens Kapitler imødegaas med Beviser og Indicier, opvejende alle dens letvægtige »Antagelser«, maa der i en vis Almindelighed redegøres for det Grundlag, hvorpaa disse Antagelser blev til, — redegøres for den ekstraordinære Rets og den særlige Anklagers ekstraordinære og særlige Forhør og Indsamling af Kendsgerninger, og — navnlig fra selve Afhøringsprotokollen — peges paa nogle af de Subjektiviteter (Tro og Vantro i Forening), som gjorde Rigsadvokaten og Dommeren »klare over,« at Glückstadt var en Bedrager.

Jeg anfører Forhøret den 9. April 1923 paa Vestre Fængsel, — Maanedsdagen efter min Mands Arrestation. Hr. Rump aabner følgende Replikskifte:

Dommeren: »Jeg har forstaaet paa mange af Deres Udtalelser, at De undertiden ikke ønsker at give den fulde Besked eller ønsker at tale om andre Ting end det, der direkte er spurgt om.« (Anmærkning: det Sidste er vel Arrestantens selvfølgeligelige Ret, — og det er vel Dommerens Pligt at høre ham). »Jeg vil blot gøre opmærksom paa, at der efterhaanden kommer til at foreligge Beviser, som viser, at De ved god Besked, og at De ikke altid taler Sandhed.« (Anmærkning: de Beviser kom *aldrig*; de efterlystes *forgæves* af Defensionen; men med disse Ord om »Beviser«, som »efterhaanden kommer«, tilstaar Hr. Rump sit Samarbejde, *udenfor Retsplejeloven*, med Kommissionen). »Det skal De overveje i Tide, om De ikke staar Dem bedre ved at sige den rene Sandhed straks.«

Glückstadt: »Maa jeg ikke have Lov at bemærke«

Dommeren: »Jeg vil ogsaa gøre en Bemærkning endnu. Det er ikke for at lægge hele Skylden paa Dem; vi — (Rigsadvokat og Dommer?) — véd godt, der er mange Mennesker, der har hængt

paa Dem; vi kan ogsaa tænke, at der er stillet mange Krav til Dem om Luksus og lignende, som De gerne har villet efterkomme, at De gerne har villet gøre Noget for Deres Nærstaaende; det er altsaa ikke Meningen at lægge Skylden alene paa Dem; men De skal overveje, om De ikke staaar Dem ved at lette Deres Samvittighed og sige Forholdene rent ud, som de er. Det stiller Dem heller ikke i det bedste Lys, at lade *en død Ven* bære Ansvaret alene. Det er blot til Deres Overvejelse, dette her.«

Glückstadt: »Maa jeg have Lov at sige«

Dommeren: »Nej, De maa hellere tænke over, hvad jeg siger.«

Glückstadt: »Jeg vil gerne have Lov til at svare nogle faa Ord alligevel. Jeg har ikke med min Vilje sagt noget, som jeg véd, ikke er sandt. Landsdommeren maa ikke forglemme, at min Hukommelse ikke eksisterer mere.«

Dommeren: »Den er jo fortrinlig paa mange Punkter, hvor De ønsker at huske noget.«

Glückstadt: »Ja, det kan godt være, Landsdommeren mener det, *naar der vises mig Ting*, at jeg kan huske de bestemte Sager, hvorom det drejer sig; men i det Store og Hele maa Landsdommeren huske, at den Sygdom, jeg lider af, for det første ødelægger Hukommelsen, og at dernæst *de Forhold, under hvilke jeg lever*, er af den Natur, at jeg ikke har nogetsomhelst til at hjælpe paa min Hukommelse. Jeg ønsker ikke, — og det troede jeg, jeg havde givet Udtryk for — at lægge *nogetsomhelst* over paa andre, og jeg kan ikke se, man med Berettigelse kan sige, jeg har gjort det. Jeg har været borte fra Landet i saa og saa lang Tid; i de Tider, jeg har været i Danmark, har jeg været borte fra Banken i saa og saa mange Maaneder, fordi jeg har været syg. De Dispositioner, som er foretaget, og de Beviser, der foreligger for, at jeg skulde have deltaget i de Dispositioner, — det er meget let at sige, der er foretaget den Slags Ting — maa jeg vel ogsaa have Anledning til at se.«

Dommeren: »Det er saa store Ting, det her drejer sig om, dem kan De ikke godt have glemt. Naar der forevises Dem ubehagelige Papirer, viser De dem jo ogsaa fra Dem; Papirerne kan jo ikke ligge i Luften.«

Glückstadt: »Jeg har ikke med min Vilje afvist noget; jeg har tværtimod gjort alt for at fremskaffe saa mange Oplysninger, som jeg overhovedet kunde, om de foreliggende Sager.«

*HR*Sagfører *David*: »Jeg véd ikke, hvortil Landsdommeren sigtede med at sige, at Etatsraad Glückstadt ikke havde udtalt det, som for ham stod som Sandheden.«

Dommeren: »Beviserne kommer efterhaanden« (Anmærkning: fra Kommissionen?) »Højesteretssagføreren kender det jo ikke saa godt som Glückstadt«(!). Pause.

Rigsadvokaten: »Maa jeg spørge, om der ikke var noget af det fra i Lørdags, som De sagde, De vilde overveje og tænke over; der var tre Spørgsmaal navnlig.«

Glückstadt: »Jeg har ikke faaet det stenografiske Referat . . .«

Rigsadvokaten: »Men det er ikke saa meget det stenografiske Referat, det kommer an paa, — De skal huske . . .«

Dommeren: »Det er igen at komme med Udflugter; det drejer sig om, hvad De selv kan huske.«

Glückstadt: »Jeg kan ikke se, at det er berettiget at sige, at jeg kommer med Udflugter, fordi jeg siger, at jeg ikke erindrer, hvad Rigsadvokaten sigter til. — —«

Lidt senere:

Rigsadvokaten: »Meningen er, at De skal sige Sandheden, som De husker den.«

Glückstadt: »Ja, mere kan jeg ikke gøre, og det har jeg gjort saa godt, jeg har kunnet, i hvert enkelt Tilfælde.« — — Atter lidt senere:

Rigsadvokaten: »Kan De da ikke sige, hvad det er, der begynder at dukke op i Deres Erindring om det Punkt?« (angaaende Russisk-østasiatisk Dampskibsselskab).

Glückstadt: »Jeg kan ikke sige andet, end at det foresvæver mig . . .«

*HR*Sagfører *David*: »Hvis De ikke har nogen Erindring, synes jeg ikke, De skal komme med det nu.«

Dommeren: »Ja, det kan jeg ikke tillade. Hvad De husker og hvad der foresvæver Dem, det maa De svare.«

David: »Jeg maa have Lov at henstille at vente med det.«

Dommeren: »Der kan ikke brydes ind; dér maa Glückstadt selv tage Ansvaret. Der kan ikke gøres Bemærkninger, før Svaret falder.« —

Ak ja, saaledes kunde der trykkes videre, Side op og ned, for at bevise, at i *Dommeren har den Anklagede, efter engelsk Rets høje Forbillede, sin bedste Ven.*

I dette Forhør fik min Mand sit ulægelige Knæk. Og hvorledes var hans Tilstand, kort forinden og under disse dybt krænkende Afhøringer?

Fængselslægens Erklæring den følgende Dag, den 10. April, lyder:

»Emil Raphael Glückstadt har i de sidste Dage været medtaget efter Forhørene; der har været flere og langvarige *angina pectoris* Anfald. Han spiser næsten intet og sover trods rigelig Tilførsel af Sovemidler næsten heller ikke. Han er derfor baade legemlig og aandelig udmattet, og naar man ser hen til, at han faar saa meget at sove paa med saa ringe Effekt, er det *ikke mærkeligt, at de aandelige Evner specielt Hukommelsen til Tider kan svigte*. Jeg skal derfor henstille til Kommissionen, at Forhørene nu udsættes et Par Dage, saaledes at han atter kan komme lidt til Kræfter.

Friis-Møller«.

Hertil kan føjes, at *angina pectoris* er forbundet med de frygteligste Lidelser, baade psykisk og fysisk, og at min Mand ofte maatte have Kamferindsprøjtninger for overhovedet at kunne være tilstede ved Forhørene, baaret over i det dertil indrettede Rum, og liggende i en Seng. —

Forinden jeg — paa disse Sider — forlader Hr. Rump, vil jeg blot foregribe det mulige Spørgsmaal fra en Læser, om den Art Forhør da er hjemlede ved Loven af 21. Sept. 1922? Blev de ikke paa-talte af Defensionen?

Jo, i Landsrettens første Møde, den 14. Juni 1923, af HRSagfører David med følgende Ord: »Kommissionens Formand, der skulde lede den retslige Forundersøgelse, havde« (efter over 4 Maaneders Undersøgelse i Kommissionen) »sin Opfattelse af Hovedpersonen i denne Sag, Glückstadt, og de væsentligste Forhold fik og færdig, en Opfattelse der ikke var bygget paa Kendskab til Personen, ja, end ikke korrigeret gennem et Kendskab til Personen . . . En Forskel var aabenbar for os alle, der deltog i Forundersøgelsen; det var den, at medens man efter den gamle Retspleje kun havde een Anklager, havde vi to . . . De Spørgsmaal, som Retsformanden stillede, gik, ialtfald hvor det drejede sig om Glückstadt, i Almindelighed ud fra den for Glückstadt ugunstigste Forudsætning. Sjældent blev der stillet Spørgsmaal, der var af Interesse for Defensionen. Den Mand, som mere end nogen anden havde Krav paa, at han, indtil der fore-

laa klart Bevis for det modsatte, ikke blev behandlet som en Bedrager, blev omtrent fra første Færd behandlet, som om han var det . . . Det afgørende *Knæk* fik han i Retsmødet den 9. April, da Retsformanden i bestemte Udtryk udtalte, at han ikke talte Sandhed, og opfordrede ham til at lette sin Samvittighed. Fra den Dag af var han en knækket Mand; fra den Dag af har han ikke kunnet bidrage til Sagens Oplysning . . . Partiet har under hele Forundersøgelsen været meget ulige. Paa den ene Side Rigsadvokaten, der til sin Assistance havde en Række af de dygtigste Kræfter paa Revisionsomraadet og en nøje Kontakt med Kommissionen; paa den anden Side Glückstadt, syg, nedbrudt, arresteret og uden Adgang til det Materiale, af hvilket man øste. Under disse Omstændigheder maatte Anklagemyndighedens Overvægt være saa stor, at den uden Risiko kunde have givet Afkald paa, at det Materiale, navnlig Revisionsberetninger, der angik de Forhold, hvor Glückstadt sigtedes for at have gjort sig personlige Berigelser, uden at han i Forvejen havde faaet Lejlighed til at gøre sig bekendt med dette Materiale, blev forelagt ham ved offentlige Forhør, hvor der optoges *stenografisk Referat*. Man viste Forsvareren det Hensyn, at han Dagen forinden fik Eksemplarer af disse Beretninger; men man paalagde ham *ikke at forelægge* dem for Sigtede. Jeg nærer ingen Tvivl om, at naar Rigsadvokaten gik frem paa den Maade, var det, fordi han mente, at paa den Maade vilde den virkelige Sandhed komme bedst frem; men jeg forbauses over, at Rigsadvokaten ikke har set, at *netop paa den Maade havde man den ringeste Chance for, at Sandheden kom frem*. Det kunde ikke være anderledes end, at naar en syg og nedbrudt Mand paa den Maade faar forelagt Forhold, der ligger Aar tilbage i Tiden, tilsløres den Erindring, der endnu maatte være tilbage, som Følge af hele Situationen, som Følge af hele Beskyldningen, der ligger bag Materialet, som Følge af den Nervøsitet, der nødvendigvis maa opstaa, naar man med det samme skal tage Standpunkt til Forhold, som ligger langt tilbage i Tiden, og som man igennem Aar ikke har skænket en Tanke; en Nervøsitet, som yderligere udpræges derigennem, at der skulde optages *stenografisk Referat*. Under disse Forhold maatte Forklaringer, der blev afgivet af Glückstadt, være uden Værdi. Nogen misundelsesværdig Opgave at være Forsvarer under denne Sag har det ikke været, saa meget mindre, som Retsformanden havde vanskeligt ved at forsone sig med Be-

grebet Forsvarer og de Rettigheder, som tilkom et saadant Væsen.«

Disse moderate Udtalelser fremkaldte omgaaende følgende Kritik af Landsrettens Formand, Landsdommer Axel Rasmussen:

»Jeg har ikke villet afbryde Forsvarerens Bemærkninger, omend jeg paa enkelte Punkter finder, at de er gaaet for vidt i Retning af rent personlige Udtalelser. Det maa selvfølgelig være berettiget under en Domsforhandling at kritisere Forundersøgelsen og de anvendte Fremgangsmaader, men jeg maa anmode om, at man vil holde sig fra Angreb paa Personer.«

Og da Forsvarernes Ordfører, Overretssagfører Axel Bang, gav David sin Tilslutning, netop fordi han kun havde fremført *saglig Kritik*, replicerede Hr. Axel Rasmussen, at Kommissionsformandens Fremgangsmaade »sikkert har været fuldt lovmedholdelig.«

Samme Dag, den 14. Juni, udtalte Meddefensor, Overretssagfører Brorson:

»Der maa fra min Side protesteres imod, at Dommeren (Rump) giver Glückstadt Formaning om at skaane sin døde Ven. Dels fordi Glückstadt altid har vist Skaansel paa dette Punkt, hvad der maatte følge af hans Natur og hans aandelige Kultur; dels fordi Ordet »Ven« i Dommerens Mund har en upaalidelig Biklang. Det har i Sandhed været Glückstadt et dyrt Venskab, med mindre man kan nævne større Vederlagsydelser end Formue, Frihed, Ære og Liv. Hvis Skæbnen havde villet, at Ringberg var blevet den efterlevende, kan man være forvisset om Anklage imod ham, utænkeligt andet; og maaske tolerante Ord om *hans* døde Ven. Men hvad er haardest: Fængselsliv, uheldelig Sygdom og Vanære, — eller Døden. Dommer Rump er for Glückstadts Vedkommende i Tvivl; ellers vilde han ikke have peget paa, at Glückstadt maaske vilde foretrække Døden.«

Under sit senere Forsvar siger Brorson:

»Hvad der foretages i Vestre Fængsel den 7. og 9. April, er svært at skildre. Om Glückstadts Tilstand under disse to Forhør siger Fængselslægens Attest af 10. April det fornødne. I de samme Dage talte Glückstadt ofte fuldkomment uklart baade til Højesteretssagfører David og til sin Hustru. I denne miserable Tilstand afæskes han prima vista Forklaring om alt dette aargamle Stof, hvori han aldrig selv har tænkt sig Bedragerier. *Alt imellem hinanden og paa een Gang:*

den 7. April Søfartsselskabets 469.000 Kroner, 3—6 Aar gamle Forhold. I sprængt Orden: Syndikatet i Ø. K. Aktier, 5 Aar gammelt; Russisk-Østasiatisk Dampskibsselskab, ca. 6 Aar og tildels godt 2 Aar gammelt. Den 9. April tillægges: Syndikatet i Ø. P. Aktier, 3 Aar gammelt; Overførslerne i Januar 1921 til Konsortiet af 1. Februar 1917; 4 specielle Konti, derunder Bendixson og Frk. Raffel. Saadan kan selv en *sund* Hjerne ikke taale at blive plaget. Jeg har studeret disse Sager; men hvis Rigsadvokaten vil forhøre mig i dem om et Aar, forlanger jeg flere Dages Forberedelse og een Sag ad Gangen.

»Man kunde have betænkt denne Plage, forinden Fængselslægen afgav sit advarende: Nu er der Fare paa Færde. Og under denne Tilstand anmoder Glückstadt kun om at se nogle Papirer. Han siger p. 270, 2. Spalte: »Har Rigsadvokaten nogle Papirer?« Pag. 271, 1. Spalte: »Jeg har ikke noget Papir.« Pag. 271, 2. Spalte: »Det er 6 Aar siden« og »jeg har ingen Oplysninger ved Haanden.« Man viser ham . . . ikke Gorm-Kontoen, . . . man viser ham ikke Dokumenterne om det saakaldte Kommanditselskab, men forlanger blot, han skal huske, naar han lider mest; huske, hvad der uden Besvær kan dokumenteres og er dokumenteret, huske 5—6 Aar tilbage. Det er den »Præferencebehandling«, Rigsadvokaten i Torsdags hentydede til! Og saa søger Glückstadt loyalt og beundringsværdigt at samle Resterne af sin Hukommelse; mon mange af os i hans Sted havde haft nogetsomhelst at samle?

»Naturligvis udtømmes først Kræfterne, sidst Evnerne; Svarene bliver uforstaaelige eller kaptiverede. Han bekræfter, udmattet, kun de nærmest liggende Konsekvenser af ubekendte Bilag, — og saa »jeg véd ikke mere«, — »jeg kan ikke mere«. Hvorefter Rigsadvokaten og Dommer foreholder ham — den første diskret, den sidste uden Forbehold, — at han lyver. Det hedder i Rigsadvokatens Sprog mere dæmpet: »Nej, jeg véd nok, at De siger, at De ikke havde saadan Kendskab til dette, men her . . .« o. s. v. Vilde noget ærekært Menneske have taget denne Replik under en Samtale som andet end en Fornærmelse? Men det har man altsaa Lov til at byde en nedbrudt Fange. Dommeren gaar dog endnu langt videre, og siger den 9. April: »Det skal De overveje i Tide, om De ikke staaer Dem bedre ved at sige den rene Sandhed straks«. »De véd god Besked« og »De taler ikke altid Sandhed«. »Deres Hukommelse er fortrinlig

paa mange Punkter, hvor De ønsker at huske noget«. Og endelig: »Det er igen at komme med Udflugter«.

»Se, dette er — med et mildt Ord — konsternerende, og det rækker langt ud over denne enkelte Sag. Uskyldige Mennesker — foruden skyldige — kan komme i Fængsel, og kan — i Forbindelse med, hvad de iøvrigt maa lide under en Fængsling — komme til at bære Glückstadts fysiske Lidelser: saadanne Anfald af Hjertekrampe, at hvert enkelt kan blive afsluttende. Er det lovligt at holde Forhørene under slige Forhold paa denne Maade, saa bør Udbyttet af denne Sag i Almenhedens Interesse blive, at ikke blot Bank- og Aktieloven, men først og fremmest *Retsplejeloven* — reformeres.«

Mon *Juristerne* i noget andet Land end Danmark vilde have tiet dødsens stille til en Kriminaljustits som denne?

Det blev Ingen af dem, der talte Magten til Rette.

Det gjorde derimod, til Samfundets Ære, den afdøde Forfatter, Apoteker *Otto Benzon*, i Ord, som fuldtud fortjener at overleve ham. Og straks efter fik han gennem den paagældende Avis en Række Vidnesbyrd fra den læge Retsindighed, som delte hans Indignation.

Under Overskriften: »*Et pinligt Skuespil*« skrev Benzon i »*Berlingske Tidende*« af 13. April 1923:

»Det er Forhørene over *Emil Glückstadt*, jeg betegner paa denne Maade. Jeg kan ikke tro andet, end at mange ser paa Sagen ligesom jeg og føler Trang til at sige det, men det betaler sig ikke at kritisere de Mægtige, og derfor ties der. Jeg har arbejdet med mig selv for at faa mig til ogsaa at være »fornuftig« og tie stille, men Indignationen, saadan som den nu ytrer sig hos mig, vil have Luft. Og jeg har den Tro, at *noget* godt udretter man ved at sige det, som andre af Forsigtighedshensyn tier med.

»Da jeg af Erfaring véd, hvor udsat man er for, at Ens Ord og Handlinger underlægges forkerte Motiver, maa jeg have Lov til at oplyse, at jeg ikke har staaet i Venskabsforhold til *Emil Glückstadt*, aldrig faaet tips eller indbringende Raad af ham, at den Spekulation, som han blandt meget andet har repræsenteret, er mig imod, den Luksus, han har udfoldet, ligesaa. Og endelig har jeg baade direkte og indirekte tabt meget ved Bankens Sammenbrud. Dette siger jeg altsaa kun for ikke paa Forhaand at blive betragtet som inhabil,

naar jeg — ikke forsvarer, hvad han har gjort — men angriber den Maade, hvorpaa Retten plejes overfor ham.

»At dette finder Sted ved en ekstraordinær og opsigtsvækkende Kommission, bærer Regering og Rigsdag Ansvaret for, og det hele har da ogsaa en politisk Bismag. »Folket« vilde se Blod, og Folkets Vilje ske. Men Landet har man ikke gavnet ved denne opreklamerede Storvask. Afset fra, hvad den koster direkte, koster den indirekte Landet enormt. Den styrker *ikke* vor Kredit. Ogsaa andre Lande har haft lignende Katastrofer, men de har ikke lavet Sensation ud deraf. Og, hvis Meningen bl. a. har været, at give Offentligheden Lejlighed til at dømme selv, saa burde Pressen i alt Fald have sparet os for de spærrede, kinografagtige Vejledninger i deres Referater endogsaa de stenografiske, disse fede Pegefingre, der altid peger i den Retning, som den blodtørstige Hob formenes at ønske det.

»De rette Dommere i en Sag som denne havde vel været at finde i Sø- og Handelsretten. Nu har man sat et Par Jurister til det, der utvivlsomt ikke blot er hæderlige Mænd, men ogsaa dygtige Folk af Faget. Men de gør desværre ikke saa sjældent Indtryk af at maatte bevæge sig paa Omraader, hvor de slet ikke er hjemme. Dette skal selvfølgelig ikke bebrejdes dem, men der burde dog maaske tilraades dem en vis Forsigtighed i deres Bevægelser. Nu har man imidlertid ofte det Indtryk, at de af ovennævnte Grunde stiller Spørgsmaal, som er ret uheldigt formede, og bagefter bliver fornærmede og ubehagelige mod den Forhørte, naar han ved den Spørgendes egen Skyld ikke *kan* besvare Spørgsmaalet, saaledes som ønsket. Det synes undertiden ogsaa at knibe lidt med den Menneskekundskab, den psykologiske Sans og den Fantasi, der udkræves til at sætte sig ind i en Andens Syns- og Tænkemaade, f. Eks. til at forstaa, hvor stort og navnlig hvor ringe et Indtryk nogle Hundrede Tusind gør paa en Finansmand, der er vant til at operere med langt større Tal. Navnlig naar disse Beløb kun føles som Tal i et Regnskab.

»Den Opfattelse, at saadanne Beløb for bestandigt skulde have fæstnet sig i Hukommelsen hos en Mand, gennem hvis Hjerne der er gaaet Milliarder — ogsaa under de utallige Hverv, man har ladet ham røgte — er ganske urimelig.

»Og dertil kommer jo, at den Forhørte faktisk er en syg, ja sikkert en dødssyg Mand, der blot for at faa en lille Smule Søvn maa

fyldes med Sovemidler. Og naar han henad Morgen er falden i Søvn, saa kræver Reglementet i det Fængsel, hvori han vistnok uden tvingende Nødvendighed er indespærret, at han vækkes Kl. 6. At dette ikke skærper Hukommelsen, er klart, og Læger — blandt Andre — véd, hvilken indviklet Ting Hukommelse er. Mindre vigtige Sager kan fæstne sig i den samtidig med at mere vigtige gaar ud af den. Hukommelsen er en Funktion; den kan fungere uregelmæssigt; den er hverken Matematik eller Logik. Derfor er det aldeles ikke udelukket, at man gør Glückstadt Uret ved at mistænke ham for at ville skjule, naar han ikke kan huske, eller for at lyve, naar han husker forkert.

»Det, der samfundsmæssigt set er Glückstadts egentlige Forbrydelse, den store, skæbnesvangre Fejl med de store og sørgelige Følger: hans letsindige Optimisme, hans Risikeren Andres Penge uden at assurere, det kan man ikke ramme ham for. Det er muligt, ja vel sandsynligt, at han — mere af Letsindighed end i Pengebegær — har gjort Ting, han kan rammes for, og jeg vil ikke forsvare, hvad han har gjort, men derfor er det alligevel pinligt at være Vidne til den Behandling, man byder en dødsmerket Mand. Samtidig med, at man — vistnok med Urette — bebrejder ham, at han lægger Ansvarret over paa en Afdød, tager man langsomt men sikkert Livet af den Levende. De Anfald af angina pectoris, der efter Fængselslægens Erklæring hjemsøger den Forhørte efter de anstrengende Forhør, er baade fysisk og psykisk noget af det pinefuldste, der kan ramme et Menneske.

»Man har — hvad jeg for min Del finder forkert — afskaffet Dødsstraf, men her ser det ud, som om man eksekverede en langsom og torturlignende Dødsstraf paa en Mand, som endnu ikke er dømt.

»Som jeg har sagt, jeg forsvare ikke Glückstadt, men jeg henstiller til rette Vedkommende, at man ikke gør summum jus til summa injuria, og forrykker Ret og Uret ved den Maade, man behandler ham paa. Man risikerer at faa Sympatien forkert anbragt. Og jeg anbefaler Tilskuerne til dette triste Skuespil at tænke sig om, før de applauderer. Og dette gør jeg ikke ud af en øjeblikkelig og uovervejjet Betragtning. For over tre Maaneder siden skrev jeg i dette Blad nogle Ord, som jeg her vil gentage. De lød: »Der holdes for Tiden Hovedrengøring i Danmarks Hus. Smudset afdækkes, der

skruppes og skures og luftes ud, og der udtages Syndebukke, som jages ud i Ørkenen, skønt de næppe bærer paa grimmere Synder end mange af dem, der bliver tilbage og vender Øjnene mod Himlen. Her lugter, som naar man tømmer en septic tank, og Dannerfolket holder sig for Næsen. Men Dannerfolket skulde lidt tidligere have mobiliseret sin Lugtesans og sin Indignationsevne. For det er ikke nu, da Folk *mister* deres Penge, at de lugter værst; de lugtede som Regel værre, da de annammede dem. Men *dengang* maabede Menigheden i Beundring og Misundelse, blændede af den metalliske Glans, der stod over Spillere, Spekulanter og Mæcener paa Kredit, *dengang* tog man med udspilede Næsebor, logrende Hale og fremstrakt Pote mod tips af de Samme, som man nu hvæser ad.

12.-4.-23.

Otto Benzon.«

RETSFORFØLGNINGENS HYPOTESER OG METODER

I

For Anklageren var de uforstyrrelige 3-4 Maaneder, — med »Adgang forbudt« for alle dem, der sad paa Anklagebænken — for ikke at tale om deres Forsvarere, — en tilfulde opbyggelig Tid. Han og hans Bureau og maaske En og Anden i selve Kommissionen naaede til deres Overbevisning uden at have set eller hørt Glückstadt. Det skal ogsaa paa de følgende Sider dokumenteres, at det »kun« var Studiet og Opfattelsen af selve »Forbryderen«, der gik tabt for Rigsadvokaten m. fl.

I sit Indledningsforedrag for Landsretten siger Hr. Topsøe-Jensen: »Det vil formentlig blive forebragt, at Glückstadt ikke er nogen Bedrager. Jeg vil dertil svare, at nogen Forbrydernatur er Glückstadt vel næppe; men hans manglende Ansvarsfølelse og hans Letsindighed, i Forbindelse med en grænseløs og uforsvarlig Tillid fra de Personers Side, der var sat til at kontrollere ham, har ført ham *paa Afveje*«.

Saa megen Menneskekundskab, saa »afvejet« et Begreb om saa stort et Enten-Eller, der vel kan indskrives i en Strafferetspleje.

Naar Hypotesen: »Er Glückstadt en Berigelsesforbryder« opstaar i en Justitshjørne, der — selvom den ikke har blot det fjærneste personlige Kendskab til ham — er velbekendt med alle de offentlige Data om ham, der var almenkendte, skulde man tro, at følgende Spørgsmaal paatrængte sig: Var der da Sindssyge i ham? Der vides: ikke ét Spor. En Undersøgelse som for Ringberg, en Udtalelse fra Læger eller Retslægeraad, var med Hensyn til min Mand saa overflødig som for Nogen. Det Spørgsmaal var altsaa pure at afvise.

Det næste derimod: Findes der ikke i hans mere private Liv et Slags Fejltrin, en eller anden lille bitte »Afvej«, som af Mangel paa egen eller andres Agtpaaagivenhed har bredt sig i det Skjulte?

Hvor mange har ikke et eller andet, som de ikke gerne vil mindes om, selvom de maaske ikke — hvad dog ogsaa kan hænde — er blevet angrebet derfor? Har Sandhed og Ærlighed, Moralen altsaa, virkelig været Rettesnor for deres Handlinger, — har de været, ogsaa i det Indre, Mænd af Ære?

Hvis Rigsadvokaten og hans Assisterende — og Kommissionen — har stillet et saadant Spørgsmaal op om Glückstadt, saa har de faaet et ubeskaaret Ja. Det kunde bevidnes af de Store, hvis Vidnesbyrd man derfor helst vilde være fri for; men det kunde — navnlig — ogsaa bevidnes af de Smaa. Storladenhed eller Hoffærdighed laa min Mand fjærnt; han havde god Vilje og rig Evne imod den Ringeste. Talrige Vidnesbyrd fra saadanne Kredse, om ubegrænset Tillid til det aldrig svigtede Ord og om Tak for altid redbon Hjælp, laa i Defensionens Haand, og langt flere kunde de have hentet, — hvis Dokumentation eller Taler kunde have rummet dem. Overretssagfører Brorson kunde kun i al Korthed sige: »Tilbage staar at nævne nogle af Glückstadt's Egenskaber paa det moralske Omraade, hans *Retsindighed* i Betydning af at bøje sig for Andres Ret, og *Respekten for Sandheden*. I første Henseende har jeg aldrig hørt, at han er faldet for den Fristelse, der ligger for saa mange ledende og bankledende Personligheder: at fragaa eller bortforklare et givet mundtligt Tilsagn. Jeg har tværtimod Vidnesbyrd nok og giver mit eget med for, at man kunde stole paa ham. Det vil ogsaa de betydende Mænd sige, der i Ind- og Udland har staaet ham nær og har bevaret ham deres fulde Tillid og Sympati i hans Ulykke, og som har kendt ham nøje.

»Hans uanfægtelige Sandhedskærlighed træder jeg ogsaa i Skranken for. Det har ganske vist behaget Dommeren i Forhøret den 9. April at bestride den, men ikke hverken paa Stedet eller senere at argumentere derfor.«

Til flere Bemærkninger herom var der næppe heller Anledning; ti Rigsadvokaten mødte ikke med eet eneste Indicium for det Modsatte. Og der var sandelig Omgivelser nok at forespørge. Hele Bankens Personale blot, dens Kunder, og — især — de mange, der maatte gaa forgæves i Banken, og som derfor ikke hører til de »taknemlige«. Kun eet Karakter-Vidnesbyrd hos Anklagen er mig bekendt om min Mand; jeg kender dets Eksistens, men ikke Indholdet. Rigsadvokaten omtalte det lejlighedsvis for en af Defensorerne uden at røbe mere, end at det byggede paa Temaet »charity

begins at home«. Allerede derpaa kunde jeg have gættet Forfatteren. H. N. Andersen har i Forhøret den 14. April 1923 givet det eneste generelle Skudsmaal om min Mand, som er hørt fra Vidnerne. Det lyder: »Jeg vil gerne her gribe Lejligheden til at sige, at det Billede, jeg har bevaret af Etatsraad Glückstadt, er Billedet af en elskværdig, hjælpsom og dertil ligevægtig Mand, som i daglig Omgang var meget beskeden.«*)

Rigsadvokaten havde altsaa *ingen* nedsættende Vidnesbyrd hørt om min Mands offentlige eller private Forhold, — slet ingen. Ikke desto mindre laver han, uden nogetsomhelst Kendskab til min Mand, *sit eget!*

Sit Vidnesbyrd nemlig om, at »manglende Ansvarsfølelse og Letsindighed« ... har »ført ham paa Afveje!« Skal disse Ord overhovedet have nogen Mening, maa Rigsadvokaten — med sine Revisorer — vel dermed ville sige, at min Mand var (eller var bleven) en letsindig *Bankdirektør*; men det er ubegribeligt, ad hvilke »Afveje« han derfra skulde være blevet noget ganske Andet og Værre: en bedragerisk *Privatperson*.

Ansvarsfølelsen — prægede hans Liv fra først til sidst. Lad mig som Eksempler nævne: Da hans Læge Dr. Rubow havde konstateret den fremskredne Hjertesygdom, — som i Virkeligheden skyldtes det strabadserende og nerveopslidende Rejseliv under farefulde Omstændigheder, — vilde min Mand trække sig tilbage fra Banken. Men da Ringberg holdt paa at ville gaa samtidigt, opgav han det og blev trods Lidelserne paa sin Post.

*) Efter at H. N. Andersen ikke havde ladet høre fra sig siden min Mands Afreise den 4. Septbr. 1922, end ikke den 17. s. M., telefonerede han den 8. Decbr. 1922 til min syge og sengeliggende Mand, der netop i de Dage havde faaet Opfordring fra Kommissionen til at opgive de Konsortier, han havde været inde i, tillige med de andre Deltageres Navne. Jeg paahørte gennem Ekstra-Høretelefonen følgende Ord: »Det har gjort mig saa ondt at høre, kære Etatsraad Glückstadt, at De er syg, og jeg vil blot have Lov til at sige Dem, hvor meget vi alle tænker paa Dem, og at vor Mening om Dem lige fra Kongen til Kompagniet stadig er den samme. Vi veed, hvor meget De har udrettet, og hvor god De har været. Og jeg har lige faaet en Opfordring fra Kommissionen om at sige min Mening om Dem, og jeg skal sige alt det bedste, jeg veed om Dem. Nu skal De heller ikke pines længere. Nu skal det være Slut med denne Kommission. Jeg har derfor allerede idag begyndt at give den Retning, man skal gaa, dersom De vil læse »Børsen« for idag.« (Og ganske rigtigt; der stod bl. a. H. N. A.s velkendte Ord: »Mørket bagud og Lyset forud«). »Og nu skal de andre Aviser fortsætte«. (Hvilket ogsaa tildels blev Tilfældet i de efterfølgende Dage). »Men nu, hvor De er syg og sengeliggende, og jeg ikke kan se Dem, kan jeg kun gennem Telefonen give Dem en Venskabets og Trofasthedens Haand«.

Han indførte altid Kontrol, og af strængeste Art, naar han saa, at en Virksomhed ikke gik, som den skulde, og han søgte paa alle mulige Maader at komme til Bunds i saadanne Forhold, saaledes f. Eks. ogsaa ved Transatlantisk Kompagni. Min Mand hørte ikke til dem, som ikke kan taale nogen ved Siden af sig, der rager lige saa højt op; han ønskede de Bedste i Bankens Ledelse. Da hans eget Helbred svigtede, var det ham yderst magtpaaliggende at styrke Direktionen; han fik ogsaa dygtige Mænd, — tilsidst Riis-Hansen.

Men Alt afgørende er jo: hvilket *Motiv* skulde føre min Mand — en Mand af pletfri Ære — fra Letsindighed over i *Bedrageri*? Ja, det maatte altsaa være Pengebegærlighed. Men han havde jo i Overflod, — nok til de allerstørste Million-Gaver, — meget, meget mere, end hans Helbred og Liv forslog til; og han havde den videste Adgang til at berige sig paa lovlig Vis, — med Tantiører, saa mange han vilde. Ligesom min Svigerfader lod han i de Selskaber, hvor han sad som Formand, sit Honorar og sin Tantiør være af samme Størrelse som de øvrige Bestyrelsesmedlemmers, — ikke, som ofte ellers, det dobbelte. Saa snart det Transatlantiske Kompagni viste Underskud, tilbagebetalte han af egen fri Vilje sine Tantiører og Honorarer derfra for alle dets eksisterende Aar uden at omtale det, — eller dementere Udtalelser i Aviserne, der sagde det modsatte. De store Rejseomkostninger i Statens eller Bankens Tjeneste afholdt han af egen Lomme, og han afviste betydelige Indtægter, som var hans lovlige: Provisioner for internationale Laan, som efter Tilbud og Kutyme kun var ham personlig tillagte, afgav han i hundredtusindvis af Kroner til sin Bank, — den, han ogsaa skænkede, hvad der ifølge hans egen Risiko kunde være bleven hans: Søfartsselskabets Overskud paa ca. 1.870.000 Kroner.

En Mand, som i et af Krigsaarene blev spurgt, hvor meget han forment, at Glückstadt tjente, svarede: »Saa meget han vil.« Og Svaret rummede ingen Antydning af Misligheder; ti den Adspurgte var — en af Defensorerne.

Paa min Mands Vegne anmeldte Højesteretssagfører F. Bülow i 1917 til Skatteraadet for Gentofte Skættekreds: »Formuestigningen paa Aktiver udgør 1.582.000 Kr. (tilbydes dokumenteret). Formueforøgelsen fremkommer saaledes:

Formue den 1. Jan. 1916.....	Kr. 2.623.000
Kurstigning.....	- 1.582.000
Indtægt ÷ ordinær Skat.....	- 1.143.000
	<hr/>
	Kr. 5.348.000
Forbrug og ekstraordinær Skat.....	- 418.000
	<hr/>
Formue pr. 31. Dec. 1916.....	Kr. 4.930.000«

I sin Indledningstale nævner Overretssagfører Brorson disse Tal paa Formuen fra Aarene 1917 til 1921: 6,3 — 5,6 — 5,1 — og 4,2 Mill. Kroner, — Nedgangen staar i Forbindelse med Indkøb af Kunst og Løsøre, med Gaver og Kurstab. Samtidigt var hans Aarsindtægter oftest adskilligt over Millionen.

Men der er flere Ubegribeligheder endnu. Anklagen lyder ikke paa enkelte, subtilt og lønligt planlagte Forbrydelser, men paa det videstgaaende, permanente Bedrageri-Hæleri i Komplot med sin forholdsvis lige saa begunstigede Meddirektør.

Hvorfor — i al sund Fornufts Navn, — skulde min Mand bedrage paa den aabenbareste, taabeligste Vis, — i et Komplot, som vilde skabe den usaligste Afhængighed hver Dag i Livet, og true med Undergang fra dets Stiftelse? Sammen med en Mand, hvem han kun mødte i Banken, *i Privatlivet mødtes de ikke*; og i deres telegrafiske og skriftlige Korrespondance — nødvendig under min Mands lange Ophold i Udlandet — er ikke forefundet eet eneste kompromiterende Aktstykke, — ikke een Linie, — ikke eet Ord, ikke eet Løntegn.

Hvorfor skulde min Mand bedrage, naar han bare ønskede og et Par Gange anmodede om at maatte opgive sin Bankledelse, — bedrage uden eet Forsøg, der for ham som Chefen vilde være den letteste Sag, paa at skjule Forbrydelsens Spor; bedrage med nærmere og nærmere Udsigt til sygelig eller dødelig Afgang; endelig: bedrage den Bank, der var ham kær som hans fædrene Hjem? Kun een Dag faldt han sammen i Fængslet; den Dag, da Stævningen med de optaarne Storbedragerier var bleven ham forkyndt. Fortvivlet udbød han til sin Defensor: »Og saa skal de sidde derinde og mishandle min Bank«. Men saa kæmpede han sig til Ro; og Anklagerne frygtede han hverken den Dag eller før eller siden.

Han har aldrig for mig eller nogen af vore Venner, aldrig for

nogen af Defensorerne røbet nogen Tyngsel paa sin Samvittighed — for den Slags Anklagers Skyld. Derfor er Dommer Rumps Forsøg den 9. April 1923 paa — med saa værdige Ord — at faa »lettet hans Samvittighed« ikke blot fornærmeligt, men den blindeste Taabelighed i Opfattelsen af min Mands Karakter. Højesterets-sagfører David, der unægteligt havde et betydeligt nærmere Kendskab til min Mand end Dommer Rump, afgiver dette Vidnesbyrd: »I Ulykken plejer man at lære Folks rette Værd at kende. I den Tid, der er gaaet, siden Landmandsbanken brød sammen, har jeg haft Lejlighed til saa godt som dagligt at føre Samtaler med Glückstadt, og jeg har set, hvorledes han har baaret de frygtelige Tilskikkelser, som efterhaanden har ramt ham: Bankens Sammenbrud, der praktisk talt afsluttede hans egen Tilværelse, uhelbredelig Sygdom, Arrestation, — Alt har han baaret paa en Maade, som kun den kan bære, hvis Samvittighed er ren, og hvis Hjærte- og Aands-egenskaber er lige ualmindelige«.

Min Mands religiøse Tro ved hans Livs Afslutning var den romersk-katolske Kirkes. Tror Hr. Rump og hans Meningsfæller ikke, at Skriftemaal med en Døende er bedre skikkede end hans til at befri Samvittigheden? Den Mand, som i hans sidste Tid lærte ham nøjest at kende, bevidnede ved hans Kiste, — i Ord, der altid er mig en Trøst i Sorgen over Krænkelserne imod hans Minde, — at han havde den lykkeligste Fred med sin Samvittighed, og at hans Bortgang kunde synes beskikket, for at ikke den jordiske Retfærdighed skulde komme i Vildfarelse.

Hvilke fortvivlede Anstrengelser gjorde denne Retfærdigheds Repræsentanter sig ikke for at finde Berigelsesmotivet! Den i Glückstadts Væsen og Verden saa velbevandrede Dommer ved i sin 9. April-Formaning at »tænke, at der er stillet mange Krav til Dem om Luksus og lignende«, og »der er mange Mennesker, der har hængt paa Dem«. Hvis Hr. Rump ræsonnerede dybere over de mange Uretfærdigheder i Verden, vilde han træffe denne, at en Bankdirektør kan have en Aarsindtægt, der er 6 eller flere Gange større, end hele Højesteret koster Staten. Hr. Rump vil ikke paa Embeds Vegne kalde dette en Uretfærdighed; men han *maa* ifølge dette Misforhold i Indtægter se anderledes paa »Luksus og lignende« end Bankdirektøren, som nok kan samle paa adskillige, luksuøse Værdier, hvis han ikke vil samle paa Sparekassebøger.

Og Rigsadvokaten taler i Landsretten lige saa hovedrystende om samme Emne. Glückstadt »førtes efterhaanden til et efter danske Forhold meget luksuriøst Liv med Palæet i Amaliegade, Schimmelmans Sølyst, Æbelø og Palæet i Paris. Alt dette med tilhørende Opkøb af kostbare Malerier og Bohaver, Juveler og andre Kostbarheder har kostet ham umaadelige Summer.«

Tendensen er saa naivt tydelig: Schimmelmann, — og saa Palæet i Paris, som Overretssagfører Brorson øjeblikkelig reducerede til »et lille Hus paa Avenue Marceau«, 2½ Etage med 4-5 Fag, og »købt for 130.000 Kroner«. Men, ikke sandt, naar samtlige faste Ejendomme — Amaliegade, Sølyst og »Palæet i Paris«, — næppe tilsammen har kostet min Mand $\frac{3}{4}$ af, hvad han gennemsnitligt tjente om Aaret i en Række af Aar, — og naar de tilmed havde deres fulde Værdi, fordi de trods de »umaadelige Summer« var billigt købt, — saa bliver Forargelsen lidt flovere. Rimeligere havde det været, om Rigsadvokaten havde korset sig over min Mands Gavmildhed; ti alene Ejendoms-gaverne i 1919 og 1921 til Kunstindustrimusæet beløber sig til mere end hans egne tre Ejendomme og Æbelø og alle Juvelerne tilsammen.

Men *det* Eksempel paa hans »Letsindighed« nævnte Rigsadvokaten mærkeligt nok ikke. —

Jeg har ikke gjort op med Rigsadvokatens Indledningstale, og hans Forsøg deri paa en Karakteristik af min Mand, før jeg har refereret det sidste. Det er saalydende: »Paa sin Vej gennem Livet har han vist sjældent mødt en alvorlig Modstand, der skulde overvindes, den som giver Karakteren Modstandskraft og uddyber Personligheden. Den Tillid, Beundring og Ærbødighed, han har mødt fra mange Sider, har sikkert udviklet hans Ærgerrighed og Selvfølelse. Og efterhaanden er han steget i Selvvurdering, ... hans Forfængelighed drev ham højere og højere op.«

Her er Rigsadvokaten for det første i flagrant Modsigelse med det *eneste* Vidnesbyrd om min Mands Karakter, som han selv har produceret, og som *han* vist regner for det højeste kompetente. H. N. Andersen siger netop det modsatte: Glückstadt var »en elskværdig, hjælpsom og dertil *ligevægtig* Mand, som i daglig Omgang var *meget beskeden*.« Netop *den store Beskedenhed* var et af *hans Grundtræk*. Han trængte sig aldrig paa; prydede sig aldrig med laante Fjer; roste sig aldrig, hverken med egen Mund eller

ved Betjening, af sin Gerning, men overlod snarere til Andre, hvad der tilkom ham selv. Og denne Beskedenhed i det private saavel som det offentlige Liv havde sin Del i hans udsøgte Høflighed mod Enhver og i den ganske særegne »Charme«, som han almindelig pristest for.

Og hvad har Rigsadvokaten blot at gisne paa, naar han betvivler, at han har »mødt en alvorlig Modstand«? Den skulde han aldrig som Bankleder have fornemmet i tilsvarende Maal som den karakterfaste Taler selv, eller Dommer Rump? De indbilder sig maaske, at visse »Venskaber« betyder lutter Medgang og andre Behageligheder? Indbilder de sig ogsaa, at et igennem en Aarrække svigtende og længe før hans Død knækket Helbred bliver opført paa Kredit-siden; min Mand havde gerne byttet de Herligheder, som før blev nævnt, bort imod sin fulde Sundhed. I Hastværket med at forfladige Portrættet af min Mand har Rigsadvokaten forglemt, at min Mand ikke een, men mange Gange vovede sit Liv paa uegenyttige Rejser for sit Land. Og *hvem* har for megen »Selvvurdering« og for taabelig en Forfængelighed uden *han*, der vover at ville ud-slette Modstandskraften og Personlighedens Dybde hos *den* Emil Glückstadt, han alene har kendt, som mistede Alt: Ære, Frihed, Helbred og Formue og bar Tabet deraf og alle sine legemlige og sjælelige Lidelser uden Frygt og Klage indtil og med sin Død. Det er vist kun En imellem de færreste, der foruden at have »Modstandskraft« imod den Sum af Ulykke, som timedes ham i det sidste Aar, tillige evner at holde Modet oppe overfor den nærforestaaende Dødsdom, som han følte i sit Indre og ideligt hørte og læste om. Alligevel var det aldrig ham, som søgte Opmuntring eller Trøst; han gav den til Alle, som kom ham nær, og saa rigeligt og varmt, som i de lykkelige Dage, — der allerede ifølge hans Helbred laa meget længere tilbage, end Rigsadvokaten kan ane. Dog — hvis han havde tænkt sig om, vilde han have husket sit eget Bilag, afdøde Sundhedsminister Dr. V. Rubows Attest af 31. Januar 1923, ifølge hvilken min Mand siden *Marts 1917* havde lidt af *hyppige* Anfald af angina pectoris, saa at Sygdommen 1½ Aar forud for Attesten havde taget en nærmere beskreven, alvorlig Vending. —

Efter at have søgt Hjemmel for sit Vrangbillede af min Mand ved en Række Forhør, om hvis Lige man forhaabentlig i en lang

Fremtid skal lede forgæves, betænker Rigsadvokaten sig ikke paa det Spørgsmaal i Landsretten:

»Det kunde være interessant — ikke fordi det er afgørende — at faa at høre, om Glückstadt ved nogen Lejlighed har beklaget sig over min Forhørsmetode. Jeg siger, det er ikke afgørende; ti naar jeg staar som Kontraparten i en Sag af denne Beskaffenhed, hvor jeg sigter en Mand for saa grove Forbrydelser, vilde det jo ikke være udelukket, at han kunde have noget imod mig af den Grund; men det vilde være oplysende at vide, om han har beklaget sig.«

Hertil er Svaret med eet Ord: *Ja*. Nogle Minutter senere udtalte Overretssagfører Brorson: »Jeg véd iøvrigt, at Lægens Indskriden netop blev begæret paa Foranledning af Fru Glückstadt gennem Højesteretssagfører David, og Højesteretssagfører David har meddelt mig i Dag, at han ikke een, men mange Gange har henstillet at gøre Forhørene kortere.« Rigsadvokaten afbrød her med: »Saa er det ogsaa sket«. Men David rejste sig straks og sagde »Nej«. — Dette »Nej« er ikke optegnet af Stenograferne.

Men *saa stærk* var min Mands Bevidsthed om sin Uangribelighed for Bedrageri, og saa stærk hans Taalsomhed, hans moralske »Modstandskraft«, at han lukkede sine Øjne uden en eneste fjendtlig Tanke — imod Nogen. Jeg kunde ikke staa inde med hans Navn for dette Skrift, naar jeg ikke turde sige — ogsaa dette. Enhver, som kendte ham, véd, at han aldrig vilde »hævnes«. Kun begære et sandt og ærligt Eftermæle.

Det baner sig Vej endogsaa gennem *Anklagerens* Ord. Naar Rigsadvokaten skal forene i *sin* Bevidsthed det Billede af Glückstadt førend Katastroferne, som han selv maa bøje sig for og erkende for *ægte*, med det han under Mængdens Bifald forsøger at tegne i sit Anklageskrift, — af en Forbryder, der motiøst besviger sin Bank for dens Eksistens, sit Land og sig selv for den Ære, det gav ham, — saa glipper den Stemme, der med Myndighed skulde have forkyndt: »En Bedrager er en Bedrager, selvom — eller mangfoldigt mere end den gemene Type, naar — han har baaret Storkorset«, og lyder lavmælt i Landsretten den 14. Juni 1923:

»Jeg har netop fremdraget og ønsket at fremdrage de Ting, som med Rette skal siges om Glückstadt til hans Ros. Alt, hvad han har

betydet for Danmark; og jeg har sagt, at det er et tungt Ansvar, der er lagt paa mig at skulle anklage denne Mand. Men det er ikke rigtigt, hvad Højesteretssagfører David kom ind paa i den sidste Del af sin Tale, at sige, at denne Mand stod som Kreditor overfor det danske Samfund i ubegrænset Grad, og at det danske Samfund fuldstændig slaar en Streg over det hele. Nej, Forholdet er det, at det danske Samfund vilde i udstrakt Grad have vist Hensyn i alle Henseender og have forstaaet, at en Mand som Glückstadt kan ikke maales med samme Maalestok som andre Mennesker; det er rigtigt, og det vil man ogsaa forstaa. Men var det rigtigt, som det er blevet sagt her, men hvad jeg vil modsige senere, at det var Forholdene udefra, der ene og alene var Skyld i, at Banken brød sammen, da vilde man i den højeste Udstrækning, som tænkes kunde, have erindret Alt, hvad Glückstadt har gjort for Danmark, og ikke være gaaet paa med nogen Hensynsløshed. Men det er det, som Forholdene beviser ikke er rigtigt. Det var ikke alene udefra kommende Ting, der brød ind over Banken; nej, det man kunde have krævet af Glückstadt, var ogsaa det, at han havde passet nogenlunde paa sit eget, — og han vidste jo bedre end nogen, at der, som Højesteretssagfører David nævnede, i Landmandsbanken kun var eet Hoved. Alle hans Rejser i 1921, hvor den danske Stat ikke havde anmodet ham om at rejse, burde han have afvist. Det var, som jeg sagde, uforsvarligt, at han i 1921 indlod sig paa Forsøget paa Genrejsning af de østrigske Forhold, og i 1922, efter at Rubow havde givet Besked om de faktiske Forhold, maatte han sige: min Plads er i Banken, og den kan og vil jeg ikke forlade. Da Forholdene brød ind over Landmandsbanken, og Landmandsbanken ikke længere stod imod, gjorde man ikke det, man skulde have gjort; man blev ved at holde det hen, og ved Urigtigheder og Tilsnigelser forsøgte man at skabe en Atmosfære om Landmandsbanken, som var uberettiget; da var Landmandsbanken et sunket Skib.« —

Der tiltrænges maaske et Slutningsord om »Luksus og lignende«. Under dette Begreb, — i hvert Fald under det »lignende« — falder min Mands ualmindelige Gavmildhed. Jeg har berørt Gavebrevet af 10. Juni 1919 — med det senere Tillæg af 12. Marts 1921 — til Kunstindustrimusæet. Om det første skriver dets Direktør Emil Hannover i Musæets Aarsberetning for 1919: »Gaven er den største, der siden Carl Jacobsens og Heinrich Hirsch-

sprungs Dage er tilfaldet Offentligheden i København. Overalt forstod man at vurdere det Borgersind, her var lagt for Dagen.« Hannover har næppe kendt d'Herrer Rump og Topsøe-Jensen; ikke alene ærer den Sidstnævnte ikke Glückstadt for en saadan Offervillighed, men giver den Plads imellem Bestræbelser for »at kunne stille sig i et vist Relief«. Den Art letfærdige Ord skal naturligvis ikke imødegaaes, men blot noteres. Det er tilstrækkeligt.

Men Læseren vil fatte, at i dette Borgersind ligger Sansen og Beundringen for, hvad Kunsten til Hjemmenes skønne Udsmykning, med smaa eller store Genstande, for smaa eller store Midler, betyder i de tusinde Hjem — såavel som i hans eget.

Derfor holdt han af at være omgivet af den »Luksus«, — ikke mindst i sine Nærmestes begrænsede Kreds; thi der kom langt færre Fremmede, holdtes langt færre og meget mindre Selskaber paa »Sølyst« i vor Besiddelse end — i Heinrich Ernst Schimmelmans Dage. Hvorledes forstod ikke han, Grev Schimmelman, at sætte i hundredaarigt »Relief« sin Godgørenhed mod Oehlschlæger og Baggesen, Schiller og Klopstock m. m. fl. Og han efterlod sig Gæld — som Følge af Krigsaar og Mæcenat. Rigsadvokaten vilde næppe kunne vurdere en saadan Personlighed, men havde haft højlig Behov for at tilegne sig hans Ord: »Det er vanskelig at fælde en retfærdig Dom over den, der fører et Fartøj i Storm, og som maa kaste en Del af den ham betroede Ladning i Bølgerne. Ene den lykkelige, den sejrende, bliver retfærdiggjort her paa Jorden«. —

II

Det, som skulde bevises, — blev forudsat. Man akcepterede i Blinde Alt for at faa min Mand arresteret og dømt. Det motivløse, det psykologisk absurde, — alt det uvirkelige.

Netop derfor blev Hypotesen saa grænseløs, som den er gengivet i Overretssagfører Brorsons Indledningstale i Landsretten den 14. Juni 1923: »Dette er Rigsadvokatens Hypotese: at Glückstadt næppe er hjemme en Dag eller Time, før han begynder at fylde sin Pengeskuffe, og sine Venners, med Bankens Penge; og skal der en Afveksling til, foruden det falske Regnskab i 1921, bedrager han Nordisk Kabel, Nationalbanken og Veksellererne. Teorien, som unægtelig har en heroisk Type, tager . . . sig i en af sine Former saaledes ud, ialtfald i den offentlige Mening: Man giver Banken en Risiko; dens Fordel bliver Glückstadts, dens Tab bliver Bankens! Ja, det er som Fod i Hose for en Forbryder. Der hører et Minimum af Intelligens, og ikke Glückstadts, til at koncipere og udføre følgende: idag køber vi under Navn af Konsortiet af 14. Juni 1923 Alt, hvad vi kan overkomme af Fonds; er de steget næste Maaned eller Aar, sælger vi dem i vor Favør; i modsat Fald beholder Banken dem; Konsortiets Natur fremgaar kun af en Nøglebog, hvori vi selv i det givne Øjeblik betegner det som vort eller Bankens! Men saa skulde jeg blot gerne have en Forklaring paa, hvorfor Glückstadt ikke i Erhvervslivets blomstrende Aar, 1916 og 1917, hvor han var meget hjemme, og havde megen Forudviden, lagde 10 eller 20 Millioner til sin Formue; for med den Metode var det let, og — omend maaske ikke ganske ufarligt, — dog langt mindre farligt end de Forehavender, han ifølge Rigsadvokaten siden har udsat sig for. Jeg tror altsaa ikke, han har brugt den Metode; og jeg gør opmærksom paa, at alene den Omstændighed, at han har udført alle Dispositionerne over sine Bankkonti, saa de letteligt nu og til enhver Tid kan rekonstrueres, indicerer deres legitime Karak-

ter eller i hvert Fald hans gode Tro.« Tilføjende: »Den 22. December 1920 vender Glückstadt hjem, paa et Kongeskib, og har til sin dybe Tilfredsstillelse fuldbragt sit Livs største og sværeste Opgave, den sønderjydske Ordning. Han har Statens Taknemlighed i Ryggen, og dens Lykønskning — som et Storkors — paa Brystet. Man skulde ikke a priori tro, at det stimulerede til Forbrydelse.«

Allermindst vel til »Tyverier« af 50—100,000 Kroner i Øjeblikke, hvor han skænkede Banken og andre Institutioner det 10 — 20 — 30 dobbelte. —

Man havde jo ikke fundet Træk af Havesyge, selv i det mindste Format, hos min Mand. Forstod man da ikke af hans Liv, at han aldrig havde kendt Pengestræbet; var han ikke — saa øjensynlig — besjælet af stærkere Handlemotiver, der Aar efter Aar holdt ham langt borte fra den daglige Gerning med alle dens overstrømmende Pengemuligheder?

Nej, man gjorde sig færdig med Virkeligheden. Hvad der talte for Glückstadt, var *»utroligt.«*

Og imod ham opstillede man, uden al Kritik og med energisk Afvæbning af Defensionen, et Slags *Vidnesbyrd* om, at Intet var at »erindre« — imod Rigsadvokatens Anklager.

Endelig gjorde man ikke een *Kontraprøve* paa sine Antagelser; man søgte kun i een Retning og til en vis Grænse. Hvad Udfaldet ellers kunde og maatte være blevet, erfares blot af de Gennembrud, som trods Alt lykkedes Defensionen. —

Læserne forstaar Betydningen af hver enkelt saadan Vilkaarlighed i en Justitssag, — og af dem alle tre tilsammen.

Ingen vil tro paa samstemmende Vidnesbyrd om, at han er sandhedskærlig, og at han ikke kender til at skjule. Den 23. Marts forhører Dommeren: »Var det ikke en Maade at holde det skjult paa?« Min Mand har 8 Dage forud med stilfærdig Værdighed sagt: »Jeg holder ikke saa meget af Ordet *skjule.*« Og Direktør Rothe vidner i Forhøret den 10. April: »Jeg har aldrig haft Indtryk af, at Etatsraad Glückstadt vilde skjule noget.« Naar han, udmattet indtil Kraftesløshed, forsikrer, at han ikke *kan* huske mere, svarer d'Herrer Rump og Topsøe-Jensen: »Jo, De kan, — De skal; og deres egen Tillidsmand, Fængselslægen, maa den følgende Dag attestere, at Glückstadt ikke kunde.«

Det er Fordommens Standhaftighed.

Naturligvis vil de da meget mindre tro, at min Mand næsten aldrig, undtagen ved Aarsopgørelse, saa til sine Formueforhold, men overlod Ringberg baade Kasse og Regnskabsvæsen; det hedder i Brorsons Tale den 14. Juni: »I Ringbergs Skuffe laa der Bloknoter, som angav det Mellemværende, der var mellem ham og Glückstadt, og det var af naturlige Grunde næsten altid i Ringbergs Favør; han brugte flere Gange det Udtryk: »Iaar skal jeg have Deres Tantième.« Ringberg havde altid store kontante Summer, fordi han ikke havde de Glückstadt'ske Liebhaberier; og naar det under Forhørene foreholdtes min Mand, at han ikke saa sine Konti efter, oversaas det, at *Ringbergs Midler ogsaa stod paa disse Konti*, og Gældsregnskabet laa i Ringbergs Skuffe. En naturlig Følge af de Præmisses er, at min Mand, naar han skulde vide, om han havde Raad, f. Eks. da han købte Æbelø, maatte spørge Ringberg: »Har jeg Raad.«

I Ringbergs Skuffe laa altsaa paa løse Blade min Mands »Hovedbog«, — og Detaillerne varetog hans Sekretær; alle Vidnesbyrd gaar ud paa, at min Mand interesserede sig *paafaldende* lidt for sine Pengesager. Naar dette er paafaldende for Vidnerne med de store Indtægter (Ringberg, Rothe), er det naturligvis ikke, fordi han var ret ligegyldig for 50- eller 100.000 Kroner til sin egen Konto, men fordi han er lidet interesseret for meget større Tal, op imod Aarsindtægtens halve eller hele Sum, — hvad han da forsaavidt ogsaa rolig kunde være.*)

Men Fordommen forkaster disse Beviser, endskønt det vel i en

*) Fru Johanne Ringberg forklarer i Forhøret den 14. April 1923: »Jeg véd, at Etatsraad Glückstadt har taget sig meget lidt af sine Pengesager; paa hvad Maade, hvor lidt eller hvor meget, véd jeg ikke, men jeg véd, min Mand tit har sagt, at Etatsraaden tog sig ikke meget af sine Penge ... Jeg kunde forstaa, at han mente, Etatsraaden ikke havde Interesse nok for sine egne Penge.«

Direktør Fr. Rothe siger i Forhøret den 10. s. M.: »Jeg har fuldkommen det Indtryk, ... at Direktør Ringberg har handlet med Etatsraadens Penge. Jeg véd ved forskellige Lejligheder at have faaet det Indtryk, at Etatsraaden er blevet forbauset over at se f. Eks., at han har været Ejer af nogle Aktier hos I. M. Levin engang. Jeg har flere Gange faaet det Indtryk, at Etatsraaden var fuldstændig desorienteret i saa Henseende, og den ene Gang, hvor jeg blev opfordret af Ringberg til at gaa ind i et Konsortium 25. Juni 1920, ... fik jeg det Indtryk, at Etatsraaden slet ikke var klar over, at han var med dér.«

Endelig forklarer Bankier Olaf Bützow, som i 1911–1918 var Sekretær i Landmandsbanken og disponerede over min Mands Sparekassebog, i Forhøret den 1. Maj, at »Etatsraad Gl. ikke beskæftigede sig synderlig med sine egne Affærer; almindelige løbende Regninger og den Slags Ting overlod han ganske til mig; i større Sager var det næsten altid Direktør Ringberg.«

Kriminalsag skulde være Dommerens Pligt at antage som Sandhed, hvad der har kompetente og uvildige Vidnesbyrd imod Nul.

Denne Lige gyldighed for Indtægtsregnskabet er en Arv; min Svigerfader førte heller ingen privat Regnskabsbog. Det er maaske en Ejendommelighed; men saadanne kan jo hæderlige Mennesker have; og hos min Mand maatte den nødvendigvis beforders ved de hyppige og maanedlange Udenlandsophold og de mange Sygelejer. Ti de Tanker og den Tid, han kunde have tilovers fra sit opslidende Arbejde for Banken og for Landets vitale Interesser, maatte han skænke til mange andre Selskaber og Personer, — derefter til sit Helbred, — og sidst af alt til sine Penge, som for ham kom i sidste Række, efter hint. Det maatte jo saa være. Forsømte han sine egne Penge, kunde han gøre det med let Hjærte og uden Frygt; for hans to Nærmeste var alene de baandlagte Arvemidler i Overformynderiet Betyggelse nok. Men forsømte han sit Helbred, gik det ud over alle de Livsopgaver, han havde i første Række, og som han var stolt — Rigsadvokaten vilde vel sige: forfængelig — af.

Naar man ikke *vil* tro paa denne permanent ringe, til Tider ganske udslettede Interesse for egne Penge og deres Anbringelse i Konsortier eller paa anden Maade, har man vel heller ikke villet eller kunnet forestille sig, at der slet ikke var Plads for den Interesse ved Siden af Kvaliteten og Kvantiteten af hans Arbejdsydelser og Potensen af hans Arbejdskraft og Arbejdsvilje.

Andre, som mindes, hvorledes Krigstidens Arbejde med de indenlandske og udenlandske Autoriteter underminerede Helbred eller Livskraft hos mange af de Mænd, som deltog i det, begriber, hvad der maatte opbydes af Energi den hele Dag og ofte den halve Nat af en fysisk svækket Mand, der oftest stod i Spidsen for det og ofte saa ene, at han var sin egen Sekretær og Maskinskriver.

Det er for en Gangs Skyld rigtigt, hvad Rigsadvokaten har sagt om min Mand, at han havde en sjælden Evne til straks at gribe Kærnepunktet i en Sag og skære igennem overflødig Tale; at han havde ualmindelig Sans for Tal og Værdier, sproglig Begavelse o. s. v.

Men det sidste og mindste: at han næsten med en Indfødts Overlegenhed beherskede Verdenssprogene, er ingen Vuggegave; og de andre »Evner« og »Sanser« er Kraftanspændelser, som bringer Overanstrengelse med og nøder til Hvile. Ellers gaar et af Centralorganerne i Stykker.

Min Mand søgte ingen Hvile eller Adspredelse dér, hvor andre af hans Samfundsklasse og Alder henter disse Goder, — eller Surrogaterne for dem. Pligter og Arbejde fyldte hans Sind og Tanke; og naar det alligevel gik hans Bank saa ilde efter 1920, faar han af Hvermand læst og paaskrevet, hvad han »forsømte«. Han forsømte Intet. Dr. Rubows Attest af 31. Jan. 1923, ifølge hvilken min Mand siden *Marts 1917* havde lidt af *hyppige* Anfald af angina pectoris, *beviser*, at han havde udrettet alt, hvad hans Hjærte formaaede, — og mere til. Men kan man forvist ikke, naar man blot har nogen Blu for sine Ord, insinuere, at han forspildte nogen Tid eller forsømte noget Arbejde, maa man med en Nødvendighed, som Rigsadvokaten straks har bøjet sig for, beskyldte ham for at have forvaltet sine Evner og Kræfter uheldigt, indsat dem paa urette — eller ialtfald ikke paa de vigtigste — Steder. Det er Opholdene i Udlandet paa Statens Vegne, hvortil Rigsadvokaten sigter. Ja, Landet havde Brug for en Gerning, og efter deres Mening, som havde den øverste, udenrigske Styrelse og Ansvar for den, fandtes Ingen til at udføre den bedre eller blot lige saa godt som han; og derfor følte han det som sin nationale Pligt at lyde Kaldet. Herfor vil vistnok de fleste i Nütiden give ham Ære og Tak, selvom han kom til at undervurdere Kaldets Omfang og overvurdere sin Banks Stabilitet. Den ærefulde internationale Mission, som i 1921 kaldte ham til Østrig var ikke blot en Prestige for ham selv, men nødvendigvis ogsaa for den Bank, hvis Førstedirektør han var; og hvilken overordentlig Bankværdi der beror paa »*Tilliden i Udlandet*«, véd fhv. Nationalbankdirektør Dr. Ussing bedre end de Fleste; herom vil blive talt senere; thi den Værdi blev netop højt takseret i *denne* Sag — *men* forspildt.

Om Kritik blot af svageste Art af de »fældende« Vidnesbyrd, var der aldrig Tale, skønt de ifølge deres egen Kvalitet og Vidnernes Forhold til selve Anklageposterne afgav de mest iøjnefaldende Angrebspunkter. Visse Vidnesbyrd var ugyldige, fordi Vidnerne ikke kunde vide noget relevant; andre mindre gyldige, fordi den utydelige Hukommelse eller eftertrykkelige Forglemmelse var det eneste fremtrædende.

Skulde den Slags Vidnesbyrd repeteres i et offentligt Forhør — de havde jo som Regel forinden passeret Rigsadvokatens Skriftestol, — var man paa sin Post mod Fjenden — og Defensionen. For-

høret af 14. April beviser det. Aftenen før blev Overretssagfører Brorson telefonisk forespurgt, først af én, og kort efter af en anden Journalist, om det monstro forholdt sig rigtigt, at Ø. K.'s Direktører — altsaa Hovedvidner for de store Anklager mod Glückstadt — skulde afhøres den følgende Dag paa Domhuset. Brorson svarede dem begge, at han ikke havde Anelse derom, og at Pressen meget muligt vidste bedre Besked end Defensorerne; derefter telefonerede han for Sikkerheds Skyld til David, som imidlertid ansaa en saadan, ikke tilvarslet Vidneforklaring for utrolig. Da de kom i Rets-salen den næste Morgen, saá de derinde — Direktør Schiødt, og erfarede, at Direktør Madsen-Mygdal, Etatsraad H. N. Andersen og Fru Ringberg var til Stede i andre Værelser. Det var højligt stødende for alle Forsvarerne; og saa snart Dommer Rump havde aabnet Mødet, rejste deres Ordfører, Overretssagfører Axel Bang sig og forespurgte, om der skulde være Vidneførsel i Dag. Med dæmpet Stemme svarede Hr. Rump, at Rigsadvokaten havde begæret at føre Direktørerne Schiødt, Madsen-Mygdal samt Etatsraaden som Vidner; Bang udbad sig, at Forsvarerne forud underrettedes om slige Retshandlinger, og Rump gav et betinget Tilsagn »for Fremtiden«; disse Repliker kan ikke citeres ordret, — *da de er udeladt af det stenografiske Referat!* —

Dette Løfte »for Fremtiden« var af ringe Værd, eftersom Dommeren ved samme Forhørs Slutning tilkendegav, at »det ikke er sikkert, at der bliver saa mange Retsmøder endnu«, og derfor indkaldte mulige Indsigelser eller Suppleringer med det samme, »inden vi slutter« — »i Løbet af 8 Dage« eller højst »et Par Uger«. Hvorhen *Anklagens* Sigtelser vilde styre, og hvornaar den vilde sætte Punktum, var dens — og maaske Dommerens — Hemmelighed. Dens *Vidner var derimod godt forberedt paa Spørgsmaal og Svar*; det viste sig nævnte 14. April; Hr. Schiødt havde de »fornødne« Papirer med, ligesom da han blev ført næste Gang, den 1ste Maj, hvor det kneb lidt mere for ham; Forhørene var altsaa en sikker og bekvem Repetition for Anklagen og dens Vidner, og en yderst vanskelig, stenografisk Improvisation for Defensionen: at kontraspørge imod *velbeføestede* Udsagn. Sikkert løste Højesteretssagfører David denne Opgave paa den beundringsværdigste Maade, indtil Løselighedens Grænse; men H. N. Andersens altbeherskende Stilling til de store

Fællessager mellem hans Kompagni og Banken, mellem dens to Direktører og ham selv, var det umuligt at fremskaffe et Hukommelsesvidnesbyrd om; »jeg vil gerne«, svarede han, »for at der ikke skal være nogen Misforstaaelse, sige, at det er ikke, fordi jeg ikke gerne vil, Højesteretsadvokater David, men Kompagniet er saa stort og omfattende; *jeg kan ikke passe et Bogholderi*, og der er en administrerende Direktør for det alene, saa Enkelthederne kan jeg ikke udtale mig om. Det er kun *Moralen* og den øverste Ledelse, der ligger under mig, og jeg mener at holde alle Traadene i min Haand, men Virksomheden er fordelt snart over hele Verden, saa det vilde være ganske umuligt for mig at være inde i alle Enkelthederne.«

Ja, dette har naturligvis nogen Gyldighed; det maa ses i Belysning af Etatsraad Andersens Alder, hans vistnok vitterlige Overanstrengelse, Sindsbevægelser og andre Omstændigheder, som det er meget menneskeligt at afficerer af. Derfor blev »Svaret« i Virkeligheden uden processuel Betydning. »Enkelthederne«, som var afgørende, besad *han* ikke længere. Hos min Mand søgte man dem først efter en mere end halvaarelang, hemmelig Undersøgelse, som var en fortsat Bestræbelse for at fælde ham, — og *efter at* han i Fængsel havde mistet Resten af sit Helbred, og alt dette uden at tillade ham at faa Adgang til noget Materiale, undtagen det, der passede med Anklagekonstruktionen. Men *det* skulde han ogsaa »spille fra Bladet« og kunne huske, *selv om det maaske slet ikke var stillet i den rette Sammenhæng*.

Og saa godt, som det lod sig gøre, oversatte man visse Vidners »husker ikke« til det ønskelige »husker Nej«, saa at Anklagen gav sig selv Svar paa Skyldspørgsmaalene.

Kritikløshed er en daarlig Forudsætning — sammen med Fordomme til den modsatte Side — for at finde Sandheden. Og Fremgangsmaaden var desforuden: en ensidig og løs Eksamination, som aldrig slog ned paa Anklagevidnernes Selvmodsigelser og andre Skrøbeligheder; *det* maatte den uforberedte Defension om. Direktør Schiødt var i flere Punkter næsten utroligt uvidende. Ø. K.'s anden Direktør, Kaptajn Chr. Schmiegelow, som ledede dets Skibsafdeling, véd knap, om og hvornaar til hvilken Pris den store, russisk-østasiatiske Tonnage er købt af Kompagniet (Forhøret af 1. Maj: »Naa« — »Naa« — »Naa« — »Naa« — og »Naa«). Dets Hovedkasserer

Morten Christensen »véd ikke«, »har aldrig set«, »kender slet ikke«; véd ikke engang, hvorfor Kompagniet bruger hans Navn paa en Receptpisse.

Saaledes er Kilderne fra Ø. K. Det andet »Kildedsted« skal være Landmandsbanken, hvis hele Viden i disse Sager maatte bero paa dens to Direktører — den ene død, den anden døende. Afhøringerne af Bankens Embedsmænd — tillige med Fremlæggelsen af nogle officielle Bankskrivelser — *maatte* være Hus forbi. De forskellige Fagchefer var ikke Direktionens Fortrolige; de saå kun Bogføringen og Korrespondancen, der netop skulde se ud, som om Direktionens private Formuedispositioner var Bankens egne. Den Indsigelse maa høres, og til en vis Grad respekteres, at saadanne Anonymiteter er farlige, — kan aabne Muligheder for Uordener, endog for Korrup-tion; thi selvbestemmende om »mit eller dit« maa Direktørerne aldrig blive. »Moralen« skal ikke blot være i dem, — let nok sagt, — men naturligvis *over* dem. Ellers løber man Faren, som her blev til Ulyk-ken, at faa Skinnet — og derefter for *denne* Kommission: Mistanken, Anklagen, »Beviset« — imod sig, naar det Fataleste hænder, at den i disse Forhold administrerende, eneste vidende, er død, og den aldrig instruerede staar alene — paa Gravens Rand — og skal finde ud af det, som han ifølge Direktør Rothes Vidnesbyrd allerede Aar i Forvejen var »fuldstændig desorienteret i«, »slet ikke selv var klar over, at han var med i«, og som Rigsadvokaten forsaaavidt heller ikke paa en for Glückstadt hæderlig Maade kan finde ud af.

Her blev Ringbergs Død *skæbnesvanger*. Ti det er kun en ubevist og usandsynlig Paastand, at han ikke i sine Chartequer, Notitser og Bi-lag, sit Kendskab til Konsortialdeltagerne, hvis Vidnesbyrd han kunde paakaldt, sin Korrespondance m. m. havde et Materiale, der kunde veje op imod Sigtelser for hans — og min Mands — Vedkommende. Urokkeligt sande bliver Ordene i Overretssagfører Brorsons Ind-ledningstale til Landsretten: »Vi véd kun det ene, at den Forklaring, vi kunde have faaet, hvis Ringberg havde været i Live, kan vi ikke konstruere; ti for hver Sandsynlighed, vi kan opstille, bestaar der utallige Usandsynligheder, som kunde være sande.« Der skal snart gøres Rede for den Vanskelighed.

Knyttet til Kritikløsheden var den Forsømmelighed, som undlod at efterforske alle Spor, der kunde *kontraindicere*, muligt modbevise

den. Jeg er vis paa, at disse Indicier kunde være fundne ved Anklagemagtens Almagt; ti et Par af dem, som paa rette Plads vil blive fremdragne, tvang Defensionen frem som Synaale af et Hølæs, — i urokkelig Tro paa min Mands Sandhedskærlighed, og hvad dette ene Grundmotiv har i sit Følge.

Men burde man ikke i denne Sag rettidigt have fremlagt *Alt*, hvad man fandt, det tilsyneladende ubetydeligste med, for Defensorerne? Burde man ikke fra Kommissionsbehandlings Begyndelse have givet dem samme Adgang til dens Færd og Resultater, som Anklagen fik? Burde man ikke have givet de Revisorer, som Forsvaret kunde have Tillid til, Adgang til — Skridt for Skridt og Time for Time — at kontrollere og medarbejde med dem, som Anklagen benyttede? Omkostninger behøvede det jo ikke at forvolde det Offentlige. Og er der blot en eneste Vej uden denne, der kunde borge *Samfundet* — og derefter eller dermed min Mand — for et Almenheden værdigt: »Ti kendes for Ret«? —

Naar der i det groveste Anklagekapitel imod min Mand kommer afgørende Bevisligheder frem imod Rigsadvokatens Vidnefortolkninger, hentede i Ø. K., siger han kun: »Hvis Forsvareren for nogle Dage siden vilde have meddelt mig, at De vilde mene det om Kompagniet, skulde jeg med Glæde have institueret en Undersøgelse i Ø. K., hvor De kunde overbevise Dem om, at det var rigtigt. Da jeg ikke har haft Anledning til at drage disse Menneskers Troværdighed eller deres Vidnesbyrd i Tvivl, *har jeg heller ikke haft Anledning til at undersøge deres Bøger i saa Henseende*; men de ligger til Deres Disposition, hvis De ønsker det.«

Ja, sikkerlig havde Overretssagfører Brorson ikke noget hjerteligere »Ønske«. Men »Tilbudet« og de omgivende Ord er idel *Fraser*. Jeg tror ikke paa Rigsadvokatens »med Glæde«; jeg tror ikke paa Kompagniets Villighed til at fremlægge dets Bøger og tillade en »Undersøgelse«; og jeg *ved* — tillige med Overretssagfører Brorson og Hvermand, — at den dertil fornødne *Tid*, alle andre, endog utænkelige, Betingelser forudsatte, ikke gaves. Men *hvorfor* tog Rigsadvokaten sig ikke i det lange Halvaar, den »Glæde« at forvise sig selv og de *velbestyrkede Tvivlere* om, at han havde Ret? At denne »Kildekritik« var ubeføjet? Hvor velgørende for ham — og Kompagniet og »Moralen« — vilde det ikke have været, om Østre

Landsrets Dom, i Stedet for at skrive: »Forsaaavidt det fra Forsvarets Side er anført, at Direktørerne i Østasiatisk Kompagni skal have regnet med, at det var dem personlig og ikke Kompagniet som saadant, der havde Part i Kontoen, *vil dette ikke kunne komme i Betragtning overfor det Anførte*«, — kunde have skrevet: »er denne Anførsel modbevist«, eller lignende? Ti saa vilde den Fortolkning af Dommen være afskaaret, at det selvfølgelig ikke kan diskulperer Glückstadt, om Kompagniets Direktører var lige saa skyldige; men Dom og Anklage *modsiges* nu hinanden, idet den første aabner en Mulighed, der nedbryder hele Anklagens System og dens »Vidneforklaringer«, — ikke blot i denne Anklagepost, men ogsaa i andre.

Og der forsømmes mere.

Hos Glückstadt eftersøger man overalt, — som da Rigsadvokaten i Arrestationens Øjeblik den 9. Marts 1923 i Henhold til Retsplejeloovens § 758 begærer Ransagning af min Mands Bolig og af hans Boxrum i Landmandsbanken, for dér at beslaglægge »Ting, der kan være af Betydning som Bevismidler i Sagen«; Dommeren spørger, om Glückstadt samtykker heri, og faar det aabne Svar: »Ja, med Fornøjelse; — selvfølgelig.«

Men man lader tilsynehadende Ringbergs Personlighed staa hen som en uløst Gaade. Et intetsigende Forhør den 14. April af daværende Enkefru Johanne Ringberg, for at hun, som Dommeren indleder, »vil kunne fordele Lys og Skygge rigtigt«, er baade Alt og Intet. Her kunde dog lettilgængelige Oplysninger om hans Arbejdsevne og Maader, hans Syn paa Børsværdierne, hans Formue, hans Indtægters forskellige Niveauer, hans Forbrug og Kapitalanlæg, og hans Korrespondance (den store, telegrafiske) med min Mand og med Ø. K. eller Direktørerne, have været vejledende.

Hvorledes hans System og Dokumentation for Bankkonsortierne har været indrettet for at forsvare ham selv og min Mand, kunde hverken han eller Forsvaret gribe ud af Luften, og det synes ikke, at Kommissionen har interesseret sig det mindste herfor. Den kunde i hvert Fald have søgt flere Steder og bevist os det; thi da Ringberg er død en naturlig Død, er den Omstændighed, at Dødsfaldet indtraadte i Udlandet, et rent Tilfælde, der udelukker, at *alle* Spor om hans egen Opfattelse af hans Gerninger og Ansvar kan være

udslettede. Jeg skal i denne Forbindelse blot anføre, at hans sidste Tids Telegrammer til min Mand*) viser ham ganske frygtløs imod alle Matadorer, der kunde have Lyst til at trænge ham til Side eller krænke ham, — viser ham endda bevidst om, at han kunde blive *dem* en farlig Modstander. Det er en grænseløs Ulykke, at han var bukket under, da min Mand blev fængslet; vi begge har været fast overbevist om, at han havde taget Eneansvaret mod de rejste Beskyldninger, som gjaldt ham, — og magtet at bære det ustraffelig. Ti hvorfor skulde denne rige, men forpinte og sammenbrudte Mand med Forsæt have arbejdet paa at ende sine Dage i Skændsel?

Hermed er imidlertid ikke sagt — og *kan* desværre ikke siges, — at enten min Mand eller jeg eller Nogen har formaaet at oplyse, navnlig ikke *nu*, enhver af Gaaderne i det Ringberg'ske Bogholderi, altsaa erstatte hans Nøglebøger og Privatoptegnelser. Vi véd tilligemed Anklageren og mange Vidner, at han mere og mere forfaldt til en Overvurdering, langt over Markedets, af visse Børs-papirer, som han ikke kunde faa nok af for Banken, sig selv og sine Venner, — som han vilde købe og købe, beholde og beholde, *aldrig* sælge, hvor energisk han end blev opfordret dertil. At han i en Aarrække var legemlig og aandelig syg og forpint til Døden, — véd vi alle *nu*. De Dispositioner, jeg her berører, og en Del af hans Mystifikationer har en ganske naturlig Forklaring i hans Sinds-

*) Medens Ringberg i Marts 1922 var under den Sygebehandling i Cannes, der afsluttedes med Døden den 14. April, arbejdedes der i og udenfor Bestyrelsen for Dampskibsselskabet »Orient« paa at fjærne ham fra Formandskabet dér, som han havde beklædt i 7 Aar. Den 19. Marts modtog han dernede et saalydende Telegram uden Underskrift: »Bestyrelsen for Orient henstiller til Dem at nedlægge Deres Mandat som Formand i Selskabet og beder Dem om telegrafisk Bekræftelse«. Han kom i det hæftigste Sindsoprør; sendte i Dagene fra den 19. —24. Marts otte Telegrammer til min Mand med Anmodning om, at han og Højesteretssagfører Bülow vilde »varetage hans Interesser«; forklarede, at alle hans Dispositioner var sket efter H. N. Andersens og Schmiegelows Ordre eller med deres Sanktion. Han var straks rede til »fuld Offentliggørelse« og til at »nedlægge samtlige mine Hverv for offentlig afsløre Schmiegelow«, hvem han sigter til med Spørgsmaalet: »Er Onkel Christian klar over mit Modtræk«. Og saa fik han den 23. Marts det forlangte »Undskyldningstelegram«.

Ikke eet Ord i hans Telegrammer forraader Skyldbevidsthed eller Frygt for Holmgang med nok saa mange og nok saa mægtige Modstandere. Det var *dem*, der skyndsomst gav efter, skont Tidspunktet til at udfordre var det ugunstigst mulige for begge Landmandsbankens Direktører. Ifølge Rigsadvokatens Teori, som konstrueredes et halvt Aars Tid efter Ringbergs Død, havde de en Aarrekkes store Fællesbedragerier mod Banken, Ø. K. m. fl. paa Samvittigheden. Men de ses *dog* rede til at forlade Banken fremfor at taale Ydmygelser, til i Fællesskab at appellere til den offentlige Mening, hvis Dom de øjensynligt ikke frygtede for.

tilstand, og *kan* ikke benyttes til Anklager hverken imod min Mand eller andre af hans Venner, som fik Gavn eller Skade af dem, mod deres Vidende, ofte imod deres udtrykkelige Vilje. Hans Stilling som Tillidsmand for min Mands private Formueinteresser var lige saa ubegrænset som den, han fik — eller tiltog sig — for andre af Bankens og sine Venner, og som hans Funktion som Direktør for Bankens Børsinteresser.

Naar det nu i den store Krise, der blev sideløbende med hans Nervers, viste sig, at han havde vurderet fantastisk paa sit Felt, til Bankens og sine Venners yderste Risiko, vilde vel end ikke Anklageren have sigtet andre af hans Venner *end min Mand* for et Komplot *med ham*, imod Banken. Anklageren vilde af de andre, han mer eller mindre selvbestaltet disponerede for, have krævet i det højeste, at de personlig dækkede hans Spekulationers Tab, som de »saa ud« efter Revisorernes Gennemgang af Bankens Bøger. En Mystik paa Kontoerne, — ogsaa *den* maaske medregnet. Jeg véd ikke, om Rigsadvokaten har villet og kunnet gennemføre et saa omfattende *civilretligt* Ansvar for andre Ringberg'ske Klienter. Men min Mand vilde *aldrig* have begæret sig fri derfor; tværtimod. I det følgende vil det i 4 Tilfælde vise sig, at Ringberg — efter de mangelfulde Oplysninger, vi maa nøjes med, baade som Følge af hans Sygdom og Død og af den énsidige Undersøgelse, — har administreret Konsortier, hvori min Mand halvt eller helt uvidende »deltog«, saaledes at Banken tilsyneladende derved tog en senere Skade, uden at Nogen efter Ringbergs Død kan trænge ind i hans Bogholderi, endsige i hans Motiver. Ja, saa maatte velsagtens den bedst mulige Revision af Kontoernes Mystik afgøre for *Civilrettens* Dommere, hvad enhver af Ringbergs Mandanter havde at tilsvare for at fralægge sig mulige Berigelser paa Bankens Bekostning. Og for de ovenfor berørte 4 Tilfælde, der er uforklarlige for min Mand, vilde dette Ansvar maaske beløbe — tillagt Ringbergs Egetansvar — en tvivlsom Million Kroner, *hvoraf hans egen Defension (David) selv fandt og øjeblikkeligt anmeldte en af Posterne*. Men min Mand har dækket *sit* Ansvar ved at overdrage Banken, før nogen Undersøgelse imod ham, en Formue, der ifølge Kommissionsbetænkningen af 7. Januar 1924 ansloges til 5—6 Mill. Kroner, — altsaa 5—6 Gange det Maksimum for hans og Ringbergs Konti, som senere begrundede Anklagen for deres forbrøderiske Komplot.

Disse fire Bedragerisigtelser imod min Mand grundes altsaa ikke paa, at han var blevet beriget, — da han havde erstattet flerdobbelt, — men paa, at han skulde vide og forklare, hvad den syge Ringberg har tænkt og villet under hans Fraværelser i Udlandet, — og stenografisk gøre Rede derfor, da hans Hukommelse og Helbred var ganske nedbrudt i Fængslet.

Den Tanke, som har dikteret Ringberg Posteringernes Kodesprog, var naturligvis ikke at lette ham en Berigelse. Ogsaa han havde nok af lovlige Veje til Rigdom og havde altid Penge tilovers, — endda som Kontanter i sit Skab. Men Tanken var den, at Bankens Personale *ikke* maatte erfare og udbrede, hvorledes Direktørerne anbragte Penge. Navnlig ikke i de store Spekulationsaar.

Det var i min Svigerfaders Tid passeret, at Meddelelser om Direktørernes Køb eller Salg af Værdipapirer fra Bogholderiet udbredtes igennem Personalet; og ikke blot en Del af dette, men dets Slægt- eller Vennekredse gik saa ind i de samme Køb eller Salg. Maaske er det bedst, at Bankdirektører slet ikke opererer for egne Midler paa Børsen; men langt betænkeligere er det vel, naar Bankens Funktionærer tager Anledning deraf til at uddele deres »Raad« i snævrere eller videre Kredse. Faren derfor vilde altsaa Ringberg blokere, — effektivest ved at beholde sin Viden derom for sig selv. Navnlig i en Tid, hvor — som Admiral Richelieu siger i en af Afhøringerne — »Publikum stod i Queue en Time inden Bankens Aabning for at tegne sig«, og hvor f. Eks. en Emission fra »de forenede Skotøjsfabriker« overtegnedes 100 Gange!

Paa alle Maader garderede han derfor sine Placeringer — saa gaadefuldt endog, at en Debitering i 1917 paa Soyakagefabrikens Konto bliver nøjagtig saa stor som Kontoens daværende Debet; vistnok for at dette Ciffer skulde mystificere — Bankpersonalet og lede til den Antagelse, at Debetposten var Udtryk for en særlig Evolution paa den Konto, medens den i Virkeligheden var Mellemstationen for en Regulering mellem to andre Konti, — ifølge Aftaler, der ikke havde det mindste med Soyakagefabrikens Affærer at gøre, — og angik en noget *større* Post.

»Oplysninger« fra Banken — d. v. s. dens Bøger og Bogførere — kunde Kommissionen derfor ikke hente; og da den kun mente at kunne finde Data i »Landmandsbanken« og Ø. K. — henholdsvis hos dem, der havde Bind om Øjnene, og hos dem, der kun var

Talerør for, hvad een Mand, der ikke længere huskede, vilde lade dem vide, — blev de under Hr. Rumps Formandskab indsamlede »Kendsgerninger« om min Mands Berigelsesforbrydelser kun disse to: at min Mand var sat ud af Stand til at forklare sig om disse Sager, som man overrumplede ham med under hans legemlige og sjælelige Sammenbrud, og at Etatsraad Andersen sagde Pas for sin Hukommelse. —

Saaledes sluttede den ekstraordinære Undersøgelses- og Retskommission af 21. September 1922 sine Domhusforhør fra 6. Februar til 5. Maj 1923. Med Glückstadt anklaget for Bedrageri og med samme Anklage — dog saaledes, »at Strafarbejde ikke kan anses at være forskyldt« — rejst imod 3 af Bankens andre Direktører (Rasmussen, Riis-Hansen og Rothe); ligeledes, uden Forbehold, imod Direktør Prior, — og imod samtlige Bestyrelsesmedlemmer for Overtrædelse af Aktieselskabsloven. Dommeren henviste til eventuel Nævningebehandling — d. v. s.: Strafarbejdsansvar, — og lukkede dermed den Protokol, som hans Kolleger i Østre Landsret snarest skulde finde sig til Rette i.

Politisk, og især bankpolitisk, velgørende havde Rigsadvokatens Virksomhed indtil denne Stund sikkert *ikke* været. Jeg tænker her ved paa Landmandsbankens Skæbne, og denne Skæbnes Betydning for Finansernes og vort Lands Interesser. Hvor inkompetent Anklageren og hans Hjælpere var til at varetage disse Interesser belyses derigennem, at han en Morgen i Domhussalen fordelte Kopier af en Revisionsprotokol over visse store Konti i Banken, florerende saavel som nødlidende, med alle Navnes Nævne, — og saa kompromiterende for Bankens fortsatte Eksistens, at den nogle Timer efter telefonisk maatte tilbagekaldes fra de Snese af Hænder, der havde modtaget den. Bedre Begreb om Livsbetingelserne for en Storbank havde han og hans Assisterende endnu ikke dengang tilegnet sig.

Til en Justitsulykke kunde det ogsaa trække op.

Efter en næsten 100-aarig Stilstand og henved 60 Aars Anstregelser mente vel Strafferetsplejens Reformvenner, at de i 1916 havde skabt Lys over de Tilstande, som laa i Mørke for deres — dog ikke ringere — juridiske Fædre. Mon de herved havde haft saadanne Mænd som Herrerne Rump og Topsøe-Jensen og deres Gerninger i 1922-23 for Øje? Naar Kravene lød paa ubrydelig Sikkerhed for: Dommerens Uafhængighed af Anklagen, Forsvarets Ligestilling med

denne, den Sigtedes Beskyttelse, Varetægtsfængslets Begrænsning m. m., — var det saa ikke i den dybeste Overbevisning om, at med svagere Garantier kunde og maatte Retten ikke plejes, kunde og maatte Sandheden, igennem den, ikke søges? Skulde vi ikke netop *nu* have Borgen for, at i *denne* Sag vilde den Anklagede — ifølge sit Falds enestaaende Dybde; ifølge sin Isolation og Sygdom; ifølge sin Partners Død efter en anden Sygdom, der aabnede Vej for alle Gisningers Mystik; ifølge de brøstfældige Vidnesbyrd, som maatte ventes fra tidligere Venner eller Undergivne; og ifølge den offentlige Menings Ophidselse — ikke blive prisgivet den bekæmpede Inquisition og dens Metoder?

Kan man bruge disse Metoder i et saadant Tilfælde og endda have gjort sin Skyldighed imod, hvad vi i vore Dage kræver af Sandhed og Ret, saa var hele denne Reformbevægelse kun et Sværmeri.

Men det kan man ikke. En af mine juridiske Venner i Danmark skrev til mig kort efter Landsrettens Dom: »I sit »Livs og Tids Historie« tager vor største Jurist, A. S. Ørsted, til Genmæle imod den haarde Dom, som den 16. Novbr. 1808 fældede General Peymann m. fl., fordi de i 1807 havde kapituleret. Han, Ørsted, har en bestemt Overbevisning om, at denne Dom ikke var »vel begrundet«. Vistnok var Dommerne, siger han, hæderlige Generalspersoner, der ikke nærede nogen Tilbøjelighed til at gaa nogen for nær. »Men det var dog en mislig Omstændighed, at de tiltraadte deres Dommerkald med en forudfattet Mening om den Anklagedes Skyld«; og »denne Dommernes Stemning kunde træde i Vejen for en i *Ordets fulde Betydning* upartisk Behandling og Paakendelse«, omend »man til den Tid ikke var forsynet med saadanne dannede eller halvdannede Personer, der gjorde sig det til Opgave at benytte enhver Mistemning, som man kan finde i Folkemassen til at ophidse denne«. Men der vistes »Bitterhed og *Mistanke* mod de Anklagede under Sagens Behandling«; »det havde vistnok været at ønske, at Alt, hvad der bar Præg af Lidenskabelighed havde været borte, og at der ej var gjort de Tiltalte nogen Vanskelighed ved at faa udnævnt deres Defensor.« . . .

De uvildige vil give mig Ret i, at min Mands Stilling var saa vanskelig som Peymanns; — og at Ørsteds Advarsler endnu var gyldige i 1923.

Men tilsidst, — vil Læserne maaske spørge, — under Domsforhandlingen kom man vel paa Retsplejelovens Grund?

Tilsidst — havde min Mand været forhørt af Rump i tre Maaneder og arresteret i to; endvidere var hele Klagematerialet med Bilag en Produktion af maanedlange Revisioner og lukkede Afhøringer og stenografiske »Kendsgerninger«. Skulde det berigtiges og suppleres, — eller snarere kasseres, — under min Mands haabløse Tilstand, maatte ialtfald Landsretten deltage i Initiativet og skænke Tiden.

Den foretrak at opretholde Fængslingen, paahøre Sagen uden at blive bekendt med Hovedfiguren, og dømme ham — efter hans Død — i Rumps Aand.

Tilstaaelser og relevante Beviser var der ingen af i Østre Landsrets Dom af 7. Juli 1923.

Men der var ca. 30 »Antagelser«. Og er denne Kæde kun af saa megen Styrke som sit svageste Led, saa lad mig eksempelvis begynde med Tilfældet Frk. *Raffel*; og lad *Nutiden* bedømme det — til Indledning.

FRØKEN ANNA RAFFEL,

senere afgaaet ved Døden, afhørtes som Vidne i Landsretten den 15. Juni 1923. Hun var en lidt sygelig og omstændelig Person, Kusine til min Mand og sad i smaa Kaar. Hun forklarer, at hun i 1914 eller 1915 »fik Lov« af min Mand til at spekulere i Landmandsbanken, — saaledes hedder det i Rigsadvokatens Spørgsmaal til hende, — i smaa Portioner, 4000 Kr. ad Gangen; hun talte med ham eller Underdirektør Nicolaysen om saadanne smaa Køb og Salg, der i de første Aar gav hende Gevinster, men i 1919 og 1920 — under min Mands mange Fraværelser — gav hende voksende Tab sluttelig op til 70—80.000 Kroner, som hun stadigt var å jour med. Hun blev fortvivlet, vilde tale med min Mand derom, men: »han var rejst saa mange Gange; men i 1920, da jeg slet ikke vidste, hvad jeg skulde gøre, kom han endelig hjem, og saa fik jeg endelig talt med ham; jeg sagde til ham, hvor fortvivlet jeg var; at jeg ikke vidste, hvordan jeg skulde klare det.« De Papirer, hun efter Forhandling med Nicolaysen havde købt, var de store, som havde Bankens Interesse: Ø. K., Det Forenede, Orient, — paa Tidspunkter og til Paalydender, som min Mand — i Udlandet — hverken har anet eller godkendt. Hun havde ingen Midler til at dække Underbalancen; og lige efter hans Hjemkomst i Slutningen af 1920 søger hun ham forgæves i Banken og standser ham derefter en Morgen udenfor Banken; Samtalen paa Gaden, der vel højst varer i nogle Minutter, refererer hun saaledes: »Han var meget elskværdig. Jeg spurgte, om han vilde eller kunde hjælpe mig, og saa sagde han: »Naar jeg betaler det, Du skylder i Banken, synes jeg, jeg har gjort nok for Dig; saa synes jeg, Du maa faa Din Familie til at hjælpe Dig ellers. — Det var jeg ham meget taknemlig for.«

Nu kunde der vel være to Meninger om, hvad saadant et Gademødes Ord indeholdt; min Mand vilde maaske berolige den altererede Slægtning, for hvis økonomiske Sorger han ikke havde

Ansaret, og som var en fuldkommen værdiløs Skyldner for Banken, med, at hun ikke fra den havde noget at frygte. Mere kunde ialtfald han ikke tænke sig, at hun ønskede at vide. Og noget *Løfte til Banken* om at tage denne ham uvedkommende Gæld paa sig, skal der dog vist en Dommer-Fordom til at faa ud af den Samtale. Nej, Banken havde *slet ingen Ret imod ham*.

Ved et senere Regnskabsmøde overgaar saa denne Konto, min Mand uafvidende, iblandt mange andre og større til Bankens egne Risikoer.

Herom forklarer min Mand i Forhøret d. 9. April: »Hvis jeg havde vidst, at Banken havde overtaget det Tab, vilde jeg have anmodet om, at min Konto i Banken debiteredes derfor; »i Virkeligheden behøvede jeg ikke at føle mig forpligtet, for jeg har intet haft med Dispositionerne at gøre; men af personlige Grunde vilde jeg have gjort det.«

I Rigsadvokatens Anklage, paa dette Grundlag, hedder det med sjælden Finhed: »Vi hørte i Gaar Frk. Raffel staa her i Vidneskranken og forklare, at hun, efter at hun var blevet raadet af sin Fætter til i smaa Partier, afpasset efter hendes ringe Forhold 4000 Kr. ad Gangen, at spekulere, og det var gaaet ned ad Bakke for hende, og hun følte sig ulykkelig over den Situation, hun var kommet i, saa prøvede paa at træffe sin Fætter, tilsidst maatte(!) passe ham op paa Gaden for at faa hans Hjælp og Raad til, hvad hun skulde gøre, og han saa hjalp hende ædelmodigt og sagde: De 80.000 Kr. betaler jeg; men Indtrykket af Ædelmodigheden svandt, naar man vidste, at han et Par Dage efter lod Banken overtage disse Penge. Forsvareren siger, at det var en hastig Samtale, og der var ikke givet noget Løfte fra Glückstadts Side. Hendes Forklaring gaar bestemt ud paa, at det var et Løfte. *Det er kun et lille Træk, dette her; men det viser dybt ind i det virkelige Forhold*. Godgørenhed i det stille har maaske(!) ikke ligget slet saa meget for Glückstadt som Godgørenhed, hvor der var Tale om at kunne stille sig i et vist Relief udadtil.«

Og Landsretten statuerede — Bedrageri efter Strfl. § 251!

Javist er dette kun »*et lille Træk; men det viser dybt ind*.«

Begriber nogen anden Retfærdighed, hvorfor en forskrækket og konfus Kvindes: »Det var min Fætter saa elskværdig at love mig,« om min Mands venlige Beroligelse til hende: »Jeg skal sørge for det i Banken«, kan gælde imod og over hans Ord: »jeg havde ganske

vist ingen Forpligtelse — til saa stor, eller nogen Rundhaandethed.« Er — ellers — efter D'Herrer Rumps, Topsøe-Jensens og Axel Rasmussens med Fleres Mening 83.000 Kr. en Klatskilling, som »man« — d'Hrr. og Glückstadt — skal give bort paa Gaden? Er det deres Mening, at Glückstadt havde bedraget Banken, om han efter Samtalen havde sagt til sin Bestyrelse: »Hun ejer intetsomhelst; men lad *mig* afgøre det med 10 eller 20 eller 30.000 Kr.,« — hvorfor til pari? Ja, *hvis* han selv havde administreret Dispositionerne; men han havde jo kun bestemt: »à la 4000 Kr.« Og Hr. Topsøe-Jensen, der med nogle Sentimentaliteter haaner min Mand, fordi han kender til Godgørenheden »i et vist Relief« — naar han nemlig til Direktør Emil Hannovers Glæde følger i Carl Jacobsens og Heinrich Hirschsprungs Fodspor og skænker Københavns Borgere, igennem deres Kunstindustrimusæum, et Par Millioner, — tror han, at disse store Borger-Forbillede vilde have aabnet en Tegnebog med 83.000 Kroner, fordi en af deres Kusiner passede dem op derom paa Gaden?

Det var uimodsagt og uimodsigeligt sagt Hr. Topsøe-Jensen den foregaaende Dag af Forsvaret: »Og gavmild var Glückstadt i den største Stil. Det er umuligt at nævne Tallene paa den private Godgørenhed; han kunde saa godt som ikke sige Nej til nogen Anmodning«; og Sætningen er, endog i dette ekstravagante Tilfælde, bekræftet i Forhøret den 9. April: »af personlige Grunde vilde jeg have gjort det«, — ofret 83.000 Kr.; og derefter faar han *først* Insinuationen om, at den Art Godgørenhed »ikke ligger saa meget for ham«, — og ovenpaa: at han derfor er en Bedrager.

Dette Træk viser, hvad den daværende Rigsadvokat »virkelig« er for en Mand, — og viser »dybt ind« i Dommerværelset.

Det kan blot tilføjes, at min Mand ved mange Lejligheder havde understøttet Frk. Raffel *af egen Lomme* — og vedblev dermed, ogsaa *efter* hin Samtale; altsaa er hendes Gengivelse af hans Ord, at »Du maa faa Din Familie til at hjælpe Dig ellers«, i det mindste ilde anbragt, og *blev* ikke stemmende med Virkeligheden. — Men der er endnu et »Træk«:

Under en af sine sidste Afhøringer af min Mand, i Højesteretssagfører Davids Nærværelse, forelagde Rigsadvokaten ham dette Frk. Raffel'ske Udsagn; min Mand svarede, at det var helt igennem

usandt, og spurgte: »Har det nogen Betydning? Skal jeg gøre Noget ved det?«, — hvortil Rigsadvokaten svarede »Nej«.

Desuagtet førte han under Landsretssagen *dette* Vidne, som det eneste, imod ham; og hendes fysiske og mentale Skrøbelighed var dog, let bevisligt, en saadan, at hendes Vidnesbyrd maatte afkræfte sig selv. Men Landsretten skønnede, at »der findes ingen Grund til at betvivle Rigtigheden af dette Vidneudsagn«, som Rigsadvokaten altsaa ved sit Nej havde afholdt Forsvaret fra at beskæftige sig med.

Om min Mand havde paataget sig denne Gældspost, vilde Rigsadvokaten have været den sidste til at nævne det, endsigse rose ham derfor; snarere kunde jeg tænke mig, at han vilde have sagt: »De Penge har han vel betalt for at prale med dem i Frk. Raffels Familie. Hip som Hap, — Forfængelighed eller Bedrageri er det altsammen.« Men jeg *tror* ikke, at min Mand fem—seks Aar forinden vilde være sat i Tugthuset for dette *ene* Forhold; jeg kunde tænke mig, at Politidirektøren pure havde afvist en saadan »Anklage« mod ringere Mænd, — imod den Ringeste. Men er det da Lov og Ret herhjemme, at en Mand, som tiltales for en Række Forbrydelser, faar en Slags »Tilgift« for andre Forhold, som *ellers* ikke vilde være strafbare? Dette »lille Træk« af Retsplejen herhjemme forfærder mig; thi Grundsætningen »in dubio pro reo« lyder da i dansk Oversættelse: »Der er frit Slag paa enhver Anklaget.«

Og netop fordi jeg selv kendte denne Slægtnings ejendommelige Konfusion og Konfusionsevne, har dette Spørgsmaal til Retsplejens Ansvarhavende herhjemme, trods Trækkets »Lidenhed«, været et af Grundmotiverne til mit Skrift.

Er Landsrettens øvrige Retfærdighed i Slægt med dette »lille« Eksempel? Ja. I henved 30 af dens Eftersætninger »antager« den — med dette eller tilsvarende Ord, — hvad den skulde finde *bevist* imod min Mand, hvis modsatte Forklaringer den »efter Omstændighederne« forkaster.

Nu indeholder denne mærkelige Dom af 7. Juli 1923 ikke eet Ord til Belysning af, hvorfor hans Forklaringer paa saa mange Punkter *maatte* være blotte Formodninger, — ganske simpelt paa Grund af hans egne mange Fraværelser fra Banken, saavel som paa Grund

af den syge og før Undersøgelsen døde Ringbergs ubegrænsede Raaden over hans personlige Konti, alt i Forbindelse med min Mands egen Sygdom, Fængsling og Død, saa at det paa mange af de henved 30 Punkter drejede sig om en Viden, min Mand aldrig havde haft. Ikke eet Ord nævnes om dette. Heller ikke om dette, at Bankens eller Ø. K.'s Oplysninger i sig selv kun er anden eller tredie Haands, — af Vidner, der aldrig før de fik Besked fra Kommissionen kunde »vide« noget; kun Een kunde og maatte have vidst — men huskede Intet. Derfor begriber heller ingen Læser af Dommen, at den kræver alle dette Skrifts Kommentarer; Dommerne udtaler sig vel om det »usandsynlige« eller »uantagelige«, men ikke om det — med stærkere Grunde — *usandsynligste* og *uantageligste*, at den Anklagede uden et eneste fornuftigt Motiv skulde have villet berige sig. Det gælder ogsaa for Landsdommerne, som for deres daværende Kollega Hr. Rump, kun om at fastslaa »visse Kendsgerninger«; den »rige Lejlighed« til at bedømme dem retligt, vel i første Linie efter den Anklagedes Subjektivitet, forene dem og forklare dem igennem et Forsæt, et Motiv, — ligger udenfor Rettens Evne eller Vilje.

Naar denne Vanskelighed — Umulighed — er ladet ude af Dommens Betragtning, bliver det ret underordnet, om Frk. Raffel kommer først eller sidst; om Viljen og Sindelaget hos den Anklagede spørges ikke. Hvor han, om end kun tilsyneladende, har haft en Mulighed for at bedrage, dér har han efter Dommernes Mening ogsaa bedraget, — selvom dette kun kunde ske under aabenbar Fare for ham selv. Ja, saadan er *Dommernes* Mening, da de jo *ikke* kender ham af noget Forhør. Tilfældene, som afgøres ved denne Præmis, falder i to Grupper:

- 1) De egentlig bedrageriske, dem min Mand hverken før eller efter sin Arrestation, ikke indtil sin Død, anede sig skyldig i. Og
 - 2) de to Punkter, som han vel kunde tænke sig angreben for, men uden at dette kunde gaa hans Ære og Karakter for nær: Bankregnskabet for 1921 og den saakaldte Kabelsag.
-

DET RUSSISK-ØSTASIATISKE DAMPSKIBSSELSKAB

Jeg skal først supplere Landsretsdømmen *ad I.*
Læserne bør her gøre sig bekendt med den som Bilag aftrykte Dom. Min Imødegaaelse følger dens enkelte Kapitler i Dømmens Orden; dog er de tre første for at lette Tilegnelsen trængt mere kronologisk sammen.

Anklagerne IV, XI og XIV — alle underordnede — bortfaldt ved min Mands Død og kan derfor ikke behandles.

Engang i 1914 eller 1915 rejste min Mand med Etatsraad Andersen til Petrograd for at slutte Overenskomst med derværende Bankdirektør Kaminka for Don-Asov Banken om et *russisk-østasiatisk Dampskibsselskab* med 6 Dampere til en Rute, efter Krigen, via Hamburg-Amerika; Placeringen af Aktieposter derovre mislykkedes, og efter tvivlsomme Spørgsmaal om Skibenes Neutralitet naaede man at bringe dem til København, men ikke at sælge dem, hverken indenlands til »Det Forenede« eller udenlands til Italien, fordi der betingelsesvist laa et engelsk Charter paa dem. Aktierne, som repræsenterede disse Skibes Værdi, var belaante i Landmandsbanken; og Skyldnerne var 3 Participanter: Ø. K. for en Tredjedel, en Gruppe Privatpersoner for den anden Tredjedel, og Banken selv for den sidste. Hvormeget disse Skibe eller Skibsaktier var eller kunde blive værd, afhæng naturligvis af de store Verdensbegivenheder; men tillige af Ø. K., der i et gunstigt Moment kunde købe Skibene, — og virkelig, men først i 1921, købte dem. Og da for mere end 28 Millioner Kroner, hvad der maaske endda var godt Køb; Summen beregnede og fastsatte naturligvis Etatsraad Andersen.

Ultimo Januar 1917 proklameres den uindskrænkede tyske Undervandsblokade; der bliver Panikkurser paa Børseffekter, og Børsen lukkes fra den 1ste til den 19. Februar. Til Sikkerhed for Øjeblikkets Risiko paa 31 Konti i Banken, hvis Debitorer eller

Depoter interesserede H. N. Andersen og min Mand, — som næste Kapitel skal berette om, — gav Andersen Banken Tilladelse til at debitere 2.196.000 Kroner paa Dansk Soyakagefabriks Separatkonto, der tilhørte Ø. K.; den følgende Maaned arbejder de og 4 andre Mænd i Fællesskab paa at opretholde den truede danske Skibsfart gennem et Befragtningsforetagende, kaldet »Dansk Søfartsselskab af 14. Marts 1917« paa deres egen Risiko; Maalet blev hurtigt og lykkeligt naaet, og Skibsfarten kunde allerede henimod Sommeren klare sig frit og fint.

Dette gav ogsaa Vind til at reorganisere Kontoen i Banken for de russiske Skibe og Participationen i dem; *nu* skulde Privatmandsgruppen ud af Affæren, og den foreløbige Postering paa Soyakagefabriken's Konto afbalanceres; det skete ved Andersens Instruktioner til Ringberg, hvorom der er bevaret os en Kladdenotits af Sidstnævnte, som han gav Ø. K.'s Bogholderichef til Rettesnor, — selvfølgelig *H. N. Andersens* Rettesnor, da Ringberg jo ikke havde den allermindste Egenkompetence, tilmed i Millionspørgsmaal, over Kompagniets Forvaltning og Regnskab. Det er derfor en ganske forskruet Forklaring, som Rigsadvokaten giver til Beskyttelse af »sine« uforstaaende og glemsomme Vidner: »Ø. K. *kender fra Ringbergs Seddel*, at denne Opkøbskonto er krediteret for 3,7 Millioner.« Ganske forskruet, thi Ringberg var kun Skriveren, og H. N. Andersen dikterede. *Selvfølgelig*.

Denne betydningsfulde lille Kladde fra de første Julidage 1917 lyder i sin Helhed saaledes:

»R ^o 2.365.000 à 250/192.....	Kr. 11.352.000 00
der skyldes	9.237.696,95
÷ R ^o 1.393.415,69 à 192.....	<u>2.675.358,13</u> » 6.562.338.82
	<u>Kr. 4.789.661,18</u>

Heraf tilfalder Kompagniet og Landmandsbanken hver $\frac{1}{3}$ = Kr. 1.615.400,05 (rettet til 1.596.553.73), et lignende Beløb tilfalder Syndikatet.

Det ny Syndikat D. Ø. K. $\frac{3}{5}$ og Lmb $\frac{2}{5}$ ejer		
Aktier R ^o 2.365.000 250/192.....	Kr. 11.352.000	
» » 1.600.000 300/96.....	» 4.608.000	
Kontant» 1.393.415,69 192.....	» 2.675.358,13	

det debiteres yderligere for Differencen paa Op-	
købs Kto.....	Kr. 3.688.520
Kaminka leverer yderligere	
R ^o 1.000.000 Aktier à 300/96.....	Kr. 2.880.000.«

Herefter tilkommer der Ø. K. og Banken af den pr. Juli udregnede Avance (eller snarere: forøgede Aktieværdi) paa Russer-Kontoen hver $\frac{1}{3}$, bestemt til ca. 1,6 Mill. Kr. til hver; den tredje Makker, som kaldes *Syndikatet*, hvorved altsaa forstaas Privatpersonerne, skal ogsaa have 1,6 Mill. Kr. Har Rigsadvokaten forsøgt at faa at vide, hvem disse Personer var; — er det undersøgt? Har de udtalt sig til Rigsadvokatens lukkede Bog?

Overensstemmende dermed udbetaltes den 3. Juli 1917 disse ca. 1,6 Mill. Kr. til de mig ubekendte private Participanter; og den 5. s. M. overføres de andre to Trediedele, ca. 3,2 Mill. Kroner, debiterede Russer-Kontoen, til Kredit for Dansk Soyakagefabriks Separatkonto, som fra den 13. Februar s. A., i ca. 5 Maaneder, midlertidigt havde baaret fornævnte 2.196.000 Kr. til bedste for de nødlidte Bankkonti fra Børsens Lukketid. Da Soya-Kontoen tilhører Ø. K., bliver dette Kompagni altsaa ved Juli-Udløsningen kun beneficeret med $3,2 \div 2,2$ Mill., ca. 1.000.000 Kroner, og Banken med den af Mellemtidens Kursbedring frigjorte Garantipost 2.196.000 Kr. Det kunde altsaa se ud, som om Ø. K. har faaet ca. 600.000 Kr. for lidt, og Banken ca. 600.000 Kr. for meget, — men det er vistnok kun tilsyneladende.

Endvidere siger Ringbergs Seddel, at et nyt »*Syndikat*« overtager Ansvaret for Russer-Kontoen, saaledes at den tilhører »D. Ø. K.« med $\frac{3}{5}$ og »Lmb« med $\frac{2}{5}$. Anklagen og Dommen paastaar, at disse Betegnelser betyder Kompagniet som saadant, og Banken som saadan; vi skal se, at det *kan* de ikke betyde; der er *bevisligt* en rigtigere, en *nødvendig* Forklaring.

Teksten er, det maa indrømmes, ikke éntydig; skriftlig Tydelighed om Fællesaffærer mellem Ø. K., Banken og Direktionerne var ikke Ringbergs — vist heller ikke Andersens — stærke Side. Navnet: »Det ny Syndikat« tyder paa et Personforhold; de nye Delingstal, $\frac{3}{5}$ og $\frac{2}{5}$, er en Forskydning, som kan dække tidligere Ofre imellem Parterne. Men disse Tal og Ord kan navnlig betyde,

at 3 Direktører i Ø. K. og 2 Direktører i Lmb., ialt 5 Personer, har overtaget Russer-Kontoen (R. Ø. D.) som nyt Syndikat.

Lønskriften bliver læseligere ved denne Linie paa det Andersen-Ringberg'ske Koncept: »Det (d. e. Det ny Syndikat) debiteres yderligere for Differencen paa Opkøbs-Konto 3.688.520 Kr.« Dette Beløb — eller med senere udregnet Nøjagtighed 3.747.676 Kr. 53 Øre — bliver debiteret R. Ø. D-Kontoen *den 5. Juli 1917* og krediteret en Konto i Banken, der rigtigt nok er en Opkøbs-Konto, — med det fulde Navn »Ø. K.'s Opkøbs-Konto A.«. Hvis var den Konto? Vi veed, at dens Interessenter kun var to Parter, i Delings-tallene 775/1200 og 425/1200, altsaa omtrent $\frac{3}{5}$ og $\frac{2}{5}$; Østre Landsrets Dom betegner den som »Banken uvedkommende«, hvilket er rigtigt. Og Bankkommissionens Beretning siger p. 118: »Det maa antages, at Direktørerne Glückstadt og Ringberg var interesseret i den nævnte Konto«, — nemlig i og med Mindreparten 425/1200. Det er ogsaa rigtigt og behøver derfor ikke Argumenter fra min Side.

Kontoen saá ikke godt ud i Juli 1917; den skyldte ca. $8\frac{1}{2}$ Mill. Kr. paa indkøbte 1200.000 Kr. Ø. K.-Aktier, der til Dagens Kurs kun var ca. $6\frac{3}{4}$ Mill. Kr. værd. Men nu blev den altsaa dækket; og saa rigeligt, at den kunde genopstaa under nyt Navn: »*Syndikatet i Ø. K. Aktier ved Etatsraad H. N. Andersen*,« og have de samme Aktier til Kurs ca. 400; det vil i Forhold til Dagskursen sige: med smaa 2 Mill. Kroners Fortjeneste. Dette Syndikat, der skylder det »nye russiske Syndikat« baade sit Navn og sin Gavn, er naturligvis opbygget paa samme Partsfordeling som Opkøbskontoen, og tilhører altsaa de to Bankdirektører for 425/1200; i 1918 realiserer det Hovedparten af sine kursstigende Aktier, saa at det kan betale godt 3 Millioner Kroner ud, og i 1919 fordeler det Resten af Aktierne, paalydende ca. $\frac{1}{2}$ Million Kr.

Endelig opløses i Januar 1921 selve det russiske Syndikat med Milliongevinst, idet Ø. K. køber de 6 Skibe.

Hvem var nu de lykkelige store Kontoindehavere for Russer-Kontoens $\frac{3}{5}$ og Ø. K. Syndikatets 775/1200?

Vi faar Svaret fra selve Ø. K.-Direktørernes indbyrdes *Deklaration*, der mærkeligt nok først oprettedes i August 1921, og som det til Anklagens og Underskrivernes slet skjulte Ulyst lykkedes Defensionen at faa fremlagt. Den lyder:

»For at støtte Emissionen af det østasiatiske Industri- og Plantagekompagnis Aktier er der af Landmandsbanken for Regning af Etatsraad H. N. Andersen, Direktør C. Schmiegelow, Dir. J. Madsen-Mygdal, Dir. H. J. Schiødt og Hovedkasserer M. Christensen foretaget Opkøb af Aktier i Det Østasiatiske Kompagni, og ifølge Brev fra Landmandsbanken af 1. Marts 1918 afregnet et Overskud af Kr. 685.435,10 Øre foruden et betalt Aktiebeløb i Aktier i Det Østasiatiske Kompagni paa Kr. 387.500. Underskriverne har besluttet, at Overskuddet af denne Transaktion skal benyttes for velgørende Formaal og for Formaal, som maatte være i det Østasiatiske Kompagnis Interesse, hvorom og i hvilket Omfang disse selv tager Bestemmelse. I Tilfælde af Dødsfald overgaar Dispositionsretten til de Efterlevende af disse. Til Dato er der af det kontante Beløb anvendt ialt 402.000 Kr., hvorefter Restbeløbet med paaløbende Renter og forfaldende Udbytte udgør 479.468 Kr. 42 Øre. Forinden hvert Aars Udgang foretages en Revision af hele Forholdet.

København, den 23. August 1921.

H. N. Andersen. H. Schiødt. J. Madsen-Mygdal.
Chr. Schmiegelow. M. Christensen.

Denne Deklaration siger som saa: Da det østasiatiske Plantagekompagnis Aktier blev emitterede — det skete den 18. December 1916, — lod de 5 Herrer (oprindeligt kun 3; men i Oktober 1919 kom, uvist hvorfor, d'Herrer Madsen-Mygdal og Christensen til) for egen Regning Landmandsbanken opkøbe en Del Ø. K. Aktier. Det stemmer; ti »Ø. K.'s Opkøbskonto A« aabnedes just den 20. og 21. December 1916, med Køb til ca. 700 pCt. af de Aktier, som et halvt Aar senere var dalede til ca. 560.

Tilstaaet er det herefter, paa uimodsigelig Vis, at Ø. K.s Opkøbskonto A. er en Konto, som væsentligst — for den større Dels Vedkommende — er Ø. K.s Direktørers *private*, og *slet ikke* Kompagniets; Kompagniet kunde jo heller ikke eje sine egne Aktier. — *Tilstaaet* er det endvidere, at denne Konto, som vitterlig for dem selv havde en Underbalance paa ca. 1.700.000 Kr., er bleven til en privat millionmæssig Indkomst for dem ved Transport af 3,7 Mill. Kr. fra den rekonstruerede Russisk-Østasiatiske Konto af 5. Juli 1917 *via* Opkøbskontoen til den nye Konto: »Syndikatet

i Ø. K. Aktier ved Etatsraad H. N. Andersen«, hvorved »Ø. K.s Opkøbskonto A« tilligemed dens Underskud ca. $1\frac{3}{4}$ Mill. Kr. skaffedes ud af Verden.

Herom kan slet ingen Tvivl rejses. Det er endvidere klart som Dagen, at den russiske Konto, hvis den efter 5. Juli 1917 for $\frac{3}{5}$ tilhørte selve det Østasiatiske Kompagni, ikke kunde med nogen Lovlighed afbalancere de to Konti, hvorpaa Kompagniets egne tre eller fem Direktører spekulerede for egen Regning.

Ogsaa de Penge- og Aktieudbetalinger i 1918 (til henved 2 Mill. Kroners Værdi), som Deklarationen nævner, beviser ved deres Stil og Likvidation, hvorledes Fællesskabet er. De kom nemlig *ikke* »ifølge Brev fra Landmandsbanken af 1. Marts 1918.« Men den Dato skrev Ringberg: »Kære Direktør Schiødt. Ved Opgørelsen af de solgte Kr. 600.000 Aktier i Syndikatet i Det Østasiatiske Kompagnis Aktier fremkommer en Avance Kr. 1.061.318,83. Der tilkommer Deres Side 775/1200 lig Kr. 685.435,19, hvoraf jeg i Morges udbetalte Dem Kr. 150.000, medens Resten Kr. 535.435,19 følger hoslagt kontant.

Jeg beder Dem godhedsfuldt anerkende Modtagelsen.

Deres hengivne O. Ringberg.«

Den Anerkendelse fik man desværre ikke at se. —

Læserne vil herefter godkende, at *Beviset* for Russer-Kontoens (»R. Ø. D.«) og dens Filials Overgang den 5. Juli 1917 til Ringberg og min Mand, for Andelen henholdsvis $\frac{2}{5}$ og 425/1200, er i min Haand, og at alle fremtidige Udbetalinger fra R. Ø. D. og det Andersen'ske Syndikat i de nævnte Forhold tilkom dem.

Ved Analysen af denne Deklaration af 23. August 1921 — der er det uigendrivelige Bevis for, hvem der efter 5. Juli 1917 var de ansvarlige Indehavere af den Russisk-Østasiatiske Konto og dens Aflæggere — har jeg foregrebet, hvorledes Anklagen og dens Vidner stillede sig til hele Temaet under Domhusforhørene i April 1923, *inden* Deklarationen var Forsvaret bekendt. Anklagen kendte den, og *burde* have forelagt den og stillet sine Spørgsmaal i Fortsættelse af dens Oplysninger; men den gik i Stedet for *omkring* den og forespurgte dens Underskrivere, om *de* kunde huske noget om »Ø. K.s Opkøbskonto A« og dens Filial »Syndikatet i Ø. K. Aktier ved Etatsraad H. N. Andersen.«

Svarene er saare betegnende. H. N. Andersen siger den 14. April 1923 om Opkøbskontoen: »Jeg erindrer noget om det, men ikke Detaillerne.« Og da Syndikatskontoen nævnes, svarer han: »Det har jeg aldrig givet mit Samtykke til, og jeg vil gerne, hvis jeg tør det her, nedlægge en bestemt Protest imod, at mit Navn er blevet brugt paa den Maade.« Men han *var* jo netop den Kontos første Mand!

Schiødt siger paa Spørgsmaalet, om han vidste, at Opkøbene til den første Konto fandt Sted: »Nej, det kan jeg ikke mindes«; og da Rigsadvokaten fortsætter: »Eller at De havde Anpart i det Opkøb?« — — »Nej«!!! Og Overskuddene af disse Konti »tilhører udelukkende Kompagniet.«

Trængt af David maa han da indrømme, at disse Overskud *ikke* er optagne iblandt Kompagniets Indtægter; de kontante Beløb er gaaet paa Sparekassebøger, der havde Direktionens Navne, og Aktiebeløbet 387.500 Kr., som uddeltes til »deres Side« den 14. Okt. 1919, ligger paa en Receptisse, lydende paa samme Navne. Den 1. Maj siger David skarper: »At denne Opkøbskonto A, til Fordel for hvilken Debiteringen (3,7 Mill. Kr.) sker, er en privat Konto, er vist ganske sikkert.«

Hr. Schiødt svarer — trods Deklarationen af 23. August 1921 — »Det véd jeg ikke; jeg kender ikke den Kontos Eksistens.«

Hans Forklaring af 14. April 1923 paa, at Aktie-Receptissen lød paa private Navne, var: »Det er gjort af Hensyn til, at det var *Aktier* i Ø. K.«; det nærliggende Spørgsmaal, hvorfor *de kontante Beløb* da er gaaet udenom Kompagniets Navn, paa de samme Direktørers Sparekassebog, faar hans eminente Svar: »for at det ene kunde svare til det andet«(!!!); og da David den 1. Maj med fortsat Undren gentager: »Men hvorfor holder man det udenfor, naar det er Ens eget?« tager Hr. Schiødt Sortien: »Fordi man ønsker at holde det separat.« Det vil sige: udenfor Bestyrelsens og Generalforsamlingens Myndighed og udenfor Ø. K.s Bøger.

Paa Spørgsmaalene til Madsen-Mygdal, om han kender Opkøbskonto A og Syndikat-Konto ved H. N. A., giver han to blanke »Nej.«

Hovedkasserer Morten Christensen veed næsten mindre endnu; han siger »slet ikke« om sit Kendskab til Opkøbskonto A; Ringbergs Notits har han aldrig set. David spørger: »Hvorfor var Deres Navn med paa Receptissen?« Christensen: »Det véd jeg ikke.« David:

»Man maatte jo kunne klare sig uden Deres Navn, ikke sandt?«
Christensen: »Jo.«

Endelig Direktør Chr. Schmiegelow: »Ja, denne Opkøbskonto A kendte jeg ikke; Syndikatkontoen ved H. N. A. blev han bekendt med »ved det Brev fra Direktør Ringberg til Direktør Schiødt«; »det er ganske flygtigt blevet forevist og forelagt i Direktionen, i et Direktionsmøde, men videre har jeg ikke haft med den Sag at gøre«; Ringbergs Notits fra Juli 1917: »Aldrig set den,« og selve Deklarationen, knap 2 Aar gammel: »Nej, Indholdet mindes han ikke«; »det er flere Aar siden; jeg har ikke set den senere«. »Men Kompagniet havde ikke Lov at købe egne Aktier; det var Grunden til, at vi maatte(!) underskrive«.

Bedre, meget bedre, mener Hr. Schmiegelow at kunne »huske« i dette Replikskifte: David: »Jeg veed, at De altid har staaet i et meget nært Forhold til Landmandsbanken, og navnlig til afdøde Direktør Ringberg.«

Schmiegelow: »Et nært Forhold? Det veed jeg ikke; i hvilken Retning mener Højesteretssagføreren?«

David: »De har vist saa godt som daglig talt sammen om alt muligt.«

Schmiegelow: »Nej, hvor veed Højesteretssagføreren det fra?«

David: »Ja, det siges fra saa mange Sider.«

Schmiegelow: »Absolut ikke.« — Men Ringberg huskede her bedre; hans (forkortede) Telegrammer fra Cannes, foran S. 62, beviser det. —

Ja, dér har man Deklaranterne af 23. August 1921. Og efter disse Prøver paa deres Forhørsviden foretrak Defensionen i Juni Maaned at spare dem for nye Afhøringer, — og lade Deklarationen tale for dem og for sig selv.

Hvilken retlig Betydning en saadan Erklæring iøvrigt har, der gør den Længstlevende til den Eneaaedende i velgørende Formaal — end ikke »offentlige« eller Kompagniets Formaal, — og tillige forbeholder Underskriverne en aarlig »Revision af hele Forholdet«, inclusive Erklæringens Annullation, maa være Juristerne overladt at bedømme. Hvis den har nogen Betydning, er den troligvis minimal.

Om disse Ø. K.-Vidner endvidere dette: Til deres meget mislykkede Retræte følger de endnu uholdbarere Angreb paa deres Medkontrahenter, Landmandsbankens Direktion. H. N. Andersen

ved den foran citerede Protest imod, at hans Navn er blevet »brugt« paa en Bank-Konto — i direkte Følge af Indkøbene, for hans egen Regning, af hans Kompagnis Aktier; imod, at hans Navn overhovedet forekommer i Bankens Bøger. Naar man læser denne Protest, forstaar man bedre, hvorfor Ringbergs Notits taler om »Ø. K. $\frac{3}{5}$ «, uden Navnes Nævnelser.

Og Bogholderichefen Hr. Schiødt, der i 1917 ikke forstaar det mindste af, hvad han ved Konto-Kurant i Begyndelsen af 1918 faar aabenbar Besked om, og som det var hans Pligt at forstaa eller ved Forespørgsler paa rette Sted at søge Forstaaelse af, er dristig nok til at undskylde sig med, at Landmandsbanken »jo let kan foretage en Postering fra en Konto til en anden,« og »naar man ikke faar Konto-Kurant over det straks(!) kan de let være hemmelige.« Men i 1923 er det dog vist rent hen i Vejret at betegne disse Transaktioner fra 1917, som man uden Forsøg paa nogen Protest fik aabenbaret i 1918, og deklarerede sig saa veloplyste om i 1921, som sig uvedkommende Hemmeligheder.

Selv befrier han sig for at tænke og huske. Ø. K.s Opkøbs-Konto A skulde han kende baade fra sin egen Deklaration af 23. August 1921 og — navnlig og allerede — fra Ringbergs og hans egen Chfs Kladde af Juli 1917, bestemt for ham og givet ham ihænde. Der staar jo *Alt*: at ca. 3,7 Mill. Kr. skal debiteres det ny Syndikat »for Differencen paa Opkøbs-Konto.« Denne Notits har Hr. Schiødt kort før Vidneførslen haft fremme; han vidner den 14. April 1923, at han »vist(!) har overleveret den i Original til Kommissionen.« *Desuagtet* forsikrer han som Vidne den 1ste Maj fire Gange: »Den Konto har vi nemlig slet ikke kendt«; »ja, men den Konto kender vi ikke«; »det er den Opkøbs-Konto, vi ikke kender,« og »jeg kender ikke den Kontos Eksistens.«

Og det er denne Mands Konfusioner, der giver Landsretten den eneste Hjemmel for følgende velmenende Præmis: »Sagens Oplysninger tyder derhos paa, at Glückstadt og Ringberg i hvert Fald foreløbig har villet skjule Posteringerne paa de nævnte to Konti (Russisk-Østasiatisk og Soyakagefabriken) for Østasiatisk Kompagni.« Tør man spørge d'Herrer Dommere, hvorledes et saadant Forsøg, der kun kunde være lykkedes indtil 1918, — og det endda kun, naar man forudsætter hvadsomhelst om Ø. K.s Kontrol, — kunde bevare Tillidsforholdet gennem en Aarrække *bagefter*?

Jo, siger Hr. Schiødt affabelt: »Vi har sanktioneret det.« Og H. N. Andersen: »Senere har man akkviesceret derved.« Det betyder for de Rettroende, at Ringberg i 1917 og 1918 paa egen Haand tog Beslutningen om Millionværdier udenom Det Østasiatiske Kompagni, og at H. N. Andersen og hans Stab senere blot »akkviescerede«.

Jeg vil gerne tro, at disse Ø. K. Vidner er mødte paa Domhuset den 14. April med nogle Anfægtelser. De repræsenterede fem Typer af Vidnekompetence: fra hel — og forglemt — Viden med tre Overgange til hel Uvidenhed, og følte sig maaske mindre hyggeligt til Mode ved Tanken om at paradere, kun fem Uger efter Glückstadts Arrestation, som hans anseeligste og paa disse Felter ledende »Medspekulanter«.

Men forberedt sig havde de; det betød meget. Min Mand siger den 7. April med Bitterhed til Anklagen: »D'Hrr. har haft $\frac{1}{2}$ Aar til at gennemgaa de forskellige Sager; jeg faar nogle faa Minutter, som jeg skal gennemgaa Tingene paa.« Og til Dommerens betænksomme Svar, at han blot kan forlange Respit, siger han med Sandhed: »Det er meget rigtigt; men det ser ikke godt ud, naar man faar et direkte Spørgsmaal, og der bliver sagt: »Véd De, om De har hævet saa og saa mange Penge paa det og det Tidspunkt?«, og man saa 14 Dage efter kommer og fortæller: »Nu har jeg fundet ud af det«; det er ubehageligt. «

Ikke saaledes den 14. April 1923. De rigsadvokatoriske Vidner skulde til deres eget Bedste, — men ikke til Gavn for Sagens Oplysning — kun repetere tidligere udenretslige Forklaringer. Der var, som Brorson siger i sin utrykte summariske Defensionstale, der bortfaldt ved min Mands Død, »holdt Generalprøver med Spørgsmaal og Svar; vi hører her og dér Rigsadvokaten sige: Jeg har spurgt A. eller B. eller C. derom; og vi ser d'Herrer A. B. C. komme saa velforbereede med Svar og Bilag og lange Dagbøger. Det var næppe Meningen med Lovens Krav om Stenografering, at det saa at sige kun blev virksomt imod den ene Side, som maatte være i Usikkerhed og Uvidenhed, de Sigtede og navnlig deres Forsvarere. Men det er af stærkere Grunde forkasteligt dette Vidnerepetitionssystem, navnlig i en Straffesag og særligt i denne. Om disse Grunde kan jeg give Ordet til en Autoritet, der er mere inappellabel end nogen af de Tilstedeværende. Næmlig Bern-

hard Getz, der jo *ogsaa* var Rigsadvokat, men derudover en *meget* stor og skabende Jurist. Han siger i en Afhandling fra 1891 om Efterforskningen, at »Forklaringernes Umiddelbarhed unægtelig formindskes, jo hyppigere de gentages, og at der navnlig kan opstaa Fare for, at Vidnerne fremstaar ved Hovedforhandlingen med en paavirket Opfatning; Faren for Suggestion fra Eksaminators Side vil være størst ved en udenretslig Afhørelse.« Jeg véd ikke, om vor Rigsadvokat er enig med den store, norske; men jeg er vis paa, at Getz vilde have gjort radikalt og kritisk op med det meste af vor Rigsadvokats Dokumentationer«

Og Rigsadvokaten (og Dommeren) har yderligere Ansvar for Afhøringen — d. v. s. Ikke-Afhøring — den 14. April.

Ganske som i Mesterlektien falder Replikerne:

Rigsadvokaten: Hvoraf kan man se, at det ikke var Direktøernes Aktier?

Schiødt: Det kan man se af, at vi vedtog (sic!), at det skulde anvendes i Kompagniets Interesse og til velgørende Formaal.

Rigsadvokaten: Foreligger der nogen Deklaration om det?

Schiødt: Ja, vi har underskrevet paa et Dokument, som laa i Kompagniet. —

Hertil har Rigsadvokaten vel *tænkt*: »Ja-a, den Deklaration kunde man se den 23. August 1921; men hvad saa man i Juli 1917? Og hvordan det nu end er gaaet med Gevinsterne fra det Andersen'ske Syndikat i 1918—19 og fra Russerkontoens Opløsning i 1921, saa kan man jo aldrig slippe udenom, at der er gaaet ca. 1.700.000 Kroner af Kompagniets Penge til at dække de 5 Herrers Tab paa Ø. K.s Opkøbs-Konto A, ... *medmindre* ogsaa Russerkontoen er privat efter den 5. Juli 1917.«

Det har Rigsadvokaten og Dommeren vel tænkt. Men de *sagde* ikke noget.

Og de Vidner, der næppe nok veed, hvad de selv skriver i 1921, kan ikke fælde Nogen ved, hvad de siger derom i 1923. —

Det er saaledes bevist, at den russisk-østasiatiske Skibskonto siden Juli 1917 for ca. $\frac{2}{5}$ tilhørte min Mand og Ringberg; deraf følger saa ogsaa deres Ret til Udbytterne gennem Aaret 1918 af Ø. K. Aktie-Syndikatet; overensstemmende dermed betales ogsaa Ø. K.-Interesserne af Ringberg hver Gang med *kontante* Summer, —

ikke med Overførsler til Ø. K.s Konti i Banken, eller med Checks til Kompagniets Ordre. Men Anklagen vil da kræve Svar paa, hvorledes min Mands og Ringbergs Andel i de Aktier, der ved Syndikatets Opløsning den 14. Oktober 1919 blev liggende som deres Ejendom, kunde overføres til Banken (Konto 1. Februar 1917) den 25. Februar 1920 efter en Taksation, der var henved 230.000 Kroner højere end Børsens Dagskurs. Atter her skal min Mand naturligvis svare for Ringberg og møder her den første af de foran omtalte fire Ringbergske »Gaader«. Uden Bøger og Bilag er det meget svært at finde frem til den sande Forklaring, — undtagen naturligvis for dem, der siger »Bedrageri« ved enhver manglende Oplysning. Saa usikker som Forstaaelsen efter Ringbergs Død er blevet og forblevet af mangfoldige Posteringer paa 1. Februar 1917-Kontoen, paa Ø. K.s Opkøbskonto A og for helt ubekendte Konsortie-Konti fra August og September 1918, er der ikke nogen forhaands Sandsynlighed for, at Banken har baaret noget ukompenseret Tab paa disse pr. 25. Februar 1920 overførte 212.000 Ø. K.-Aktier, som saa let kunde være solgt til min Mands og Ringbergs Fordel medio September 1918 (Kurs omkring 500). Men formodentlig havde de (og Banken) en modsat *Ordre*; ti i Aarets sidste Kvartal maa baade Støttekonsortier og Bankens egen Aktiekonto *opkøbe* store Aktieposter i Ø. K., — over en Million Kroner, i Anledning af Kursnedgangen paa Grund af den tyske Revolution den 9. November, Vaabenstilstanden m. m.

Vanskeligheden ved at erkende Betydningen af denne Overførsel — den 25. Febr. 1920 istedetfor maaske allerede den 16. Septbr. 1918, da Ø. K.-Syndikat-Kontoen gør sin sidste kontante Udbetaling til Deltagerne, — forøges derved, at et *nyt Syndikat af 29. Oktbr. 1919* dannes 14 Dage efter den saakaldte Opløsning af det ældre pr. 14. s. M.; heri deltager vistnok ogsaa Banken; og det gør saa store Opkøb, at det den 4. November har opsamlet paalydende 764.000 Kr. Ø. K.-Aktier. Bankens egen Aktiekonto vokser i de sidste tre Maaneder af 1919 med 800.000 Kr. Ø. K.-Aktier; derfra bortsælges i Januar og Februar 1920 omkring ½ Mill. Kr. Aktier, og Kurserne stiger, da Kompagniet i Marts Maaned deklarerer 40 % Udbytte. Syndikatet af 29. Oktober 1919 opløses saa den 20. Maj 1920, og den Part af dets Aktier, som tilfaldt Ringberg og min Mand, afhændedes i Løbet af nogle Dage.

Man skal altsaa nøje granske Bøger og Bilag og Kurslister for at

give Oplysning om, med hvilken Hjemmel Restbeholdningen fra »Syndikatet i Ø. K.-Aktier ved Etatsraad Andersen« før eller siden kan være overført til Bankens Beholdning; men denne Granskning er uprøvet af Anklagen, der uden Nævnelse af Data som de anførte blot slaar fast, at Overførelsen »maatte være« bedragerisk.

Hvilket den netop *ikke* »maatte« være. Ti selv om man ikke havde naaet Klarhed over Sammenhængen, — ja, selvom Ringberg i syg eller ond Tro havde forvaltet denne Overførsel urigtigt og kunde ifaldet Ansvar for Mystiken, — saa skal Rigsadvokaten dog stringent *bevise*, at min Mand har haft dermed at gøre, eller haft Viden, før eller senere, derom. Ti han er ikke her i Landet den 25. Februar 1920, og han kan hverken paa den ene eller anden Maade se eller mærke, om Banken tager Skade paa ca. 114.000 Kr. til hans Fordel, — den, han heller ikke ser — medmindre han nærede en Mistanke imod Ringberg, eller — naturligvis, — medmindre de var i Komplot om Tyvestreger. Men er det ikke just det sidste, som Rigsadvokaten — eller Dommeren — *ikke maa forudsætte, men skal bevise?*

Jeg kan paa det stærkeste indicere derimod, — imod det manglende Skyldbevis. Ti det er uimodsagt, og uimodsigeligt, at min Mand, naar han selv ordner sin Udtræden af Konsortierne, gør det korrekt og uangribeligt. Han erkender i Forhøret den 28. Marts, at han var Deltager i forskellige Konsortier i Landmandsbanken, »i ganske specielle Øjemed og oprettede for særlige Formaal; og de er allesammen, da Direktør Ringberg var død, og jeg kom hjem fra Genua-Konferencen, blevet udregulerede fuldstændig paa normal Maade. Vi har betalt Papirene og solgt Papirene, og successivt er alle de Konti bragt ud af Verden.«

Naar det staar fast, kan man vel ikke — om Ringberg saa ogsaa havde foretaget en »abnorm« Udregulering — sigte Glückstadt for Meddelagtighed i Bedrageri. Højest kunde han paa et tilstrækkeligt Bevisgrundlag være afkrævet en Tilbagebetaling, hvortil han havde været rede uden højtidelig Rettergang og Bevisførelse, og som han rigeligt *har* ydet.

Vi kommer nu til *Afslutningsstadiet*, medio Januar 1921, af »Syndi-
aktet i det russisk-østasiatiske Dampskibsselskab« (R. Ø. D.). Ø. K. havde hidtil gjort Rederiforretningerne for de 6 Skibe, og R. Ø. D.-Kontoen viste siden Juli 1917 kun Ind- og Udbetalingerne for denne

Administration. Nu var Kompagniet villigt til at købe Skibene mod Dækning af Krediten i Landmandsbanken, ca. 13.127.000 Kr. og en til Regnskaberne svarende Godtgørelse til Syndikatet.

I den Januar Maaned er Ringberg kun her i Landet fra 5.—10. og vender tilbage til København den 18. Februar.

Den 12. Januar 1921 faar min Mand fra Ø. K. en ganske uofficiel Opgørelse over, hvad der ifølge H. N. Andersens Beslutning og Schiødts Udregning skal tilkomme ham og Ringberg, — Anklagen mener naturligvis med *sin* Konsekvens: Landmandsbanken, — nu ved Syndikatets Opløsning. Beløbet er sat til 972.721 Kroner 31 Øre; endvidere angiver Opgørelsen, at der fra Kompagniets Side vil blive erlagt 374.400 Kroner for en speciel Aktiepost paa 65.000 Rubler, som i Banken dækkede en Konsortialkonto paa 171.000 Kroner. Disse to Summer: 972.721 Kr. 30 Øre + 374.400 Kr., altsaa til sammen 1.347.121 Kroner 30 Øre, oversender Kompagniet til min Mand den 14. Januar ved *en kvitteret Check til egen Ordre*.

Allerede denne Opgørelses- og Betalingsform peger med alt muligt Eftertryk paa, at de ca. 1.350.000 Kr. *ikke* skal gaa fra Kompagniet til Banken; ti Kontoens 10 Gange saa store Debetsaldo, over 13 Mill. Kroner, udlignes ved Bogpostering samtidigt; hvorfor saa ikke ogsaa disse ca. 10 %, dersom Kreditor var den samme?

Efter den Andersen-Ringbergske Aftale i Begyndelsen af Juli 1917 (Ringbergs Notits) maa ogsaa denne sidste Udbetaling tilkomme de to Direktører i Banken, som Engagementets Ansvarlige og Forpligtede. — Herimod vil Rigsadvokaten gøre to Indvendingsforsøg. Først: at dette skulde være i Strid med Skrivelse af 19. s. M., hvorved *Banken* officielt erkender Russerkontoens Dækning.

Det hedder i denne Skrivelse til Ø. K.: »Vi har debiteret Deres indenbys Konto-Kurant med 13.127.307 Kroner 20 Øre pr. 1. ds . . . Hermed er Kontoen for Syndikatet i Russisk-Østasiatisk Dampskibsselskab-Aktier udlignet, og vi bringer Dem vor bedste Tak for den trufne Ordning. Samtidigt har vi i vore Bøger noteret, at de hos Banque de Commerce de l'Asov-Don deponerede Rb. 65.000 Aktier i Det Russisk-Østasiatiske Dampskibsselskab fremtidig henligger for Deres Regning og Risiko.«

Men denne Skrivelse er netop Bevis *imod* Rigsadvokaten. Ti selvfølgelig skulde Ø. K. have en saadan Erklæring fra *Banken* om, at Kontoens Debet, over 13 Mill. Kr., var indfriet ved Bogførsel, og at

Aktieposten 65.000 Rubler var til Kompagniets Disposition. Men Skrivelsen kvitterer netop *ikke* for det oversendte Checkbeløb paa 1.347.121 Kr. 30 Øre; og heri er *et Bevis til*, lige for Øjnene ogsaa af Ø. K., for at det *ikke* er modtaget af Banken. Hvilken Kvittering Ø. K. for sin egen og sin Revisions Skyld har skaffet sig, er mig ubekendt; Bankens er det i hvert Fald *ikke*.

Dernæst peger Rigsadvokaten paa det vistnok ubrugeligste Aktstykke, en Billet af 10. Februar 1921 fra min Mands Brodersøn og Sekretær Erik Glückstadt til Underdirektør Nicolaysen, Chefen for Laanefaget, — den Billet, som jeg omtalte i mit Skrifts Begyndelse, og som min Mand og Defensionen forbeholdt sig Reassumptionsforhør over for at godtgøre ogsaa ved Erik Glückstadts Vidnesbyrd, *at den kom fra og hørte til en Papirkurv*. Heller ikke Rigsadvokaten lagde »forsaavidt« Vægt paa den og beklagede, at den var »kommet Forsvareren lidt sent ihænde«, men »Bilagene strømmer ind fra alle Sider«(!), og denne Notits er »ikke noget Nyt«, men »bekræfter kun, hvorledes Situationen har ligget officielt«, — hvilket vel skal sige: paa anden og tredie Haand, for Direktionens Underordnede.

Og saa døde min Mand uden at faa den paataalt, — og Dommen brugte den imod ham.

Billetten er saalydende: »Ved nærværende skal jeg meddele Dem, at ifølge Skrivelse af 19. Januar d. A. fra Bankens Direktion til Direktionen for det Østasiatiske Kompagni har Banken afstaaet sin Andel i Det Russisk-Østasiatiske Kompagni A/S.s Syndikat til Det Østasiatiske Kompagni.«

Henviser altsaa blot — ubegribeligt hvorfor — til den foran behandlede Skrivelse 3 Uger gammel fra Banken til Ø. K., med Sekretærens uklare Biopfattelse af, hvad der stod i den Skrivelse, — og endda af, hvorledes Kontoen lød. Heller ikke Modtageren Underdirektør Nicolaysen havde — adspurgt af Defensor nogen Tid efter min Mands Død — nogen Klarhed over, at eller hvorfor han havde faaet denne Billet, der jo blot pegede paa den ældre officielle Skrivelse; men muligt er Forklaringen, at han har ønsket en tydelig Tilkendegivelse fra Direktionen om *et andet Punkt*, som han egenhændig har noteret paa Foden af Billetten: »Ligeledes er Rb. 65.000 R. Ø. D.s Aktier (Bankens Beholdning) overgaaet til Ø. K.«

Man kan heraf i det højeste udlede, at Underdirektøren og Sekretæren er uindviede og derfor bruger »Banken« som Udtryk for Syn-

dikatet »paa Bankens Side«, (memento: »Misbrugen« af H. N. Andersens Navn paa en Syndikatkonto, der var hans); men med de Vidnesbyrd, Rigsadvokaten selv lod føre om tilsvarende manglende Opfattelse hos Ø. K.s ledende Mænd, kan han slet ikke undres over, at *Underledelsen* i Landmandsbanken ikke har fortrolige Oplysninger, som vilde være den ganske uvedkommende. —

Den 14. Januar 1921 sidder min Mand altsaa foran dette store Pengebeløb 1.347.121 Kr. 30 Øre, tillige med en summarisk Opgørelse af, at det kommer fra Russer-Kontoens Afslutning; Ringberg er et Par Dage forinden bortrejst for en god Maanedstid. Men i de Dage fra 5.—10. Januar da han var hjemme, har han utvivlsomt været H. N. Andersens »Sekretær« ligesom i Juli 1917; Detailler var jo ikke Ekscellensens Sag; og Resultatet opstiller Schiødt i 24 forskellige, væsentlig *udokumenterede*, Poster, som min Mand maatte og kunde tage uden Censur, fordi han fremfor alt var forvisset om, at de ovre i Ø. K. til Bunden vidste, hvad de gjorde, — og at de gjorde det rette i Kontoafregningerne til deres Participanter. —

Ringbergs Conference med H. N. Andersen i Dagene fra 5.—10. Januar 1921 har foruden om Russer-Kontoen drejet sig om Opgørelsen af Gummikøbs-Kontoen, hvorom nedenfor. Han har før sin Afrejse kunnet meddele min Mand *Resultatet*: at der paa hvert af disse Engagementer vilde blive en Fortjeneste paa henved 1 Million Kr. til begge Direktører; a conto Gummien udbetaltes den 5. Januar 633.000 Kroner.

Og nu sidder min Mand i hans Fraværelse med disse store Beløb i sin Haand: nævnte 633.000 Kr. og fra den russiske Konto 1.347.000 Kroner, — tilsammen ca. 2 Millioner Kroner, — altsaa for sit eget Vedkommende i en rigelig Overflod.

Alligevel har han været meget langt fra at give dette Indtryk den første Plads i sin Bevidsthed; thi efter hans lange Fraværelse for den slesvigske Sag fra den 20. Juni til den 22. December 1920 har Bankens Affærer, som han nu og alene arbejder sig ind i, givet ham dybe Bekymringer. Han har paa det alvorligste foreholdt Ringberg Uforsvarligheden af hans Børsdispositioner, — over Pri-

vatkonti, ogsaa hans Broders og Svogers, der uden nogensomhelst Føje, for hans Familiemedlemmers Vedkommende endog *mod deres Protest*, er belastede ved nye Køb eller nægtede Salg. Ogsaa paa den transatlantiske Koncern er der disponeret mere end voveligt, og ganske imod Principerne for dens Forhold til Banken. Der er *mange* flere Millioner at græmmes over end at glædes ved; i Bankens Bestyrelsesmøde den 12. Januar har han forklaret om de tabforvoldende Placeringer og om Veksellererlaanenes meget større Underskudskonti, — og nu har han det store Arbejde med Aarsregnskabet.

Og naar man forestiller sig, hvor hans Tanker har været, og hvor lidt de har hæftet sig ved Millionudbyttet til ham selv og hans Anvendelse deraf, som straks nedenfor fremstilles, — bliver det ikke svært at forstaa, at hans *Fængselshukommelse* om det mindre vigtige, den personlige Restgevinst, er usikker eller konfunderet. Han sammenblander i Forhøret, hvad der kommer fra de russiske Skibe, med det, som udbetales fra Gummikontoen, hvis Udbytte var givet ham ihænde først og var forstaaet af ham, fordi han har arbejdet med den Sag og gjort Aftaler om den.

Af Checkbeløbet fra Fredagen den 14. Januar 1921 vidste han ialtfald, at de ca. 973.000 Kr. tilkom ham og Ringberg; og kun over dem disponerede han, idet han til Fordel for sin Broders og Svogers Konti, hvis Nød skyldtes Ringberg, alias Banken, indskød 400.000 Kr. paa hver Konto; — uagtet *han* ikke kunde tvivle om, at en juridisk Pligt for dem (end sige ham selv) var lige saa udelukket som for de andre Privatkonti, som Ringberg havde behandlet à la Bankens Fondskonto, — hvor hans Kompetence var ubestridelig.

Endvidere indbetaler han (hvad Ringberg maa have anmodet om) 130.000 Kroner til Dækning af Ringbergs nyligt afdøde Broders Skyld til Banken.

Denne Raaden over de 930.000 Kroner er ikke blot uangribelig, men anerkendelsesværdig og kommer kun Bankens Stilling til gode; men den sluger ogsaa Hovedparten af min Mands straalende Privatindkomst.

Men *saa* — de 374.400 Kr., Resten af Checkbeløbet fra Ø. K., Vederlaget for de 65.000 Rubelaktier, hvis bogførte Bankværdi til 171.000 Kroner han selvfølgelig maatte afskrive i samme Øjeblik,

som han den 19. Januar stillede Aktierne til Ø. K.s frie Disposition? Ja, *her* — siger Rigsadvokaten den 16. Juni 1923 i Landsretten, — her kan der ikke »være nogensomhelst Tvivl om, at der foreligger et rent og skært Bedrageri«; »hvis der er noget, der er oplagt bedragerisk, maa det være denne Transaktion«; »med Hensyn til de 374.000 Kr. mener jeg, at Forholdet er saa oplagt, som overhovedet noget kan være.«

Ja, Rigsadvokatens let færdige Deklamationer er saa oplagte, — som nogen fantastisk Hypotese kan være. *Véd* han nogetsomhelst om, hvor de af min Mand ikke disponerede ca. 417.000 Kroner, — der maaske netop laa i Kontanter, *fordi han* ikke vidste at disponere over dem, — er blevet af? *Véd* han, om de ikke er lagt ind i Ringbergs Skab, til hans Beholdning, eller indskudte paa Sparekassebogen Nr. 90019 til hans Ordre, for at de kunde finde netop den rette Anvendelse, hvorom min Mand Intetsomhelst kunde vide uden speciel Instruktion, saasnart Ringberg selv kom hjem og kunde tage sig af det? *Vi* véd endnu ikke idag, om der tilkom Banken 171.000 Kr. eller 374.400 Kr. — eller slet intet. Men Ringberg vidste det. Er der da foregrebet noget, til Fortræd for Banken, ved at Spørgsmaalet med rigeligt vedlagte Penge afventer hans Disposition, om hvis Redelighed min Mand intet Øjeblik — hverken den Gang eller senere — har tvivlet?

Istedetfor at gøre sin Pligt imod Principet in dubio pro reo, istemmer Rigsadvokaten de tre Fanfarer, lige efter hinanden: »rent og skært Bedrageri«, »oplagt bedragerisk«, »saa oplagt, som overhovedet noget kan være.«

Og saa er dette »Bedrageri« *oplagt*, skønt min Mand paa samme Tidspunkt af egne Midler giver Banken 800.000 Kr. som den næppe havde gyldigt Krav paa hos nogen, — i hvert Fald ikke hos ham; desuden en Laaneprovision, 100—120.000 Kr. for et Kommunelaan paa 15 Mill. Dollars fra Brown Brothers, som med juridisk Ret var min Mands, men som han godskrev Banken, — som altid i slige Fald.

En kompetent og minutøs Undersøgelse af hele Rigsadvokatens Materiale vilde maaske kunne opklare denne saavel som andre Ringberg'ske Apokryfer, — maaske ikke. Ti her ligger vel den 2den Ringbergske »Gaade«.

Den 28. Marts 1923 siger min Mand i Forhøret: »Det hele har jo

været et Led i disse noget underlige Transaktioner, som er foretaget fra Direktør Ringbergs Side. Det kan man ikke komme væk fra. Han har ikke gjort noget for paa nogen Maade at ville gøre noget urigtigt, men der er Punkter, hvor hans Hjerne har slaæet Klik.«

Det kan vel hænde, at en Læser med for ringe Taalmodighed vil føle det svært at beholde Traaden i sin Haand, — igennem denne Labyrinten ikke ulige Samling af Konti: Konsortiet af 1. Februar 1917 (= Banken selv), Dansk Soyakagefabriks Separatkonto (= Ø. K. selv), Syndikatet i Russisk-Østasiatisk Dampskibsselskab, 1) før 3. Juli 1917 og 2) efter 5. Juli 1917; Ø. K.s Opkøbskonto A og Syndikatet i Ø. K.-Aktier ved Etatsraad Andersen. Det er 6 bugtede Gange; de *skal* baade af Anklage og Forsvar tænkes igennem, — energisk og ærligt. Men til Lettelse for den Utaalmodige er der een holdbar Traad: *Deklarationen* i Ø. K. af 23. August 1921; den *kan* ikke være et Falsum; og den forbinder *alle* disse mange Konti. Den identificerer Opkøbskonto A med *de private Interesser*; og naar de faar Tilløb af Millioner, véd man med det samme, at Guldstrømmen den 5. Juli 1917 er i Privateje, — fra den Dag, indtil den udtømmes i Januar 1921.

Dog, — den Traad lider Rigsadvokaten og Dommerne ikke. Vel nødes den første til at spørge Dir. Schiødt om »hvorledes det er gaaet med Avancerne i Ø. K.; efter min Mening kommer det forsaavidt(!) ikke Sagen ved; men jeg henstiller . . .«, og Schiødt akkurat nævner »en Deklaration«, — og Brorson dokumenterer den. Hvorefter Rigsadvokaten maa sige »Noget«, nemlig: »Jeg kneb mig i Armen og sagde til mig selv: det er jo Landmandsbanksagen, vi behandler her idag; for man kunde tænke sig, at det var en hel anden Sag(?), der blev drøftet«, hvortil Brorson kun i korteste Klarhed fastslaar, at om Deklarationen havde Anklageren »ikke haft eet Ord at sige.«

I »Søfartsselskabets« Sag — den tredie nedenfor — ser Rigsadvokaten klarligt Betydningen af, hvordan min Mands Kompagner for deres Selskabers Vedkommende bogfører de fælles Indtægter af hans og deres Fællesforretninger. Man turde altsaa haabe, at han ogsaa var klar over det samme Moments Betydning i dette meget

større, alvorligere Afsnit: Kardinalsagen, som betød min Mands Fald — eller et uopretteligt Nederlag for Rigsadvokaten.

At Læserne, at Eftertiden og Historien, tilfulde vil vurdere Betydningen af Ø. K.-Deklarationen af 23. August 1921, — derpaa er jeg ganske vis.

Men Nutid og Eftertid vil tillige gøre deres Slutninger fra følgende Omstændigheder, der ikke er mindre vægtige end selve Deklarationen:

Ikke Anklagen begærede den fremlagt, skønt det næsten er utroligt, at den ikke har været efterspurgt og synet inden »Repetitions-afhøringen« af Ø. K.s Direktion, — hvor den forsigtigt omtales. *Hvis* Rigsadvokaten ikke, forinden han den 14. April spørger Schiødt: »Foreligger der nogen Deklaration om det?« har læst den, beviser alene dette, i hvilken Aand han har ledet Efterforskningen paa Retfærdighedens Vegne. Og *hvis* han har læst den, — hvorledes kan han saa nøjes med de 5 Deklaranternes Bortforklaringer, — og byde Defensionen dem som »Kendsgerninger«?? Den *forlanges* i Maj, efter Forhørene, af Brorson.

Og da den senere — nødvendigvis — bliver Ledemotivet i hans Gennembrud af den »russisk-østasiatiske« Anklage imod min Mand, har Rigsadvokaten hverken i Tale eller Replik sit Mæle imod dette Aktstykke. Han forsøger end ikke at fortolke eller bortfortolke det. Og Dommen vil ikke nævne det. Den gaar udenom, med de tidligere citerede *meget* mærkværdige Ord: »Forsaavidt det fra Forsvarets Side er *ansført* (d. v. s. *bevist*), at Direktørerne i Østasiatisk Kompagni *skal have regnet med* (d. v. s. har regnet med), at det var dem personlig og ikke Kompagniet som saadant, der havde Part i Kontoen, vil dette ikke kunne komme i Betragtning(!) overfor det Anførte,« (d. v. s., at Glückstadt har »bedraget«.)

End ikke Bankkommissionens Bog fra 1924 tør give sig i Kast med denne Deklaration, skønt den havde Anledningen dertil paa Haanden. Side 118 skriver den følgende om »Opkøbskonto A«, som er den saare pinlige Korsvej: »Formentlig for at hindre Nedgang, hvilket havde stor Betydning for Banken og den nærstaaende Personer« — (Kommissionen *vitterligt*: H. N. Andersen fremfor Alle; og hvad siger nu *han* til Adjektivet »nærstaaende«, der forvist ikke er en Kompliment i Kommissionens Mund?) — »paa Grund af den store Interesse, der var skabt ved de nylig omtalte stærke Opkøb, dannedes nu i Landmandsbanken et Opkøbskonsortium, der paa

Konto »Ø. K.-Opkøbskonto A« den 20. og 21. December ialt optog« — o. s. v.

Hvorfor hengiver den videnskabeligt-lidenskabeligt studerende Kommission sig til en »Formening« — som er forkert — om Motivet for disse Opkøb, naar den har Deklarationens udtrykkelige Udtalelse for, at man fra Ø. K.s Side startede denne Konto for at støtte Emissionen af Ø. P.-Aktierne?

Der er kun eet muligt Svar: fordi Deklarationen heller ikke maatte eksistere for denne Beretnings Øjne.

Ti den taler med en vis — tør jeg sige: Samvittigheds Røst, som kan søges fortiet, men ikke *kan* overdøves. —

Der maa i dette Kapitel som sagt blive nogen Uvished tilbage for Ringbergs Vedkommende, fordi hans Vidnesbyrd mangler. Men det er saa overmaade sandsynligt, saa vel antageligt, at nogle flere Ord fra ham havde gjort Ende paa *alle* Anklagens Hypoteser, just fordi de Ord, der er levnet fra ham, er klart Lys i Mørket.

Hvor vilde vi i dette Afsnit have været henne uden hans lille Seddel fra Juli 1917? Og hvor langt er vi ikke naaet blot ved hans Brev af 1. Marts 1918 til »Kære Direktør Schiødt«? Ti dette Brev tillige med Betalingerne fra Haand til Haand og kontant siger umisforstaaeligt, at Mellemværendet ikke er Kompagniets og Bankens, men et Syndikats uden dem. Ellers havde Ringberg skrevet, hvad der kunde skrives med eet Ord (»Kompagniet«) eller to Bogstaver (»Ø. K.«), men nu kræver de to Ord: »Deres Side«. Og havde ikke sendt Kontanter.

Og er det ikke *derefter* forbausende at høre fra den Side (H. N. Andersen): »Det er jo almindelig Kutyme over hele Verden, at naar man aftaler en Forretning om Millioner, saa bekræfter man det bagefter, enten ved Brev eller muligvis ved en Overenskomst. Det har sikkert ikke fundet Sted her.«

Nej, det maa han bedst vide; det var ham og hans Kompagni, der købte Skibene for 28½ Million Kroner. *Han* var fremfor Nogen kaldet til at følge den prisværdige Kutyme; thi Transaktionerne, ogsaa efter Ringbergs Seddel fra Juli 1917, var *hans* alene. Min Mand kunde ikke drømme om, at Kompagniets magtbevidste Kontorer lod sig forvandle til et Tornerose-Slot, hvor alle slumrer i gensidig og vekselvirkende Tillid. Og naar Rigsadvokaten i Indledningstalen for Landsretten med Hensyn til min Mand paataler »en grænseløs og uforsvarlig Tillid fra de Personers Side, der var sat til

at kontrollere ham,« har disse Ord den fulde Berettigelse mod H. N. Andersen og Schiødt, som ifølge en *Verdenskutyme* skulde føre Kontrol med — Ringberg. Det føler Hr. Schiødt lidt af, naar han i Forhøret den 1. Maj sukker: »Ja, jeg vil indrømme, at vi ikke har vist den Kritik, vi burde; men vi gjorde det som sagt i Tillid til Etatsraad Glückstadt, som jo var Formand for vor Bestyrelse.«

Ja vist; men Brorsons Svar derpaa i Landsretten er alvorligere og sandere: »Det lyder net nok; men det er alligevel uforvarligt baade i Ord og Gerning. Tillid, hvis det er derom det handler, har Ø. K. vist Direktør Ringberg; hvis de havde øvet ikke Kritik, men blot den Kontrol, som de er deres egne Millionsager skyldige, og som Glückstadt maatte forudsætte, saa var denne Bedragerianklage aldrig blevet opstillet mod Glückstadt, for saa havde vi haft Oplysninger fra Ringberg, — de Oplysninger, der er givet mundtlig, men som nu til Glückstadts Ulykke staar i Glemmebogen.«

Lad os saa elementært som muligt repetere:

Ø. K.'s Opkøbskonto A fra December 1916 er *privat*. Det er in confesso for min Mands og Ringbergs Vedkommende, og for den anden Part, 775/1200, tilstaaet ved Deklarationen af 23. August 1921.

Den overgaar ved slet og ret Navneforandring i Begyndelsen af Juli 1917 til »Syndikatet i Ø. K. Aktier ved Etatsraad Andersen«, idet denne Dobbeltkonto faar 3,7 Millioner Kr. foræret af »Russisk Østasiatisk Dampskibsselskab«, der samtidig udløser de tidligere Interessenter, antager nyt Navn (»Det ny Syndikat«) og nye Propositioner, og ved den nævnte klækkelige Foræring tilkendegiver sig som nøjagtig lige saa *privat* som Syndikatet i Ø. K. Aktierne.

Hverken Ø. K. eller Landmandsbanken har herefter Krav paa noget Udbytte siden Juli 1917 af de 2 (3) Konti; og *dersom* Ringberg skulde have forglemt eller forsømt Reguleringen af et Restparti Aktier og af de 65.000 Rubler, som Ø. K. den 14. Januar 1921 købte af Landmandsbanken, bliver Ansvar (undtagen maa-ske det civile) ikke min Mands; *han* savnede *alle* Oplysninger til Konsortiets regnskabsmæssige Behandling, — som var Ringbergs Opgave igennem 3½ Aar. —

Men min Mand anvendte 800.000 Kroner af sin Fortjeneste til Bankens Vel.

»FEBRUAR KONTOEN«

Vi gaar derefter over til det andet store Bedrageri-Angreb paa min Mand, — Dommens Afsnit I og II, kortelig betegnede som Kontoen af 1. Februar 1917, — hans Forhold til denne, da den blev oprettet, og da den 4 Aar senere i Januar 1921 blev belastet med Overførsler fra en Del Laanekonti i Banken.

Under samme Afsnit falder et Par særlig specificerede Anklager vedkommende samme Konto, deriblandt det allerede behandlede Raffelske »Bedrageri«.

Forhistorien for Kontoen af 1. Febr. 1917 er foran berørt.

Under Børsniken, der fulgte den tyske uindskrænkede Undervandsblokade, maatte min Mand bekymres for visse Underskud af Depotværdierne, som ganske vist ikke er — eller nogensinde bliver — konstaterede Tab, men Risikoer, paa 31 personlige Konti, hvis Engagementer Bankdirektionen havde dirigeret. Fastholde Debitorerne ved deres ubestridte juridiske Ansvar betyder enten Tvangssalg i det ugunstigst mulige Øjeblik, eller Krav paa store Marginindbetalinger, og begge Dele vilde vække yderligere Uro og Op-hidselse, maaske en varig. Situationen løstes bedst for alle Parter, hvis Banken selv kunde overtage disse Konti, — men da naturligvis med et Sikkerhedsfond, som gav den fornødne Margin imod de temporære Underskud. Og han henvender sig til H. N. Andersen, med hvem han samtidigt eller snart efter skulde samarbejde i den nationalt farlige Situations Medfør for at opretholde den danske Skibsfart ved Dannelsen, den 14. Marts, af »Dansk Søfartsselskab« — (se det følgende Afsnit.)

Min Mand søger altsaa Andersens Raad eller Bistand og har i sin Fortrolighed med ham og Tillid til ham forklaret Situationen fra A til Ø. Den var jo i ingen Henseende beskæmmende, og Andersen kendte godt den Slags »Velgørenhedskonti« imod Privatpersoner.

Det er dog kun en Mulighed, at Personernes Navne er nævnt for ham; og han — der i sit Vidnesbyrd den 14. April 1923 erkender, at »Samtaler fandt daglig Sted«, vil ikke bestride, at han kan have talt med min Mand om Emnet; »det er jo muligt. Jeg tør ikke sige, at de bestemte Spørgsmaal har været berørt.« Naar Rigsadvokaten derpaa indskyder til Anklagens formentlige Fordel: »I alt Fald kan De sige, at noget Tilsagn om ekstraordinær Avance for at redde disse Personer ud af det Tab, de har faaet, har De ikke givet«, supplerer Andersen: »Nej, for jeg har aldrig kendt de Personer, har ikke vidst, hvem de var, har ikke kendt noget til en saadan Konto. Det har aldrig været meddelt mig, at der var nogle Personer, som var i Nød og skulde hjælpes. Hvis Etatsraad Glückstadt havde henvendt sig til mig og sagt: Vi er kommet i Nød paa det ene eller det andet Omraade, vilde jeg have taget det under Overvejelse og forebragt det for Bestyrelsen. Men jeg har ikke givet noget Tilsagn om Avance paa en Forretning, der laa et Aar ud i Fremtiden. Det er ikke Kompagniets Princip«. (Jfr. dog fra forrige Afsnit »Avancerne« gennem R. Ø. D. i Aarene 1917-1919 paa »Forretningen i 1921«.)

Naar Østre Landsrets Dom omtyder disse hukommelsessvage Ord, — der blot forsøger at konstruere, hvorledes Situationen ifølge Spørgsmaalets egen Logik maatte foreligge for ham, — til et Modbevis: »Etatsraad Andersen har som Vidne benægtet at have givet Glückstadt noget saadant Tilsagn«, — saa skal jeg med Lethed bevise Læserne, hvad Vidnesbyrd og Modbevis er værd.

Min Mand havde gentagne Gange været Partner med Andersen om Ø. K.s Aktier; ved Verdenskrigens Udbrud havde de paa en Konto ca. 2 ½ Mill. Kr. Aktier, senere kaldet »Konsortiet af 23. April 1915«, der omkring Aarets Midte efterhaanden som Kurserne steg kunde uddele 710.000 Kr. Aktier til Deltagerne som Gevinst. Og 6-7 Uger før den her omhandlede Samtale havde de startet den tidligere tilstrækkeligt omtalte »Ø. K. Opkøbskonto A« med 1.200.000 Kr. Aktier til Kurser mellem 6 og 700; og sikkert var de i Fællesskab om det samtidige Syndikat med 1 Mill. Kr. Aktier fra det nystartede Østasiatiske Plantagekompagni, — det tjente udmærket i Maj 1917. Desuden laa Landmandsbanken og dens Kunder med 9-10 Mill. Kr. af Kompagniets Aktier den 31. Januar 1917 og med over 5 Mill. Kr. af Dampskibsselskabet Orients Aktier.

Det var derfor den naturligeste Gang af Verden, min Mands til

Andersen, — da disse 3 Andersen'ske Papirer kom i forbigaaende Undervægt; og medens han muligvis ikke har vist ham de forholdsvis ligegyldige Personnavne, har han *ganske givet* bedet ham se paa de 4 *Aktieposter* fra »de protegerede Konti«, som led øjeblikkelig Nød:

1. Hans eget Kompagni, Ø. K., efter Kursværdi	4.737.000 Kr.
2. »Orient«, efter Kursværdi	2.531.200 -
3. Østasiatisk Plantagekompagni efter Kursværdi	471.000 -
4. Det forenede Dampskibsselskab efter Kursværdi	4.060.800 -
	ialt 11.800.000 Kr,

og Motiveringen, for at Andersen kunde vove »en ekstraordinær Avance« som *Garanti* for disse Papirers Stabilitet indtil Stemningen atter var bleven roligere, laa ikke fjærn, — han havde selv givet Garanti paa Opkøbskonto A for langt højere Kurs paa Ø. K.-Aktier, og det maatte være meget ukærkomment for hans tre Selskaber, om deres Aktier nu blev massesolgt.

Følgelig har de »Grunde«, han i Vidneforklaringen den 14. April 1923 opstiller imod sit Tilsagn af Februar 1917, slet ingen reel Værdi; han lovede i Februar 1917 ganske vist ingen ekstraordinær Avance fra den russiske Skibskonto, — Øjeblikket var jo ikke til Hausse i Skibe; men at der var en rig Chance dér, naar Undervandsbaad-Faren var overstaaet, har han sikkerligt set og maaske sagt, da min Mand opgav ham Beløbet af *Risikoen* c. 2.240.000 Kr. ved det Kursfald, hvormed det drejede sig og som for to Tredjedeles Vedkommende faldt paa hans egen Koncern. Andersen har tilsagt ham et Sikkerhedsfond af fornøden Størrelse; Ringberg indtraadte i Aftalerne, lod en Konto (kaldet »Konsortium«) af 1. Februar 1917 overtage de afsvækkede Børseffekter og krediteres for det øjeblikkelige Underskud, idet han opstillede en *næsten* modsvarende Debetpost (40.868 Kr. 55 Øre for lav) paa en af Ø. K.'s Konti, Soyakagefabrikens, ved nøjagtigt at dublere dens Debet (!).

Andersens Samtykke til denne *Sikkerhedsmargin*, — som Landsretsdommen forveksler med en »Avance«, — er givet; ellers var selvfølgelig Kontokuranten for Soyakagefabriken blevet tilbagevist med Indignation i 1918; men den modtages »stiltiende«; alt-saa er Tilsagnet ogsaa ratihaberet.

Hvor hurtigt Bekymringen for denne Garanti skulde svinde, frem-

gaar af Bankkommissionens egen Revisionsberetning, — hvis Oplysninger Defensionen *ikke* havde i 1923:

»Efter at Børsforretningerne fra den 19. Februar 1917 var genoptaget kom der Stigning paa Kurserne paa de Papirer, som Konsortiet af 1. Februar 1917 havde overtaget. De noterede Kurser paa Papirerne var paa de nedennævnte Tidspunkter tilstrækkelig høje til, at Konsortiet af 1. Februar 1917 kunde afhænde de overtagne Papirer uden Tab:

Ø. P. medio Marts 1917.

D. F. D. S. medio April 1917.

Ø. K. medio April 1917.

Orient medio Septbr. 1917.

»Konsortiet laa dog med Papirerne noget længere og kom derved til at nyde godt af den fortsatte Kursstigning, . . . saa at der slutteligt blev indvundet ca. 650.000 Kr. Nettoavance«.

Altsaa: i en tildels meget kortvarig Periode garanterer Soyakagefabriken, hvorfra Landmandsbanken hverken havde Krav paa ordinær eller ekstraordinær Avance, imod Risikoen ca. 2,2 Mill. Kr. paa »Konsortiet af 1. Februar 1917«; og da endelig *Avancens* Tid kommer paa Kontoen »Syndikatet i Russisk-Østasiatisk Dampskibsselskab«, i Juli Maaned, — *er* hin Risiko ophævet; Februar Kontoen balancerer; og naar Overførslen alligevel bliver staaende, har Banken altsaa sin Gevinst fra de russiske Skibe ubeskaaret, og Ø. K. faar sin Andel ved Differencen mellem Soyakagefabrikens Debet i Februar og Kredit i Juli.

Hertil har Rigsadvokaten og senere Østre Landsrets Dom kun at sige, at man ikke kan »fritage ham (min Mand) for Ansvar, idet Indtægten i hvert Fald maatte blive Bankens, og dens ekstraordinære Karakter ikke vilde kunne berettigede ham til at anvende Beløbet til Dækning af et Banken uvedkommende Spekulationstab.«

Men: naar »Spekulationstabet«, det *kalkulerede*, ikke nogensinde bliver et *konstateret*, men dækker sig selv, (og altsaa ogsaa den uden Tab for Banken af nogen Art afsatte Sikkerhedskonto) og *derudover* endda bringer Gevinst, — naar Banken altsaa netop i Juli faar Alt, hvad der kan tilkomme den, uden længere at have Panikrisikoen fra de overtagne Konti, — hvorledes kan saa Transaktionen indeholde Bedrageri? Paavis een Øres Tab!

Nej, Banken fik endog Gevinst, ca. 650.000 Kroner. Og her maa

jeg have Lov at understrege, at *dersom* min Mand eller Ringberg havde duet til de Bedragerier, de skal have begaaet i Juli 1917, saa var de kort efter gaaet ind ad den aabne Dør, som ingen Rigsadvokat eller Landsdommer nogensinde havde kunnet konstatere Aftryk paa, — »deklareret« det velbeslaaede »Konsortium« af 1. Februar 1917 for deres eget, og taget de 650.000 Kroners Gevinst, — som Banken nu tjente, fordi min Mand selvfølgelig hele Tiden fandt og fulgte den rette Vej. —

I 1921 er Situationen forsaavidt en *lignende*, som en Del — 40 — Konti med Underskud føres fra de private Indehavere over paa Banken (1. Februar 1917-Kontoen); men tillige væsentlig *forskellig*, fordi disse Underskud ikke beror paa nogen force majeure, men paa uforsvarlig Administration fra Ringbergs Side overfor Privatpersonerne. Det er ikke blot paastaet af min Mand men bekræftet ved uforkastelige Vidnesbyrd, at Ringberg hverken med juridisk eller moralsk Ret kunde føre disse Konti videre som *private*; de maatte være Bankens ogsaa ifølge hans egen Bekendelse i et Brev af 18. Oktober 1920 til min Mand: »Børsen gaar jævnt ad Helvede til ... Jeg lader det glide, men støtter saaledes, at *Faldene* bliver jævne.«

Men, siger Anklagen og Dommen: saa maatte Ringberg personlig svare til Tabene. Ja, hvis han havde handlet i ond Tro; men det modsatte var Tilfældet; han havde en urokelig Overbevisning om, at Depoterne *havde været* og *vilde blive* solide; og ud fra den Overbevisning kunde han til enhver Tid lade *Banken* købe dem, — for den senere Opgangs Skyld, som han var saa vis paa. Ringberg havde Kompetence dertil; deri er intet retsstridigt, endsige forbryderisk, naar han blot havde ærlig Tro paa Papireernes Fremtid.

Det havde han ifølge Alles Vidnesbyrd, og hans Administration for nogle af Bankens bedste Venner beviser det fuldt ud; naturligvis vilde han *kun* deres Fordel. Han havde altsaa Ret til at give Banken Risikoen fra samme Tidspunkt, hvor han havde Uret i at lægge den paa de Private, *navnlig* i et Omfang, som var uforholdsmæssigt til *deres* økonomiske Evner. Og Glückstadt maatte skønne, at disse Konti — om ikke formelt, saa reelt ved den kompetente Direktørs Beslutninger, — var blevet Bankens paa diverse tidligere Tidspunkter.

Naar de nu i 1921 overføres til Februar-Kontoen, bliver Referatet

i Bestyrelsesprotokollen karakteristisk forskelligt fra det 4 Aar ældre. Det hed i 1917 korrekt, at »de Differencer, der var opstaaet, var bragt ud af Verden uden at influere paa Bankens Overskud«, — nemlig ved Soyakagefabrikens Kaution. I Bestyrelsesmødet den 12. Januar 1921 hedder det derimod: »En Del mindre Laanekonti, der udviste Underskud, havde *Banken* taget ud af Verden«. Disse Linjers Korthed er nok for Anklager og Dommere til at beskyldte min Mand for i det Møde at have *vildledt* sin Bestyrelse i høj Grad. Og dog havde Anklagen selv Beviser for, hvor omhyggelig han altid betjente Bankraadet af sin Viden, se f. Eks. Bankraadmøderne 16. December 1921, 6. Februar 1922, 16. Juni 1922 og 19. Juli 1922 fra de kritiske Perioder (jfr. Bank-Komm. Betænkning, Bilagene S. 112—123), elleve tættrykte Sider; og Delegations- og Bestyrelsesmøderne ibd. S. 84—112. Lige saa korrekte er de citerede Linjer fra Mødet den 12. Januar 1921. Vel havde denne Kontooverførsel i 1921 naturligvis alle 40 tilsammenlagte en ikke ubetydelig Øjeblikrisiko, 4,6 Mill. Kr. Alligevel er der tre gyldige Grunde, hvorfor min Mand ikke netop vilde dvæle længe ved Emnet. Først fordi Bankbestyrelsen ikke blot *kunde* — hvad Østre Landsrets Dom ubegribeligvis modsiger — men *maatte* sanktionere, at juridisk og moralsk ugyldige Krav paa Privatpersoner frafaldtes af Banken, — overvejende paa Bekostning af dens hemmelige Reserver. Dernæst var det utiltalende at skærpe Kritiken af den syge og bortrejste Direktør Ringbergs Forhold til disse Konti i et saadant Plenarmøde. Endelig er et saadant Møde — hvad Gud og Hvermand véd, som vil skænke min Mand Retfærdighed — et *muligvis* ikke tilstrækkelig diskret Forum for de tilhørende *Navnelister* med Tal. Hvor tit er det ikke erfaret fra andre Banker, at Direktionen af den sidste Grund maa holde »tæt« med den fulde Oplysning? Lad det være uheldigt, at Bankraadene er saa store — eller Byen saa lille. Uforsigtigheden fører Stoffet udenfor Kredsen, — og Sladderer misbruger det. Tænk paa Bankkommissionens egne Indiskretioner, — og paa den, Rigsadvokaten begik med *sin* Protokoludskrift, som han en Timestid efter maatte kalde tilbage.

Til dette Emne hører delvis, at min Mands Broder og Svoger havde et lige saa gyldigt Krav paa en meget stor Godskrivning for Bankens Regning, fordi Ringberg paa deres Konti *vitterligt* havde handlet enevældig, idet han ikke blot forbød dem at sælge,

men endog købte ind *imod deres Ordre*. Alligevel gav min Mand allerede paa det Tidspunkt disse Konti en Lettelse paa 800.000 Kr. helt af sine egne Midler, som paavist i forrige Afsnit.

Iblandt Overførslerne beskæftigede Dommerne sig — foruden med den forbryderiske fra Frk. Anna Raffel!! — med en *Konto H. Bendixson*, London, der ikke skal være Bankens, fordi dette ikke er noteret i Bankens Bøger. Dette »Bevis« er af tidligere anførte Grunde ugyldigt; og det eneste, som kan bevises er dette, at min Mand den 3. Januar 1920 har kvitteret for 50.000 Kr. og den 11. Februar 1920 for 20.000 Kr. til denne Kontos Debet, uden at han — der saa vist som noget ikke har kunnet haft *kontant* personligt Behov (han rejste selv samme 3. Januar 1920 til Paris) — har været i Stand til ved det blotte Syn af disse to Kvitteringer, som var tre Aar gamle, at oplyse, hvilket Bankøjemed de to Beløb har tjent. Han har — som saa ofte — kvitteret for Beløb, som han ikke personlig har oppebaaret. Rigsadvokaten har ikke anset det nyttigt for Sagen — Hr. Rump ikke heller — at lade Revisionen afgive en kronikmæssig Opstilling med flest mulige Oplysninger, som Kommissionen efter sin trykte Beretning synes at have haft adskillige af, om min Mands specificerede Indkomster fra alle de Aar, hvor han sigtedes for at have beriget sig. Thi af en saadan turde det være fremgaaet med Evidens for enhver, der kan og vil tage imod Fornuft, at hverken efter Beløb eller Dato kunde der være Tale om Taskenspillerier. Hvor rigtigt siger ikke Rigsadvokaten selv — thi saa stærk er denne Sandheds Magt, at Forfølgerne adlyder den —: »jeg skal ikke gaa i Rette med tabt Erindring om 50 eller 100.000 Kr.«; — og saa gaar han i Rette, for Bedrageri, om 50.000 og 20.000 Kr.

Saa er der »*Konsortiet af 24. April 1918 A*«, hvorpaa Ringberg af uoplyste Grunde — og det var hans tredje »Gaade« — i Juni 1920 havde henlagt en Del Aktier, som var hans og min Mands efter deres Udtræden d. 7. s. M. af Konsortier hos Veksellererfirmaet Aug. Lunn. Aktiernes Kursværdi var dengang ca. 3½ Mill. Kr., og blev inden Januar 1921, da de overførtes til Februar-Kontoen, forringet med ca. 950.000 Kr. Nu er det ikke betvivlet, fordi det er utvivlsomt, at min Mand havde givet Ringberg Ordre til at afvikle disse Effekter; at de i Stedet blev henlagt paa denne Konto af 1918, kunde han herefter ikke godt vide, — og han forfærdedes i Efteraaret 1922 over at erfare denne Sammenhæng af Højesterets-

sagfører David, som bragte den for Lyset og med sit Vidnesbyrd indestaar for min Mands Bestyrtelse og straks gav Kommissionen Oplysning. Jeg sætter mit Vidnesbyrd ved Siden af Davids, — da jeg bedre end nogen véd, hvor dybt denne tilsyneladende Fejlpостering nagede hans Sind.

Jeg er ligesom min Mand overbevist om Ringbergs gode Tro. Men forklare med Fakta, med Bevisligheder, kan jeg saa lidt som han. Der var *ingen* Underkurs paa disse Aktier i Juni 1920, da de blev beordret solgte, men desuagtet henlagte af Ringberg paa en af Bankens egne Konti; og da min Mand ikke har kunnet tænke sig dette Konsortieforhold uafsluttet i 1921, har han heller ikke drømt om, at det nogensinde kunde falde Banken til Last. Og der er et Utal af Muligheder for, at Anklagens Sandsynlighedsbevis, der *kun* taler imod den døde Ringberg, ikke betyder — Sandheden.

Vi har tilbage den »*Engelske Skole*« og en Konto Trio for D. F. D. S. Aktier hos I. M. Levin & Co. De henhører til Angrebets lettere Kavalleri. Den første Konto havde et Overskud paa ca. 70.000 Kr. paa et Tidspunkt, hvor min Mand *baade* gav Ringberg Ordre til at realisere og incassere det og meddelte Indehaveren, at Gevinsten var disponibel; lignende officiel Meddelelse var tilmed sendt den Person, der sammen med min Mand hæftede som Kautionist for Kontoen. Et Aar derefter opdagede imidlertid min Mand, at Ringberg ikke havde udført Ordren, idet han havde handlet her paa lignende Maade som i saa mange Tilfælde, hvor han i Egenskab af Bankdirektør lod Papirer ligge i Kunders Navn, istedetfor at lade Banken indtræde, naar han ikke efterfulgte deres Ordre. Men man maa, her og ovenfor ved *disse* Tidspunkter erindre, at Ringberg kun tilsyneladende havde den efter hans Fortid og Alder forudsatte aandelige Yde- og Modstandskraft, men i Virkeligheden næppe længere var sin anspændte Gernings mangfoldige Krav voksen paa det primitive Felt: *Orden og Nøjagtighed*, — der er de Sindslidende forhadet som den smerteligste af alle Plager.

Men det skulde min Mand have set og indrettet sig efter, siger Rigsadvokaten. Ja, *bagefter* er vi alle lige saa kloge som han. Min Mands Skyld i at have ræsonneret uden Bagklogskab har det Moment til sit Forsvar, at enhver Desavouering af Ringberg, som naturligvis ikke blot hos Publikum men indenfor Bankens egen Ledelse maatte synes ganske utilstrækkelig begrundet ved hans Sygdom, — en dulgt

Sindslidelse, — vilde være en Bekendelse af *Bankens* Svækkelse igennem hans Administration. Tiderne var sandelig ikke til at bekende mere derom end *absolut* nødvendigt. Min Mand besad som Alle, der handler, kun Nuets Relativiteter; og da han ifølge dem *maatte* skønne, at den højeste Tid var kommet (bagefter er det let nok at se, at den Tid havde været inde allerede et Aar tidligere), tilkaldte han for at raade Bod paa, hvad Ringbergs Sygdom kunde have forvoldt, Departementschef K. Riis-Hansen som Meddirektør, — en fra alle Sider anerkendt Kapacitet, der hverken skulde eller vilde tage imod det ansvarsfulde Hverv for at lade »Naade gaa for Ret« overfor mulige Uordener i Fortiden. — Han havde forøvrigt længe søgt efter en saadan Bistand. —

Saa kommer dette Afsnits sidste Punkt: Anklagen mod min Mand for at have ladet Banken bære et Tab paa ca. 1 Mill. Kroner ved Børskursens Nedgang paa nominelt 524.000 Kr. Forenede Dampskibsselskabs Aktier, der laa som en *Konto Trio's* Depot hos I. M. Levin. *Men*: om denne Konto er min Mand fuldt vis paa, at Ringberg selv har sagt ham, at den var Bankens, ikke Direktørernes; og dens Betegnelse i Levins Bøger er netop ogsaa en anden end den, der anvendtes for Direktørernes egen Regning. Dommen lægger paa *sin* Vurderings Vægtskaal, at Banken ikke efter de foreliggende Oplysninger — d. e. *Anklagens ukontrollerede Postulater*, — har haft Anparter paa disse Veksellereres Konti; men dels er Ringberg netop enhver »Undtagelses« Mand; dels har man intet Faktum at anføre imod min Mands bestemte Erklæring om, hvad Ringberg har sagt ham; og endeligt er det vel, trods Ringbergs Mentalitet, dog alligevel sandsynligst, at han *ikke* efter at have modtaget og bøjet sig for min Mands absolute Besked fra Juni 1920: at nu *maatte* han og Ringberg ud af *alle* Konsortier, paa selvsamme Tid skulde have sat sig og ham med Trediemand som Mækker ind i et nyt Millionkonsortium. Og har han gjort det uden Fuldmagt, ja *imod en Ordre*, som der er ført Bevis for, er baade civilt og kriminelt Ansvar for *min Mand* udelukket.

Nærværende Skrift imødegaar enhver af de Anklager imod min Mand, som blev paadømt. Men de nu afsluttede to er ubetinget de vigtigste. Her var de store Tal paa Bankdirektørernes Berigelser, som »skulde til«, for at man kunde tro paa deres »Be- dragerier«; og her var de ubekendte og saare efterspurgte Navne fra »Vennekliken«, der havde »snyltet« paa Bankens Bekostning. Her var der altsaa — ifølge offentlig Mening — god Motivering for Glückstadt-Ringberg'ske Forbrydelser.

Allerede dette, at Direktionens »Venner« havde Banklaanekonti, der administreredes af Ringberg, befandtes af Datidens ophidsede Menigmand at være en Svindel, uanset om Banken tjente eller tabte derved. Denne Opfattelse er naturligvis Juristerne fremmed. Men naar jeg nu aftrykker et Eksempel af Dommer Rumps Afhøring den 6. April 1923 angaaende Februarkontoen, bliver det maaske indrømmet, at hans Tanker i deres tiltagende Opløsning stiler hen imod en Opfattelse af Misligheden i sig selv af, at Bankdirektørernes Venner er Bankens Klienter.

Han spørger min Mand: »Tror De ikke, at de Folk har opfattet det saadan, at naar de henvendte sig til en af Direktørerne, saa var det vedkommende Direktør privat, der viste ham den Favør at spekulere for ham? . . . Kan der tænkes andet? Man kan dog ikke tænke, at en Privatmand kommer til Banken og siger: »Vil De spekulere for mig?« Jeg kan ikke rigtig forstaa, at De kunde opfatte det paa anden Maade, naar der kommer en af Deres Bekendte og beder om De vil spekulere for ham, at De saa siger: »Ja, saa lader jeg Banken gøre det« . . . Har De aldrig talt om private Forhold oppe i Banken, naar man har henvendt sig dér?«

Glückstadt: . . . »Der var ikke eet Menneske, der ikke ønskede at købe og sælge Papirer paa det Tidspunkt for at tjene Penge; den ene gik dérhen og den anden et andet Sted hen. Han gik hen,

hvor han vidste, at han kendte et eller andet Menneske, der kunde være ham behjælpelig. Naar han er gaaet op i Bankens Direktion er det, fordi han troede, at en af Bankens Direktører, som han kendte, vilde være ham behjælpelig.«

Dommeren: »Ja, privat!«

Glückstadt: »Nej, qua Bankdirektør.«

Dommeren: »Ja, han kommer til Dem privat, fordi De er Bankdirektør.«

Glückstadt: »Den Distinktion er forfærdelig vanskelig for mig.«

Dommeren: »Det synes jeg ikke; jeg synes, den er meget nærliggende.« —

Dette er et energisk Dommer-Forsøg paa med egen Haand at indsamle en — rigtignok meget abstrakt — »Kendsgerning«. Men af alle Nutidens Læsere vil det forstaaes, at Bedrageri-Anklagen imod min Mand allerede bortfalder som indholdsløs, naar den ikke kan paavise et Tab for Banken, modsat uærlig Gevinst for Private, — endsige naar det foran er bevist, at Banken i 1917 har haft Vinding paa Februar-Kontoen, og af Russerkontoen har faaet i Juli 1917 Alt, hvad der tilkom den, og siden af samme har faaet Dækning bl. a. paa 800.000 Kr. for den Skade paa mine Svogres Konto, som den selv havde forvoldt.

Disse to Anklagepunkter var Rigsadvokatens og Dommernes første; og saa snart Glückstadt var fældet i ét af dem, havde man for alle de følgende den manglende psykologiske Motivering »Sindelaget«; ti saa kunde det hedde in mente: da Glückstadt *er* en Bedrager, maa vi selvfølgelig »antage« ham for det samme her. — Hvorimod han næppe vilde være fældet i eet eneste af de efterfølgende Kapitler, dersom han var bleven frifundet i de to første og største.

Derfor har jeg saa indgaaende maattet behandle disse og paavise, at der ikke i noget af dem er eet eneste realt Indicium imod min Mand, ikke eet imod hans sandfærdige Ja eller Nej. Og for Ringbergs Vedkommende svæver vi af to Hovedaarsager i faktisk Uvished: den langvarige aandelige Svækkelse indtil hans Død, og mangelfuld Efterforskning eller Oplysning fra Anklagens Side. —

Medens det ikke har nogen Vanskelighed at forsvare min Mands Sandfærdighed, fordi den sagligt er uanfægtet og uanfægtelig, bliver derimod Anklagens Vidner, som vi har set, af mindre straalende Indsigt og Oprigtighed.

Men heraf har min Mands Minde ikke haft fuld Fordel, hverken i den juridiske eller den læge Dom.

Tværtimod. Den første sagde med højst alvorlig Skepsis de citerede Ord: »Forsaavidt *det* fra Forsvarets Side er anført, . . . vil dette ikke kunne komme i Betragtning overfor det Anførte.«

Rigsadvokaten gik i Landsretten den 16. Juni 1923 endda videre: »I Begyndelsen af Defensors Foredrag . . . kneb jeg mig i Armen, . . . for man kunde tænke sig, at det var en hel anden Sag, der blev drøftet, . . . vi hørte . . . om den mala fides, som prægede det hele i Ø. K., . . . Grundtonen var, at Østasiatisk Kompagni ikke havde rent Mel i Posen.« Og Rigsadvokaten havde »ikke haft Anledning til at undersøge deres Bøger nærmere, men skulde med Glæde . . .«

Senere høres kun for ofte af de mest kritiske, at det vel nok var fejl at anklage og dømme min Mand for Bedrageri; men at hans Forhold til R. Ø. D. dog ikke er fuldt forsvarligt, — saa lidt som »den anden Sides«.

Denne Kritik medgiver, at der tilkom min Mand pure *juridisk* Frifindelse overfor denne Konto (og naturligvis i Februar-Kontoen); det maa nu være mig tilladt i Korthed at forfægte, at der tilkommer ham endnu mere.

Man rejser maaske Anke imod, at Ø. K.'s Ledelse, — hvortil min Mand som Bestyrelsens daværende Formand maatte medregnes, — engagerer sig selv i et Syndikat, hvis Fortjeneste hentes af Kompagniets Kasse efter egen Bestemmelse. Realt: efter H. N. Andersens Vilje.

For min Mands Vedkommende gælder da først og fremmest hans Ord i Forhøret den 6. April om det Russisk-Østasiatiske Dampskibsselskab: »Ja, det Forhold kan jeg ikke udrede«. Havde han det med al Statstjeneste for svært i sin egen Bank, saa maatte han i disse Aar give sig tiltaals med Tilliden til Lederne i de fleste Selskaber, han medbestyrede, — og fremfor alle med Tilliden til H. N. Andersen, der visselig heller ikke begærede mindre. I samme Perioder var forøvrigt Ringberg hans Stedfortræder hos Andersen; og ogsaa Ringberg havde min Mands Tillid.

Det er vanskeligt at komme det *moralisk* berettigede i denne Tillid til Ø. K. rigtig nær, fordi Stiftelsen og Udviklingsgangen af Russer-Kontoen har været Rigsadvokaten komplet ligegyldig. Den er aabnet i November 1914 med Indkøb af Dampskibsaktierne, og nye

Aktietegninger er skete i 1916 og 1917; men om hele denne Periode siger Hr. Topsøe-Jensen blot til Landsretten: »Dette Forhold skal jeg imidlertid ikke komme nærmere ind paa, da det formentlig ikke har nogen Interesse for Sagen«. Vi begynder simpelthen i 1917 med, at Kontoen ejedes i Tredjedele.

Jeg har hørt om, hvor megen Umage en Dom fra samme Tid gjorde sig ved Fremstillingen af det mindste Faktum omkring det mindste Tyveri, og beklager — fordi ogsaa Anklagens Forsømmelser gaar ud over min Mand, — at Forundersøgelsen her er historisk blank. Thi netop Begivenhederne og Aftalerne før 1914 og fra 1914—17 maatte sige os, hvem der var de private Deltagere i Kontoens ene Tredjedel, — hvorfor de var traadt til, og hvad de havde udrettet og risikeret. Ligeledes hvem der ledede og bestemte Befragtning, Salg, Kapital, Regnskab, Udbytte m. m. Sikkert nok har der ligget en endog betydelig Risiko for Participanterne; der var en Tid stor Fare for de 6 Skibes Neutralitet og for deres Beslaglæggelse i 1920 fra den finske Regerings Side; og saa var der ovenikøbet engelsk Charter paa dem ved deres Frigivelse, hvad der vanskeliggjorde deres Salg. Der har da sikkert været bedre Grunde end Spekulationslysten for den private Interesse i Kontoen; og de Grunde kunde maaske ogsaa snarere tale for at lade Banken *udtræde* i Juli 1917, end for at *forøge* dens Tabs- og Vindings Chancer uden *Bestyrelsens* Bemyndigelse.

Er der saa nogetsomhelst urimeligt i, at Privatsyndikatet efter fuldendt, dygtig og ansvarsfuld Mission modtager et Udbytte, naar Kompagniet faar sit rigeligt tilsvarende? Hvad der her var ret og billigt, beroede vel nok paa H. N. Andersens suveræne Skøn. Det kunde vanskeligt være anderledes; Kompagniet var fra dets Oprindelse i 1897 hans Forretning. Og administrerede han til daglig efter eget Kompas, saa blev Vilkaarene under Verdenskrigen endnu mere skikkede for et Diktatur. Uforudseeligheder krævede Handling, hurtig og ansvarlig, efter een Tanke og een Vilje.

Da Russer-Kontoens endelige Opgørelse fandt Sted i Januar 1921, realiserede Syndikatet et Par Millioners Fortjeneste paa Skibskøbets 28½ Mill. Kr. Og selv med det, der var tjent forinden, er Udbyttet forholdsvist lavt paa saa store Skibsværdier, købte i 1914 og solgte i 1921.

Da Ø. K. købte dem efter fleraarig Reder-Administration, var

deres Værdi saa kendt og prøvet som i en Handel muligt. Min Mand vidste bl. a. fra Søfartselskabet, at H. N. Andersen kunde tage en stor, personlig Risiko og forære sit Kompagni den store Fortjeneste. Ogsaa i dette Tilfælde har Ø. K.'s Direktion godskrevet Kompagniet et betydeligt Fond til Fremme af, hvad man kunde kalde: dets moralske Formaal.

Lige saa naturligt faldt det min Mand at ofre 800.000 Kr. — mere end hans Anpart af R. Ø. D.-Fortjenesten i Januar 1921 — til Landmandsbankens Fordel. —

Jeg finder altsaa ikke, at det med nogen Føje kan insinueres imod min Mand, at Østasiatisk Kompagni — saalidt som Landmandsbanken — er kommet tilkort ved Driften og Likvidationen af Det Russisk-Østasiatiske Dampskibsselskab.

DANSK SØFARTSSELSKAB

Den 1ste Februar 1917 om Eftermiddagen afholdtes i Udenrigsministeriet under Ministerens Forsæde et Møde af H. N. Andersen, Rederidirektørerne A. O. Andersen, Cold og Reinhard, Bankdirektør Clausen og min Mand. Det gjaldt at opretholde vor Sejlads, trods den udvidede U-Baadskrig og sikre Landbrugsekspport og Kulindførsel. »Sejles skal der«, erklærede H. N. Andersen; og de 6 Herre dannede paa egen personlig Risiko og gensidig Assurance et »Dansk Søfartsselskab«, som timechartrede en halv Snes Baade under A. O. Andersens Ledelse, indtil Skibsfarten efter nogle Maaneders Forløb kunde klare sig paa normal Vis; de tilbageleverede den sidste Damper den 14. August 1917 og havde da tilsammen tjent 942.000 Kr. For at anvende disse Penge i et lignende Formaal som det, der havde afkastet dem, købte Interessenterne med Finansiering af Landmandsbanken fra September Maaned en Del Aktier i de 3 Carl'ske Selskaber (Skjold, Gorm og Carl) for at hindre, at norske og særligt svenske Spekulanter fik Overmagten, og altsaa for at bevare de danske Skibe i Danmark; af samme Grund købte de i Januar 1918 et Par Mill. Kr. Aktier i Dansk-russisk Dampskibsselskab, — og deklarerede derefter, den 11. Januar med Forbehold og den 12. Marts 1918 endeligt, at nu kunde de private Interessenter med Honnør trække sig tilbage og overlade de Selskaber, de repræsenterede (Ø. K., D. F. D. S., og de to Banker) at løse nye og større Opgaver med større Midler. Men det blev ved Idéen; Søfartsselskabets Bo blev liggende urørt, indtil H. N. Andersen ønskede dets Afvikling i Efteraaret 1919 — og min Mand derefter vakte Initiativet i D. F. D. S. til at udløse de tidligere Participanter.

En af de største svenske Opkøbere af danske Skibsaktier var Hofretsnotar Gunnar Svensson, der blev støttet af Industribanken i Malmø; han havde ved Udgangen af 1917 Majoriteten af Aktiekapitalen i »Gorm« og en større Post af disse Aktier belaaet i Land-

mandsbankens Vesterbro Afdeling. Skønt Banken og min Mand ikke havde nogen Interesseberøring med disse Aktier, vidste han vel, at Selskabets Reder A. O. Andersen, som han satte meget højt og gerne vilde være behjælpelig, var utryk overfor denne udenlandske Storaktionær. Han traadte derfor i Forhandling med Svensson, købte i April 1918 hans paalydende 2.040.000 Kr. Gorm-Aktier til Kurs 480 og instruerede straks efter Ringberg om at danne og forvalte et Konsortium med sig og ham for dette Køb, der føres paa en Konto: »Konsortiet i Gorm Aktier«; Ringberg bortsælger af Kontoen i Juli og August, men køber ind paany i Aarets sidste Kvartal og indtil Februar 1919.

Og saa kommer Tidspunktet den 24. November 1919, da Det forenede Dampskibsselskab paa min Mands Initiativ beslutter at overtage Aktiver og Passiver baade i Gorm-Selskabet (som forud var gaaet i Fusion med sine Søsterselskaber Skjold og Carl) og i Dansk-Russisk Dampskibsselskab; alle de paagældende Aktier i Landmandsbankens Portefeuille baade fra det oprindelige »Søfarts-selskab« og fra Gormkonsortiet sælges til D. F. D. S. til Dagskurser og giver, paa førstnævnte Konto, for Bankens Fjerdedel en Gevinst paa 1.877.102 Kroner 73 Øre foruden Provision 330.105 Kr. 20 Øre; Gormkonsortiet fortjener Kr. 882.638,87 Øre.

Hvem tilhører nu disse Penge? Ja, det er in confesso, at Banken tager den solide Broderpart 2.620.571 Kr. 12 Øre, og at der tilfalder min Mand (velsagtens for Halvdelen Ringberg) Kroner 469.275.68 Øre.

Medens min Mand erklærer, at han uden nogen Afkortning har villet lade hele Søfartsselskabets Gevinst, som er indvunden paa hans personlige store Risiko, indgaa i Banken (i Virkeligheden som en *Gave*; han havde ingen juridisk Forpligtelse til at afgive den), siger han ligesaa bestemt i Forhøret den 7. April: »Jeg havde paa et vist Tidspunkt købt nogle Gorm-Aktier, som laa paa udenlandske Hænder, og en Del af den Avance, som kom ind dér — det blev en meget stor Avance — gik med ind paa det Syndikat (Søfartselskabet); saaledes er min Erindring om det, men jeg har ikke noget Papir ... Bankens Avance har været større end nogle af de andre Participanters«.

Rigsadvokaten: »Ja, fordi den havde Gorm-Konsortiet med«.

Glückstadt: »Som ikke var Bankens. Det var mig privat, der købte de Aktier af en Udlænding, en Svensker«. — —

Dette *skal* man allerede tro ifølge Principet: in dubio pro reo. Min Mands Forklaring er saare præcis; og ikke een af hans bestemte Erklæringer er fældet som usandfærdig. Denne er desforuden saa troværdig og indlysende sandsynlig.

Thi for Banken var der ingen Opfordring til at vove dette Køb af en den aldeles uvedkommende Aktiepost paa svensk Haand.

Og det vilde være imod min Mands Pligt og Vane at gøre denne langsigtede Disposition paa henved 10 Mill. Kroner paa Bankens Vegne uden Omtale for Bankens Ledelse. Men han siger ikke et Ord derom, hverken til Delegationen eller Bankraadet, skønt han i samme Periode nævner, naar Banken er engageret med langt mindre Beløb i D. F. D. S., Ø. K., Fortuna eller Orient. Kontoen er da ogsaa et *Konsortiums*; og den *normale* Betydning af Bogføring med det Ord var, at saadanne Konti lededes af Direktionen, der oftest selv var Deltagere i dem. Bankkommissionen, der dog antager, at Direktionen (Ringberg) har haft »Oplysninger i sin Besiddelse« om Deltagerne i de *Konsortier*, der ikke fandtes i Laanefagets »Nøglebog«, beklager sig over, at man ikke i 1923 har kunnet »fremskaffe Oplysninger om, hvem Deltagerne har været i adskillige Consortier. Blandt disse findes f. Eks. »Konsortiet af 13. September 1918« og »Konsortiet af 22. August 1918«, hvorfra der er overført Underskud til »Konsortiet af 1. Februar 1917« (Banken selv)«.

Med andre Ord: Præsumptionen ved »Konsortier« er i det mindste for en vis personlig Delagtighed, maaske endog for lutter Privatpersoner. Derfor siger Bankkommissionen saa »løjerligt«: »De 2040.000 Kr. Aktier købes til et »Gorm-Konsortium, der for en Gangs Skyld er identisk med Landmandsbanken«. Hvorfor »for en Gangs Skyld«? Fordi der bliver stor Gevinst. Men det er ogsaa Rigsadvokatens eneste »Bevis« for at Banken bør have *hele* Gevinsten, — foruden noget saa intetsigende, som at min Mand den 19. April 1918 skriver fra Hovedsædet til Vesterbro-Afdelingen, at »Banken« havde købt de svenske Aktier; ja saaledes skulde det jo bestandigt hedde ligeoverfor Funktionærerne, — og desto diskretere, jo større Dispositionen var. Grunden er tit nok nævnt og let forstaaelig.

Saa finder Rigsadvokaten det »underligt«, om Glückstadt skulde være Medlem af det store Konsortium, naar han dog næsten samtidigt, nemlig pr. 16. April 1918, var Partner i et mindre, der købte 357.000 Kr. Gorm-Aktier, som efter en lille Maanedes Forløb gik

over til det store. Det er dog ikke saa underligt at ønske sig baade een og to Poster af Aktier, som stiger fra 480 i April til 570 ultimo Juli. Men dersom det havde været *Bankens Køb*, er det mere »underligt«, hvorfor den ikke i April 1918 bærer sig ad paa samme Maade, som da den ganske kort forinden køber 344.000 Kroner Gorm-Aktier *til sin Fonds-Konto*.

Det maa nødvendigvis indrømmes mig, at Rigsadvokaten kun bygger paa løse Formodninger eller Tvivl, — istedetfor at føre Beviser. Her krævede ikke blot Juraen men Sømmeligheden det. Den 10. April siger Rigsadvokaten i Forhøret til min Mand, at »der er kun sket den Skade, at der er blevet et Overskud paa 1,7 Mill., som Landmandsbanken ikke faar en rød Øre af, endskønt det er den, som har garanteret«. Det gælder den straks nedenfor behandlede Gummispekulation. Var det rigtigt dér, maatte det da ogsaa være Uret og Skade, om min Mand ikke fik »en rød Øre« ud af de Engagementer, som *han alene havde garanteret*, — hvilket heldigvis er in confesso vedrørende Søfartsselskabet.

Tilbage staar den Ringbergske Besynderlighed, at han giver min Mand Anpart fra Gorm-Konsortiet, — *men* udregnet som en nøjagtig Fjerdedel af Gevinsten paa den anden Konto, Søfartsselskabets! Han har heller ikke her kunnet modstaa sin Tilbøjelighed for Kode-skrift. Ræsonnementet er vel dette, at hvis min Mand billigvis bør have mindst Halvdelen af Overskudet fra Gorm-Konsortiet, som endnu ikke var nøjagtig opgjort men anslaaet til over 900.000 Kroner, saa gaar det op imod Fjerdedelen af Søfarts-Kontoen ca. 469.000 Kr., — og den Postering har Personalet vanskeligere ved at gennemskue.

Hvis en Privatmand i dette Kapitel havde været i Bankens Sted, — en hæderlig Privatmand, — saa havde han næppe povet at gengælde en anseelig Velgerning paa over 2 Mill. Kroner med Mistanke og Mistænkeliggørelse for, at Velgøreren ved en Løgn havde forholdt ham en lille halv Million Kroner. Om nogensinde vilde i saa Fald Kravet fra Dommeren lyde paa uomstødelig evident Bevis. Thi en Part af Gevinsten — Gorm-Konsortiets Sammensætning endda ude af Betragtning — tilkommer med god Ret min Mand; hans var jo Risiko. Banken har vitterligt faaet 2,2 Mill. Kr. uden Risiko eller anden Præstation, og desforuden over 400.000 Kr. uden *bevistlig* Risiko. Rigsadvokaten siger i Landsretten: »Og havde

Glückstadt en Avance tilgode i Gorm-Konsortiet, var han heller ikke berettiget til at fradrage den uden videre, idet det jo ikke *klart* fremgaar af Kontokuranten, af Kontoens Førelse i Banken, paa hvilket Tidspunkt han har været Interessent, og paa hvilket Tidspunkt det er gaaet over til Banken. Der var saa ikke andet for ham at gøre end at forelægge Sagen for Bestyrelsen, nu, da Avancen var sikker og Risikoen ikke længere var til Stede, og søge Bestyrelsens Samtykke til, da Forholdet ikke havde været fastlagt paa regulær Maade fra Begyndelsen, og Risikoen nu var ophørt, at beregne sig en saadan Avance.

Skulde Rigsadvokaten — eller nogen Læser — mon betvivle, at min Mand paa Basis af Fremstillingen ovenfor øjeblikkeligt vilde opnaa Bankraadets Sanktion af, at Banken med de 2.620.000 Kr. havde faaet nok, — — *mer end nok?*

Men endogsaa det er jo kun Hypotese og Postulat, at »Forholdet ikke var fastlagt paa regulær Maade.«

Saadant kan *kun* siges, fordi Ringbergs Gensvar maa mangle. Og den eller de, der havde haft noget at skjule, kunde med Lethed have lavet en Garanti eller Deklaration med Hensyn til Gorm-Konsortiets Konto — bagefter.

GUMMISYNDIKATET

Anklagepunktet VI imod min Mand for at have tilvendt sig For-
delen af en *Gummispekulation* i Maj 1919 til Marts 1921 og
Paastanden om, at denne Gevinst egentlig burde være Bankens, er
i Kontinuation af Søfartsselskabets Eksempel et Bevis paa, at Alt,
hvad min Mand foretager sig, formodes at være for Bankens Reg-
ning, dersom Spekulationen lykkes; det skal være hans og Defen-
sionens Pligt at modbevise Formodningen; in dubio — imod ham.

Sagens faktiske Omstændigheder er disse faa: Et Syndikat, ledet
af Chæfen for Ø. K.s Londonkontor Direktør Madsen-Mygdal, be-
slutter i 1919 et Spekulationskøb af Raagummi, fordelt paa 4 Part-
nere; den ene er Ø. K., den anden United Baltic Corporation og den
tredje en Snes danske og engelske Privatpersoner eller Firmaer, hver
for indtil $\frac{1}{2}$ Mill. Lstrl.s Garanti; indtil videre uden Indbetaling. Et
stort Garanti-*Paalydende*, for at give Styrke i Markedet. Under sit
fra 30. Marts til Juli 1919 sammenhængende Ophold i Udlandet
møder min Mand i London Direktør Madsen-Mygdal, med hvem
han tidligere selv tredje har haft en privat Gummispekulation, og
hører hans Tilbud om at tegne Fjerdeparten. Situationen var da —
hvad det *imod* Rigsadvokatens og hans Revisorers Fremstilling lyk-
kedes Defensionen at *bevise* — denne, at paa ovennævnte Trediepart
stod British Bank garanterende 130.000 Lstrl., hvoraf ca. $\frac{1}{3}$ Del,
40.000 Lstrl., for sin Direktion. Hvem der havde tegnet de resterende
370.000 Lstrl. laa udenfor Rigsadvokatens Interesse, ligesom over-
hovedet Spørgsmaalene om, hvorledes den sluttelige Profit blev
bogført alle andre Steder end netop i Landmandsbanken.

Min Mand erindrer, at han akcepterede Madsen-Mygdals Tilbud
paa Bankens, Ringbergs og sine egne Vegne; og ligesom British Bank
afgiver Garantien for sig selv og sin Direktion, afgiver Landmands-
banken den 10. Juni 1919 Garantien for sig og sin Direktion. Paa
et senere Tidspunkt, samme Aar den 4. Oktober, er den nugældende

Banklov vedtaget med Gyldighed fra Oktober 1920; og da denne Lovs § 2 udelukker en Vareforretning som den løbende fra den »Bankvirksomhed«, der er lovlig, medmindre en »Afvikling af forud indgaaede Engagementer midlertidigt maatte kræves«, og min Mand gøres opmærksom paa denne Retsregel, der kan ventes at være gældende Lov, inden Gummikøbet kan opgøres, beslutter han og Ringberg at holde Banken udenfor Gevinst og Tab og lægge hele Spekulationen paa private Participanter alene. Dette var saa meget naturligere — eller nødvendiggere, — fordi Engagementet ikke i min Mands Fraværelse var forelagt endsige approberet af Bankens Bestyrelse og vel næppe lovligt kunde approberes efter den 4. Oktober 1919, — undtagen naturligvis paa Direktionens Risiko.

Min Mand formener — i Forhøret af 10. April — at den nye, rent private Participation har været stipuleret gennem et Dokument i Ringbergs Besiddelse; »*det maa der have ligget*«.

Nu siger Anklagen for det første: Madsen-Mygdals Opfordring til min Mand, i eller før Maj 1919, da de mødes i London, er adresseret til Banken, ikke til Direktøren. Hele »Beviset« herfor er følgende Par Ord af Madsen-Mygdals Vidneforklaring den 14. April:

Rigsadvokaten spørger: »Hvor véd De, at det var Landmandsbanken, der var Parthaver i det Syndikat?«

M-M: »Fordi det blev *dem*(!) tilbudt, og de akcepterede det. Der blev udstedt et Garantidokument, som blev underskrevet af Landmandsbanken ... Kompagniet kender kun Landmandsbanken i dette Forhold. *Hvorledes den har disponeret over sin Fjerdedel, véd jeg ikke.*«

Altsaa: *intet* Bevis imod Glückstadts, Ringbergs og maaske flere Privatpersoners Deltagelse, under Bankens Garanti, jfr. British Bank.

Men, tillægger Anklagen og mener dermed at have fundet det arabiske Pulver: Gummien blev opkøbt fra Maj til Juli 1919 og solgt med stor kontraktmæssig Avance fra August 1919 til 15. November 1919; Afregningerne og de store *paalydende* Avancer var bekendte for Banken ultimo Novbr., og naar Direktionen *derefter* tager Bankens Part, borttager den altsaa kun en sikker Fortjeneste — til egen Fordel.

Ja, »sikker Fortjeneste«! Paa Papiret. Men Hr. Madsen-Mygdal oplyser som Vidne selv — da Rigsadvokaten naivt siger: »nu venter man kun(!) paa at faa Pengene ind,« — at Købene og Salgene *var paa*

Levering over 1920 i Singapore, New York og London og derfor først kunde afregnes i *Marts 1921*. Naar hertil kommer, at Gummi-Pristallet for 1919, 1920 og 1921 daler fra 56 til 47 og — 20 Cents, saa véd enhver Købmand, hvor dubiøs en Afregning man kan befrygte i 1921, — selvom det »kun« gælder om at faa Pengene ind i tre Verdensdele!

Men, siger Hr. Topsøe-Jensen: allerede den 22. December 1919 overdrog den ene Parthaver United Baltic Corporation, sin Andel i Gummi-Syndikatet til Ø. K. for en Betaling af 75.000 Lstrl., omkring 1½ Mill. Kr. — Hvilket »Bevis« — for Lettroende! United Baltic Corporation havde en Kapital paa 2 Mill. Lstrl., hvoraf Ø. K. ejede 900.000 Lstrl. Nogle Aar senere var denne Kapital helt eller delvis tabt, og den var maaske trængende nok ved Udgangen af 1919; man støttede den med andre Ord fra Hovedaktionærernes Side, — og da alle Oplysninger om hvorfor og hvorledes mangler, er vi atter i samme uigennemtrængelige Taage, som omgiver alle de »Oplysninger«, Rigsadvokaten vil hente hos Ø. K., — og som han ikke vil eller mægter at fortrænge.

Denne Gang endte dog Madsen-Mygdals Spekulationer godt, — ogsaa paa Grund af Dollarstigning; ellers var der jo ikke blevet et »Bedrageristof« tilbage imod min Mand. Og *dersom* der var blevet et Tab at dække af Banken, hvorledes kunde min Mand saa paa den Led have undgaaet Bedrageri-Anklage, — der altsaa i dette Kapitel, karakteristisk nok, er ham sikker paa begge Leder. Ved Syndikatets Opløsning i Marts 1921 bliver Fjerdeparts-Udbyttet 1.711.459 Kr. 72 Øre, som — bemærk atter dette — oversendes fra Ø. K., *ikke* ved en Postering paa Konti, *ikke* ved en Check fra Kompagniet til Banken, *men* ved en kvitteret Check til egen Ordre, — altsaa til Ihændeleveren. I dette afgørende Øjeblik, paa selve Afregningens Dag, »kendte altsaa Kompagniet« — trods Hr. Madsen-Mygdal — *ikke* »Landmandsbanken i dette Forhold«. Dog, derom spørges han *ikke*.

Er der i hele denne Gummi-Anklage kun eet Forhold, der lader sig *mistyde* imod min Mand, nemlig at Banken som saadan afgav Indestaaelsen for Ringberg og ham m. fl., saa er der foruden det allerede anførte, endnu nogle betydende Indicier *imod* det, som Rigsadvokaten skulde *bevise*.

F. Eks. at Ø. K. ved den endelige Opgørelse paa *netto* ca. 1,7 Mill.

Kr. fradrager en Post paa 170.000 Kroner, som er *min Mands* Anpart i en Pengehjælp, han og Etatsraad Andersen *privat* ydede en prominent engelsk Ven. Denne Assistance kunde aldrig vedkomme Landmandsbanken.

Dernæst erkender Rigsadvokaten, at det var min Mands egne Oplysninger i Fængslet, der muliggjorde Undersøgelsen af og Anklagen for dette Gummi-Syndikats Affærer. Min Mand taler altsaa af en god Samvittighed; og dersom han havde haft noget at skjule, hvor usigelig let kunde det da ikke være gjort.

Endelig opretter Ringberg den 20. Januar 1920 i Bankens Bøger en Konto, benævnet »Gummisyndikatet under United Baltic Corporation« og hæver paa denne 633.600 Kr.; den 5. Januar 1921 hæves atter af Direktionen 633.600 Kr., — og disse to Udbetalinger dækkes ved Afregningen den 23. Marts 1921.

Denne Bogføring har vel til nærmest liggende Forklaring, at Forretningens Overskud ikke tilhørte Banken.

Utvivlsomt er der ogsaa her en Forbindelse mellem H. N. Andersens og Ringbergs Dispositioner. Ti den 22. December 1919 har Ø. K., som det blev nævnt før, overtaget (med eller uden Participation) United Baltic Corporations Fjerdepart for 75.000 Lstrl.; og *af samme Dato*, af 22. December 1919, er mærkeligt nok det Bilag fra Ringbergs Haand, hvorefter han en lille Maaned senere hæver de første 633.600 Kroner i Banken. Han — eller man — har anset 30.000 Lstrl. som en fornuftig à conto; allerede skattemæssige Hensyn tilraadede at parcellere Fortjenesten ud. —

En enkelt Indsigelse beholder Rigsadvokaten med Rette: Der tilkommer Banken en Rente af de 2×633.600 Kroner, som den har staaet i Forskud for, henholdsvis i ca. 14 og i 3 Maaneder. Lad disse Renter blive omkring 60.000 Kroner. En saadan Debetpost findes ikke paa denne Syndikatkonto. Men et *tilsyneladende* Rentetab ifølge den Ringbergske Bogføring — hans fjerde »Gaade« — og efter hans Død, er ikke identisk med et virkeligt.

ØSTASIATISK PLANTAGE-AKTIER

Paa de foregaaende Afsnit følger i Rigsadvokatens Anklageskrift under VII a. en Tiltale imod min Mand for de Omstændigheder, hvorunder et Konsortium, der ejede Aktier i *Østasiatisk Industri- og Plantageselskab* — kaldet »Ø. P.« — blev opløst. (Tiltalerne under VIIb og VIIc skal ikke behandles, fordi min Mand i disse Punkter blev frifunden).

Det Strafværdige i Punkt a søger hverken Anklager eller Dommere i noget »Bedrageri«, — som ellers overalt imod Glückstadt; denne ene Gang rækker Anklagen ikke højere op end til Straffelovens § 257. Forskellen er betydelig og maa fremhæves, fordi den kan blive ubemærket eller utilstrækkelig vurderet af den læge Læser. § 257 handler *ikke* om Bedragerier, men om »svigagtige Handlinger«, som ere »beslægtede« dermed, uden at kunne sættes ganske ved Siden af dem. Strafferammen er Bøder eller Fængsel; og Paatale kan helt bortfalde, naar den Forurettede samtykker deri. Forholdet er altsaa uden *principiel* offentlig Interesse. Det er ifølge Anklagen ikke saa graverende som f. Eks. den Raffel'ske Episode!

Det Passerede er følgende: Fra den 29. Oktober til den 19. November 1919 opkøbte et Syndikat bl. a. paalydende 2.012.000 Kr. Ø. P. Aktier til Kurser imellem 295 og 300 p. Ct. Syndikatets Deltagere var for den ene Halvdel Ringberg og min Mand; for den anden Halvdel »Det Østasiatiske Kompagni«s Repræsentanter *for egen Regning*. (Da Syndikatet ogsaa købte en stor Post Ø. K.-Aktier, og Kompagniet efter Direktør Schmiegelows Forklaring den 1. Maj 1923 »ikke har Lov at købe egne Aktier«, er det altsaa Privatpersoner H. N. Andersen m. fl., der er Parthavere. *Alligevel* adresseres Opgørelsesskrivelsen af 14. Maj fra *Banken* til *Kompagniet*, — hvilken »overført« Betydning af Ordene »Bank« og »Kompagni« Rigsadvokaten burde have noteret sig — andetsteds). Dispositionernes Ledelse har altsaa været hos de sidstnævnte Partnere; Kompagniet selv interes-

serede sig ogsaa saa stærkt for *dette* Datterselskab, at det i den følgende Maaned (Decbr.) købte Ø. P.-Aktier paalydende 778.000 Kroner til stigende Kurser, og fortsatte Indkøbene i Begyndelsen af Aaret 1920. Ved Ugangen af April var Børskursen ca. 320 % og betingede altsaa en Gevinst for Syndikatet af Oktober 1919. Selv Bankkommissionens Beretning forudsætter som et af Syndikatets Købemotiver, at »man ansaa disse Aktier for at være billige«. Men Tidspunktet er nu i Maj 1920 inde for min Mands Beslutning om at faa realiseret *alle* sine — halvt eller helt ubekendte — Andele i Børskonsortier. I dette Tilfælde er det dog givet, at Ringberg maatte have Ø. K.-Partiets Approbation paa Alt, hvad han i saa Henseende foretog sig; Likvidationskursen beroede alene paa Kompagniets Vidende og Vilje. Dér har man hævdet, at en Kurs af 320 % var uforholdsmæssig lav efter Ø. P.s endnu ikke Offentligheden bekendte, men fortrinlige Aarsresultat. Med en saadan Motivering har Ringberg fra den 5te til den 14de Maj for Landmandsbankens Regning købt paalydende 370.000 Kr. Aktier op til Kurser fra ca. 320 til ca. 356; og pr. 14 Maj opløses Syndikatet af 29. Oktober 1919, *dels* ved at Banken (nominelt Kontoen 1. Februar 1917) tager paalydende een Million Kroner af dets Ø. P.-Aktier til Kurs 350, *dels* ved at Ø. K. køber en Post til samme Kurs.

Syndikatets Fortjeneste ved Afregning ifølge Kursstigningen fra 5—14 Maj beløber paa hele Beholdningen ca. 600.000 Kr. altsaa for min Mands Vedkommende ca. 150.000 Kroner; og Anklagen lyder nu paa, at denne Gevinst delvis er vundet paa Bankens Bekostning ved at lade den købe nævnte Aktiepost til »forhøjet« Pris.

Men det har ligget Ringberg og de andre Partnere fjærnt at forestille sig et muligt Tab for *Banken* paa den saaledes erhvervede Aktiebeholdning, der havde fuld Samklang med Ø. K.s egne Kapitalanlæg. Dér som her forment man at have varetaget sine *Aktionærens* Interesser uangribeligt.

Det Østasiatiske Industri- og Plantageselskab var et holding company for Olie- og Soyakagefabrikation, Tin og Gummi. Det havde tre af Ø. K.s Direktører i sin Bestyrelse; dér kunde man altsaa i Maj 1920 vurdere dets Aarsresultat pr. 30. Juni, — hvorpaa der senere deklareredes 40 % Udbytte. Det foregaaende Aar laa Kurserne paa 270—320 med en Dividende af 25 %. Og i Aarsberet-

ningen fra Slutningen af 1920 hedder det i Bestyrelsens Navn ikke blot: »Vi nævner med Stolthed det Nettooverskud, som betinger 40 p. Ct.«, men ogsaa, at der af Fremtiden kunde ventes yderligere Opgang og endnu bedre Chancer.

Det troede Ø. K., — og Landmandsbankens Direktion maatte vel have Lov at tro det samme. Tro paa, at Banken var veltjent med i Maj 1920 at købe Ø. P. Aktierne til sine Fonds for 350 %.

Det ligger nu heller ikke i Rigsadvokatens Anklage, at Syndikatet har villet berige sig selv paa Bankens Bekostning; ti da havde han anklaget det for *Bedrageri*. Nu maa han lade gælde, at Syndikatet maaske ikke saá nogen Risiko ved Bankens Køb; og netop hvor der kan være Tvivl om den paaførte økonomiske Risiko ved en paaltalt Formuedisposition, har Domstolene gjort Anvendelse af den rummelige og ubestemte § 257.

Naar Ringbergs Forhandlinger, Motiver og Instruktioner er og forbliver ganske uoplyste, kan man umuligt dømme — synes jeg — om hans Subjektivitet og sigte ham for »Svigagtighed« ved Oppebæringen af en ekstra Syndikat-Gevinst. Men beklageligt er det, — netop fordi hans Dispositioner maa tale det døde Sprog for sig selv, — at han gjorde to eller flere Skridt ud af Konsortiet istedetfor det ene og klare, som *min Mand* forudsatte af ham, og som han altid praktiserede selv. Med Henviisning herom til S. 85 skal jeg blot nævne et stort af Ringberg hos J. M. Levin & Co. oprettet Konsortium af 25. Juni 1920, hvori min Mand imod sit Ønske og trods sin Aftale med Ringberg var blevet placeret; det kostede ham et overordentligt stort Beløb at komme ud af det Konsortium, — saavel som af det store Transatlantiske Kompagnis.

For nærværende Sags Vedkommende er min Mand ubestridelig tilstede i København i Maj Maaned 1920. Men han er der saa kort, at han utvivlsomt ikke har givet sig Tid til sine egne Affærer. Han vender hjem fra sin tredie Kongresrejse i Aarets første Semester den 2. Maj 1920; den store sønderjydske Ordning vil beslægtede ham fra den 1ste Juli; og næsten hele Juni er han syg og i Mellemtiden paa Rekreation i vore Farvande; Dr. med. V. Rubow har attesteret sine Undersøgelser af ham den 1., 8., 14., 21. og 29. Juni »paa Grund af stærke Anfald af angina pectoris«. Skrivelsen af 14. Maj 1920 til Det Østasiatiske Kompagni, hvorved Landmandsban-

ken meddeler sit Køb for 3½ Mill. Kr. pr. Dato af 1 Mill. Kr. Ø. P.-Aktier, er *kun* underskrevet af Ringberg.

Herefter beror »Antagelsen« om min Mands »Svigagtighed« i denne Sag paa, hvorledes han er forhørt om den, og hvad han derunder har tilstaaet eller sagt.

Det er hurtigt meddelt. Han forhøres kun een Dag om dette Syndikat, nemlig den lidelsesfulde 9. April, hvor hans ganske nedbrudte Helbred er fuldt attesteret af Fængselslægen. Den Dag, — og ikke siden. Han hævder, at han Intet kender til Syndikatets Oprindelse, men maa naturligvis før eller senere have faaet Viden om det; »men det er altsaa et af de Engagementer, som er foretaget efter Aftale og i Harmoni med Ø. K. Den 14. Maj, da den store Post bliver lagt over — d. e. da Banken køber Syndikatets 1 Mill. Kr. Ø. P.-Aktier, — er jeg ikke i Banken, men syg og hjemme, hvilket jeg kan bevise«. Den 20. Maj bliver hele Syndikatets Restsaldo ca. 991.000 Kroner ved Kontoens Udligning udbetalt imod min Mands Kvittering; den forevises ham i Forhøret, og han svarer: »Utvivlsomt har jeg paa det Tidspunkt vidst, hvad det drejede sig om, og jeg har kvitteret, netop fordi der var andre Participanter med i det. Man har fra anden Side ønsket, at Kontoen skulde lukkes, og derfor har jeg kvitteret for den.« Iøvrigt vidste han — uden at kende Enkeltheder — kun, at Syndikatets Opkøb, *indbefattende 820.000 Kr. Ø. K. -Aktier*, havde drejet sig om en halv Snes Millioner Kroner, at Halvdelen var for »Ø. K.-Interessenternes« Regning, og at Posterne havde Kursstigning og maatte give et Overskud. Derimod har han *absolut* ingen Erindring om Købeordrerne fra 5—14. Maj og »bestemt ingen« om Bankens Overtagelse (paa 1. Febr. 1917 Kontoen) af en Million Kr. Ø. P.-Aktier. Og med Fordelingen af Syndikatets Udbytte har han Intetsomhelst haft at gøre; det er han heller ikke sigtet for.

Paa dette Fænomen: Kvitteringens Underskrift den 20. Maj 1920, — derpaa alene, — grunder Landsretsdommen sin »Antagelse« af, at min Mand har om ikke beordret saa dog været vidende om, hvad Ringberg foretog paa denne Konto imellem den 5. og 14. Maj.

Til Hverdag har man naturligvis Lov at antage Alt, hvad man bare finder sandsynligt. En Politiopdager bør maaske antage meget mere endnu; Mistanke er hans Fag. Men en Straffedommer er vel

forpligtet ved den Grundsætning, at *enhver* Tvivl i Henseende til Skyldbeviset kommer den Sigtede til Gode? Og Tvivlen er her i saa aabenbar Overvægt, at kun to Omstændigheder udelukker et fældende *Modbevis* imod Dommen: 1) at »Gerningsmandens« Forklaring, hans »Tilstaaelse« mangler; ti Ringberg var død; 2) at Glückstadt ikke i den paagældende Periode var i Udlandet, — altsaa ikke kan bevise sit Alibi.

Ingen af disse Omstændigheder kan selvfølgelig mistænkeliggøre ham. Og hans Benægtelse maa være lige saa vægtig, som de Par Minutters Afhøring er overfladisk; thi han har aldrig sagt sine Anklagere nogen bevidst Usandhed.

Han har i Maj 1920 fire, rimeligvis fysisk forpinte, Uger til at holde sig orienteret om en Totalbalance paa henved 1½ Milliard Kr., — først og fremmest om Bankens Hovedinteresser. Og her var bl. a. Bankens Interesser ultimo 1919 i den transatlantiske Koncern paa 112 Millioner Kroner hans Undersøgelse og Overvejelse værd. En ganske særdeles Betydning for Koncernen og Banken havde derfor de Forsøg, som under Krassins Ophold i København fra den 7. April til den 20. Maj gjordes paa at faa afholdt en international Konference om Oprettelsen i København af et clearing house til Finansiering af Transithandelen mellem Rusland og andre Lande; Aktiekapitalen skulde være fra 10 til 100 Mill. Lstrl. —

Uden Adgang til Protokoller og Korrespondance i de mange Selskaber indenfor Bankens Kreds, som min Mand havde Formandskab eller Bestyrelse i, kan hans Virksomhed i de Dage ikke nærmere refereres; men saa ihærdig den end kan have været — sikkert især indenfor Det Transatlantiske Kompagni, hvis Formand han var, og som i sig selv gav Arbejde og Ansvar nok, — kunde den umuligt gaa i Enkelthederne. Udstrakt Tillid *maatte* vises.

Ganske vist var Ringbergs specielle Domæne — Børsforholdene — af stor Betydning for Banken og tegnede sig ikke lyst. Men dersom min Mand iblandt Dagens mangfoldige Opgaver har kunnet tage sig *nogen* af dem hurtigt og let, *maatte* det være den, som vedkom et Konsortium med H. N. Andersen som Deltager, — med Anlæg udelukkende i hans Papirer, — og derfor under hans selvskrevne Ledelse. Gang paa Gang havde disse Konsortier afkastet store Fortjenester; altid var Risikoerne besejrede overlegent, jfr.

blot Søfartsselskabet fra Marts 1917. Naar det da blev min Mands tilfældige Lod at føre Pennen paa Kvitteringen af 20. Maj, ubekendt med sin egen Andels Størrelse, kun vidende om eller indseende, at Andersen nu havde forlangt dette Syndikat afsluttet, hvad der faldt ganske sammen med min Mands egne Ønsker, — saa har han aldeles ikke haft nærmere Oplysninger behov.

Jeg fremhæver den Fortrøstning, min Mand satte til Andersens Dispositioner, — som det iøvrigt vilde være vanskeligt at modbestemme; men jeg tilføjer i samme Øjeblik, at hans Tillid til Ringbergs ubetingede Troskab imod Banken afviste *al* Tanke paa Eftersyn i den Retning.

Jeg skal bevise det ved et Replikskifte fra Forhøret den 23. Marts 1923.

Dommeren: »Vilde De slet ikke have lagt Mærke til ved en eller anden Lejlighed, om De havde disse 169.000 Kr. for meget paa en eller anden Konto?«

Glückstadt: »Nej; Direktør Ringberg passede min Konto; og fordi, som d'Hrr. véd, vi jo til Stadighed var inde i forskellige Konsortier, og fordi jeg aldrig har set — eller yderst sjældent set — nogen Specifikation over de Beløb, som er indgaaet.«

Dommeren: »Hvor kunde De overlade ham at gøre al den Slags Ting?«

Glückstadt: »Fordi jeg havde fuld Tillid til Direktør Ringberg. Hvis jeg ikke havde haft fuld Tillid til ham, vilde han ikke have siddet i den Stilling, som han sad i i Banken.«

Alle havde Tillid til Ringberg. Det hedder i Bankens Bestyrelsesmøde af 20. April 1922: »Formanden mindede om det Tab, Banken havde lidt ved Direktør Ringbergs Død. Lige fra sin første Virksomhed i Banken havde Direktør Ringberg henledt Opmærksomheden paa sig, og Geheimeetatsraad Glückstadt havde derfor knyttet ham til Direktionen som Sekretær. Efter Geheimeetatsraadens Død var Direktør Ringberg jo blevet Medlem af Direktionen og havde særlig siden Krigens Begyndelse, hvor Etatsraad Glückstadt færdedes saa meget paa Rejser i Regeringens Tjeneste, udført en stor og ansvarsfuld Gerning til Gavn for Banken. Det var bekendt, at Direktør Ringberg havde ofret hele sin Tid og Kraft i Bankens Tjeneste og ofte budt sig mere end forsvarligt, hvorved den Sygdom, han

led af, fik saa stærkt et Tag i ham, at han nu var bukket under. Mindet om Direktør Ringbergs store Dygtighed og den Kærlighed og Trofasthed, han altid havde næret overfor Banken, vilde blive bevaret.«

Og hvorledes »akkviescerer« ikke Ø. K. ved hans Afregninger?

Jeg selv har jo ogsaa kendt Ringberg, — og især min Mands urokkelige Tillid til ham.

Men Dommerne i Østre Landsret kendte hverken Ringberg eller min Mand.

KABELSAGEN

De to følgende Kapitler bliver Supplemen-
ter til Landretsdom-
men ad II, jfr. S. 67.

Om »Kabelsagen« — jeg betegner paa denne Maade de Anklager for Bedrageri, som under VIII og IX rejstes imod min Mand og H. P. Prior som Direktør i A/S Nordisk Kabel- og Traadfabriker, — henviser jeg for den vidtløftige faktiske Fremstillings Vedkommende til de i Bilaget aftrykte to Domme af 7. Juli og 29. September 1923. Den retlige Vurdering i første Instans ansaa min Mand for skyldig i bedrageligt Forhold, da han i Februar 1922 til en Kursværdi, der laa over Noteringens, brugte sine og Priors Aktier som Led i Selskabets Erhvervelse af dets likviderende Konkurrent, »Dansk Kabelfabrik«; og Højesteretsdommen fældede Prior efter Stl. § 251 til Fængsel paa sædvanlig Fangekost i 120 Dage, baade for dette Forhold og for Salgene fra eget Eje i Oktober 1920 af 1½ Mill. Kroner Kabel-Aktier til Landmandsbanken og af 1 Mill. Kroner til Fabrikerne selv.

Min Mand var fuldkommen klar over sin Handlemaade i disse Forhold; og hans ganske uegennyttige Motiver og det almenfortjenstlige i Resultaterne anfægtes ikke af den ham ubekendte Omstændighed, at Ringberg ifølge de daværende Kurser kredite-
rede ham en Konsortialavance paa ca. 213.000 Kr. i August 1918, (som iøvrigt *ikke* er fundet paa hans Konti). En Udbetaling, som min Mand har sagt, at han vilde have modsat sig, dersom han havde haft Kendskab til den, idet den stred imod Konsortiets Formaal.

Hvad min Mand og Prior vilde i 1918 var at værne et landsvigtigt Industriforetagende imod truende Rovdrift fra en efter Aktiemajoriteten stræbende Spekulantgruppe, hvis Erobring af Selskabet rummede en aktuel Fare for, at tyske Konkurrenter fik Indpas i Ledelsen til ubodelig Skade for Virksomheden, dens mange Arbejdere og dens Kunder; det lykkedes. En højst værdifuld Overenskomst for

Kabelfabrikerne tilvejebragte de samme to Mænd i Oktober 1920 med Société Lorraine des Aci ries de Rombat, ved dettes Overtagelse af 1 Mill. Kr. Kabelaktier. Endelig gennemførte de i Februar 1922 en yderligere Konsolidering ved Erhvervelsen af den stansede danske Kabelfabrik, der var paa Vej til at komme paa tyske Hænder.

Jeg véd, at disse Transaktioners id rige Kombinationer og energiske Gennemførelse i det rette  jeblik har fundet den fuldeste Anerkendelse uden nogen Misbilligelse baade hos fremtrædende Forretningsmænd og hos de kyndigste Jurister. Da jeg ikke tør antage, at Læserne vil have Ulejlighed med at opsøge Berlingske Tidende af 19. Juni 1923, hvori Industriforeningens to  respræsidenters, Alex. Foss's og Harald Bing's Henvendelse til Medlemmerne — midt under Retsforfølgningen — er aftrykt paa den anseeligste Plads, gengiver jeg den nedenstaaende in extenso, fordi den virkningsfuldt og kompetent supplerer, og jeg tør mene — korrigerer de to senere, str nge Domme. Den lyder:

»Om faa Dage vil en af Industriens bedste Mænd, H. P. Prior, staa for Rettens Skranke, anklaget for med Forsæt at have tilvendt sig uretmæssig Vinding.

»Det kan ikke være andet end, at denne Anklage har gjort et dybt og smerteligt Indtryk paa Alle, som i en Aarrække har kunnet følge hans Færd — den offentlige som den private — og lært ham at kende som en Hædersmand, retsindig, aaben og loyal i sin Handlemaade baade i Forretningslivet og som Leder af vor Standsorganisation.

»Det er til dennes Medlemmer, vi retter vor Udtalelse.

»Vi har følt en forstaaelig Trang til lige overfor vore Standsfæller, som har hædret os ved at udnævne os til  resmedlemmer indenfor deres Kreds, at give Udtryk for vor Opfattelse af, hvad der er foregaaet, en Opfattelse, som støtter sig paa de offentlige Forhør.

»Fra ingen Side er det bestridt, at naar Direktør Prior i 1918 sammen med to af Landmandsbankens Direktører dannede et Konsortium til Indkøb af Aktier i Nordisk Kabelfabrik, skete dette ikke i Spekulations jemed, men udelukkende i Selskabets Interesse, for hvilket han var Leder. Den paagældende Virksomheds rolige Udvikling truedes dengang af en Gruppe Aktionærer, overfor

hvilken det maatte anses for betydningsfuldt at samle en Aktiemajoritet paa faste Hænder. I denne Periode var jo forøvrigt en Række af vore mest ansete Selskaber Genstand for lignende Spekulantangreb.

»Har der saaledes ikke kunnet rejses Tvivl om, at Direktør Priors Motiver til at indtræde i dette Konsortium har været ganske uegenlyttige og kun skyldtes Hensynet til det af ham ledede Selskab, er Spørgsmaalet dernæst, om der da kan rettes nogen Bebrejdelse imod ham i Anledning af den Maade, paa hvilken der i Tidens Løb er disponeret over de Konsortiet tilhørende Aktier. Af disse afhændedes en betydelig Post til et fransk Selskab, som man af fuldgyldige Grunde ønskede interesseret i Nordisk Kabelfabrik, til en Pris, som fastsloges paa Basis af de franske Køberes egen, selvstændige Vurdering af Aktiernes Værdi, efter en af dem selv foretagen omhyggelig Undersøgelse af Værkernes Kalkulationer, tekniske Indretninger og produktive Evne. Den bankmæssige Ordning mellem det franske Konsortium og Landmandsbanken (Forholdet mellem Franc- og Kronekurs) har Prior med Føje overladt til den daværende Direktør for denne Bank, og det er os umuligt at se, at der er noget som helst at bebrejde Direktør Prior i den Anledning.

»Paa Basis af den samme Vurdering til samme Kurs afhændedes der samtidig to betydelige Poster Aktier til Landmandsbanken og til Nordisk Kabelfabrik selv. Da saavel Banken som Nordisk Kabelfabrik var interesseret i, at Aktierne kom til at ligge fast, forekommer denne Transaktion os rimelig og velbegrundet. Resten af de Konsortiet tilhørende Aktier fandt Anvendelse, da Nordisk Kabelfabrik ved Landmandsbankens Mellemkomst købte en med Firmaet konkurrerende Fabrik: Dansk Kabelfabrik. Her er rejst det Spørgsmaal, om Direktør Prior paa sit Selskabs Vegne indvilligede i at betale den Købesum, der forlangtes, under Paavirkning af, at det ved denne Lejlighed lykkedes at placere Konsortiets Aktier paa en gunstig Maade. Dette er imidlertid ikke Tilfældet; de af Nordisk Kabelfabrik overtagne Konsortialandele raadede Landmandsbanken paa dette Tidspunkt over, og Prior var ubekendt med — det er oplyst gennem Forhørene — at et Beløb paa 600.000 Kr. Aktier, som endnu tilhørte Konsortiet, realiseredes ved denne Lejlighed.

»Der er et Punkt i denne Sags Forløb, som særlig er lagt Hr. Prior

til Last. Han har i sin Tid faaet Meddelelse fra Konsortiets Leder, afdøde Direktør Ringberg, om, at der var foretaget en Opskrivning af de Konsortiet tilhørende Aktier, og at Priors Andel i denne — ca. 200.000 Kr. — var krediteret hans Konto.

»Nu er Spørgsmaalet dette: har Direktør Prior været berettiget til for egen Regning at disponere over dette Beløb, — der er dem, der vil svare Ja hertil, i Betragtning af den overordentlig store Risiko, han har løbet ved at deltage i et Aktieindkøb i sit Selskabs Interesse paa over 11 Millioner Kroner. Andre vil mene, at han burde have fradraget den ham godskrevne Overkurs i den Sum, til hvilken Konsortiet overdrog sine Aktier. Hr. Prior har, saa snart han blev gjort opmærksom paa Forholdet, straks truffet en Ordning med sit Selskab om at refundere det Beløb. Kyndige Forretningsmænd vil undres over, at Prior ikke straks fik Øje herpaa, da han foretog Overdragelsen af Aktierne, men Forklaringen er den, at Direktør Prior vel er en paa sit Omraade fremragende Industri-drivende, en dygtig Tekniker, en talentfuld Organisator, han har den skabende Evne, der fører til de store Resultater, men Regnskabs- og Bogholderisager har for ham maattet træde i anden Række. Her har han været vant til at støtte sig til andre, ikke mindst til *Mændene i den Bank**), ved hvis Hjælp han grundlagde sin Virksomhed, og som var ham en trofast Støtte*) under dens store Udvikling. Det kan ej heller efter vort Skøn — og vi tør dog antages at have nogen Ret til at udtale os om et saadant forretningsmæssigt Forhold — siges, at *Banken* ikke ogsaa ved denne Lejlighed har ordnet Sagen paa en for alle Parter rimelig Maade*).

»Vi har, saa godt vi formaar, søgt at give vore Kolleger en objektiv Fremstilling af Hovedpunkterne i den Sag, der er rejst mod H. P. Prior.

»Saaledes som den fremstiller sig for os, sidder der i dette Tilfælde paa de Anklagedes Bænk en redelig og ærlig Mand, der aldrig har villet begaa en urigtig Handling, og som fortjener vor fulde Sympati.

København, Juni 1923.

Harald Bing

Alex. Foss.

Og med endnu større Autoritet fremtræder følgende Udtalelse fra en i den juridiske Videnskab højt anset Mand, der har sat sig fuldstændig ind i Sagen: »Jeg er ingen Beundrer af Glückstadt

*) udhævet af mig.

og kan ikke billige meget af, hvad han har gjort. Men denne Ordning i Kabelsagen finder jeg fremragende dygtig foretaget. Han har ved Anvendelse af sin store Kombinationsevne her skabt *en Ordning, der i alle Henseender er fair og loyal overfor de i Sagen interesserede Parter**). Den er Udslag af en vis Magtfuldkommenhed, men den benyttes paa en god Maade.«

I vore Dage, hvor »Nævningerne« har et saa afgørende Ord i Strafferetsplejen, tør vel disse »Kendelser« have en Vægt af »Ikke-Skyldig«, ogsaa imod den højeste, juridiske Domsautoritet. Der er muligt Jurister herhjemme, som vil mene, at Højesterets Afgørelser — hvor dissenterende de end i Rettens Protokoller maatte være, og hvilken tidsbestemt Folkeopinion de end har været omgivet af, — har Privilegium paa Ufejlbarhed ogsaa i Eftertiden. Modsatte Stemmer har dog givet sig saare kraftigt tilkende, naar politiske eller sociale Anskuelse var i stærk Brydning omkring de Emner, som Retsafgørelserne gjaldt. Jeg har i dette Skrifts første Afsnit forsøgt at vise, hvorledes Kravene paa min Mands Fængsling og Afstraffelse formaaede at svække vor Retsplejes almindelige Garantier for en uhildet Justits. Og ifald et Flertal af Højesterets Dommere den 29. September 1923 havde stadfæstet Landsrettens Dom over Prior, saaledes at hele Rigsadvokatens og Kommissionens i saa mange Henseender bekostelige Værk igennem et sørgeligt Aar var resulteret i 13 Bødestraffe paa tilsammen henimod 40.000 Kr., — saa havde nok disse »folkelige« Krav stillet sig højlydt imod Ufejlbarhedens Dogme. Nu blev der dog i Priors 120 Dages sædvanlig Fangekost, der vistnok ikke i synderligt Maal har angrebet hans personlige Anseelse eller svækket Vidnesbyrdene fra Alex. Foss og Bing, en Efterklang af alle de Bedrageriernes Krigstoner, som skulde følge min Mand til Graven. Men at »fejle«, i et Kapitel som dette, sammen med de to Mænd og en af det juridiske Fags Autoriteter, er ingen Skam.

Nuvel, — man har vel Føje til med al Ærefrygt for Højesteret at spørge, om ikke Landsrettens uappellerede Dom med de mange »Antagelser« af millionmæssige Bedragerier eller »Tyverier« kastede *sit* Lod i Vægtskaalen, da Kabelsagen blev paadømt.

Maaske vilde det være overmenneskeligt, om det *ikke* var saa; — men hvilken Skade iøvrigt, at Højesteret ikke voterede offentligt i 1923.

*) udhævet af mig.

BANKREGNSKABET FOR 1921

Paa Bedrageriernes sidste Plads staar Anklageskriftets Nr. XII: Landmandsbankens Regnskab for Aaret 1921. Det kommer sidst, dette »Bedrageri«; men det ramte min Mand først, og haardere end noget andet Ord og Slag, da han — *alene* paa Sigtelsen for Bedrageri ved Aflæggelsen af dette Regnskab — den 9. Marts 1923 fængsledes ved en Overtumpling, — jfr. Davids overvældede Replik: »Det forekommer mig, at Rigsadvokaten kunde have underrettet mig en lille Smule om dette.«

En detaljeret Behandling af Regnskabet vilde blive en Bog for sig og kan derfor ikke gives her. Den vilde vise, *at* Regnskabet ikke var uforsvarligt efter de paa *Tidspunktet for dets Affattelse* værende og *da* forudseelige Forhold, og *at* det skyldtes derefter indtrædende Aarsager — (senere indtrufne Tab og Tab hos Kunder, hvis Statusopgørelser først kom Banken i Hænde efter Aarsregnskabets Afslutning, det fortsatte Kursfald, samt den ved Bankinspektørens Undersøgelse, Rygte-Udspredelsen o. s. v. fremkaldte og vedligeholdte Uro om Banken m. v.) —, at Regnskabet ikke kunde holde. Denne Paavisning af Regnskabets objektive Forsvarlighed er imidlertid af underordnet Interesse over for det, der her hovedsagelig skal gøres Rede for: min Mands gode Tro og det uberettigede i *Bedrageri-Sigtelsen*, Fængslingen og — Dommen.

Om Aktieselskabers Regnskab bestemmer en moderne Speciallov (Aktieloven af 29. Septbr. 1917 § 26), at det »skal indeholde et Driftsregnskab og en Statusopgørelse udvisende Selskabets sande Stilling efter Bestyrelsens bedste *Skøn*«. Og Lovens § 55 straffer med Bøder indtil 4000 Kroner eller Fængsel de Medlemmer af Bestyrelsen eller Direktionen, som »ved Regnskabsopgørelser *bevidst* gør urigtige eller vildledende Angivelser«.

Man skulde synes, at her fandtes den Paragraf, der kunde anvendes imod min Mand, dersom Bankregnskabet for 1921, *ham*

bevidst, indeholdt usande Angivelser eller urigtige *skønsmæssige* Bedømmelser af Bankens Stilling.

Men saaledes ræsonnerede Hr. Rump og Østre Landsret ikke. Ligesom man ved Kommissionsloven af 21. September 1922 havde gjort et ekstraordinært Tilbageskridt fra Retsplejeloven af 11. April 1916, saaledes stævnedes hine Instanser fra Aktieloven af 1917 resolut tilbage imod den forældede Straffelov af 10. Februar 1866. Ved Arrestationen den 9. Marts 1923 bekendte Hr. Rump rent ud: »Jeg kan ikke se anderledes paa dette Regnskab, end at der langtfra er foretaget tilstrækkelige Afskrivninger; man stod i Virkeligheden dengang overfor det Spørgsmaal, om man aabent og ærligt skulde lægge Kortene paa Bordet og tage Konsekvensen deraf, eller om man skulde stille Regnskabet op, som man gjorde; saa maatte man selv tage Følgen. Jeg kan ikke betragte det paa anden Maade end som Bedrageri; man aflægger et Regnskab, som er urigtigt, og disponerer paa Grundlag deraf.«

Kun eet Ord: »Bedrageri«; kun een Lov: Straffeloven af 1866. Thi paa Aktielovens § 55 kunde min Mand sikkert *ikke* arresteres.

Østre Landsret gaar samme Vej; men med en mærkværdig tydelig Selverkendelse. Den begynder med at citere Aktielovens § 26; og om *Direktør* Riis-Hansen finder den ganske vist, at det er »i højeste Grad uforsvarligt« af ham at godkende Rekyllrettighedernes »opskrevne« Værdi og at lade sig nøje med utilstrækkelige Afskrivninger indenfor Det Transatlantiske Kompagni, som udelukkende *han* havde givet en indgaaende Undersøgelse. Men alligevel »findes det dog overvejende betænkeligt at henføre hans Forhold som *forsættligt* under — — *Aktieselskabslovens* § 55.«

Min Mands Ansvar for Regnskabet maa derimod ifølge Dommen ses i Belysning af Paastanden om, at han *ikke blot* . . . ved sine uforsvarlige Transaktioner i væsentlig Grad har bidraget til at hidføre den indtraadte Bankkatastrofe eller dog forøge dennes Omfang, *men tillige* . . . ved Fortielser, urigtige og vildledende Meddelelser . . . med Hensyn til Forsvarligheden af Regnskabet for 1921, om hvis Urigtighed han maa have vidst fuld Besked, har ført Bestyrelsen bag Lyset.«

Hvor fordomsfuld og urigtig ogsaa den sidste »Antagelse« er, kan enhver Læser bedst selv bedømme ud fra min Mands nedenfor aftrykte Erklæringer om dette Regnskab; de er ikke af nogen lyssky

Karakter, og deres Argumenter skønnedes »endog troværdige« i det højst kompetente Handelsminister-Møde den 8. Juli 1922.

Og i den første »Antagelse« — hvor »uforsvarlig« dog vel betyder »juridisk uforsvarlig«? — er det mig umuligt at læse anden Mening end denne: Glückstadt har begaaet andre »Bedragerier« imod Landmandsbanken; ergo har han ogsaa »bedraget« med Regnskabet.

Heldigvis er Landsrettens »Antagelse« i dette Tilfælde uden Værdi. Thi *Højesteret* lader udtrykkelig Straffeloven falde. Det hedder i dens Dom: »Efter alt foreliggende maa der gaas ud fra, at Landmandsbankens samtlige Reserver og Overførsler samt en større eller mindre Del af Aktiekapitalen var tabt ved Udgangen af Aaret 1921, og det for dette Aar aflagte Regnskab har saaledes været urigtigt paa afgørende Punkter.«

Men derefter: »De Tiltalte Rasmussen, Rothe og Riis-Hansen« — de tre i Live værende *Direktører*, — »hvis Forhold ikke vil kunne henføres under Straffelovens § 257, vil i Henhold til det ovenfor anførte være at anse efter *Aktieselskabslovens* § 55, Nr. 1.«

Hr. Rumps Bedrageri-Doktrin, hvorefter han dekreterede Fængslingen den 9. Marts 1923, faldt i sin Almindelighed igennem ved *Højesteret* et halvt Aar efter. Og dersom han ikke havde undfanget den, — dersom min Mands Evner og Livskraft var skaanet for Vestre Fængsel og anvendt paa Undersøgelsens hele Materiale, — hvor overmaade meget vilde saa ikke være fuldt opklaret, som nu er gaadefuldt?

Saa let, som Landsdommer Rump den 9. Marts 1923 kom forbi Aktielovens § 55, kommer han samtidig til Begrundelsen for sit »Bedrageri«. Han siger: »Jeg skal ikke ved denne Lejlighed komme ind paa Detailler . . . Jeg skal udtale mig ganske kort om, hvordan jeg ser paa dette Regnskab. Der forelaa jo meget betydelige Tab — jeg skal blot nævne de tre Punkter: Børsengagementerne, . . . Transatlantisk Kompagni, . . . hvor man f. Eks. ikke havde hensat noget til Imødegaaelse af Tab paa russiske Interesser, og hvor 34 Mill. var regnet balancerende paa Rekylerne. Derudover kommer jo Bankens andre, meget store Engagementer: Industriselskaber og andre store Foretagender, Privatpersoner.«

Denne Begrundelse maa, synes jeg, have vakt Bestyrtelse hos Dommerens Kollega i Kommissionen, nuværende Nationalbankdirektør Green, og hos fhv. Nationalbankdirektør Dr. juris Ussing.

Thi alle disse Regnskabsværdier var i Juli 1922 meget mere bekendte for d'Hrr. Green og Ussing og Juli-Ordningens andre Deltagere, end de i Marts 1923 kunde være for Hr. Rump, — dersom han indtil da har efterlevet sit Tilsagn fra den første Retsforhandling paa Domhuset om »saa vidt muligt at undgaa at beskæftige sig med Kommissionens Undersøgelser udenfor Retten.«

Som *Bankinspektør* havde Hr. Green nemlig foretaget en Opførelse pr. 31. Maj 1922 med et kalkuleret Tab af 144 Mill. Kroner, efter at han havde faaet en fuldstændig Fortegnelse ned til det mindste Laan og en fuldstændig Udskrift af hver enkelt Konto. Hans Pessimisme gik saa vidt, at han kalkulerede med en Likvidation for Øje og f. Eks. ansatte Rekyrlriffel-Patentet til 0, uagtet der forelaa en indbetalt Prøveordre fra Frankrig paa ca. 4 Mill. Kr. og Patentet desforuden ogsaa omfattede de oversøiske Lande. Men ikke desto mindre nærede han ikke nogen Tvivl om Regnskabets Redelighed; ellers maatte han vel have gjort Handelsministeren opmærksom derpaa.

Hvorledes imidlertid Nationalbanken, specielt Dr. Ussing m. Fl., ved Juli-Ordningen saa' paa Forholdene, paa Landmandsbanken og paa min Mand, fremgaar af Dr. Ussings Bog fra 1926 om »Nationalbanken 1914—1924« S. 234—39 om »Juli-Affæren« og Banklovens § 16; heraf fremgaar iøvrigt ogsaa, hvilket farligt og skadeligt Skridt Bankinspektørens Indskriden navnlig paa dette Tidspunkt var for Banken og dens Eksistens.

Spørgsmaalet, der forelaa til Afgørelse i Juli 1922, var om Banklovens § 16 skulde anvendes; det vil praktisk talt sige: Banken træde i Likvidation. Dr. Ussing indleder med at omtale en Samtale, han først i Juli havde med min Mand om den nedenfor omtalte Belaaning af Landmandsbank-Aktier i Banken og siger saa:

»Under denne Samtale sad Gl. inde med Kendskab til en Ting, som var skjult for os, men som vi ikke burde være holdt i Uvidenhed om,« — se herimod min Mands Redegørelse af 22/9 1922 nedenfor, hvoraf bl. a. fremgaar, at han havde givet Meddelelse til Dr. Ussings Kollega, Dir. Steffensen, — »nemlig at Bankinspektøren i Løbet af de sidste Maaneder havde underkastet Banken en hemmelig Undersøgelse, som nu nærmede sig sin Fuldendelse. Det er vanskeligt at tro andet, end at Gl. imødesaa Undersøgelsens Resultat med de bedste Forventninger. Han udtalte nemlig under Samtalen, at der om faa Dage

vilde ske noget, som paa en glædelig Maade vilde overbevise Nationalbanken om Urigtigheden af verserende ilde Børsrygter om Landmandsbanken; og han har senere sagt, at denne Udtalelse sigtede til den nærførestaaende Afslutning af Bankinspektørens Under-søgelse« (Atter et Bevis for min Mands gode Tro til Banken og dens Regnskab.)

»Denne forelaa Lørdag den 8. Juli og overleveredes Handelsministeren, og straks blev af denne afholdt et Møde, hvori deltog Nationalbankens Direktion, Repræsentantskabets Formand, Bankinspektøren, Statsministeren og Handelsministeren, og hvor Landmandsbankens Direktion kom til Stede, alt eftersom Forhandlingerne krævede det.

»I Stedet for den glædelige Overraskelse, som Gl. havde bebudet, fik vi nu den i høj Grad nedtrykkende, at Bankinspektøren var kommet til et Tabsresultat af alle Bankens Reserver, af Aarsoverskudet og af 70 p.Ct. af Aktiekapitalen, og at Banklovens § 16, hvis dette Resultat blev det endelige, maatte træde i Virksomhed.«

»Den 4. Oktober 1920 traadte Bankloven i Kraft. Før den Tid var vi uden Banklov, og den kom til at træde ud i Livet netop paa en Tid, hvor en Depressionsperiode af ukendt Voldsomhed tog sin Begyndelse. Og som en af de første skulde dens uprøvede Regler nu prøves paa vor største Bank.«

Saa hedder det om Banklovens § 16:

»Naar *en Banks Regnskab* udviser et Tab af mere end 50 % af Aktiekapitalen, foreskriver § 16, at Aktionærene »uopholdelig« skal indkaldes til Generalforsamling, og at det manglende Beløb skal tilvejebringes »senest« ved Generalforsamlingen; hvis ikke skal Banken træde i Likvidation. At denne Fremgangsmaade over for Landmandsbanken med sine ca. 90 Filialer vilde betyde run og Lukning af Banken allerede inden man var naaet saa langt som til Generalforsamlingen, var der ingen af os i Tvivl om; og det blev Dagens Hovedspørgsmaal, om § 16 var at anvende.

»Det er tvivlsomt, om denne Bestemmelse har været vel overvejet af Lovgiverne. I hvert Fald er det givet, at der er Situationer, hvor den vil kunne virke skadeligt. Der er ingen Tvivl om, at der før Banklovens Tid var Banker, der kunde arbejde støt og gavnligt for Kundekredsen med et Hul som det nævnte i Skibssiden, indtil de efterhaanden i Stilhed fik repareret Lækagen; Banker, som

derimod ufejlbarligt vilde være gaaet til Bunds, hvis de havde været underkastet en Overhaling som den efter § 16.

»Og efter alle Kyndiges Mening er der navnlig efter Verdenskrigen talrige Banker rundt hele Kloden, Banker med russiske, østrigske, tyske, serbiske, tyrkiske og andre lignende Værdier, Banker, som arbejder roligt og befrugter Næringslivet uden Uro og Spektakler; men som ikke vilde kunne unddrage sig en § 16, hvis man vilde undersøge og opgøre deres Tab. Under Hensyn til de abnorme Tider og til det umulige i at rekonstruere dem, *lader man dem imidlertid i Fred.*«

Den af Dr. Ussing her udtalte Anskuelse havde iøvrigt længe været næret af fremragende Nationaløkonomer; saaledes advarede Konferensraad Falbe-Hansen under Rigsdagsforhandlingerne i 1912—13 mod den tilsvarende Bestemmelse i det da forelagte Forslag: »... Det forekommer mig, at dette vilde være meget uheldigt. Der kunde nævnes adskillige Eksempler paa, at en ellers solid Bank ved en pludselig Konjunkturedgang har tabt mere end Halvdelen af sin Aktiekapital, og Erfaringen har dog vist, at naar Forholdene har bedret sig, og Banken faar Tid, kan den atter meget vel komme i Orden og blive fuldkommen god. Det vilde være i høj Grad uheldigt, om en saadan Bank skulde tvinges til at melde sig konkurs. Man vil maaske sige: Men Handelsministeriet har Ret til i saadanne Tilfælde at lade Naade gaa for Ret og tillade Banken at blive ved. Den højtærede Handelsminister vil dog sikkert indrømme mig, at denne Bestemmelse ikke vil blive til megen Nytte, thi selv om Ministeriet er nok saa diskret, kan det ikke undgaas, at det kommer ud, at denne Bank har maattet bede om Naade, og at det allernaadigst er tilstaaet den at fortsætte. Naar noget saadant kommer frem, er Bankens Fremtid og Kredit kompromitteret.«

Et klart Billede af, hvilke katastrofale Følger det kan have, naar Lovgivernes Teorier i konkret foreliggende Tilfælde anvendes i Praksis, og hvor alvorlig den Fare var, der opstod ved Bankinspektørens Indskriden, giver Fremstillingen hos Dr. Ussing S. 232:

»Vi støder her paa den uhyre Vanskelighed under saadanne krigs-tiske Tider at faa Sagens Ordning lagt i de rette Hænder, nemlig Statens, Sagen maa nemlig ordnes hurtigt — fra en Lørdag til en Mandag. Forberedende Forhandlinger, hvor en større Kreds i et længere Tidsrum er indviet i en Banks Vanskeligheder, vilde være

ganske ødelæggende for Banken. Der er altfor mange private Interesser forbundet med dette i Tide at blive advaret mod Faren, saa en eneste Indiskretion, der trænger uden for den indviede Kreds, er som en Gnist — en Løbeild — i et Halmlæs, og det run paa Banken, som Hjælpen skulde afværge, bliver saaledes netop hidført af Hjælpeforberedelserne.« Og Indiskretionen med dens skadelige Følger gjorde da ogsaa her ved Bankinspektørens Undersøgelse straks Faren aktuel (se min Mands Redegørelse nedenfor).

Dr. Ussing fortsætter:

»Foruden at § 16 kan være farlig at anvende, gør dens Affattelse ogsaa Anvendelsen vanskelig og tvivlsom. Vi vide allerede fra Skatte-tekniken og Skatteopgivelser, hvilken Tvivl der kan opstaa om, hvorvidt og hvornaar der skal beregnes Tab. Er det de *kalkulerede* Tab, der kan fradrages Indtægts- og Formueopgørelse? eller er det kun de *konstaterede* Tab? Som Regel tillader Skattevæsenet kun Af-skrivning af de *konstaterede* Tab; men her opstod der Spørgsmaal om Afskrivning af *kalkulerede* endnu ikke fuldt konstaterede Tab.«

Dr. Ussing henviser her til Konferensraad Falbe-Hansen, hvis Advarsel mod § 16 netop ogsaa sker »ud fra Vanskelighederne ved at bestemme Bankværdier, og med næsten profetisk Blik nævner han midt i Fredens Tid som Eksempel paa saadanne Værdier bl. a. russiske Fordringer.«

Betænelighederne ved § 16 resumerer Dr. Ussing saaledes:

»Naar man gennemtænker alt dette — Bestemmelsens Nyhed og Uprøvedhed, Lovgivernes manglende Erfaringer paa dette Om-raade, Tvivlen om Lovgiverne virkelig havde gennemtænkt de Kom-binationer, der kunde forekomme og de Depressionstider, der kunde indtræde og periodisk maaske føre *den hele Bankverden* ind under Bestemmelsen; naar endvidere betænkes den umaadelige Risiko for Landet, som var forbundet med uvarsom Behandling af saa stor en Bank, saa vil man forstaa de store Betæneligheder og den Frygt, man allerede *paa Forhaand* maatte nære mod Anvendelsen af Para-graffen i dette Tilfælde. Under Fortolkningstvivil maatte paa For-haand den mildeste Fortolkning have Fortrinnet.«

Foruden Hensynet til Landets indre Pengevæsen og til Produk-tionen fremhæver Dr. Ussing her ogsaa Hensynet til Kronekursen.

Hermed er han naaet ind paa selve det Spørgsmaal, *hvorvidt*

Banklovens § 16 virkelig var anvendelig paa Landmandsbanken, — og om ikke den hele Juli-Affære kunde og burde være undgaaet.

Han siger herom S. 238 (Udhævelserne før og senere tildels af mig):

»Spørgsmaalet var imidlertid foreløbig og i første Række, om Paragrafen var anvendelig, om Bankinspektørens Tabsberegning kunde lægges til Grund. Dette blev nemlig absolut bestridt af Landmandsbankens Direktion, og i saa Henseende formede Forhandlingerne sig som en Slags Procedure, der kom til at dreje sig om *tre Aktivposter*, som Bankinspektøren *værdsatte til 0* eller nedsatte i Værdi, medens Landmandsbanken ansatte dem henholdsvis til 34, 19 og 24,4 Millioner højere i Værdi.

»De nævnte Aktivers Værdi var afhængig af dels Fremtidsudsigterne for et *Rekylriffelpatent*, dels *visse Spekulationspapirers Fremtidskurser* og *visse Fondsspekulanterets Betalingsevne* og endelig visse *russiske Værdiers Fremtidsmuligheder*; og om disse tre Aktivers Vurdering til 0 eller Nedskæring forespurgte vi Bankinspektøren, om hans Vurdering gik ud fra som *godtgjort*, at Aktiverne ikke var mere værd, eller blot *som ikke bevist*, at de var mere værd.

»Vi var altsaa her nær inde paa Forskellen mellem et *konstateret Tab* og et *kalkuleret Tab*, og Bankinspektørens Mening viste sig at være den, at det ikke var bevist, at Værdierne oversteg hans Vurdering, men at Muligheden deraf ikke kunde udelukkes, men dog ikke var sandsynlig.«

For det første er der her en bemærkelsesværdig Forskel mellem Direktionens klare og bestemte Fastholden af de paagældende Værdiers Ansættelse, begrundet ved Kendsgerninger og Efterretninger i Direktionens Besiddelse, hvorefter det, hvis Banken fik Ro og Arbejdsfred, vilde være muligt ikke blot at redde disse Værdier, men mange andre og langt større; og saa Bankinspektørens »Frem og Tilbage«, der jo siger det samme som: Jeg skønner Værdierne til Nul; men paa den anden Side tør jeg heller ikke benægte, at der er en Mulighed til Stede for, at mit Skøn ikke er rigtigt, skønt jeg ikke tør betragte det som sandsynligt, at jeg virkelig tager fejl.

Dertil kommer, at selve denne Bankinspektørens Bedømmelse lider af meget væsentlige Mangler, hvorom jeg — tillige med om de regnskabsprincipielle Spørgsmaal, — henviser til min Mands Redegørelser med mine Tilføjelser nedenfor.

Det hedder videre hos Dr. Ussing S. 237:

»I andre — ogsaa i os nærstaaende og i Bankvæsen mere erfarne — Lande ser Autoriteterne paa Sagen saaledes, at hvis en Bank i sine fremtidige Erhvervsmuligheder antages at besidde et Aktiv, der ad Aare vil kunne læge øjeblikkelig lidte, selv svære Tab, saa kan et saadant (i Regnskabet usynligt) Erhvervs-Aktiv foreløbig anvendes til at dække en Del af det øjeblikkelig lidte Tab, saaledes at Tabene først efterhaanden amortiseres gennem aarlige Afskrivningsrater. Man anser sig ikke berettiget til at bringe Bankens Erhvervsmuligheder i Fare ved at forlange Tabsafskrivning *fuldt ud* straks efter den konstaterede øjeblikkelige Situation og derved ødelægge *netop det Aktiv, som skulde være Lægemidlet*«. Dette skete bl. a. netop med Rekyl-Patentet.

»Med andre Ord: man behandler Banker paa samme Maade som man her i Landet behandler Sparekasser. Man fritager jo disse for at afskrive hele det øjeblikkelig lidte Kurstab og tillader dem at tage ventet *fremtidig* Kursstigning i Betragtning.«

Altsaa, Dr. Ussing anser det i Tilslutning til andre Landes Autoriteter endog for berettiget at amortisere *konstaterede* Tab.

Intet Under, at Afgørelsen da blev, som den blev. Herom siger Dr. Ussing til sidst:

»Og Landmandsbankens Direktion fik da Ordet for at forklare, hvilke Muligheder man haabede paa. Efter denne Udredning *fandt vi ikke, at Mulighederne var saadan hen i Vejret*. De kunde ikke saadan uden videre uden nærmere Undersøgelse forkastes som Mundsvejr, *ja de lød endog troværdige*.

»Som Sagen saaledes i Øjeblikket laa, mente vi slet ikke, at Staten havde *Ret* til at gaa frem efter Paragraf 16. Landmandsbankens Pligt til efter Paragraf 16 at skaffe ny Aktiekapital — 20 Millioners ny Aktiekapital — var *endnu ikke* bevist.

»Bankinspektøren nød med Rette almindelig Anerkendelse for Varsomhed og Forstaaelse i sin Gerning, men da Undersøgelsens Resultat var bestridt af den anden Part, og da det ikke drejede sig om uafvendelige bevislig lidte Tab, men om Tabsmuligheder, — saa maatte enhver juridisk Retfærdighed komme til, at *under Trivl* maa Afgørelsen falde til den Anklagedes Fordel.

»Ikke mindst naar der er Tale om noget saa ansvarsfuldt som at tvinge Bankbestyrelsen til »uopholdelig at indkalde Generalforsam-

lingen« paa Grundlag af Bankinspektørens af Banken bestridte Opfattelse, med andre Ord at tvinge Banken til at hidføre den Katastrofe, som uvægerlig vilde følge med et saadant Skridt.

»*Handelsministeren* havde i denne Sag efter Loven *den endelige Domsmyndighed*; der var Appel fra Bankinspektøren til ham. Hvilket Ansvar paadrog han ikke Staten, hvis han her unødigt fremkaldte en saadan Katastrofe? *Handelsministeren* erklærede, at han tog Ansvaret for den Opfattelse, at § 16 ikke paa det Foreliggende var anvendelig, og efter vort Skøn kunde han slet ikke tage Ansvaret eller paadrage Staten Ansvaret for det modsatte.

»Der kan forefalde Situationer, hvor en Minister, som enhver anden Embedsmand maa gaa imod Loven for at redde sit Land for større Ulykker end et Lovbrud. Han maa da være beredt paa at tage Lovens Straf og kan gøre dette med oprejst Hoved og alle velmenendes Respekt. Her reddede han ved sin Dom Landet for en vidtstrakt Ulykke uden at gaa imod Loven, og den vildledte Befolknings Tak blev — at han maatte trække sig tilbage fra Embedet.«

Hvad mon iøvrigt Offentligheden vilde have sagt om min Mand, hvis han den Gang, eller ved Regnskabets Afslutning — thi dette er i Virkeligheden Konsekvensen af Højesterets Standpunkt — var gaaet frem efter § 16, og Banken var gaaet i Likvidation paa Grundlag af Bankinspektørens Erklæring? Og dersom min Mand — som han den Gang gik ud fra — var blevet siddende under en Likvidation og havde gennemført blot Rekyl-Sagen, altsaa 50 Mill. Kr., hvad vilde da den likviderende Banks Aktionærer have sagt til en saadan Behandling fra min Mands Side? Det var de Mænds Ære, der den Gang havde Afgørelsen, at de lyttede til de erfarne og ansvarlige Bank-Lederes bestemte Ord; og havde de ikke ladet sig skræmme bl. a. af, at der allerede da begyndte at gaa Politik i Sagen, men fastholdt denne Afgørelse i alle dens *Konsekvenser* — derunder ved at benytte deres Forbindelser og deres Indflydelse i Pressen til at lægge en Dæmper paa denne, — havde de sikkert nu med Rette kunnet hævde, at Udviklingen gav dem Medhold.

Sammenbrudet og de senere Tab er ikke noget Bevis for, at denne Afgørelse ikke kunde være ført igennem, naar Roen var blevet bevaret, og den gamle Ledelse var blevet siddende; *Kendsgerningerne*, som Dr. Ussing siger, viste jo, at alle de ledende i Banken og Alle, der stod Banken nær, var overbeviste om Bankens Soliditet. —

Altsaa endnu i Dagene d. 8. og 9. Juli (ca. 4 Mdr. efter Regnskab) havde Dr. Ussing og de, der da havde Afgørelsen, Forstaaelsen af, at min Mand havde *god Tro* til sin Vurdering paa Bankens Regnskabsopstilling nogle Maaneder forinden; de Muligheder, han pegede paa, — og som end ikke Bankinspektøren udelukkede, — »*lød endog troværdige*« for dem, tilmed fem Maaneder efter, at de havde været afgørende for ham ved Bankaktivernes Vurdering, — altsaa efter at de maatte være yderligere forringede baade paa den transatlantiske Konto og paa Børsengagementerne m. m.

Saafrømt Landsdommer Rump havde haft Sæde i dette Møde den 8. Juli 1922, vilde hans Ord have lydt: »Jeg kan ikke betragte dette paa anden Maade end som Bedrageri.« Men *ingen* af de andre bankkyndige, vurderingskyndige og erfarne Mænd vilde have behøvet Paamindelsen om, at »enhver juridisk Retfærdighed maatte komme til, at under Tvivl maa Afgørelsen falde til den Anklagedes Fordel,« eller om, at ogsaa Glückstadt kunde føle en Pligt til at »gaa imod Loven for at redde sin Bank — og sit Land — for større Ulykker end et Lovbrud.« Thi om min Mands gode Tro, først til Udfaldet af Bankinspektørens indledende Undersøgelse, siden til sine Argumenters virkelige Værdi imod denne, tvivlede de ikke.

Saa havde de nemlig ikke holdt paa, at han burde blive paa sin Direktørpost. »Vi orienterede os derfor hos de andre Hovedbanker, hos Statsministeren og ledende Forretningsmænd, og fik overalt den Mening tilbage, at Glückstadt maatte anses som den eneste, der kunde føre Banken igennem.« (Ussing S. 259—260).

Først da efterhaanden Stemningen »arbejdede sig frem igennem Pressen, . . . en saa irriteret Stemning mod Gl. . . . blev det klart, at Gl.'s Forbliven i Længden vilde blive mere til Bankuro end hans Fjernelse . . . Til sidst lykkedes det os at overtale Grosserer Ernst Meyer til at overtage i hvert Fald foreløbig en Plads i Direktionen. Dels nød han Tillid hos Grosserer-Societetets Komité, der havde valgt ham til sin Formand. Han dannede dernæst et hensigtsmæssigt Kontrolleret mellem Nationalbanken og den kontrollerede Bank, idet han var Medlem af vort Repræsentantskab; og det var ham muligt hurtigt at løsgøre sig fra sin private Virksomhed. Det lykkedes os inden Glückstadts Afrejse at faa ham *akcepteret* af Gl., og ved hans Hjælp ogsaa af Landmandsbankens Bestyrelse, akcepteret som Direktør i Banken.«

Nej, — en Mand, over hvem Bankens sidste Aarsregnskab kunde kaste blot Skyggen af en Bedragerisigtelse, havde Dr. Ussing og de ærekære Mænd omkring ham intet Øjeblik villet tænke paa at bevare i Spidsen for Landets truede største Bank, eller foreslaaet at »akceptere« Grosserer Ernst Meyer ved sin Side. Og en Bestyrelse af Landmandsbanken, der maatte mene at være *ført bag Lyset*, havde ikke paany rettet sig efter Glückstadts Anbefalinger ved Besættelsen af en Direktørplads. — Og dog mærkede Dr. Ussing med Flere, hvorledes »den Massesuggestion, som synes ganske uimodstaaelig hos saa let bevægelige Gemytter som de danske« (S. 249), »den vulgære Aand« (S. 234) og »den Selvsikkerhed og Foragt for andre Meninger, som ofte er Halvforstaaelsens Følgesvend og giver Offensiven en vældig Magt over Avislæsernes store Mængde, fordi denne i de heromhandlede Forhold forstaaer endnu mindre« (S. 49—50), — hvorledes alt dette og Rigsadvokatens »store og brede, ærlige danske Folk« arbejdedes op imod dem.

Ved Overvejelsen af, hvad *Aktieselskabsloven* — om den *alene* drejer dette Kapitel sig — kræver af det »bedste Skøn« om Bankens »sande Stilling«, ligger en Hovedvægt paa den omtvistelige Forskel imellem *konstaterede* og blot *kalkulerede* Tab. Paa Mulighederne af Fremtidens Udvikling. Dette saá Nationalbanken klart i Juli 1922, og gav Landmandsbankens Direktion Ordet for dens Udredning, for dens Tro paa Mulighederne. Og fandt *Troværdighed* deri.

MIN MANDS EGNE ORD OM REGNSKABET

Jeg bør herefter og i denne Sammenhæng lade min Mands egne Ord tale; dels hans Manuskript af 22. September 1922, som det var hans Agt at afsende til Offentliggørelse fra Paris, men som han efter andres Raad indtil videre holdt tilbage, dels hans »foreløbige Redegørelse af 7. Oktober 1922 til Bankkommissionen«. Da disse to Redegørelser imidlertid er delvis sideløbende, har jeg ladet dem fremtræde under eet, idet jeg i den første Redegørelse (I) har indskudt, hvad den anden Redegørelse (II) giver særskilt, og, hvor den anden Redegørelse er udførligere, indsat dennes Fremstilling i Stedet for den første Redegørelse:

(I). »Hvilke Angreb og Mistænkeliggørelser jeg end blev udsat for, havde jeg besluttet at tie, indtil Rigsdagens Afgørelse forelaa. Jeg er paa det rene med, at for Tiden staar jeg over for den offentlige Menings Domstol som Anklaget, og jeg agter at opfylde alle dermed følgende Pligter. Men der foreligger nu ikke længere Grund til, at jeg skal give Afkald paa enhver Anklagets Ret: Retten til at fremføre et Forsvar.

Den 21. September blev jeg her i Paris — hvor jeg opholder mig af Grunde, som nedenfor vil blive nævnt — bekendt med Nationalbankdirektør Dr. jur. C. Ussings Fremstilling, offentliggjort i den danske Presse den 19. ds. Det ligger mig paa Sinde at anerkende den Samfundsfølelse, der præger Dr. Ussings for Sagens Forstaaelse saa afgørende Indlæg, som med Føje satte sine Spor i den nu tilendebragte Rigsdags Forhandlinger. Det er imidlertid en almindelig kendt Erfaring, at de samme Kendsgerninger opfattes forskelligt af flere Iagttagere. Saaledes ogsaa i dette Tilfælde. Medens der paa adskillige endog væsentlige Punkter hersker Overensstemmelse mellem Dr. Ussing og mig i Skildringen af de forefaldne Begivenheder, er der ganske enkelte andre, hvorpaa jeg nødes til at gøre en afvigende Opfattelse gældende.

Dr. Ussing skriver: »Landmandsbankens Direktion mente, at

allerede straks (d. v. s. den 8.—9. Juli) burde Landskatastrofen hidføres ved at lukke Banken«. I Virkeligheden ligger Sagen saaledes:

Bankinspektørens Undersøgelse havde fundet Sted; han havde ikke, som han havde meddelt os, foretaget den alene; hans Fuldmægtige og Skrivedamer, ialt, saa vidt jeg véd, fire—fem Personer havde medvirket ved Opgørelserne og Betænkningens Udarbejdelse. Under disse Omstændigheder turde Banken ikke regne med, at den strenge Diskretionspligt, som Bankloven forudsætter, og hvis Betydning Dr. Ussing med Rette fremhæver, i Praksis kunde overholdes, og dette saa meget mindre, som vi samtidig blev bekendt med, at det allerede var begyndt at sive ud, at en Undersøgelse havde fundet Sted.

Det er utvivlsomt rigtigt, at Nationalbanken ikke officielt*) var underrettet om Bankinspektørens Undersøgelse. Landmandsbankens Direktion havde heller ingen Grund til at give nogen saadan Meddelelse. Bankinspektøren havde udtalt, at han var kommet paa eget Initiativ og vilde foretage Undersøgelsen saa diskret som overhovedet muligt; den skete da ogsaa udenfor Banken. Hertil kom, at Bankinspektøren ikke inden sit Arbejdes Afslutning havde givet os Anledning til at tro, at han vilde komme til en Opfattelse af Bankens Stilling, der saa afgørende afveg fra Direktionens.

I Dagene 5.—9. Juli oplyste imidlertid Handelsministeren, at det havde været efter *hans* Ordre, at Undersøgelsen var blevet foretaget, og at i alt Fald Departementschefen havde været vidende derom, saa det var vanskeligt ikke at give ham Adgang til ligeledes at blive bekendt med Rapporten. Søndag Morgen den 9. Juli havde en af Handelsministeriets Embedsmænd været vidende om Forhandlingerne**), og han var ikke den eneste.

Det viste sig altsaa at være rigtigt, at *noget* var sivet ud. Følgerne meldte sig da ogsaa hurtigt. Allerede i Dagene inden 9. Juli fandt store Udbud af Landmandsbank-Aktier Sted, hvorom vi i venskabeligste Hensigt blev underrettet fra flere Sider.

For at undgaa en af Rygter fremkaldt Katastrofe gjorde Handelsministeren og Nationalbankens Direktion gældende, at Han-

*) min Mand skriver officielt, idet han *privat* havde meddelt Nationalbankdirektor Steffensen det.

**) og telefonisk givet Venner det Raad at sælge Landmandsbankaktier.

delsministeren i givet Tilfælde skulde sige, at Undersøgelsen var sket, og at han intet videre vilde foretage i Øjeblikket. Herimod indvendte imidlertid Landmandsbankens Direktion, at i Betragtning af Sindenes Opskræmthed vilde en saadan Udtalelse sikkert kun komme til at betyde en Frist paa meget kort Tid. I Henhold til Bankloven skal nemlig intet foretages, før det er konstateret, at 50 % af Aktiekapitalen er tabt.

Under disse Omstændigheder — naar alle disse for Situationen og dens Udvikling afgørende Faktorer var taget i Betragtning — maatte Direktionens Standpunkt blive det, den gjorde gældende i Mødet den 8. Juli, nemlig: *Enten* maatte vi forelægge Sagen for Bankraadet og overlade til det at træffe Afgørelse om Fortsættelse eller Lukning, — *eller* Nationalbanken maatte gribe til Foranstaltninger for at hindre den i modsat Fald uundgaaelige Katastrophe.

Jeg for mit Vedkommende turde ikke tilraade at føre Landmandsbanken videre, med mindre der var blevet givet Offentligheden Meddelelse om, at Bankinspektørens Undersøgelse havde fundet Sted, og at samtidig betryggende Forholdsregler var bleven truffet.

Dette var altsaa den Stilling, Landmandsbankens Direktion indtog den 8. Juli i det af Nationalbankdirektør Dr. C. Ussing ovenfor nævnte Spørgsmaal.

Dr. Ussing skriver yderligere, at Nationalbanken forbeholdt sig en Tid »inden vi effektuerede det givne Tilsagn, nemlig til Aflægelse af Aarets Regnskab«. (Tilsagnet bestod, som bekendt, i at tilføre Landmandsbankens Reserver en frisk Kapital paa 30 Mill. Kroner). »Saafremt Dr. Ussing hermed har villet sige, at det omtalte Forbehold blev taget paa Nationalbankens Initiativ, kan jeg ikke dele en saadan Opfattelse.

Under Forhandlingerne sent om Aftenen den 9. Juli i Handelsministerens private Lejlighed syntes det ikke muligt at finde nogen Udvej, som kunde føre til en tilfredsstillende Ordning. Man var naaet til det døde Punkt. Direktør Riis-Hansen fremlagde da Ud-kast til et af os forud forberedt Communiqué, hvori det blev udtalt, at Landmandsbanken havde tænkt sig, at de 30 Mill. Kroner først skulde indbetales ved Regnskabsaarets Slutning. Dette blev sagt i

den udtrykkelige Hensigt at betone, at der ikke var Tale om en Rekonstruktion, men om en Styrkelse af Bankens Stilling.

Nationalbanken gik ind paa den i Communiqué'et foreslaaede Ordning, idet den mente, at Tilsagnet ikke var bindende, hvis det inden Regnskabsaarets Afslutning skulde vise sig, at Ordningen ikke havde kunnet realiseres. Jeg nærede nu ingen Tvivl om, at Banken kunde føres videre paa det nye Grundlag, og Indbetalingen af Nationalbankens 30 Mill. Kroner derfor maatte betragtes som uomtvistelig; men jeg gjorde dog opmærksom paa, at Aktionærerne maatte være berettigede til at forstaa Communiqué'et saaledes, at det paagældende Beløb under alle Omstændigheder vilde være at indbetale. Denne Opfattelse blev imidlertid ikke delt af de Tilstedeværende, Statsministeren, Handelsministeren, Højesteretssagfører Bülow og Nationalbankens Direktion. Da jeg stadig fastholdt min Tvivl, blev det sagt mig »(Anm. af Højesteretssagfører Bülow), »at naar samtlige de øvrige Herrer mente, at Ordlyden dækkede Nationalbankens Opfattelse, maatte ogsaa jeg kunne akkviescere derved. Naar nu Dr. Ussing udtaler, at »vi (Nationalbankens Direktion) sørgede for, at der ikke fremkom noget urigtigt i Landmandsbankens Erklæring til Offentligheden«, saa vilde jeg være berettiget til at hævde, at denne Opgave ikke har været vanskelig at løse, thi *Dokumentet — hvis Koncept stadig er i min Besiddelse — viser tydeligt, at Landmandsbankens Udkast kun kom til at undergaa rent redaktionelle Ændringer.*

Under disse Omstændigheder tør jeg paastaa, at hvis Communiqué'et har kunnet give Anledning til Mistydninger, skyldes det i hvert Fald ikke Landmandsbankens Direktion.

De den 8.—9. Juli d. A. foreliggende Resultater berettiger ubestrideligt til Kritik af Landmandsbankens Ledelse, for hvilken jeg maa bære min væsentlige Del af Ansvar. Men det Spørgsmaal har jeg vel ogsaa Ret at stille, om Tidspunktet, hvorpaa — og lad mig tilføje, Formen hvorunder — Kritiken blev rejst, i Virkeligheden har tjent Landmandsbankens og derigennem Samfundets Interesser? Jeg deler til fulde Dr. Ussings Syn, naar han udtaler, at det hverken dengang eller nu kan siges at være bevist, at »Bankinspek-

tørens Vurdering var saa uigendrivelig, at man af den Grund havde Lov til at ødelægge en Bank, hvis Virksomhed var saa stor, at den aarlig afgav meget betydelige Fortjenester, mellem 10 og 20 Millioner, saaledes at en rolig Udvikling af Bankens Virksomhed i en ikke uoverskuelig Fremtid vilde kunne indtjene det tabte — vel at mærke, naar Mistænkeliggørelse og Kritik ikke kom altfor højlødt til Orde«.

I det her anførte Citat af Dr. Ussing hedder det ogsaa, at Kritiken desværre viste sig alt for vel begrundet. Den var allerede tidligere kommen offentlig til Orde igennem Udtalelser paa Rigsdagen og rettedes da navnlig mod mine hyppige Rejser i Udlandet. Jeg anerkender disse Indvendingers Berettigelse. Det vil imidlertid ikke være billigt at se helt bort fra, at mine Fraværelser ikke skyldes Initiativer, jeg selv har taget, men Opfordringer fra de danske Regeringer af forskellig Partifarve, samt i et enkelt Tilfælde Nationernes Forbund, men ogsaa da efter den siddende danske Regerings Ønske.

Den vigtigste af de Opgaver, der har været mig betroet — og hvis Løsning det har været mig en dyb Tilfredsstillelse at bringe tilveje — var Ordningen af det ved de sønderjydske Landsdeles Afstaaelse til Danmark opstaaede finansielle Mellemværende med Tyskland. Jeg havde dengang ventet, at min Fraværelse fra Banken i den givne Anledning vilde kunne være bleven begrænset til højst et Par Maaneder. I Virkeligheden tog Forhandlingerne i Paris alt i alt næsten et Aar, og deraf ca. 6 Maaneder (uden anden Afbrydelse end en Konference i Bruxelles) i sidste Halvdel af Aaret 1920, der var den i økonomisk og finansiell Henseende vanskeligste Tid i Danmark som overalt i Europa. Saafremt jeg havde kunnet forudse, at min Fraværelse i det slesvigske Anliggende vilde være bleven *saa* langvarig, havde jeg ikke turdet paatage mig Hvervet. Paa den anden Side mente jeg det uforeneligt med Landets nationale og økonomiske Interesser at afbryde de allerede indledede Forhandlinger og at forlade Opgaven, inden en tilfredsstillende Løsning forelaa.

Det var efter min Sendelse til Wien i Foraaret 1921, som Repræsentant for Nationernes Forbund, at jeg i Landmandsbanken modtog Besøg af Overlæge, Dr. med. V. Rubow, som kom til mig bl. a. for at udtale sig om sin Patient, daværende Direktør i Banken Ove Ringberg. Dr. Rubow erklærede, at efter en Undersøgelse var

han kommet til det Resultat, at Direktør Ringberg led af den Bright'ske Syge i stærkt udviklet Grad, med højt Blodtryk. Lægen mente at burde meddele mig, at Direktør Ringberg muligvis kun kunde leve i faa Aar, og at han i hvert Fald aldrig paany vilde blive arbejdsdygtig, samt at man ikke kunde være sikker paa, at hans Hjerne altid fungerede normalt. Disse Meddelelser har Betydning for Bedømmelsen af de Transaktioner, som var foretaget under min Fraværelse i den umiddelbart foregaaende Periode.

En Kendsgerning er det i hvert Fald, at jeg ved min Hjemkomst den 22. December 1920 var uvidende om en stor Del af de Børsengagementer, som nogle af Bankens Kunder var inde i, og at jeg først blev paa det rene med deres Omfang, da Forholdene imidlertid havde udviklet sig saaledes, at det praktisk talt var ugørligt at bringe disse Konti ud af Verden, fordi Udbud af store Poster Aktier ikke vilde have kunnet finde Købere. Iøvrigt skal jeg i denne Forbindelse tilføje, at ved forskellige Lejligheder henstillede saavel Handelsministeren som Børskommissæren til Bankerne at yde Veksellerere og Børsen i det hele deres Støtte.

I sidste Halvdel af 1920 indtraf endvidere i Amerika det store Prisfald, der snart bredte sig over hele Verden. Det Transatlantiske Kompagnis Hus i New York led store Tab; dets amerikanske Krediter blev opsagte, og Landmandsbanken bevilgede Garantier for disse efter Vedtagelse af en indenfor Bestyrelsen i D. T. K. nedsat Delegation. Saaledes var Landmandsbankens Risiko ved dette Selskab blevet væsentlig forøget paa et kritisk Tidspunkt, og dette *stik imod selve Grundlaget for Kompagniet, der bestod i, at det skulde have selvstændige Aktieselskaber som Datterselskaber* — og ikke som andre lignende Virksomheder: Filialer, — for at disse ikke skulde kunne forpligte *Moderselskabet*, der forud havde at fastsætte en bestemt *Grænse* for hvert enkelt Selskabs Kredit hos dette.«*)

(II). »Transatlantisk Kompagni blev stiftet i 1915 efter Forslag af United Export Co. med det Formaal at sikre dansk Handel en varig Deltagelse i den Transithandel paa Østersøen, der hidtil hovedsagelig var gaaet over Tyskland, særlig Hamborg. Da man

*) Det var dette Brud paa den af min Mand truffne Ordning, som medførte de uhyre Tab; — og det var tilmed sket, uden at man havde meddelt min Mand noget derom.

henvendte sig til mig om denne Plan, stillede jeg som Betingelse for, at Landmandsbanken skulde finansiere Selskabet, at dette skulde stiftes som Holding Company, og at Forretningerne ude i Verden skulde drives som selvstændige Selskaber, for at disse ikke skulde kunne forpligte Moderselskabet.

Saadanne *Exportkombinationer*, med en Række Selskaber grupperede om et Moderselskab, fandtes særlig før Krigen i *Hamborg* og havde gennem en Aarrække staaet deres Prøve, og det vilde nu være en betydelig og naturlig Opgave for dansk Erhvervsliv, om Tiden kunde benyttes til at opbygge en oversøisk Handel paa samme Maade, som vore Nabolande havde gjort det.

Den Situation, der forelaa ved Oprettelsen af Transatlantisk Kompagni, var at Tyskland, i hvis Skygge Danmark havde levet, var lammet af Verdenskrigen, og hele det russiske Marked var aabent.

Enhver vil sikkert mindes de Forhaabninger, der fra alle Sider næredes til Udviklingen af Forbindelsen med det russiske og sibiriske Marked og de Krav, der stilledes om at udvide Københavns Havn med Transithandel for Øje.

Disse var hovedsagelig de Grunde, der gjorde sig gældende ved Oprettelsen af det Transatlantiske Kompagni; og at vi ikke var ene om denne Tanke, viser den samtidige Oprettelse af det af Handelsbanken finansierede Selskab »Almindeligt Handelskompagni«, hvis Grene strakte sig lige saa vidt om Jorden som det Transatlantiske Kompagni, det svenske Selskab Transmarine Compagni, Selskaberne United Baltic Corporation i London og Baltic Cotton Co. o. fl. a.*).

Man var ganske klar over, at en Organisation som det Transatlantiske Kompagni ikke kunde komme til at virke efter sit Formaal under de unormale Handelsforhold, der herskede under Verdenskrigen; men hvis man ikke ved Krigens Ophør havde sin Organisation fuldt færdig, kunde man være ret sikker paa at have forspildt en Chance, der maaske aldrig vilde komme igen.

Man var ogsaa paa Forhaand klar over, at Krigens Afslutning kunde medføre Kriser i enkelte Lande; men man mente, at netop gennem de mange Selskaber var Risikoen saa fordelt, at et enkelt Selskabs Vanskeligheder praktisk talt ikke vilde paavirke Helheden,

*) der alle mere eller mindre gik i Stykker omtrent paa samme Tidspunkt.

og at den Værehunger, der efter Krigen vilde være tilstede i hele Østeuropa, rigelig vilde opveje alle Vanskeligheder.

Ruslands Sammenbrud og det indirekte deraf følgende Sammenbrud af hele Verdensmarkedet havde man ikke regnet og kunde ikke regne med. I denne Henseende har man delt Skæbne med lignende Selskaber i alle Lande.

Paa Grund af det Beslag, Regeringen lagde paa min Tid saavel under Krigen som særlig efter denne, kunde jeg naturligt kun tage ringere Del i Bankens Ledelse. Paa et vist Tidspunkt, nøjagtigt kan jeg ikke opgive det, men antageligt var det 1917—1918, hvor mit Helbred var daarligt, forlangte min Læge, at jeg maatte indskrænke mit Arbejde. Jeg bestemte mig da til at *nedlægge mit Hverv som administrerende Direktør i Banken*. Min Kollega, Direktør Ringberg, erklærede, at han i saa Fald ogsaa vilde fratræde, hvorimod han, hvis jeg vilde forblive, vilde paatage sig en Del af mit Arbejde, blandt andet Bankens Forretninger med Det transatlantiske Kompagni; han vilde indtræde i Bestyrelsen og faa dannet en Delegation indenfor denne, saaledes at jeg blev befriet for dette Arbejde udover det, der paahvilede ethvert andet Bestyrelsesmedlem. Dette ordnedes da, og jeg maa tilføje, at Direktør Ringberg efter min Mening maatte synes særlig egnet til dette Hverv, eftersom han havde *personlig Antipati imod Direktør Plum*; han var altid paa sin Post overfor ham. Naar Direktør Ringberg og jeg talte om T. K.'s Affærer, udtalte Ringberg, at ved alle de Prøver, han tog om Forretningen, og gennem de Oplysninger, han havde forlangt, viste det sig altid, at Direktør Plum kunde gøre Rede for Forholdene, og at Bogholderiet var i den bedste Orden. Endvidere sagde Ringberg Gang paa Gang, at *Direktør Emil Rasmussen* erklærede, at den gaaende Forretning var meget stor, og at Afviklingen af Tratterne viste, at det var reel Forretning. Det vil forstaas, at da jeg paa anden Maade var saa stærkt optaget, tog jeg mig ikke særlig af T. K.'s Forretninger, thi en Delegation paa tre Medlemmer holdt ialtfald en Gang, men jeg tror i Reglen to Gange om Ugen Møder, og det var fastsat, at ingen Forpligtelse maatte indgaas uden Delegationens Samtykke. Dette har *Direktionen* imidlertid *ikke* overholdt; det har nemlig senere, da det var for sent, vist sig, at den baade er *indgaaet paa forpligtende Engagementer, som ikke har været behandlet i Delegationen*, — ja, selv paa saadanne, som den havde modsat sig.

Da Verdenskrisen begyndte at brede sig, viste det sig, at D. T. K.'s Selskaber, som for en Del arbejdede med *udenlandske Krediter*, fik disse *opsagt*, idet de fremmede Banker under den almindelige Nødtilstand først søgte at bjerge deres egne Landsmænd. Følgen var, at Selskaberne henvendte sig til Hovedkontoret, der stod over for Valget enten at lade et eller flere af dem gaa fallit, eller at søge at holde dem oppe i Haab om, at Krisen kun vilde være forbigaaende.

Delegationen valgte det sidste, og *Direktør Ringberg gik paa Bankens Vegne med dertil*, men det var i Virkeligheden *stridende mod de Retningslinier*, der var fastlagt ved Selskabets Stiftelse.

Jeg kom til København den 22. December 1920 paa et Tidspunkt, da Direktør Ringberg havde maattet tage Ferie, og omkring Nytaar havde jeg stadige Konferencer med Direktør Plum og et af Delegationens Medlemmer for at komme til Klarhed over Selskabets Stilling. Hvert enkelt af Selskaberne blev gennemgaaet paa Grundlag af de af Direktøren givne Oplysninger; de Notater, jeg dengang gjorde, er i min Besiddelse; det blev opgivet, at der vel forelaa store Tab enkelte Steder; paa den anden Side var der ogsaa Selskaber, der intet havde tabt eller endda kunde opvise Fortjenester, og foruden Overførslen fra det forrige Regnskab havdes til Disposition ogsaa Fortjenesten fra 1919, idet det af Direktionen altid var blevet oplyst, at der i Moderselskabets Regnskab ikke toges noget Hensyn til de i Datterselskaberne lige afsluttede Regnskabsfortjenester, der holdtes som Reserve.

Naturligvis var de af Direktør Plum opgivne Tal ikke de endelige, saadanne kunde ikke foreligge paa et saa tidligt Tidspunkt; men Bogholderiet var dog af en saadan Art, at D. T. K.'s Direktion mente, at den til enhver Tid kunde følge de forskellige Selskaber.

Tallene viste sig imidlertid ved Regnskabsafslutningen ikke at holde Stik.

Hvis jeg ikke husker fejl, var det Tab, der da forelagdes — efter at de til Disposition værende Midler var afskrevne — cirka 23 Mill. Kr.

Efter at have konstateret dette blev Bankens og Selskabets Direktioner enige om, at Banken for de 16 Mill. Kr. skulde afkøbe Kompagniet visse af dets Rettigheder i Riffelsyndikatet.

Naar denne Ordning blev truffet var det for det første, fordi vi efter de givne Oplysninger maatte anse Rekylaktivet for mindst at

kunne udbringe denne Sum, og Selskabets Direktører tog da ogsaa efter mit Forslag en større Andel i Risikoen; og for det andet, fordi det paa denne Maade var muligt at føre Selskabet videre, hvilket man maatte anse for det eneste rette, for ikke at forøge Selskabets Tab, under Hensyn til vore berettigede Forventninger om Selskabets Fremtid.

Der blev efter denne Ordning tilbage for Kompagniet et Tab paa ca. 7½ Mill. Kr. og til Dækning af Aktiekapitalen ca. 22½ Mill. Kr. Paa Regnskabsmødet, der derefter holdtes i Kompagniet, *forlangte jeg to Gange og fik af Direktør Plum Erklæring om, at Værerne efter de nu opgjorte Tab var nedskrevet til deres Værdi ikke pr. 31. December 1920, men til Værdien ved Regnskabsafleggelsen.* Denne Erklæring videregav jeg paa Generalforsamlingen. *Senere er jeg imidlertid bleven overbevist om, at disse Oplysninger ikke har kunnet være rigtige.*)*

(I). »Det varede ikke længe, inden Direktør K. Styhr, efter at han var traadt ind i Ledelsen af Kompagniet, kom til Erkendelse af, at der forelaa langt større Tab end tidligere opgivet. Allerede inden dette Tidspunkt da jeg som nævnt var bleven klar over, at min ene Kollega, der særlig beskæftigede sig med Kompagniet, ikke mere kunde magte denne Opgave, havde jeg anmodet Departementschef Riis-Hansen, om jeg maatte foreslaa ham til Bankraadet som Direktør. Dette vedtoges i September Maaned. Han har udført et enormt Arbejde sammen med Kompagniets Ledelse, der efter Direktør Plums Afgang**) kom til at bestaa af Herrerne Styhr og Carl I. Michaelsen. Han tiltraadte sin Stilling i Oktober 1921, men allerede forinden begyndte han Undersøgelser vedrørende Kompagniets forskellige Forhold. Der konstateredes store Tab i praktisk talt alle Datterselskaberne, — *Tab, som den tidligere Ledelse havde skjult eller paa forskellig Maade dækket over.***)*

*) Udhævet af mig.

**) Direktør Yding var allerede fjærnet tidligere.

***) Min Mand troede indtil 1921 desværre paa Plums Ord. Det samme gjorde — beklageligere endnu — Østre Landsret den 10. November 1923, da det hedder i dens realiter frifindende Dom i Kriminal sagen for Overtrædelse af Straffelovens §§ 251 og 257 imod ham:

»Ifølge Tiltaltes Forklaring, hvis Rigtighed bestyrkes af det iøvrigt oplyste, var han paa det paagældende Tidspunkt betænkt paa at søge en saadan Realisation af Varelagrene stærkt fremskyndet, selvom der heraf skulde resultere væsentlige

(II). »Allerede før Riis-Hansens Indtræden var Direktør Styhr altsaa blevet klar over, at der var betydelige Tab udover de ved Regnskabsafslutningen konstaterede. Dels var Værdiforringelserne større end anslaaet, dels stiger et saadant Forretningsforetagendes Tab i en Periode, hvor ingen Fortjeneste opstaar, paa en saadan Maade, at de praktisk talt dagligt forøges. Omkostninger og Renter løber paa, og Vareværdierne formindskes. Skal der skaffes Penge, realiseres der til langt under normale Værdier. Jeg tror, det var i Slutningen af August eller maaske snarere i Begyndelsen af September 1921, at jeg blev gjort bekendt med, at der forelaa forøgede Tab, — noget bestemt Tal mindes jeg ikke, — men med korte Mellemløb steg det.«

(I). »Naar det blev vedtaget at lade D. T. K. træde i Likvidation og at danne et nyt Selskab, skete det, fordi der paa denne Maade bedst vilde kunne blive bragt det mest mulige ud af de forskellige Aktiver; thi kun med en lang Afvikling kan et saadant Resultat naaes.

Kompagniets Hovedaktiv var dets Interesser i det ovenomtalte Selskab. Forholdet er stadig det, at en stor Del af Tabet bør kunne indvindes, naar de faktisk tilstedeværende Værdier udnyttes, — og i dette Øjemed opholder jeg mig her i Paris.«

(II). »I Mellemtiden var *Rekylriflen* blevet antaget paa Prøve i den franske Hær, anerkendt som den bedste af sin Art og en Prøveordre paa 500 Stykker var afgivet; den løb, naar hertil regnedes alt fornødent Tilbehør, op til en Sum af ca. 10 Millioner Francs, hvoraf Halvdelen var Fortjeneste. Vi var af den Mening, at under disse Forhold kunde man forsvare at ansætte Riflens Verdensværdi til mere end de 16 Millioner Kroner, naar man fik det fulde Provenu, der kunde forventes af dens Eksploitering. Ved Tilbudet paa Prøveordren paa de 500 Rifler havde man ansat Overdragelsen af Fabrika-

Tab, medens hans Planer i saa Henseende og navnlig hans Planer om for en stor Del at reducere Datterselskaberne til Agenturer ikke fik den fornødne Støtte hos Landmandsbankens Ledelse, med hvilken han navnlig i Februar 1920 havde en Forhandling desangaaende. Da Prisfaldet henimod Slutningen af 1920 indtraadte med uventet Voldsomhed, blev Følgen da, at Tabene forøgedes i saadan Grad, at de blev skæbnesvangre for den hele allerede ved det russiske Markeds Lukning stærkt svækkede Koncern.« —

Den Sandhedsattest gav Landsretten i 1923 Harald Plum; men uden eet eneste Bevis forkastede Rump og hans Kolleger et halvt Aar forinden min Mands sandfærdige og vel bestyrkede Forklaringer.

tionsretten for Frankrig, dets Kolonier, etc. og de Lande, hvormed det havde været i Krig, til en Sum af omtrent det dobbelte. Vi enedes da om at yde Kompagniet en yderligere Sum for dets fulde Afstaaelse af 25 Millioner Kroner fordelt med 5 Millioner Kroner aarligt i Løbet af fem Aar, idet vi da havde til Hensigt aarligt at afskrive dette Beløb, ifald Vaabenet ikke forinden havde indbragt den fulde Sum.«*)

(I). »Foruden Børsengagementerne — hvorom jeg nedenfor har nogle Oplysninger at tilføje — og Transatlantisk Kompagnis Værdier var der endnu, som Dr. Ussing rigtig har gjort opmærksom paa, en tredje Post, der i Bankinspektørens Betænkning var nedskrevet praktisk talt til Nul.

Talen er her om de Engagementer, der var sikrede Landmandsbanken gennem Krav i Rusland. Disse Krav hviler atter for en væsentlig Del paa faste Ejendomme, Skove, Fabriker m. v.«

*) Nærmere Oplysninger om dette Aktiv kunde min Mand ikke paa det Tidspunkt give af Hensyn til Forhandlingerne; men ud af det umiddelbareste og nøjeste Kendskab til dem kan jeg tilføje:

Min Mand arbejdede i Septbr. og Oktbr. 1922 i Paris paa Salget. Da han ventede at blive kaldt hjem af Kommissionen, ønskede han at opnaa en Option. Han havde mange Konferencer herom, og Optionen var lige ved at gaa i Orden, men strandede i første Stadium paa, at Krigsministeren ikke kunde binde sig parlamentarisk ved Option paa et Vaaben, der var konstateret at svare til Forventningerne; — Vaabenet var altsaa for *godt* til, at man efter en Options Meddelelse eventuelt kunde springe fra.

Min Mand fortsatte Forhandlingerne. Og med hans Evner herfor, der bl. a. havde bestaaet den sværest mulige Prøve ved Ordningen af det slesvigske Finansmellemværende, og hans personlige Forbindelser, var Sagen sikkert gaaet i Orden; saa meget mere, som Forhandlingerne var i god Gænge paa de rigtige Steder, hvor Ingen senere kunde komme ind.

Kompetente Folk i Paris, der paa det Tidspunkt havde med Rekl-Sagen at gøre, er af den Mening, at hvis ikke min Mand af Bankkommissionen var blevet kaldt hjem — dog uden at blive afhørt mere end enkelte Gange i de første 2 à 3 Maaneder — og ikke havde været afskaaret fra at vende tilbage, vilde han have ført Salget igennem *i det Format*, han ønskede. Og han ønskede at opnaa 50 Mill. Kr. for *Europa alene*.

Der forelaa altsaa en indbetalt Prøveordre fra Frankrig paa ca. 4 Mill. Kr. Paa Regnskabet for 1922 blev derhos dette Aktiv — der jo ogsaa omfattede de oversøiske Lande — fra Bankinspektørens og Septbr.-Rekonstruktionens Nul *opskrevet* til 17 Mill. Kr. eller Halvdelen af 1921-Regnskabet 34 Mill. Kr. Denne Opskrivning, der endda foretoges af Landmandsbankens nye Direktion til Trods for det da lige skete Sammenbrud og Afbrydelsen af Forhandlingerne i Paris, turde vel være et Bevis for, at den gamle Direktions Skøn i Modsætning til Bankinspektørens ikke var, som ogsaa Dr. Ussing siger »saadan hen i Vejret«.

Men selvfølgelig skulde det ikke *gavne* Forhandlingerne, at Pressen her i Landet publicerede, at Bankinspektøren havde ansat Patentets Værdi til 0, — saa meget mere, som der i franske Artilleri-Kredse havde været og var en Modstand mod Købet af dette *udenlandske* Vaaben. —

(II). »Som en naturlig Følge af Forsøget paa at arbejde hen til at gøre København til Knudepunktet for Handelen paa Østersøen og særlig paa Rusland, maatte store Vanskeligheder opstaa med dette Lands Revolution og deraf følgende Sammenbrud.

Det behøver næppe at nævnes, *at de med Rusland for Øje startede Selskaber* selvfølgelig maatte have betydelige Interesser i Landet, det være sig i Form af Varer, faste Ejendomme, Fabriker etc., og da de forskellige Selskabers Virksomhed stoppede op, dels fordi Varerne ikke modtoges af Køberne eller kunde sælges, dels fordi de rekvisitioneredes af den siddende Regering, kom disse i finansielle Vanskeligheder og de Krediter, der var aabnede for disse Virksomheder, kunde derfor ikke reguleres. Disse Krav er sikrede igennem de respektive Firmaers russiske Krav og hviler atter for en stor Del paa de faste Aktiver. Jeg husker ikke bestemt, med hvilken Procentsats disse Krav er indenfor de Beløb, der er godkendt af den Kommission, der beskæftiger sig med denne Sag. Saavidt jeg erindrer, er det mig opgivet at være ca. 50 pCt.«

(I). »Nu har jeg i de sidste Par Aar talt med Bankledere i adskillige Lande, men ingen har i Spørgsmaalet om Værdsættelsen af deres russiske Fordringer taget en saadan radikal — eller om man vil: negativ — Stilling som Bankinspektør Green. Mange Steder har Bankerne slet intet afskrevet paa denne Konto; andre Steder afskrives saavidt muligt aarligt et passende Beløb. Ingen betragter disse Fordringer som Nul. Alle regner med, at der engang, før eller senere, vil blive truffet en Ordning med Rusland — og Eksempler paa, at en Ordning *kan* opnaaes, foreligger baade fra Tyskland og England*.)«

(I). »Paa samme Maade opstod, hvad Børsengagementerne angik, en Væsensforskel mellem Bankinspektørens og Landmandsbankens Opgørelser. Bankinspektøren lagde for denne Posts Vedkommende udelukkende Børskurserne til Grund for sin Vurdering, i enkelte Tilfælde endog til Trods for, at Direktionen havde bevist ham genem vedkommende Selskabers Bank-Tilgodehavender, at Værdi-

1) Jvf. hermed Dr. Ussings foran citerede Udtalelse. Om en Ordning med Rusland er der stadig internationale Konferencer. Paa Regnskabet for 1922 optog Direktionen dette Aktiv med ca. 29 Mill. Kr., og paa Regnskabet for 1925 er det ansat til ca. 27,3 Mill. Kr., der sikredes ved tilsvarende Hensættelse.

erne helt bortset fra de faste Aktiver laa langt højere end Kursen angav.«*)

(II.) »Jeg tror, at Bankinspektøren har opgjort Tab paa Børsengagementer pr. 31. Maj 1922 til 34 Mill. Kr., hvoraf en væsentlig Del var reserveret pr. 31. Dec. 1921, men der er her udelukkende taget Hensyn til de pr. den Dag gældende Børskurser. Men selve Beløbet pr. 31. Maj 1922 maa man formentlig være berettiget til at reducere — hvor Opgørelsen drejer sig om et Skøn, — naar Hensyn tages til Hovedposterne af Aktierne, hvor der kunde føres Bevis for, at *disses indre kontante Værdi laa betydeligt højere end den noterede Kurs*. Det var Direktionens Opfattelse, at ved Regnskabsaarets Afslutning var der ved Hensættelserne taget kutymemæssigt Hensyn til de her forudseelige Tab. En Del af Debitorerne havde Forretninger, der sagdes at give betydeligt Overskud, og her, som hos andre Debitorer, hvor paa det Tidspunkt Tab vel var forudseelige, men ikke konstaterede, maatte man kunne regne med, at det ikke var Banken alene, der skulde tage Hensyn til hele det forudseelige Tab; Debitorerne, hvis der gaves dem en Lejlighed til at fortsætte, maatte selv kunne bidrage til at indvinde en Del af Tabet. Det kan ikke nægtes, at Børsengagementerne i Banken var for store; denne Del af Bankens Virksomhed lededes af Direktør Ringberg, og hele dette Forhold maa utvivlsomt ses paa Baggrund af hans Sygdom.

Da jeg efter min Hjemkomst *Nytaar 1921* efterhaanden blev bekendt med Størrelsen af disse Engagementer, var det paa et Tidspunkt, da en Indgriben vilde have været katastrofal og ogsaa stridende imod de Ønsker, som blev udtalt fra Handelsministerens og Børskommissærens Side.«

(I.) »Hvor fjendtlig end Stemningen mod mig er i denne Tid, tør jeg dog vel gaa ud fra at finde Forstaaelse, naar jeg hævder, at overhovedet ingen Bank — hverken hjemme eller ude — vilde kunne gaa frelst ud af en Skærsild som den, der flammede op om Landmandsbanken. I en Kriseperiode blev der, da det gjaldt denne Bank, taget Hensyn ikke blot til allerede konstaterede Tab — hvad kun ret og billigt var, — men til mulige fremtidige Tab, og dette i et saadant Omfang, at Grundlaget for Bankens Virksomhed blev

*) Andetsteds, saaledes formentlig i Sverige, er Børskursen ikke afgørende.

rykket bort. I Stedet for Ro til Arbejde for Afviklingen af extraordinære Tab skabtes der om Banken *en Atmosfære af Mistænkeliggørelse og Bagtalelse*, som blev den virkelige Aarsag til en Katastrofe, som kunde — og burde — være undgaaet.

Sagen er, at stærke Kræfter, der vilde mig til Livs, fandt Ordningen af 8.—9. Juli alt for gunstig for Landmandsbanken og derfor ikke kunde helme, før den var stødt omkuld. De sigtede paa mig — og de ramte baade mig og Banken. Havde det da været saa vanskeligt at rydde mig til Side? Klamrede jeg mig med Hænder og Fødder til min Stilling som Landmandsbankens administrerende Direktør? — Svaret vil fremgaa af nedennævnte Kendsgerninger.

I den nærmeste Tid efter 9. Juli gik alt forholdsvis roligt. De første 3—4 Uger viste, at Uddragningen af Penge fra Banken aftog. Mange Filialer havde Forøgelse af Indlaan; Udbudet af Bankens Aktier blev ret ringe.

Straks efter Ordningen af 9. Juli havde jeg saavel overfor Bankraadets Formand som overfor Nationalbankens Direktion stillet min Demission til Raadighed. Ingen vilde høre Tale derom. Da nu Angrebene imod mig forstærkedes, henvendte jeg mig paany saavel til Bankraadets Formand som til dets Viceformand og anmodede atter om min Afsked. De henvendte sig i Nationalbanken for at høre dens Mening. Jeg modtog samme Dag det Svar, at man absolut modsatte sig et saadant Skridt fra min Side. Det var tværtimod min Pligt trods Angrebene at fortsætte Arbejdet.

I Mellemtiden var man efter forskellige Forhandlinger blevet enig om at anmode Grosserer Ernst Meyer om at indtræde i Bankens Direktion. Dette skete, efter at han var blevet sat fuldstændig ind i Bankens Forhold og havde erklæret sig enig i, at Tab, som de, der her var Tale om, maatte søges afviklede gennem en Aarrække i Lighed med hvad andre Banker Verden over foretager sig. Med den Styrke, Banken havde, vilde dette ogsaa kunne være lykkedes.

De før omtalte stærke Kræfter nærrede imidlertid helt andre Planer. Jeg modtog fra Nationalbanken det Raad at tage til Udlandet paa Ferie, fordi dette vilde bidrage til at skabe Ro om Banken. Atter bøjede jeg mig, og den 4. September forlod jeg København.

Allerede den 15. blev jeg kaldt tilbage ved et Telegram, hvis Indhold Nationalbanken havde godkendt. Jeg rejste øjeblikkelig og var den 17. om Morgenen i København. Hvad var der sket? An-

grebene var blevet fortsat. Penge blev udtaget af Banken, og dens Aktier blev udbudt til Salg i større og større Mængder. Herom modtog jeg dog først Underretning i Dagene 14.—15. September. I Mellemtiden var Henvendelsen til Regeringen sket, og Katastrofen blev uundgaaelig.

Enkelthederne herom kendes af Hvermand og behøver derfor ikke at gentages her. Der er kun Grund til at tilføje, at naar jeg Mandag den 18. September — inden Rigsdagens Sammentræden den følgende Dag — rejste tilbage til Paris, skete det som allerede nævnt for at deltage i vigtige Forhandlinger, der forud havde været berammet. Desuden forelaa der ingen Aarsag for mig til at blive i København. Skønt jeg var blevet kaldt hjem efter Aftale med Nationalbanken, havde man hverken Søndag eller Mandag blot én eneste Gang Brug for mig eller Bud efter mig.

Jeg erfarede først Forslaget om Nedsættelsen af en Undersøgelseskommission efter min Tilbagekomst hertil.*) Samme Dag tilstillede jeg Regeringen det Telegram, der nu vil være Offentligheden bekendt.**)

Tilbage staar endnu at gøre Rede for den Modsætning, der bestaar mellem Landmandsbankens Regnskab ved Aarsafslutningen 1921 og Bankens Anerkendelse af en Del af de af Bankinspektøren pr. 31. Maj 1922 opgjorte Tab.

Naar Landmandsbankens Direktion fem Maaneder efter Aarsregnskabet Aflæggelse kunde gaa med til at anerkende en betydelig Del af den Værdiforringelse, Bankinspektørens Opgørelse fremviste, skyldes det to afgørende Aarsager: For det første den mellemliggende Perodes stærke Fald i Børskurserne. For det andet den Omstændighed, at ved Aarsregnskabet Afslutning havde Landmandsbanken — lige saa lidt som andre Banker — modtaget Statusopgørelserne fra samtlige sine Kunder, saaledes at Tab, der muligvis kunde være paaført Banken, ikke var os bekendt. En Bank er i mange Tilfælde henvist til at bygge paa et Skøn; under normale Forhold vil dette i Reglen vise sig at dække Realiteten; i Krisetider kan Udslagene berede Overraskelser til begge Sider.

Landmandsbankens Regnskab ved Udgangen af 1921 havde afskrevet alle *konstaterede* Tab og taget de sædvanemæssige Hensyn til

*) d. e. til Paris.

**) hvori min Mand meddelte, at han naarsomhelst skulde give Møde for Kommissionen.

forudseelige Tab. Det bør ogsaa fremhæves, at en Bank, der ikke er i Likvidation, vil kunne fordele Afskrivningen af saadanne Tab, navnlig i en Kriseperiode, over en Aarrække. Dette er saa meget mere forsvarligt, som de Firmaer, der befinder sig i Vanskeligheder, selv kan blive i Stand til at genindtjene i det mindste en Del af de i givne Øjeblik tvivlsomme Beløb, naar der gives dem Lejlighed til at fortsætte. I denne Forbindelse kan der heller ikke ses bort fra, at ved Afslutningen af Regnskabet 1921 havde Landmandsbanken til Raadighed foruden sit Reservefond et Dispositionsfond paa ca. 26 Millioner og en Overførsel i ny Regning paa ca. 10 Millioner Kroner.

Aarsagerne til den Katastrofe, der har ramt en af Danmarks vigtigste Erhvervsfaktorer, hidrører ikke blot fra de økonomiske Konjunkturer, *der er fælles for hele Europa*, og kan heller ikke udelukkende søges i de Fejl, særlig Landmandsbankens Ledelse har begaaet, og som den nu maa staa til Ansvar for. Om nogensinde, *saa har i dette Tilfælde personlige Momenter været afgørende for*, at Ulykken fik en langt videre og dybere Virkning, end hver enkelt af eller begge disse Aarsager vilde have kunnet fremkalde.

Den Tid vil komme, da det bliver muligt at fuldstændiggøre en Redegørelse, som nu kun kan være sammentrængt og foreløbig.

Paris, den 22. September 1922.

E. Glückstadt.«

Man vil heraf se, hvorledes min Mand selv saa paa Regnskabet, og dette hans Syn deltes af den øvrige Direktion; mellem dens og min Mands Syn og Handlemaade er der i alle Forhørene ikke konstateret en eneste Uoverensstemmelse. *Hele Direktionen*, der sad inde med *Kendskabet* til Banken, *troede paa Banken*. Saaledes udtaler Kommitteret *Schack Eyber* i Forhøret d. 18/2 1923 (angaaende Belaaningen i Nationalbanken i November 1921 af Bankens Aktier), at »han følte sig aldeles overbevist om, at Landmandsbankens Stilling var en saadan, at den Kurs, hvori dens Aktier stod paa det Tidspunkt (Syndikatets Dannelselse), var fuldt berettiget«, og senere udtaler han, at »Banken, hvis den paa det Tidspunkt havde faaet Lov og Fred til at arbejde i Ro, med den Forretning, den sad inde med, selv vilde have kunnet i Aarenes Løb afvikle ethvert Tab, som maatte ramme den. *Det var min Tro, og det tror jeg stadig.*«

Dr. Ussing har selv ført Beviset for Direktionens gode Tro. Han

skriver (S. 216): »Men *Kendsgerningerne* viste noget andet end mulige Rygter, nemlig *at de kompetenteste Folk*, de der ifølge deres Stilling baade havde Pligt til og Interesse i at undersøge Sagen og *dertil den fuldeste Adgang dertil*, at de ikke blot i Tale, *men i Gerning* viste, at de ikke tillagde Rygterne om Landmandsbanken nogen som helst Vægt;« og han anfører som Bevis: Syndikatsmedlemmerne, hvoraf nogle ofrede deres hele Formue og andre store Dele deraf — Direktør Riis-Hansen, der da ombyttede sin Departementschef-Stilling med Direktør-Stillingen i Banken — Højesteretsadvokat Bülow, der som Repræsentantskabsformand i Nationalbanken ellers vilde have advaret denne. At denne Tillid skulde være svækket i de paa Regnskabet Tid forløbne 2—3 Maaneder, er der ingen Grund til at tro. Tværtimod; Dr. Ussing anfører selv (S. 216 med Noten) »Børsen« Omtale af Regnskabet, idet han fremhæver, at »naar »Børsen« ved den Lejlighed i saa positive og varme Ord fremhæver Bankens *særlige Soliditet*, er det et stærkt Bevis i *Gerningen* paa, at den ikke tillagde ilde Rygter om Banken nogen som helst Vægt.«

Dr. Ussing vil vel undtage *min Mand*. Men det virkelige Forhold er dette, at *ogsaa han selvfølgelig i Gerningen viste sin Tro paa Banken og dens Aktiers Værdi*. Han havde ca. 1½ Mill. Kr. (eller mere) i Landmandsbankaktier, — Direktør Ringberg ligeledes, og de andre Direktører alt, hvad de kunde overkomme. Desuden havde min Mands Familie, hans Søstre, Landmandsbankaktier, og jeg og mine to Søstre hver ca. 200.000 Kr. Ingen havde gjort det ringeste Forsøg paa at »slippe af med dem«. Tværtimod, *endnu i Juli 1922* købte jeg Landmandsbankaktier.

Da Landsretten i sin Frifindelse af Bestyrelsen finder det tilladeligt — endskønt Anklagepunkt og *Forsvar* for min Mands Forhold til Regnskabet var bortfaldet ved hans Død — bl. a. at indflette, at han »maa have« vidst »fuld Besked« om Regnskabet »Urigtighed«, og at han »har ført Bestyrelsen bag Lyset«, skal jeg med Hensyn til det sidste — det første turde allerede være tilstrækkeligt imødegaaet — bemærke:

Af Landsrettens egne Præmisser fremgaar det, *at »Bestyrelsen paa hyppige Møder har taget Stilling til de større Engagementer, som Direktionen forelagde den, og at Bankens Stilling i det Hele jævnlig har været drøftet paa disse Møder, at Bestyrelsen ikke alene har haft Direktionens, men ogsaa »Revisionens Oplysninger, og at Regnskabet ved Forelægningen i vedkommende Bestyrelsesmøde af min Mand*

blev »gennemgaaet Post for Post; der blev stillet Spørgsmaal, og de blev besvaret.«

Landsretten udleder heraf kun: Glückstadt, »den Bedrager«, maa have ført Bestyrelsen bag Lyset. Men: Ingen af Bestyrelsens eller Direktionens Medlemmer har paastaaet noget saadant.

Ogsaa med Hensyn til Februar-Kontoen »antog« Landsretten, at min Mand havde vildledt Bestyrelsen; Protokollaternes Ordlyd i Forbindelse med, at de fleste af Direktionens og Bestyrelsens Medlemmer ikke kunde huske, at de havde faaet fyldigere Besked er ene afgørende for denne Antagelse. I den Anledning giver Højesteretssagfører David følgende Eksempel paa, hvor skrøbelig selv Bestyrelsesmedlemmernes Hukommelse er: »Om et paa Regnskabet for 1918 sket Fradrag i en Indtægtspost siger et Bestyrelsesmedlem, A., at det har han aldrig faaet at vide, og et andet, B., siger, at det har han ikke det mindste Kendskab til, og det kan man selvfølgelig ikke gøre. Det viser sig imidlertid, at denne Fremgangsmaade stammer fra et Forslag fra Regnskabsudvalget, underskrevet af — A. og B.; men nu, fire Aar efter, mener baade A. og B. at de intet som helst har hørt derom. Naar de saaledes kan glemme deres egne gode Idéer, der kun er fire Aar gamle, er det jo dog ikke til at undres over, at de kan glemme Direktionens Idéer, som er over seks Aar gamle.«

Iøvrigt viste Protokollaterne, som Højesteretssagfører David nærmere gør Rede for, at Bestyrelsen havde faaet Besked; og at der ikke blot vilde være blevet givet yderligere Oplysninger, hvis Ønske derom var blevet fremsat; men at der faktisk *er* givet fyldigere Besked, fremgaar bl. a. af Schack Eyber's Forklaring.

Mod Landsrettens »ført . . . bag Lyset« haves til Overflod Direktør *Roths* Erklæring om, at han aldrig har haft det Indtryk, at Etatsraad Glückstadt vilde skjule noget, — og den Udtalelse, et Medlem af Bestyrelsen *Schack Eyber* efter min Mands Død bad sin Forsvarer for Højesteret, Højesteretssagfører David, om at fremsætte der:

»Schack Eyber ønsker her at tilføje, at der for ham ikke er nogen Tvivl om, at Glückstadt, der jo havde Hovedansvaret for Opstillingen af Landmandsbankens Regnskab, har opstillet dette i den faste Overbevisning, at det var rigtigt og forsvarligt. Naar den indankede Dom siger, at Glückstadt maa have vidst fuld Besked med Regnskabets Urigtighed, nærer Schack Eyber for sit Vedkom-

mende ingen Tvivl om, at Dommen her er uretfærdig mod Glückstadt. Hans Tro paa Regnskabets Rigtighed og Forsvarlighed kan ikke betvivles. Naar endelig den indankede Dom har ment at kunne udtale, at Glückstadt har givet Bestyrelsen vildledende og urigtige Oplysninger, saavel med Hensyn til faktiske Enkeltheder som med Hensyn til Forsvarligheden af Regnskabet, saa ønsker Schack Eyber for sit Vedkommende at tage bestemt Afstand fra disse Udtalelser. Aldrig nogensinde har han erfaret, at Glückstadt gav Oplysninger mod bedre Vidende. Vel var hans Skøn selvfølgelig præget af hans Optimisme, — af hans Tro og Tillid til Fremtiden, — det kunde jo ikke være anderledes; men hans Skøn var for ham lige saa sandt, som det Skøn, der nu er afgivet, og til hvilket Rigsadvokaten støtter sig, er for den, der har afgivet det. Fordi et Skøn viser sig ikke at ramme rigtigt, har man ingen Ret til at tro, at Skønnet ikke har været subjektivt sandt, og hvad faktiske Enkeltheder angaar, har Glückstadt aldrig nogensinde — saavidt Schack Eybers Kendskab rækker — givet bevidst urigtige Oplysninger.

Dette bevidner Schack Eyber, paa Grundlag af et stadigt Samarbejde gennem omtrent 20 Aar.«

Lad mig endnu kun over for Angrebene paa min Mand og den øvrige Direktion for det »falske« Regnskab anføre denne Udtalelse (med Udhævelser af mig selv) af Dr. Ussing (S. 275): »Disse Forskelligheder i Vurderingen af den samme Bank har baade her og i andre Lande været et Tidens Tegn. En »running« Storbank er som et strømmende Vandløb. Værdien af dettes Vandkraft veksler med Regn og Tørke. Under normale Tider, hvor Regn og Tørke veksler normalt, kan den gennemsnitlige Værdi af Strømmens »Aktiver« skønsmæssig anslaaes; men *i abnorme Tider* med store og langvarige Tørketider *maa enhver skønsmæssig Forudsigelse glippe*, og det er *let nok at skyde paa de Skønsmænd, der har anslaaet Bankaktiver forkert*; men *under Efterkrigens voldsomme Konjunkturedgange er det ikke retfærdigt.*«

Beviset blev *ikke* ført for, at min Mands regnskabsmæssige Skøn i 1922 var forløjet eller fingeret, altsaa strafværdigt efter Aktieselskabslovens § 55. Saa meget utroværdigere maa saadan Anklage imod ham lyde, fordi hans Angriberes næstkæreste Vaaben imod ham er hans *Optimisme*. Og her kan de citere ham selv; han siger i Forhøret den 6. Marts: »Jeg vil ikke fragaa, at jeg har været op-

timistisk. Jeg tror ikke, nogen Bank vil kunne føres, uden at der sidder en Optimist ved Roret.«

Han har altsaa netop haft *Troen*, — den, han bekendte baade for sin Bankbestyrelse i Begyndelsen af 1922 og for Nationalbanken i Aarets Midte og for Bankkommissionen i dets Slutning.

Strafværdig er en saadan Sindsretning ikke. »Saalænge man tror paa sin Sejr, er Slaget ikke tabt,« — hed det nylig fra Frankrig. Sagtmodigere og konkretere siger Dr. Ussing i sin Bog (S. 188): »Forfatteren af nærværende er ikke i Besiddelse af tilstrækkelig Bagklogskab til at rette Bebrejdelser mod dem, der dengang saa' København som en naturlig Kommissions- og Stabelplads for Handelen med de nystiftede baltiske Stater, med Polen og med det uhyre europæiske og asiatiske Rusland, hvor uoverskuelige Rigdomme ligger og venter paa Udveksling med europæiske Varer — i Konkurrence med de amerikanske —, hvor allerede før Krigen en smuk og lovende Begyndelse var igangsat her i Landet, og hvor europæisk Tænkemaade vanskelig kunde sætte sig ind i, at man saa fuldstændig vilde sabottere det økonomiske System, der hidtil havde givet den russiske Befolkning Livsopholdet.

»Men disse Muligheder blev ikke til Virkelighed, og Tabene blev uhyre. Efter anstillede statistiske Kalkuler maa man vel i det Hele regne med over en Milliard Kroners Tab, naar man medregner alt Tab ved Virksomhed i Udlandet — Handels-, Industri- og Skovdriftsvirksomhed, — naar man desuden medtager Tabet ved Vareindkøb, særlig med Salg for Øje til Østlandene, og naar man endvidere medregner alle de her i Landet indrettede Industri anlæg til Forsyning Øst paa. Disse Tab for Landet var triste; men mindst lige saa trist var det at iagttage det Sindelag, hvormed den danske Befolkning tog imod Ulykkerne. De, som tidligere af Offentligheden anspreedes til nu at vise, hvad det danske Forretningsliv duede til, og hvem det daglig af Pressen blev holdt for Øje, at nu var »Danmarks Besøgelsestid« inde, paa dem og deres Uheld dansedes der nu megen Hoveringsdans. Det blev nu en Udygtighed ikke at have forudset den fortsatte Misère i alle de europæiske Lande og særlig i de østlige Stater, og de, »der kunde sige sig selv, at det vilde komme,« førte høj Tale og sagde: Svindel. I andre Lande var Stemningen snarere den samme som overfor en Naturkatastrofe. Den ellers her hjemme saa priste Driftighed, der søger ud over Danmarks snævre

Grænser for at finde Virkefelter til Berigelse for Moderlandet, fik nu under Ulykkerne en Omtale, som vel nok for lange Tider vil dæmpe Vovelysten hos dem, der skal lægge Kapital til.«

Min Mands fremtvungne Afgang fra Bankens Ledelse rejser to Spørgsmaal udenfor Straffesagerne. Det første:

Vilde hine *kalkulerede* Tab fra det sidste af hans Regnskaber ogsaa være blevet til *konstaterede*, saafremt han havde beholdt Ledelsen? Kunde de »Huller« i Regnskabet, som Bankinspektøren den 9. Juli 1922 mente at kunne paapege, være dækkede under min Mands fortsatte Direktion? Det drejede sig om $34 + 19 + 24,4 = 77,4$ Mill. Kroners Værdier (Rekylrifler, Fonds og russiske Krav).

Det maa nu her erindres, at Børskurserne allerede i 1921, endnu mere i det følgende Aar, var abnormt lave. I Bestyrelsesmødet den 25. Oktober 1921 anfører min Mand: »Til Belysning af, hvor lidt de paa Børsen noterede Kurser svarede til de virkelige Forhold, skulde anføres nogle for 2 Dampskibsselskaber. »Norden«, der havde en Aktiekapital paa 7,6 Mill. Kr., havde indestaaende i Banken 23 Mill. og havde en Tonnage af 50.000 Tons (med en Værdi af 200 Kroner pr. Ton = 10 Mill.) og noteredes i 156. »Orient«, der havde en Aktiekapital paa 10 Mill. havde indestaaende i Banken 23 Mill., ejede i Fonds 16 Mill. og havde en Tonnage af op imod 100.000 Tons; noteredes i 250.« — Samtidig udtaler Professor Birck den 11. s. M. i et Foredrag i Nationaløkonomisk Forening: »Naar Prisniveauet falder saa stærkt, vil der ligge for mange Aktier i Bankerne, . . . hvor der maa siges ikke at være Dækning hos Debitorerne ved en øjeblikkelig Realisation, *selv om der vel vil være det om et Par Aar*; thi Københavns nuværende Aktiemarked ligger sikkert *altfor lavt*, hvis vi bedømmer efter Udbyttemuligheden, som den vil vise sig at være, naar Krisen er til Ende.«*)

Imod de $34 + 24,4$ Mill. Kroner, — Rekylriflerne og de russiske Fordringer, — vejede *min Mands* Udsigter til at sælge de første i Paris for 50 Mill. Kr.

Iøvrigt blev saavel Rekylriffel-Patentet som de russiske Fordringer, som foran anført, senere opskrevet til henholdsvis Halvdelen af, og omtrent samme Beløb som, 1921-Regnskabet's Beløb.

Og var Bankens Krise et uundgaaeligt Led i en verdensmæssig Kreditkrise med en mangfoldig Tillægsrække af danske Aarsager:

*) Udhævelserne af mig.

Statslaan, Diskonto, Valutaspekulation, Eksport- og Fragtpolitik etc., saa kaldte jo Fornuftens og Samfundsinteressens Stemme paa den Mand, hvem Personligheder som Knut Wallenberg og Edv. Brandes havde stolet paa saaledes, at man uden Bekymring kunde lægge »de vanskeligste Hverv« i hans Hænder, og bygge paa hans »ærlige Forsæt«.

Mon ikke et saadant Samarbejde med Wallenberg og alle »positive« Kræfter kunde have reddet Banken og Landets Økonomi, Kronekursen iberegnet?

Det *andet* Spørgsmaal er dette: Var min Mands Ansvar, omend ikke strafværdigt, saa dog i det borgerlige Omdømme saa betyngende, at hans Afgang var Skade for Hjemgæld?

Bankkommissionen skulde ifølge Loven af 21. September 1922 som sin første Opgave undersøge Aarsagerne til Landmandsbankens »nuværende økonomiske Vanskeligheder«; og den har Svaret paa rede Haand i sin Beretning fra Januar 1924, som fylder 318 Sider, med Bilag paa 421 Sider: Ulykken skyldtes den Kredit- og Financierings-Politik, som Bankledelsen havde anlagt i Aarene før Konjunkturomslaget i 1920.

Der kunde imidlertid hentes mange Beviser fra selve denne Beretning paa, at den er ensidig og letfærdig i sin Dom. Mig ligger det personlig paa Sinde at give dette ene fra dens S. 166—7: »Det bemærkes dog, at nogle af de paagældende Værdipapirer formentlig tilhørte Etatsraadinde Glückstadt som Særformue, saaledes at Etatsraad Glückstadt overhovedet ikke var berettiget til at disponere over dem.« Naturligvis var min Mand berettiget til at disponere over disse Beløb. Den Oplysning kunde Kommissionen have hentet hos mig selv.

Ansvarsspørgsmaalet og Kommissionens Svar kræver ingen Gaaen i Dybden af »*Nationaløkonomien Dagen derpaa*«. Bankens Kræftskade blev aabenbar for enhver. Det Transatlantiske Kompagni, hvis Engagement *imod min Mands Vidende og Vilje* ultimo 1921 var blevet paa 200 Mill. Kr., — dette, og Rygterne om det, — det *alene* blev Bankens Ulykke. Børsforholdene vilde ikke være afgørende; de ledende Papirer i Sverige, Norge og Holland viste langt større Nedgang end de danske.

Med en omhyggelig Obduktionskløgt, som jeg ikke kan kontrollere, og som dog ikke var tilstrækkelig til at vække fældende Mis-

tillid til d'Herrer Harald Plum og Yding, dissekerer Kommissionens Beretning det transatlantiske »corpus delicti«. Overfor *levende* Fænomener er ialtfald Medlemmet Dir. Greens Talent meget ringere, — som de nærfølgende Linjer beviser. Og tilstrækkeligt til at afvise Kritiken mod min Mand er det at erindre om, at hans foran citerede, nøgterne *Tanke* med Oprettelsen af det transatlantiske Kompagni, anbefalet af en købmandsmæssig og moralsk saa solid Personlighed som Andr. Collstrop, ikke kompromitteres ved, at det dengang tilsyneladende gode og garanterede *Værktøj* var eller blev slet. Da min Mand fik velgrundet Mistanke derom, formaaede han den bedst mulige Mand K. Riis-Hansen til at klarlægge Forholdene, med Generalfuldmagt og »et enormt Arbejde« (jfr. S. 151) før og efter Oktober 1921. *Hans* Kvalifikationer var sikkert ikke ringere end Prof. Bircks; han fortrøstede sig til de anvendte Lægemedler; og hverken han eller Dr. Birck eller nogen Anden kunde dengang have forudsagt min Mand, hvad Koncernens Død som Følge af nye og uforudseelige Aarsager vilde bringe for Dagen. De store Ords lille Sandhed er i dette Kapitel af Kommissionsberetningen: Collstrop introducerede, Ringberg som Plums »Mistillidsmand« kontrollerede, Riis-Hansen reviderede og — Prof. Birck obducerede.

Kommissionen giver — og kan og vil kun give — det Billede af min Mand, i yderligere karikerede Træk, som Offentligheden havde begæret. Ingen retfærdig Linje, ikke een eneste, om hans Ofre for Samfundet og Banken, og om hans fastslaaede Dygtighed i begge disse Missioner. Derimod en Bunke om hans — eller Ringbergs — »Spillelyst«, d. v. s. deres Delagtighed i et Utal af Konsortier, der eet for alle er Tordenskjold'ske Soldater, som ikke sattes ind for Børslstens hvilkesomhelst Papirer, men for ganske faa af de »store«, som Direktørerne troede at have Indsigt til og bankmæssig Interesse i at regere.

Alle Bankens Ulykker lagde man om Halsen paa min Mand, idet man først fjærnedede ham, og derefter begik *Daarskab paa Daarskab »i hans Navn«*.

Havde han haft Skyld for den første af disse Ulykker og ikke kunnet eller villet oprette den, var der moralsk Føje til at forekaste ham en Art »Embedsforbrydelse«, som ganske vist ikke findes i den nuværende og sikkert heller ikke i nogen fremtidig Straffelov. Og han maatte da have bøjet sig for en kompetent og ret-

færdig Dom, — ikke Hvermands, og heller ikke den professionelle Juras. Men en Dom af dem, der baade kan deres Søkort og kan føre Skibe i Havsnød.

Det Førerbevis har ingen af d'Hrr. Rump, Birck og Green; og *den* Dom er ikke fældet over Emil Glückstadt, og *kan* ikke fældes. I Juli 1922 saa' og bedømte Dr. Ussing m. fl. hans Ansvar; men netop *ikke* til Embedsfortabelse. Hvad der kom bagefter — tillige med d'Herrer Rump, Topsøe-Jensen, Birck m. fl. — var, at man gav ham Afsked i Stormens Øjeblik, hjemsendte hans Reserver, kasserede hans Planer, bortgav hans Plads til Substitutter, der næppe nok havde gjort Kommandotjeneste, og indregistrerede deres Skibbrud i de følgende Aar, større og større, paa hans Navn.

Aarene siden 1923 har bragt en Række af Katastrofer i det danske Bankliv, — først Landmandsbankens *aarligt* tilbagevendende, lige indtil 1927, som min Mands Efterfølgere snarest har høstet en Slags Erkendtlighed for; thi — hed det sig — de bødede kun for Glückstadts Fortid, der ustandselig hævnede sig paa deres egne Regnskaber »efter bedste Skøn«.

Den gamle Ledelse stod med et indgaaende Kendskab til Banken og de til den knyttede Institutioner og Foretagender — som den i de fleste Tilfælde selv havde været med til at stifte og stadig havde fulgt — og til Bankens og alle disse Institutioners og Foretagenders Fremtidsmuligheder. Men hvorledes skulde en ny med Forholdene lidet fortrolig Ledelse kunne være Situationen voksen? Nedenstaaende Oversigt giver Svaret paa, hvad et saadant Systemskifte i Forbindelse med Rigsdagsforhandlinger, Kommissions-Nedsættelser og offentlig Behandling af Bankens Affærer kan præstere.

Bankinspektøren mødte i Juni—Juli 1922 med et Tabsskøn paa 144 Mill. Kr. Da September-Rekonstruktionen s. A. foretoges, kunde der ikke finde nogen ny Opgørelse Sted; men efter mundtlige Forhandlinger med Direktionen beregnede han et yderligere Tab paa 40 Mill. Kr., navnlig paa den transatlantiske Koncern; og disse til sammen ca. 184 Mill. Kr. slugte hele Aktiekapitalen, Reserverne, Overførslen fra 1921 og det kalkulerede Overskud ca. 12 Mill. Kr. paa det løbende Aar. Paa denne »udrensede« Bund tegnedes med et Statsbidrag af 40 Mill. Kr. iflg. Lov af 21. Sept. 1922 en ny Præference-Aktiekapital paa 70 Mill. Kr. og et nyt Reservefond paa

30 Mill. Kr., tilsammen 100 Mill. Kr., medens en Post paa 10 Mill. Kr. af den gamle Aktiekapital blev staaende som en Fiktion, modsvarende en good-will-Konto (Vederlags-Konto) paa Aktivsiden.

I Februar 1923 forelaa Aarsopgørelsen for 1922 med en Redegørelse af 2. s. M. fra Bankinspektøren til Handelsministeriet; ved denne »*endelige Opgørelse* af Landmandsbankens økonomiske Stilling« regnedes med et nyt Deficit paa 61 Mill. Kr., saaledes at ikke blot Reservefonden, men ogsaa 31 Mill. Kr. af Præferencekapitalen var tabt. Paa den Basis gav Staten ved Lov af 5. Februar 1923 fuld Garanti indtil 1. April 1928 for alle retsgyldige Fordringer paa Banken.

I de to følgende Aar voksede Tabskontoen fra 61 Mill. Kr. til 87,8 Mill. Kroner. —

Beretningen for 1925 udtaler: »Banktilsynet har efter Bankens Anmodning foretaget en fuldstændig Gennemgang af Bankens Engagementer. Det *endelige* (!) af Banktilsynet godkendte Resultat af den i Slutningen af Marts Maaned tilendebragte Vurdering, der er foretaget under Hensyn til det Forløb, den økonomiske Krise hidtil (!) har haft, er, at Banken har vedtaget at afskrive og hensejtte i alt *Kr. 152.775.110,27*, efter at Driftsoverskudet for 1925, ca. *Kr. 5.900.000* forlods er afskrevet. Afskrivningen omfatter ogsaa Bankens Rekyll-Interesser; Bankraadet ansaa det for nødvendigt for at sikre Bankens fortsatte *rolige* Virksomhed, at Statens til 1. April 1928 løbende Garanti for Bankens Forpligtelser allerede nu blev forlænget over en vis Aarrække, og Bankraadet rettede derfor en Henvendelse til Regeringen om at forelægge Rigsdagen et saadant Lovforslag. Regeringen imødekom denne Henvendelse, og ved Lov af 9. Marts 1926 blev Statsgarantien forlænget til 1. April 1932.«

Den egne Kapital paa 110 Mill. Kr. førtes da indenfor Linjerne, hvorved Tabskontoen blev 130,6 Mill. Kroner, og den steg endda til 136 Mill. Kr. pr. 31. Decbr. 1927, hvorved den tidligere Bankinspektør, nu Nationalbankdirektør og Medlem af et reviderende Tomandsudvalg, genoptog sit pessimistiske Syn fra Juli 1922 og skønnede et Tab paa 34 Mill. Kr. højere end Bankraadet.

Ved Loven af 19. April f. A. dækkede Staten *endelig* hele Statusunderskudet og anbragte en ny Aktiekapital paa 50 Mill. Kr. og en ny Reservefond paa 34 Mill. Kr.; desuden hæfter den for den

særlige Afviklingsafdelings Gæld til Banken, som pr. 31. Decbr. f. A. udgør 97 Mill. Kr. —

Det var de dyre, efter-Glückstadt'ske Aar. End ikke Aaret 1926 genvakte Instinkterne fra 1922—23; det store Dramas Tid var forbi, og Hverdagens graa Lys udslettede al Forskel mellem den »ufejlbarlige« Bankinspektør og 1925's forfejlede Bankledelse. *Nu* var det jo ogsaa »kun« *Statens* egen Forretning, der blev bankerot; og *hvad vedkommer det Offentligheden?* Medens Rigsdagen paa alle Kanter »skar ned«, gik alle Sparepengene i Bankens — indtil ifjor — bundløse Kasse.

Javel, siger Modparten; det er de gamle Kræftskader. Men *jeg* ønsker Intet hellere, end at f. Eks. Dr. Birck vil gøre sine anatomiske Undersøgelser af de enorme Tab, Banken har lidt under Statsgarantien. Hvilket Fordelingstal, han saa — under Kontrol — maatte komme til, skal min Mands derefter beregnede »Gæld« til sit Samfund ses i *nogenlunde* retfærdig Sammenligning med det nationale og produktive Samfunds »Gæld« til ham.

Den første, — som han ikke fik Lov at afdrage med international Hjælp, — kan ikke *saa* sikkert som den anden »Gæld« opføres med trecifrede Millioner, — Udbyttet af de Kald fra Regeringerne og Erhvervslivets Faktorer, som han i Krigens og Efterkrigsaarenes Tid adlød. —

Behøver jeg til Modbelysning af den Maade, hvorpaa Statsmagtens tre Funktioner handlede med Landmandsbanken og min Mand at minde om Andelsbankens — om Revisionsbankens Skæbne, — den sidste dog ledet af kyndigste Haand? Passer ikke her det Rump'ske Ledemotiv: »man aflægger et Regnskab, som er urigtigt, og disponerer paa Grundlag deraf?«

Og passer ikke Højesteretsdommens citerede Ord om Tab af Reserver, Overførsler og en større eller mindre Del af Aktiekapitalen, som myntede paa *Privatbankens* Affære ifjor? Tolv Millioner tilbage af det samme Aars regnskabsmæssige Egenkapital paa ca. 75 Mill. Kr., hvoraf der var udbetalt Dividende 5 % til Aktionærene. *Saa* fremt sligt var Bedrageri, hvorledes kunde saa Anklagemyndigheden holde sig tilbage? Naar den i saadant Fald undlod ikke blot Arrestationer, hvad jeg finder selvfølgelig, men enhver *Undersøgelse*, var det vel ikke af *den* Grund, at »Folket« krævede mindre i 1928, eller at Rigsadvokaten *nu* er en Kriminalist af langt større

psykologisk Indsigt, — eller fordi »der Mohr hat seine Schuldigkeit gethan; Hr. Birek kann gehen«. Nej, det er fordi Loven — Straffeloven, Aktieloven, Bankloven — ikke kræver det. Men disse Love er idag og i 1923 de samme. Min Mand fik i 1922 ikke Lov at genrejse »sin« Bank ved mægtige, uden- og indenlandske Venners Hjælp. Men den Respite fik Privatbankens Ledelse ifjor; og Ofrene bragtes villigt, ogsaa af de to andre Storbanks i København og af det store Forretningsliv, der vistnok fra 1923 havde dyrekøbt Erindring om, hvilken Forstyrrelse og Forskrækkelse og Ødelæggelse der forvoldes, naar Statsmagtens tre Funktioner tager saadanne Sager i deres Haand.

Mon det ikke er »Tiden«, der forlanger og fælder *Dommen*? Og mon saadanne Domme som de juridiske og den »folkelige« i min Mands Sag har længere Gyldighed end netop »for Tiden«? I vore Dage er ethvert offentliggjort Ord som en Tale til Folket; og er dettes Forventning højspændt, svarer det med »stormende« Bifald eller Mishag. Det kan da synes, at Taleren tager Forsamlingen med »Storm«; oftere, for Personer af Gennemsnittet, er det vel Stormen, som tager dem. Vi har Rigsadvokatens foran citerede Ord for, at han allerede i Slutningen af 1922 »var klar over, hvorledes Sagen forelaa«. Naa, klar derover blev han aldrig. Men han havde sin *Hypotese* færdig. Og han modsatte sig, at Sagen blev standset; han kunde ikke længere »staa stille«. Saa tog han Alt muligt og umuligt, Frk. Raffel ogsaa, som Bedrageri.

Men *Lighed for Retten*, som vi alle forlanger, kræver ikke blot en ligelig Domsbehandling, men fuldt saa vel *et ligeligt Anklageprincip*. —

Saaledes belyst af de efterfølgende Aar var det en enestaaende Uret imod min Mand at stille *Landmandsbankens Regnskab for 1921* op som en kriminel Hovedanklage, — som hele Undersøgelsens første Maal, og som *eneste* Begrundelse for Fængslingen.

JULI—SEPTEMBER 1922.

I 1926 udkom Dr. juris C. Ussings titnævnte Bog om Nationalbanken 1914—1924, og da dette Skrift gør Krav paa historisk Objektivitet med Hensyn til de deri skildrede Begivenheder, skrev jeg straks efter at have gjort mig bekendt med det, en Artikel for at rette nogle i Bogen forekommende Urigtigheder, forinden jeg — som jeg samtidig bebudede — udsendte en nærmere Redegørelse angaaende Landmandsbanksagen.

Denne Artikel, der udelukkende drejede sig om Dr. Ussings Bog, og som i koncentreret Form havde samme Indhold som den følgende Fremstilling, kunde ikke finde Optagelse i et af Landets største og mest uafhængige Blade.

Dr. Ussing skriver S. 243: »Det var nu (Søndag d. 9. Juli 1922) »bleven meget sent og alle trængte til Hvile efter den bevægede »Dag, men Gl. mente det nødvendigt allerede samme Nat om det »skete Støttetilsagn at give Pressen en Meddelelse. For at Banken »kunde aabnes næste Morgen uden at blive stormet af run, maatte »Morgenbladene indeholde en Erklæring om det skete, og han »fremtog derom et Udkast, som forud var udarbejdet, men som »indeholdt to Ting, vi efter Mødets Resultat maatte have ændret. »Udkastet var udarbejdet med det for Øje, at Nationalbanken »vilde gaa ind paa straks og uden Betingelser at sætte ind i Banken »30 Millioner som Reservefond, hvad vi altsaa ikke vilde. Og det »angav det kalkulerede Tab til 30 Millioner, altsaa mindre end »det Beløb, som Landmandsbanken under Møderne selv havde erkendt, hvad vi altsaa protesterede imod. I disse to Henseender »blev der derfor foretaget Rettelser; Gl. fik sit Papir tilbage, og »dermed skiltes vi.«

Dr. Ussing citerer derefter in extenso det Communiqué, som den følgende Morgen (10. Juli) fandtes optaget i samtlige københavnske Blade, og som jeg her gengiver:

»Fra Landmandsbanken udgik i Nat følgende Meddelelse: »Trods »de betydelige Afskrivninger, som Landmandsbanken foretog ved »Afslutningen af forrige Regnskabsaar, er Banken blevet klar over, at der som Følge af de fortsat herskende Konjunkturer ogsaa i »de kommende Aar maatte regnes med yderligere Afskrivninger til »Imødegaaelse af indtrædende Tab. Efter en af Banken for kort »Tid siden sket Vurdering viste det sig, at Bankens egen Kapital, »saafremt der ud over de alt konstaterede Tab ogsaa skulde tages »Hensyn til, hvad der lod sig forudse som sandsynlige, vilde blive »nedbragt til, hvad der svarer til Aktiernes nuværende omtrentlige »Kursværdi, og man har da ogsaa som Følge deraf været indstillet »paa, at der ved Afslutningen af indeværende Aars Regnskab maatte »tages Hensyn hertil. Da imidlertid en af Bankinspektøren fore- »tagen Gennemgang af Landmandsbankens Engagementer nu er »afsluttet, har man efter Samraad med Handelsministeren og Na- »tionalbanken ment det rigtigt allerede paa nærværende Tidspunkt »at fastlægge den Linje, der bør følges, og give Offentligheden for- »nøden Meddelelse herom.

»Det er i Overensstemmelse hermed Landmandsbankens Hensigt »ved Afslutningen af indeværende Regnskabsaar ekstraordinært at »foretage Afskrivninger til et samlet Beløb af $55\frac{3}{4}$ Millioner Kroner, »hvorved Bankens Reserver, herunder Overførslen fra forrige Aar, »nedbringes til godt 5 Millioner Kroner. For imidlertid under de »nuværende vanskelige Konjunkturer at tilføre Banken al fornøden »Styrke, har Nationalbanken paataget sig Forpligtelsen til, naar »den ovennævnte ekstraordinære Afskrivning ved Regnskabsaarets »Afslutning har fundet Sted, at indskyde en ny Reservekapital »paa 30 Millioner Kroner. Den af Nationalbanken tegnede Reserve- »kapital tilbagebetales efterhaanden som der paa sædvanlig Maade »og i Overensstemmelse med Bankens Statuter oparbejdes nye Re- »server til dens Afløsning. Ved Regnskabsaarets Afslutning vil »Bankens Aktiekapital og Reserver herefter udgøre 135 Millioner »Kroner.«

Dr. Ussing fortsætter:

»Der kom ikke til at staa noget galt i denne Meddelelse. Det »viste sig dog senere, at der var Folk, som havde faaet noget for- »kert ud deraf.«

Jeg henviser til min Mands Redegørelse foran, hvoraf bl. a. klart

fremgaar, at der *ikke* skete nogen Rettelse med Hensyn til Tidspunktet for Nationalbankens Indskyden af de 30 Mill. Kr., idet dette Tidspunkt i Landmandsbankens Udkast til Communiqué fra første Færd var det samme som i det endelige Communiqué, og at Dr. Ussing altsaa maa huske fejl. Endvidere, at Communiqué'et netop var skrevet med det for Øje, at Nationalbankens 30 Mill. Kr. under alle Omstændigheder vilde være at indbetale, *men* at der — uagtet Nationalbanken ikke vilde paatage sig denne absolute Forpligtelse — trods min Mands Forestillinger alligevel *ikke* blev foretaget Rettelser.

Naar Folk misforstod — eller forstod — Communiqué'et paa dette Punkt, var det ikke saa besynderligt; men det var altsaa ikke min Mands Skyld, idet han — som altid — netop *ikke* ønskede at vildlede. Det er selvfølgelig *ikke* min Mening, at nogen af de Tilstedeværende ønskede at vildlede. Derimod ønsker jeg at belyse den Maade, hvorpaa Dr. Ussing insinuerer, at Landmandsbanken vilde vildlede, idet han udtaler: »vi sørgede for, at der ikke fremkom noget urigtigt i Landmandsbankens Erklæring, til Offentligheden«, — skønt Forholdet altsaa var, som her og i Redegørelsen fremstillet.

Naar Dr. Ussing S. 243 tilføjer, at Udkastet »angav det kalkulerede Tab til 30 Millioner, altsaa mindre end det Beløb, som Landmandsbanken under Møderne selv havde erkendt«, maa hans Hukommelse atter have svigtet ham. Ikke blot har denne Paastand ikke paa noget tidligere Tidspunkt været fremsat, men den er uforenelig med Dr. Ussings egen Fremstilling. Efter denne blev det af Landmandsbanken udarbejdede Communiqué benyttet, idet der kun rettedes »to Ting«.

Enhver, der gennemlæser Communiqué'et, vil imidlertid se, at det fra først til sidst forudsætter en Afskrivning paa 55 Millioner Kroner. Hele Teksten er bygget herover, og den er saaledes ganske uforenelig med Dr. Ussings Paastand. --

Dr. Ussing skriver S. 259 ff., at det første, vanskelige Problem, der meldte sig for Nationalbanken efter Juliaffæren, var »Gl.'s Forbliven eller Ikkeforbliven som Bankens Leder. Hvad vilde forvolde størst Bankuro? Kunde Landmandsbanken overhovedet i Øjeblikket undvære Gl.'s Indsigt og *udenlandske Forbindelser*?*) Var

*) Udhevet af mig.

det ikke netop særlig Udlandets Mistillid, man frygtede, at det skulde drage Pengene bort fra Banken? Og havde man en Efterfølger?

»Den almindelige Forestilling er jo urigtig, at en Leder i en Storbank er en Brik, som man uden videre kan tage ud af Spillet og lægge til Side. Han er beskyttet ved en Forfatning. Hans egen Vilje, hans Meddirektørers, hans Bestyrelses Medvirkning udkræves, og alle som Een vilde disse paa det Tidspunkt staa op for Gl.'s Uundværlighed. Striden vilde naa ud til Offentligheden.

»Og Nationalbanken; kunde den overtage Ledelsen af Banken? eller tage Ansvar for at berøve den dens Ledelse? eller for at vælge og indsætte en anden Ledelse? Selvfølgelig kun i yderste Nødsfald.

»Vi orienterede os derfor hos de andre Hovedbanker, hos Statsministeren og ledende Forretningsmænd, og fik overalt den Mening tilbage, at Gl. maatte anses som den eneste, der kunde føre Banken igennem, og med disse Attester i Lommen var en Henvendelse til Landmandsbankens Bestyrelse om Gl.'s Fjernelse i Øjeblikket overordentlig vanskelig.

»Meget vilde desuden afhænge af et Spørgsmaal, som straks maatte bringes til Klarhed. Hvorledes saa Gl. selv paa sin Stilling? Indsaa han, at han nu ganske maatte underkaste sig Nationalbankens Direktiver dér, hvor vi udtalte Ønsker? Eller var de Udtalelser, der faldt under Julibegivenhederne, om at Stat og Nationalbank ansaa det for landsnødvendigt at opretholde Landmandsbanken, egnede til at give ham en Følelse af at sidde fast i Sadlen som den uundværlige Leder af denne Bank?

»For at klare Stillingen tilskrev vi under 13. Juli Bankens Direktion følgende:

»13—7—22.

»Til Landmandsbankens Direktion.

Under den forhaandenværende Situation vil Landmandsbanken sikkert for at hindre eventuelle Meningsuligheder mellem os finde det ønskeligt i større Omfang end hidtil forud og i Tide at diskutere med Nationalbanken paatænkte Dispositioner af større Betydning.

Vi sigter bl. a. til den daglige Handel med Landmandsbankens Aktier, de formentlig nødvendige Nedsættelser i Bankens Admini-

strationsudgifter, større Laaneaktioner i Ind- og Udlandet, Fremgangsmaaden over for ubetalingsdygtige Debitorer og — ikke mindst — Aarsregnskabets Udarbejdelse og Udbyttets Fastsættelse.

Uagtet vi ikke er i Tvivl om, at den ærede Bank er enig i ovenstaaende, vilde vi sætte Pris paa en Udtalelse desangaaende ved Paategning paa nærværende Skrivelse, der bedes tilbagesendt.«

»Det er interessant til Bedømmelse af Gl.'s Mentalitet, at han ikke, trods den foreliggende farlige Situation, ansaa en Tiltræden af de saaledes fremsatte Ønsker som en Selvfølge, men ved allehaande Paaskud af formel Natur søgte at unddrage sig den og først efter gentagne Forlangender fra vor Side bekvemmede sig til med en af de øvrige Direktører at underskrive. Denne Holdning fra Gl.'s Side øgede vor Tvivl om, hvorvidt den saaledes forlangte Kontrol i Praksis ikke vilde blive modarbejdet og gjort betydningsløs. En effektiv Kontrol med en Storbanks daglige Dispositioner udefra — fra Nationalbankens Side — maa i og for sig nødvendigvis frembyde de aller største Vanskeligheder og kan i alt Fald kun tænkes under fuld Tilslutning, Hjælp og Forstaaelse fra den kontrollerede Banks Side. Vi frygtede imidlertid, at vi ikke kunde faa den omtalte Bankpolitik gennemført, saalænge Gl. sad ved Styret.« —

Naar Dr. Ussing finder, at »det er interessant til Bedømmelse af Gl.'s Mentalitet«, at han ventede — maaske nogle Dage — med at underskrive forannævnte Brev af 13—7—22 fra Nationalbanken, tror jeg, at de fleste vil give mig Ret i, at det interessante til »Bedømmelse af Glückstadts Mentalitet« ikke ligger paa det Punkt, Dr. Ussing mener, men derimod i den Omstændighed, at han netop overvejede, om ikke den foreslaaede Ordning, som Dr. Ussing siger, nødvendigvis maatte frembyde de aller største Vanskeligheder og skade Landmandsbanken.

Jeg synes netop, at det taler til Gunst for min Mands Mentalitet. Thi Hensigten var sikkert ikke, som Dr. Ussing saa velvilligt siger, at »unddrage sig« den foreslaaede Ordning, men at overveje den.

Juli-Ordningen tilsigtede at skabe Ro om Banken. Alle Dr. Ussings Udtalelser beviser imidlertid, at han personlig — eller Nationalbankens Direktion — fra det Øjeblik gjorde sit til at skabe

Uro. Naar man straks efter Juli-Ordningen gaar fra Mand til Mand og spørger: »Hvad mener De? Hvad synes De? Skal Glückstadt blive? eller skal han væk?« behøves der jo, særlig i et lille Samfund som vort, ikke mere for at skabe ny Uro og nye Rygter.

Mange vil vist være af min Mening og synes, at denne Fremgangsmaade bedre giver Udtryk for Dr. Ussings Mentalitet, naar han ikke »trods den foreliggende farlige Situation« ansaa Ro for det bedste og eneste. At Glückstadt i Ro — og sikkert uden at publicere det — overvejer Nationalbankens Forslag et Par Dage, er en ganske naturlig Sag og kan ikke vanskeliggøre »den foreliggende farlige Situation«.

Dr. Ussing fortsætter S. 261:

»Og dertil kom efterhaanden den Stemning, som arbejdede sig frem gennem Pressen. Den udfordrende Luksus, som Gl. udviste; de Tab, som Fondsspekulationerne havde tilføjet saa mange; de Rygter, der fra Bankpersonalet sivede ud om tvivlsom Bogførsel, og den Mistillid, som fra Udlandet vistes, skabte efterhaanden en saa irriteret Stemning mod Gl., at Pressen trods Ønsket om at medvirke til Bankro ikke kunde modstaa den offentlige Menings Tryk, og det blev klart, at Gl.'s Forbliven i Længden vilde blive mere til Bankuro end hans Fjernelse.

»Selvfølgelig burde dette ske paa den — ydre set — lempeligste Maade, men hvor vanskeligt det var allerede at faa Gl. til at indse Nødvendigheden, forstaaer man, naar man f. Eks. erindrer det ovenfor S. 214 citerede Brev af 9. Aug. 1922 fra Dr. Brandes, hvori udtrykkes Haab om, »at De ikke lader Dem paavirke af ondsindede Bestræbelser, der kan tænkes rettet imod Dem«.

Denne Dr. Ussings »historiske« Fremstilling giver det for det første Udseende af, at det var forbundet med store Vanskeligheder at faa min Mand fjernet fra hans Stilling, til Støtte for hvilken Paastand Dr. Ussing saa ganske vist kun anfører Dr. Brandes' Brev af 9. Aug. 1922. Jeg henviser herimod til min Mands Redegørelse foran, hvoraf fremgaar, at det ikke vilde have været forbundet med »store Vanskeligheder« at faa ham til at træde tilbage, — at dette tværtimod var min Mands egen Tanke, *men* var stødt paa den kraftigste Modstand, netop fra Nationalbankens Side!

Heller ikke var det den offentlige Mening, der tvang en samfundsbekymret Presse frem; men *Pressen*, der opfanatiserede »den

offentlige Mening«; og bag Pressen stod andre, opbyggende Kræfter.

Den irriterede Stemning imod min Mand skyldtes heller ikke de Livsforhold, hvorunder han virkelig levede, men Pressens fantastiske Skildringer af den »Glückstadt'ske Luksus«; de kunde citeres i Dusinvis; og *de* holdt Stemningen i Kog og satte ondt Blod.

Og hvis det var rigtigt, at Udlandet den Gang viste Mistillid, kunde dette ogsaa kun tilregnes Pressens sensationsmæssige Gen- givelser af allehaande ondsindede Rygter og Angreb. Men det er *ikke* rigtigt. Det var ikke lykkedes at overbevise Udlandet om min Mands paastaaede Uduelighed og Uhæderlighed. Under vort Ophold i England og Frankrig i Tiden fra 4. til 17. September blev der overalt fra de ledende Kredse vist min Mand den største Tillid.

Saa meget fremgaar der imidlertid af Dr. Ussings Fremstilling, at det i væsentlig Grad var Pressens vedholdende Angreb, der fik Nationalbanken til at svinge. Desuden maa en Bank i en ganske anden Grad end almindelige Aktieselskaber bygge paa Tillid. Og naar Bladene vedblivende bringer Artikler rettede mod Banken eller dens Ledelse, vil der altid være en stor Del Mennesker, der retter sig derefter, — trækker deres Penge ud af Banken og udbyder dens Aktier til Salg. Jo længere en saadan Kampagne staar paa, des farligere er den, og havde Tilliden til min Mand ikke været bevaret ham hos mange af de Bedste, vilde Banken end ikke have holdt til den 17. Septbr.

Dr. Ussing fortsætter S. 262:

»Imidlertid som Forholdene udviklede sig, og efter at Dr. Brandes var sat nærmere ind i Situationen, lykkedes det at faa ham, ligesom efter en Sammenkomst ogsaa Bankens snævrere Bestyrelse, til at se anderledes paa Sagen; og Gl. tiltraadte »frivillig« en Rejse til Frankrig — den fra hvilken han først kom hjem for at stille sig til Disposition for den d. 21. Septbr. nedsatte Bankundersøgelseskommission.

»Spørgsmaalet om hans — foreløbige eller endelige — Efterfølger voldte Nationalbanken lige saa mange Vanskeligheder. Hvem var paa det Tidspunkt at formaa til at modtage Uriasposten? Hvem

vilde den offentlige Mening, som nu talte med overalt, modtage med Ro og Tillid? — — —

»Til sidst lykkedes det os at overtale Grosserer Ernst Meyer til at overtage i hvert Fald foreløbig en Plads i Direktionen.«

Herved skal bemærkes, at Henvendelsen til Grosserer Ernst Meyer om Direktørstillingen var min Mands Tanke, hvilket fremgaar af hans endnu utrykte, sidste Redegørelse; — og Grosserer Ernst Meyer tog imod Opfordringen paa den *udtrykkelige Betingelse* og efter modtaget Forsikring fra Nationalbanken om, *at min Mand vilde forblive i sin Stilling som Landmandsbankens administrerende Direktør*. Tiltrædelsen fandt Sted een eller to Dage før min Mands Afrejse d. 4. Septbr. Altsaa, paa samme Tidspunkt, hvor min Mand ifølge Dr. U. skulde være — eller var — fjernet, tiltraadte Hr. Ernst Meyer Stillingen i Landmandsbanken paa Betingelse af, at min Mand vilde forblive der og paa Nationalbankens Forsikring derom!

Dr. U. siger dernæst, at det »lykkedes os inden Gl.'s Afrejse at faa Ernst Meyer accepteret af Gl. og ved hans Hjælp ogsaa af Landmandsbankens Bestyrelse, accepteret som Direktør i Banken«. Hvorledes er det muligt, at Dr. U., som efter sit eget Udsagn havde faaet Bestyrelsen »til at se anderledes paa Sagen«, behøvede 1) at faa Ernst Meyer *accepteret af Gl.* — der efter Dr. U.'s Fremstilling praktisk talt var »fjernet« —, og 2) *Gl.'s Hjælp til at faa E. M. accepteret af Landmandsbankens Bestyrelse*, — der efter Dr. U. nu saá paa min Mand med hans Øjne? Det er gaadefuldt, at Dr. Ussing kan give Skildringer, der er saa fuldkommen i Strid med de faktiske Forhold — og saa selvmodsigende.

Det maa sikkert være en af de ikke faa Ting, der har forvoldt ham »mange Vanskeligheder«: paa een Gang at skulle forsvare sig selv og angribe min Mand. Som man vil have set siger Dr. U., at min Mand først kom hjem for at stille sig til Disposition for Kommissionen af 21. Septbr. Ifølge min Mands Redegørelse foran blev han den 15. Septbr. efter Aftale med *Nationalbanken* telegrafisk kaldt hjem fra Paris. Han kom til København den 17. Septbr. om Morgenen for at stille sig til Disposition — *ikke for Bankkommissionen*, paa hvilken ingen endnu havde tænkt, — men for de Forhandlinger, der skulde føres om en Ordning af Land-

mandsbankens Forhold. Man havde imidlertid ikke Brug for ham eller Bud efter ham.

Allerede Dagen efter min Mands Afrejse den 4. Septbr. forkyndtes i Pressen: »Glückstadt har forladt Landet«.

Nu burde det jo — efter Dr. U.'s og vist ogsaa andres Mening — have bragt Ro om Banken, at min Mand maaske end ikke mere kom tilbage. Hvorfor havde det da den modsatte Virkning?

Forholdet var, som min Mand skriver, at Angrebene efter hans Afrejse stadig fortsattes, endog forstærkede med mer og mer perfide Udlægninger af Rejsemotivet. Penge blev stadig udtaget af Banken, og dens Aktier blev stadig udbudt til Salg i større og større Mængder.

Til sidst kom saa Henvendelsen til Regeringen, og dermed blev Katastrofen praktisk talt uundgaaelig.

Det vil sige: Katastrofen, eller ialtfald en Katastrofe af det forfærdende Omfang, som Sammenbrudet udviklede sig til, kunde endnu være undgaaet, saafremt de ledende Mænd trods den op-agiterede Panikstemning havde bevaret deres Ro og ikke givet sig helt og holdent de nedbrydende Kræfter i Vold.

Efter at Dr. Ussing S. 261 har paastaaet, at »med den nysnævnte Glückstadt'ske Mentalitet viste det sig ugørligt at faa en alvorlig Drøftelse i Stand« om den Eventualitet, at »Udtrækningerne i Landmandsbanken fortsattes og blev saa store, at Banken ikke ved egen eller Nationalbankens Hjælp kunde fortsætte sin Virksomhed«, skriver han S. 266 under Overskrift »Rekonstruktionsforhandlingerne«: »Medens det som sagt ikke var muligt med Gl. at faa diskuteret denne Eventualitet . . ., diskuteredes Sagen efter Gl.'s Bortrejse med Direktør Riis-Hansen, der lige saa lidt som Nationalbanken saå anden Udvej end *Statsgaranti*, hvor meget baade praktisk og teoretisk der end kunde fremføres mod et saadant Skridt. Og nu erklærede Landmandsbankens samlede Direktion« — (man vil erindre, at min Mand var paa Rejse, den »frivillige« Rejse) — »sig i et Møde d. 11. September i samme Retning.«

Til disse Udtalelser vil jeg knytte følgende Bemærkninger:

1) Dersom det ikke var muligt for Dr. U. at faa en »alvorlig« Drøftelse i Stand med min Mand, maa Skylden herfor efter al Sandsynlighed netop tilskrives Nationalbankens Holdning lige over

for ham siden 8.—9. Juli. Da Højesteretssagfører Bülow i Juli Maaned var hos os paa Besøg, sagde han bl. a.: »Nu maa De ikke blive jaloux, dersom Nationalbanken har Bud efter Riis-Hansen i Stedet for Dem«. Mon ikke denne Udtalelse skulde vise, hvorledes det i Virkeligheden forholder sig med Nationalbankens »forgæves Forsøg« paa at faa en »alvorlig Drøftelse« med min Mand?

2) I Modsætning til Dr. U.'s Antydninger havde min Mand selvfølgelig inden sin Afrejse sat Direktør Riis-Hansen nøjagtig ind i Alt vedrørende et Forslag, som han havde udarbejdet for det Tilfælde, at Udtrækningerne blev saa store, at Banken ikke kunde føres videre paa det daværende Grundlag. Endnu fra Esbjerg — paa Vejen til London og Paris — sendte min Mand de sidste Ord herom til Riis-Hansen.

De Skridt, der førte til Ødelæggelsen, var Sagens Inddragning under og offentlige Behandling paa Rigsdagen, med Offentliggørelse bl. a. af Bankinspektørens Indberetning; September-Rekonstruktionen med Afskedigelsen af min Mand og den gamle Direktion; og Udnævnelsen af en ny Direktion, samt Nedsættelsen af »Undersøgelses-Kommissionen«.

Ethvert af disse Skridt var kun altfor vel egnet ikke blot til at hidføre Katastrofen, men tillige til at gøre den saa omfattende som muligt.

Sagen var i Forvejen gennemsyret af Politik. Dr. Ussing skriver herom S. 266—67: ». . . det var i Møderne let at mærke den Mistemning hos nogle af Ministrene, det vakte, at de var bleven holdte uden for dette Forhold. Og de derved opstaaede Brydninger i Ministeriet forsinkede Forhandlingerne og var til stor Ængstelse for os, der fra vort Synspunkt vanskelig kunde forstaa, at man overfor en saa alvorlig Situation som den foreliggende, hvor en Katastrofe hvert Øjeblik kunde befrygtes, ikke vilde opsætte til en belejliger Stund Opgør om et saadant Bipunkt, og hellere i Øjeblikket tage Situationen som den var — saadan som den var tilrettelagt af selve Ministeriets Chef.

». Det var nemlig øjensynligt, at Uenigheden indenfor Regeringen ikke forblev nogen Hemmelighed og gav Oppositionspartierne Haab om ved Hjælp af Landmandsbanksagen at udvide Revnen i Ministeriet og derved hidføre Ministeriets Fald . . . det er en ret udbredt Mening, at den omtalte i Virkeligheden golde

Uenighed indenfor Ministeriet . . . har medvirket til at fremkalde den heftige Kamp i Rigsdagen om Landmandsbanken, det voldsomme Sprog mod Nationalbank og Regering . . .«

Under disse Forhold og med saadanne »ledende« Mænd er det vel næppe underligt, at de svigtede over for Gadens og Pressens Raab paa min Mands Hoved. Nu gjaldt det kun »sauve qui peut« og Tagen længst mulig Afstand fra min Mand.

De skadelige Virkninger af, at Sammenbruddet offentligt konstateredes, viste sig som tidligere nævnt ogsaa straks under Forhandlingerne i Paris angaaende Rekyrliffel-Patentet. Da Bankinspektørens Resultat med Hensyn til disse Rettigheders Værdi (Nul) blev bekendt i Paris, maatte det i særlig Grad styrke den Modstand, Vaabenet mødte hos *de* Artilleri-Sagkyndige, der selv i Aarevis havde beskæftiget sig med Frembringelsen af et lignende Vaaben, og derfor ikke ønskede fremmed Konkurrence. Det skulde ikke gavne Forhandlingerne, at danske Autoriteter og i deres Kølvand en mangetunget Presse omtalte Patentet som værdiløst. Min Mand maatte imidlertid opgive disse Forhandlinger paa Grund af, at man kaldte ham hjem — for at lade 2 à 3 Maaneder hengaa, inden Bankkommissionen vilde høre paa ham. Og dermed var de 50 Mill. Kr. for evigt tabt. —

Naar man ser tilbage paa Juli-Begivenhederne og de Motiver, der var afgørende for Juli-Ordningen, fæstner det Indtryk sig, at Ingen da turde paatage sig Ansvar for en Katastrofe, der ellers havde været uundgaaelig, og at de ledende Mænd ogsaa den Gang syntes, at Direktionens Opgørelse af Tabene ikke »var saadan hen i Vejret«; man erkendte, at Direktionen havde den største Erfaring for at kunne bedømme Situationen, og man indsaa det urigtige i at træffe Foranstaltninger, hvorved Grundlaget for Bankens Eksistens blev rykket væk. Dette forhindrede imidlertid ikke disse samme Mænd i bagefter at være med til at ødelægge deres eget Værk og derved udsætte Banken og Samfundet for den Katastrofe, de havde ment for enhver Pris at maatte undgaa. Og hvorfor?

De havde i alle de Aar haft fuld Tillid til min Mand. Han var af de skiftende Regeringer blevet brugt i alle vigtige Sager i Ind- og Udland; og kunde Regeringens Medlemmer grundet paa Intriger ikke blive enige, lod de Nationalbanken udpege »Manden«, og Manden *var* og *blev* altid Glückstadt. De havde haft Beviser for, at hvert eneste af disse Hverv var blevet udført paa den mest

tilfredsstillende Maade, som Regel over al Forventning. Og hvorfor var *han* nu pludselig blevet en Uduelighed og en Bedrager?

Hvorfor lyttede man nu til Rygter, som selve Dr. Ussing bevidner, at man i 40 Aar intet Hensyn havde taget til, og til Rygter, der fra Bankpersonalet sivede ud om tvivlsom Bogførsel; min Mand havde Krav paa, at man gik aabent og ærligt frem og henvendte sig til ham om Forholdene.

Man *vilde* end ikke høre min Mand, da han den 17. Septbr. *efter Aftale med Nationalbanken* var vendt tilbage hertil.

Og endnu mærkeligere og taabeligere: *Man vilde lige saa lidt se eller høre Direktør Marcus Wallenberg fra Stockholm*, som paa min Mands Opfordring var kommet hertil og hele Dagen den 17. Septbr. var sammen med ham i Landmandsbanken. Ingen havde Bud efter ham. Min Mand siger selv i den utrykte Redegørelse: »Direktør Wallenberg gjorde forskellige forgæves Forsøg paa at træffe Ministrene, Nationalbanken og H. N. Andersen. Men end ikke pr. Telefon kunde han opnaa en Samtale med H. N. A.« Ingen havde Brug for ham. Overretssagfører Brorson siger i samme Anledning: »at man jo ikke risikerer at blive fordummet af at tale med de klogeste«.

Direktør Wallenberg er saa kendt, at jeg ikke behøver at dvæle ved hans første Rangs Stilling saavel i Sverige som i Udlandet. Han blev af min Mand sat ind i alle Forhold, saavel Bankinspektørens Vurdering som Direktionens Opgørelse, og ved denne Lejlighed ogsaa bekendt med det Forslag til Bankens Rekonstruktion, — som min Mand forinden sin Afrejse til Paris havde gennemgaaet med Direktør Riis-Hansen; Tanken i dette Forslag praktiseredes selvsamme Vinter ved en svensk Banks Rekonstruktion. Denne Bank havde, saa vidt jeg véd, større Tab end den Gang Landmandsbanken, og er nu genrejst. Da Wallenberg rejste tilbage om Aftenen, sagde han til mig: »De er blevet gale i Danmark«.

Ved Privatbankens Rekonstruktion i Oktober 1928 var man klogere — og heldigere. Da fandt man det ikke unødvendigt at høre en Wallenbergs Mening — selv om det nu var den yngre Generations. Pressen skrev ifjor, at det var Bevis paa Udlandets Tillid til Privatbanken, at *Jacob Wallenberg* kom den til Hjælp. Dr. Ussing taler om »Udlandets Mistillid« til min Mand, endskønt *Marcus Wallenberg*, da det drejede sig om Landmandsbanken og

Glückstadt, opholdt sig hele Dagen den 17. Septer. 1922 hos min Mand for at bistaa med Raad og Hjælp.

Kan det overhovedet tænkes, at Nationalbanken eller Ministrene af sig selv har næret Tanker om at sende denne Hjælper hjem med uforrettet Sag? Ansvarer herfor hviler langt snarere paa de Raadgivere, der troede sig stærke nok til selv at redde Banken og Samfundet udenom min Mand og udenom hans og hans Venners Planer.

Forhandlingerne den 17. Septbr. »skulde afgøre Liv og Død for Landmandsbanken og være afgørende for store Dele af Næringslivet her i Landet.« (Ussing S. 270.)

Natexpressen førte Wallenberg op gennem Sverige, og Nationalbankens Direktører ventede paa den Afgørelse, som andre skulde træffe.

»Derefter«, skriver Dr. Ussing, »drøftede Ministrene Sagen indbyrdes og med Etatsraad Andersen, og efter en lang Forhandling desangaaende, blev det os andre tilkendegivet!«

NATIONALBANK-SYNDIKATET

Som Efterskrift til forrige Afsnit inklusive Dr. Ussings Bog kan peges paa det Anklagepunkt XI, der var tiltænkt min Mand for Bedrageri imod *Nationalbanken* ved at belaaene gennem »Syndikat af 10. November 1921«, indtil 30 Millioner Kr. Landmandsbankaktier, til Kurs 105 — idet der ved denne Belaaning skulde være givet urigtige Oplysninger om Aktiernes Værdi eller begaaet Fortielser. *Desværre* lader dette Punkt sig vanskelig nu analysere, fordi min Mands Død hindrede Anklagen i at komme til Orde i dette *særdeles* svage Kapitel; her er idag — desværre — slet intet at give Svar paa. Men hvilken Blindhed, undtagen Fanatismens vilde forudsætte, at min Mand med Højesteretssagfører Frits Bülow ved sin Side skulde raadslaa om og iværksætte Bedrageri imod Nationalbanken, — — hvor selvsamme Højesteretssagfører Frits Bülow sad som Repræsentantskabets Formand?

Nej, at Bülow skulde »bedrage« Bülow, den Tanke kan kun undfanges i en nidkær Rigsadvokats Hjerne. Hertil kom, at Nationalbanken i Stedet for at *danne sig selv* urigtige Forudsætninger, kunde have set Papirerne efter, der indeholdt de rigtige, eller *spurgt sig for*. Men at min Mand lagde denne Laaneordning og alle dens Oplysninger i Hænderne paa Nationalbankens Repræsentantskabs Formand, der optraadte som Mellemanden, — det *beviser* da ialtfald hans *gode Tro*, og udelukker »Bedrageriet«.

Denne Laanesag føler Dr. Ussing sig kaldet til at belyse historisk; men han er Part i Sagen, og det er ingenlunde upartisk, hvad han skriver.

Min Mands Bestræbelser gik ud paa at danne et Konsortium af Bankens Venner med dens Direktion i Spidsen, stærkt nok til

at dæmpe Aktiernes Kursbevægelser. Ideen var langt fra uprøvet. »Der ties nemlig stille med alle de Tilfælde, hvor Banker er hjælpne over Panik i Aktiekurserne, bl. a. netop ved Støtteopkøb. De forbliver ukendte, men derfor maa man ikke glemme dem« (Ussing S. 218).

Min Mand henvendte sig altsaa i Novbr. 1921 til Nationalbanken med sit Støttekonsortium.

Dr. Ussing citerer S. 211 af Nationalbankens Direktionsprotokol, at Nationalbanken gik »ind paa at belaaene indtil 30 Mill. Kr. Landmandsbankaktier med 105 pCt. af Paribeløbet for et Syndikat, der som Margin indbetaler 10 Mill. Kr. . . . Naar Nationalbankens Direktion gik med til denne Ordning, skyldes det, at den fandt Etatsraad Glückstadts Frygt for Følgerne af en stærk Kursnedgang i Aktierne begrundet i den nuværende meget trykkede Situation. . . .«

Fortrydelsen det næste Aar bliver til mere og mere bitter Klage over, at de Forudsætninger, under hvilke Nationalbanken traf sin Støtte-Beslutning, »viste sig rigtignok ganske at svigte« (S. 212), og det i to Retninger: nemlig med Hensyn til Opkøbssyndikatets Sammensætning, og med Hensyn til Aktiernes Værdi.

I førstnævnte Henseende paastaar Dr. Ussing, at han og Nationalbanken gik ud fra, at de 10 Mill. Kr., som skulde indbetales fra Landmandsbankens Side som Margin for det omtalte Syndikat paa 30 Mill. Kr., var fremskaffet alene ved Privatpersoners Bistand, og uden Tilskud fra Bankens egen hemmelige Reserve.

Under det retslige Forhør siger Dr. Ussing, at han ikke har spurgt Emil Glückstadt, hvorledes det hang sammen, men at han *gik ud fra*, at det var private Konsorter; ellers vilde Nationalbanken ikke være gaaet med til Laanet. Min Mand svarer, at han intet Øjeblik har tænkt paa at vildlede Nationalbanken; »havde Nationalbanken spurgt, vilde den selvfølgelig have faaet alle de Oplysninger, den ønskede. Det har den altid faaet.« Han havde ingen som helst Grund til at skjule og forstod slet ikke, at Nationalbanken *kunde* have modstridende, stiltiende Forudsætninger, da dens egen Repræsentantskabs-Formand, Højesteretssagfører Bülow *selv havde udarbejdet Planen*, — og det vel var lige saa utænkeligt for min Mand som for Ussing, at Bülow ikke skulde eller ikke vilde omtale et Moment af nogen Betydning for Nationalbanken.

Min Mand siger i Forhørene, at i hvert Fald maatte Nationalbanken

vide Besked herom den 9. Juli 1922, idet der i Bankinspektørens Opgørelse var indbefattet Tabet af de 5 Mill. Kr., som Landmandsbankens fornævnte Reserver participerede med i Støttekonsortiet (Syndikatet).

Dr. Ussing svarer hertil, at det havde ikke været muligt den 9. og 10. Juli under de anstrængende Forhandlinger at gøre sig bekendt med Bankinspektørens *store Værk*.

Min Mand erindrer da om, at der *foruden* det store Værk laa en *lille Afskrift* paa et Par Sider over de Tab, som Bankinspektøren regnede med, og deriblandt netop Tabet paa de for Konsortiets Regning indkøbte *Landmandsbankaktier*; og ialtfald det Par Sider *maatte* Nationalbanken vel have gjort sig bekendt med, inden den gav sit offentlige Tilsagn om at sætte 30 Mill. Kr. ind som Reservefond i Landmandsbanken!

Hvorledes der kan opstaa Tvivl, endsige rejses Bedrageri-Tiltale i en Sag, der er saa oplagt korrekt fra min Mands Side, er egentlig ufatteligt *nu*. *Dengang* var det Forhørenes Ouverture; og den blev spillet meget længe. —

Den anden af Dr. Ussing paaklagede Forudsætning er imødegaaet foran Side 158-9.

LØNKAMMER-JUSTITS DEN 6.—9. MARTS 1923

Bankkommissionens stenografiske Retsforhandlinger, der daglig aftryktes i »Berlingske Tidende«, er for dem, der vil have Ulejligheden, altid tilgængelige paa et af Bibliotekerne. Jeg tør desværre ikke tro, at mere end ganske faa iblandt mine Læsere vil gøre sig den Umage, — der saa afgørende vilde støtte min Paastand om, at en Efterforsknings- og Forhørsmetode som den, der er anvendt overfor min endda dødssyge Mand, burde være umulig i et retskultiveret Land. Saa mange Vanskeligheder, Stenograferingen end voldte de Sigtede og deres Forsvarere, saa byder den nu en Fordel ved den Livagtighed, hvormed Personlighederne fremtræder; man kan næsten »høre« Tonefald og Tempo og maale Ordenes Oprigtighed, deres større eller mindre Ægthed, mere eller mindre gode Mening. Det er mig en dyb Tilfredsstillelse at kunne sige, at ethvert af min Mands Ord er en Borgen for hans uplettede Karakter; det vil enhver uhildet Læser sande. Han vil ogsaa faa et Indtryk af, hvorledes min Mand *trods* sin nedbrudte Tilstand og *trods* sine baade legemlige og sjælelige Lidelser anspændte sig til det yderste for at komme til Klarhed over Sagerne og bidrage til deres Oplysning, — saa vidt det overhovedet stod i hans Magt; thi kun til en vis Grad formaaede han det, idet han selvfølgelig ikke kunde give Oplysning om det, han ikke havde haft noget at gøre med, og ej heller om de Sager, der blev forelagt ham uden Adgang til det fornødne Materiale, i visse Tilfælde endog forelagt ham paa misforstaaet Maade. Lige saa selvfølgelig var det, at hans Evne til at bidrage til Sagens Oplysning svækkedes med hans Helbredstilstand, og da Hukommelsen ved Fængsling, Sygdom og Sovemidler, som ikke virkede, var nedbrudt, ja tilsidst ganske svigtede, — da først var det, at alle de afgørende Sager blev forelagt ham i Forhørene d. 9. og 10. April.

Ganske anderledes staar Ø. K.'s Direktion, der ikke veed, eller kender saa lidt til, eller har glemt det afgørende i dens egne Forhold til Ringberg og min Mand.

Forhandlingerne tegner lige saa tydeligt, men ingenlunde udmærkede, min Mands Modstandere, navnlig *de to*, der havde den mægtigste ydre Overlegenhed over ham, — og dog blev en anseelig Distance, af noget forskellig Længde, bagved ham.

De to, der nu er Medlemmer af Højesteret.

Lærerigest i »psyko-analytisk« Henseende er — foruden det oftere omtalte Lidelsesforhør af 9. April — *Arrestationsforhøret af 9. Marts*, sammenlignet med det nærmest foregaaende af 6. s. M. I det sidstnævnte, den 6., er de to Herrers Form og Tone ikke blot særdeles høflig — Dommeren siger endda et Par Gange »Etatsraaden«, og Rigsadvokaten taler næsten venskabeligt. Ordene falder snarere som i en forretningsmæssig Samtale til Oplysning, end som i et Forhør; naar det gælder Regnskabet den Dag, siger Dommeren saaledes: »Maa jeg blot have Lov at spørge« og lign., og Rigsadvokaten siger nok saa stilfærdigt: »Jeg vil gerne bede Dem forklare lidt om, hvordan De paa det Tidspunkt (Slutningen af 1921) saa paa Direktør Ringberg.« Og min Mand forklarede om Ringbergs Hovedpiner, der begyndte at blive permanente fra 1916—1917, om hans Nervesygdom og Dr. Rubows Oplysninger derom i August 1921; naar Rigsadvokaten derefter spørger, om min Mand aldrig forinden har mærket noget Minus i Ringbergs aandelige Habitus, er Svaret: »Nej, hvis det havde været Tilfældet, havde jeg ikke forladt Banken og ladet Ringberg være Nr. 1 der-nede. Det er meget vanskeligt, naar man gaar Side om Side med en Mand saa at opdag, naar Manden bliver sindssyg.«

Denne Forhørsdag er Stilheden før Stormen. Jeg tror dog at skimte et fordulgt Varsel, — hvorfor, vil straks blive oplyst, — i følgende tilsyneladende sagtmodige Replikskifte:

Rigsadvokaten: »Jeg har forstaaet det saadan, men jeg har ikke noget indgaaende Kendskab dertil, at De inden De rejste forhandlede med *Veksellerer Schiøler**), — det er muligt, det er urigtigt, forstaaer De, men jeg vil altsaa gerne høre Deres Opfattelse.«

*) afdode Veksellerer Ejler Lehn Schiøler.

Glückstadt: »Rigsadvokaten veed ikke, hvad den Forhandling skulde gaa ud paa?«

Rigsadvokaten: »Det var noget i Retning af fortsat Støtte, og at han var betænkelig, men at De siger, at Landmandsbanken staar bagved, saa De kan trygt stole . . .«

Glückstadt: »Jeg har ikke nogen Erindring om en saadan Samtale.«

Jeg véd ikke, hvad der hændte fra Tirsdag den 6te til Fredag den 9. Marts. Men *saa* hed det: »*Bedrager*«, — — baade fra Anklager og *navnlig* fra Dommeren, — den »Sigtedes Ven«.

Fra Magthavernes Side var Fængslingen besluttet forinden; thi der sad en Politivagtmester i vor Dagligstue, og Sygebilen til Vestre Fængsel var der med det samme.

Straks fra Forhørets Begyndelse var navnlig Rigsadvokaten helt anderledes instrumenteret end om Tirsdagen, skønt Æmnet der forelagdes min Mand, — tillige med en for ham og David ganske ubekendt Revisionsberetning — var i ganske indirekte Berøring med Regnskabsproblemerne, fordi det kun angik, hvad min Mand kaldte »en rent formel Ompostering« fra Konto-Kurant til Kassekrediter indenfor den transatlantiske Koncern. Rigsadvokaten tilstræbte hermed at bevise, at skønt Bankens Risiko umuligt derigennem var forøget, var der dog »manipuleret paa Regnskabet«, saa at Bestyrelsen ikke, eller for sent, havde faaet den rette Oplysning: »Bestyrelsen véd ikke længere, hvordan de faktiske Forhold er; de kender ikke de løbende Kassekrediter, og ser, at Konto-Kurant er nedsat«, hvortil min Mand svarer, at Bestyrelsen *har* faaet Underretning. Selv efter Rigsadvokatens »Antagelse« er dette dog ikke Bedrageriforsøg imod Banken, men i det højeste en Uforsvarlighed imod dens Ledelse, — og ikke en synderlig plausibel.

Desuagtet føres Forhøret nu i en ganske anden, yderst skarp og uforsonlig Tone. Paa min Mands 2den Replik: »Det kan jeg ikke sige«, falder Rigsadvokatens Svar: »Men det kan *jeg* sige«; og derefter »Det er Deres Sag at sørge for, at Kasse-Krediten bliver forelagt«, — »Det er ganske ligegyldigt« — »Det er ikke det Spørgsmaal, der er Tale om«, — »De svarer ikke paa, hvad jeg spørger

Dem om«, — »De skal ikke huske, *men det er Logik, dette her(!)*, og ikke noget, De skal huske«, — »De siger, det var i Juni Maaned — men det er ikke rigtigt«. — (Rigsadvokaten var NB den misforstaaende!) — »det er let at passe paa, at Kassen ikke bliver lænset(!) for 10 Millioner Kroner« (ny Misforstaaelse af samme!): — »men det kunde være, at De gerne saá Deres Broder og Svoger bragt ud af det paa et tidligere Tidspunkt, hvorimod det generede Dem mindre, at Veksellerer-Konsortierne laa med store Beløb« osv. Den sidste Sigtelse besvarer min Mand roligt afvisende: »Det tror jeg ikke, Veksellererne vil sige, at jeg skulde nære Ønske om at gøre dem Skade«, og Rigsadvokaten er saa elskværdig at supplere: »Nej det véd jeg heller ikke. Men De interesserede Dem maaske mere for de andre«.

Hvad var der da sket fra Tirsdag til Fredag? Enhver, der vil gøre Forsøget paa at læse, hvorledes 6te Marts Forhøret slutter i gensidig Stræben mod Forstaaelse af nogle tekniske Enkeltheder paa Regnskabet, som min Mand bankmæssigt forklarer, efterhaanden med tilsyneladende Tilslutning fra sine to Eksaminatorer, maa studse over de umiddelbart følgende Linjer, hvor det nye Forhør af 9. Marts begynder. Han vil tro, at der er faldet flere Sider ud af Forhørsprotokollen; og det er der forsaavidt ogsaa; men af *en anden Protokol*, Rigsadvokatens egen utilgængelige Forhørsbog, — Geheimearkivet for ham og Anklagens Vidner, samt desværre vel ogsaa for Dommeren, der »efter Retsplejelovens Regler jo ikke udenfor Retten beskæftiger sig med de Sager, der behandles af Retten« (Rump d. 6. Februar 1923). Her, 6. til 9. Marts, er den største *Beskæftigelse* fra Rettens Side passeret *uden en Antydning* i Retsforhandlingerne, — ja tilsyneladende *i modsat Aand af dem*; Politivagtmesterens Nærværelse midt under 9. Marts Forhøret, og Sygebilens (og Vestre Fængsels) øjeblikkelige Beredskab gør det tillige med Rigsadvokatens uforsonlige Tone utvivlsomt, at Beslutningen om min Mands Arrestation var forudfattet og *approberet af Dommeren*. Ellers maatte Hr. Rump være bleven lige saa konsterneret som David over Rigsadvokatens højtidelige Henvendelse (da Mødet var endt i Anklagens konfuse Sammenblanding af Begreberne: udækkede Risikoer, kalkulerede Tab og konstaterede Tab):

»Maa jeg have Lov, Hr. Dommer, inden Mødet er hævet, at

sige, at der efter mit Skøn foreligger tilstrækkelig Grund til at antage, at *Sigtede Emil Raphael Glückstadt* har gjort sig skyldig i Bedrageri«.

Og medens Davids Bestyrtelse er saa læselig i Stenogrammet, at hans Sætningsbygning — for een eneste Gang — ikke holder sammen, dekretterer Dommeren Arrestation i et Sprog, der er et komplet udenadlært Jurist-Dansk: »Den Straf, det medfører, er saa betydelig, at jeg mener, at Rigsadvokaten har Krav paa for at sikre Ansvar, at De staar inde med Deres Person derfor; jeg maa derfor overgive Dem i Varetægtsfængsel«.

Jeg gentager Spørgsmaalet: Naar man den 6. Marts under de høfligste Former for Afhøring var nøjagtig saa vidt i Kapitlet om min Mands Forhold til Regnskabet for 1921, som man den 9. Marts under meget mindre »civile« Former endte, — hvorfor arresterede man ham da ikke allerede den 6. Marts?

Der maa være passeret »Noget«, selv om det ligger ved Siden af eller helt udenfor det »Bedrageriforhold«, Arrestdekretet *alene* peger paa.

Den 9. Marts forhøres *først* med Tilkaldelse af Bankens Kontorchef Hansen om nogle Kassekrediter paa ca. 10 Millioner Kroner, som pr. ultimo 1920 aabnes til Indtægt for Konto Kuranter indenfor den transatlantiske Koncern, idet Rigsadvokaten formener, at Bestyrelsen for sent har erfaret om disse »nye« — men i Henseende til Bankrisikoen gamle — Krediter. Hele denne Postering, som Dommeren kalder »udenom Bestyrelsen«, er *kun* en Formalitet og i værste Fald en Forsømmelse mod Bestyrelsen, som i et vist Maal kunde diskulpere denne, hvad Rigsadvokaten ellers ikke lagde an paa.

Over dette Tema breder man sig i knap 7 Spalter af Retsforhandlingens trykte Protokol uden dog at komme Regnskabets Kriminalitet en Centimeter nærmere.

Men *saa* bliver det lille Schiølerske Ledemotiv af 6. Marts til levende Partitur over 11 Spalter; og efter endnu en kneben Spalte Ligegyldighed om det »udækkede«, »kalkulerede« eller »konstaterede«, som Rigsadvokaten har vanskeligt ved at adskille, — medens Dommeren mere overlegent tier, — kommer Arrestationens store Sortie.

Hvad handler da de 11 Spalter Schiøler om? Realiter om hans

Beklagelse over, at Veksellererne følte sig illoyalt behandlede af Banken, fordi de havde købt og var »brændte inde« med Aktieposter, hvis Kursværdi Banken eller dens Direktører samtidigt forringede ved selv at sælge. Et Forhold, der var Regnskabet af 1921 totalt *uvedkommende*, og hvori endog Landsretten ikke kunde finde noget kriminelt og som jeg derfor trøstigt forbigaar.

Og i Forbindelse med denne »Realitet« forklarede Schiøler, at han en Dag i *September* Maaned 1920 — min Mand var dengang kun to Dage i Danmark, den ene Dag i Aarhus for at tale med Statsministeren om den sønderjyske Ordning, og den anden i København — har talt med ham og ytret sin Betænkelighed ved Engagementet — 26 Mill. Kroner i Pengeværdi — af et af hans Konsortier paa 15 Mand. Min Mand har erklæret og fastholdt, at han tidligst i *December* 1920, da han definitivt vendte tilbage fra Udlandet, blev klar over de Risikoer, Banken havde faaet gennem flere store Veksellererkonsortier, ved Depoternes børsræssige Deroute, som naturligvis efterhaanden ogsaa truede de hæftende Participanters Solvens; og nu foreholder Rigsadvokaten ham, at han dog ved denne Samtale, som min Mand ingen Erindring har om, er advaret i samme Retning og skulde ladet være at rejse tilbage til Paris og fuldbyrde den Statsopgave, man havde tildelt ham, og som ventedes at være sin Løsning nær.

Det var aldrig min Mands Sag at forhandle med Veksellererne, men han akcepterede forsaavidt Schiølers Forklaring ved at sige: »Jeg husker ikke Samtalen, men jeg har ingen Grund til at tvivle om, at det er fuldstændig rigtigt, hvad Hr. Schiøler siger«, hvorefter Gl. »utvivlsomt har talt med Direktør Ringberg og *paany* paalagt ham den største Forsigtighed«; men »Direktør Ringberg handlede fuldstændig selvstændig med Alt, hvad der hed Børsengagementer, og konfererede jo med Lederne af Konsortierne om de forskellige Ting; jeg har talt meget faa Gange med d'Hrr. om disse Sager; det tror jeg, De vil bekræfte«. Schiøler: »Ja« — —

Hvad betyder nu hele Schiølers Erklæring og Rigsadvokatens Insisteren paa denne objektivt usikre Samtale, varende maaske nogle Minutter af den *eneste*, utvivlsomt saare optagne Dag, som min Mand i Tiden fra ultimo Juni til 22. Decbr. 1920 havde tilovers i København? For en uhildet Betragtning vistnok: Intet.

Spalte op og Spalte ned taler Schiøler om, hvad han har tænkt og

sagt, indtil han direkte gaar fra Memoreringen over til noget, han har »nedskrevet for over 1½ Aar siden, — maaske i Midten af 1921«, — altsaa et helt Aar efter Samtalen. Ingen undtagen han vover at byde Dommer og Rigsadvokat noget tilsvarende; 8 Dage efter, den 17. Marts, taler han paa Domhuset om det samme kriminelt ligegyldige Emne, Bankens »Malkonduite« imod hans Kon-sortier; og hans Udsagn fylder næsten 9 sammenhængende Spalter. Og sidste Gang optræder han den 10. April; først en hel Spalte Memorering for igen at ende i sine Dagbøger; øjensynlig virker han rent ud bedøvende paa Dommeren, der ellers spærrer af, saasnt der er talt et Par efter hans Mening overflødige Linier. Og da Veksellerer Schiøler efter den 10. Aprils første Spalte vil tage fat igen med Spørgsmaalet: »Maa jeg have Lov at læse, hvad jeg har skrevet«, lyder det udmattet fra den forhen saa myndige Dommer: »Er det ganske kort?«, hvortil Svaret blot er: »Alt-saa, —« og henved 30 Linier! En Stikprøve fra hans 9de Spalte den 17. Marts er tilstrækkelig: »Vor Ærgerrighed gaar ikke saa vidt, at vi ønsker i højere Grad end nødvendigt at dele Skæbne med en fra den danske Litteratur kendt ældre næringsdrivende, der blev tvunget til at opgive sin Bagerivirksomhed af Hensyn til Industrien.«

Saa stor en Mand, han i 1923 tiltrods for sin Milliongæld til Banken syntes at være bleven ved D'Hrr. Rumps og Topsøe-Jensens Tolerance, — saa beskeden var han imidlertid i 1920; og hvis han hin Septemberdag, som han siger, »traadte ind og gjorde Undskyldning for, at jeg ulejlignede Etatsraaden, der kun var hjemme i faa Dage« (d. v. s. een Dag), kan man være *aldeles forvissset om*, at han ikke har faaet Lov at tale op ad Vægge og ned ad Stolper, men meget sandsynligt har faaet det Spørgsmaal, mere kategorisk end i Hr. Rumps Mund: »Er det ganske kort?«

Dette Vidnes Erklæringer maa være optagne i Rigsadvokatens Forhørsprotokol *inden* den 9. Marts, — thi han siger den Dag: »Hr. Rigsadvokaten bad mig se det efter paa Kontoen, . . . jeg tog lige en Blyantsnotits . . . imorges«, og »som jeg har omtalt i *forrige Forhør*« (NB. ikke paa Domhuset; thi *dette* var hans første i *Retsforhandlingen* overhovedet); »jeg er jo forsaaavidt uforberedt«. — Men skulde det være *muligt*, at de har overbevist An-

klager og Dommer om, at her havde man et Kronvidne paa — min Mands Usandfærdighed?

Jeg tør ikke tro derpaa; thi saa vilde om Fredagen den 9. Marts 1923 det Første være endnu værre end — det Sidste.

Men, betænk disse *11 Spalter* paa den skæbnesvangre Dags korte to Timer; og bedøm derefter, om saadan Mistanke ikke er forstaaelig. Endskønt det skulde synes saa ganske, ganske umuligt, at to til Højesteret stræbende og sammesteds kort efter velmodtagne Jurister kunde møde med Anklager af den Inspiration for at udføre Retfærdighedens Stormangreb paa min Mand. —

Nej, det er utroligt.

Men *hvorfor* ellers denne melodramatiske Forvandling af Rigsadvokaten — fra den 6. Marts til den 9.?

ARRESTATIONEN OG DØDEN

I et af de nærmest foregaaende Afsnit har jeg behandlet min Mands Forhold til Bankregnskabet for 1921, — til »Bedrage-riet«, der *alene* medførte hans Arrestation.

Han skød saa langt fra dette Ansvar helt eller delvist fra sig; han begærede tværtimod loyalt og frygtløst at bære Eneansvaret derfor. Hans Tro paa dets legale Forsvarlighed var lige saa god som de Medanklagedes; men det var jo bl. a. ogsaa hans Overbevisning til hans sidste Stund, at Regnskabet var holdbart, og at han kunde have ført Banken frelst igennem, saafremt han ikke, ulykkeligvis for saa mange, var bleven afskaaret herfra af Aarsager, som han ikke var Herre over.

Og ulykkeligvis for ham og hans Nærmeste blev han forhindret i et effektivt Selvforsvar ved Arrestationen den 9. Marts 1923, der udelukkede ham fra det til hans Forsvar fornødne Materiale og gennem Nedbrydelsen af hans Helbred undergravede og tilsidst tilintetgjorde hans Evne til at bidrage til Sagens Oplysning.

Den ydre Iværksættelse paa vor Bopæl, Christiansborggade Nr. 2, af den imellem 6. og 9. Marts gehejmt besluttede Arrestation med Kronvidnet Schiølers duplicerede Forklaringer som Fundament for »Regnskabs-Anklagen« — foregik saaledes: min Datter og jeg var *tilfældigvis* hjemme i Formiddagens to Forhørstimer og opholdt os i et Sideværelse, medens en Politivagtmester kort efter Forhørets Begyndelse uden nærmere Forklaring tog Plads i Dagligstuen. I samme Øjeblik, David kom ind til mig fra »Dommerværelset« for med Bestyrtelse at meddele mig Arrestationsdekretet, ringede Dørklokken, og min Datter aabnede for et Par Betjente med en Sygebaare. Hun mente, at de var gaaet forkert, men blev grebet i Armen og puffet til Side; Vagtmesteren havde stillet sig ved min Mands Seng i samme Øjeblik, Dommeren og Rigsadvokaten forlod ham; Sygebilen holdt foran Huset; næppe et Ord

kunde jeg veksle med min Mand; — nogle Øjeblikke efter var han baaret ned ad Trappen og ført til Vestre Fængsel. —

Hvorledes *Bankregnskabet* før eller efter d. 9. Marts 1923 skulde kunne paadrage min Mand en højere Straf end Bøde eller simpelt Fængsel, ja som Begrundelse for en Fængsling under *hans* Forhold endda et *langvarigt Strafarbejde*, er og bliver mig en uløselig Gaade.

Og Læserne, der — saa vidt jeg inden for dette Skrifts Rammer har kunnet gøre dem bekendt dermed, — veed, hvorledes min Mands Omdømme hos udmærkede Mænd i Ind- og Udlandet var indtil denne skæbnesvangre Dag, vil forstaa, at jeg siden da spørger mig selv, og nu ogsaa *dem*: Er en Fængsling som denne af 9. Marts 1923, der i Virkeligheden bliver ensbetydende med en Dødsdom, tilladelig efter *god* Lov og Ret? En Fængsling, foretaget efter den ensidigste Undersøgelse, som under min Mands omtrent haabløse Helbredstilstand *svækker de sidste Muligheder for et Forsvar fra hans Side*?

Den menige Mands Frihed er i vor Retsplejelov § 780 beskyttet, saalænge Anklagen ikke gælder Storforbrydelser, — og selv da, medmindre der er Føje til at antage, at den Sigtede vil flygte eller skjule sig, eller der er *særlig* Grund til at frygte for, at han vil gentage eller fortsætte sin forbryderiske Virksomhed eller modvirke Undersøgelsen ved at fjerne Gerningens Spor eller paavirke Medsigtede eller Vidner til urigtig Forklaring el. lign.

Min Mand kunde forvist ikke flygte eller gentage sin »Forbrydelse«; og ikke én Grund, endsige en »særlig«, kunde med nogen Fornuftmening anføres for hans Villie eller Evne til at udslette de Spor af hans Gerninger, som igennem et halvt Aar kun Anklagen havde haft i sin Haand. Og hvem var *hans* Vidner? D'Herrer fra Østasiatisk Compagni? Bankens øvrige Ledelse? Dens Funktionærer? Veksellererne? Deres Viden eller Uvidenhed havde Rigsadvokaten jo allerede tilegnet sig.

Men saa kunde han maaske efter Hr. Rumps Gisninger tænke paa at tage sig selv af Dage? Det hedder i denne Dommers Anvendelse af § 780, da han d. 5. Maj 1923 ved Domhusforhørens Afslutning *opretholder* Arrestationen: Den »skete af Hensyn til det Ansvar, som forelaa; Størrelsen af dette Ansvar kan komme til at hvile saaledes paa den sjælelige Tilstand, at man kan vente *uforudsete* Begivenheder.« Til § 780 føjes altsaa, at Dommerens frie, af ingen

objektive Omstændigheder bestyrkede Skøn om Anklagedes Selvmordstanker gør Fyldest for de præcis stillede Betingelser for Frihedsberøvelsen.

Er ikke dermed den borgerlige Fængselsfrihed, vort magna charta, prisgivet ren og skær Inkquisition? Det »uforudsete« er jo overalt og imod alle; skal virkelig Friheden for Fængslet bero, ikke paa nogen fast Regel, men paa en forsonlig eller uforsonlig, forstaaende eller uforstaaende Enkeltdommers Skøn om en »sjælelig Tilstand« og »uforudsete Begivenheder«?

Og saa henlaa min Mand da til nogle Timer før sin Død ude i en Celle i Vestre Fængsel, hvis Lokalteter jeg ikke behøver at beskrive. De er vel her som andetsteds; og han sukkede ikke over Tranghed og Gitter og Laase; ikke over noget af Fængselsanstaltens nødvendige Tilbehør; men de, der er standhaftige i Troen paa hans Tilbøjelighed for Luksus og Palæer, kan vel forestille sig, at han ialtfald ikke har haft det lettere derinde end hvilkensomhelst Misdæder. Han klagede aldrig; men det pinte ham, at min Datter og jeg i de første to Maaneder kun kunde faa ham i Tale i Fængselsdirektørens Nærværelse og — indtil hans sidste Dag — kun paa det Vilkaar, at han med sine Lidelser gik fra Cellen over i et Modtagelsesværelse At Retsforfølgningen imod ham ogsaa gik ud over udmærkede Mænd i høj Alder, som han havde Venskab og Højagtelse for — Admiral Richelieu og Direktør Harhoff, — bedrøvede ham dybt. Til Offentlighedens Angreb svarede han kun: »Hvem skal de overfalde uden mig? Mig havde de Tillid til, og de mener nu, at jeg har misbrugt den.«

Hans første Tanke efter Fængslingen faldt sammen med min: »Frygt ikke for Dit og mit Navn; det bliver de andre, der faar Skammen.« Hvis nogen har tænkt sig det modsatte: at Arrestationen vilde bringe hurtigere Befordring af en Tilstaaelse, — eller afkræfte hans Læges Attester, der efter besværlige, og maaske overflødige, Undersøgelser naturligvis blev bekræftede, — eller opfyldte andre Forhaabninger efter »ærligt Folks« Mening om Sagens Oplysning ved hans sidste, vitterlige Pinebænk, — kom Skuffelserne i fuldest Maal. Havde Indgangen til Livet været ham lys, blev Udgangen af hans sidste trange Ensomhed, i dybere Forstand — Gud ske Lov — endnu lysere, fordi han oplevede Betydningen af en fri og frels Samvittighed som eneste, højeste og umisteligt Eje.

Og saaledes blev ogsaa hans Fængselsliv det sande og gode Vidnesbyrd for ham. — —

Hans Læge gennem en Aarrække, nu afdøde Sundhedsminister Dr. med. Rubow var en af de faa Adgangsberettigede; men det var ikke hans Anordninger, men Fængselslægens, der betingede de Medikamenter, han under stigende Afkræftelse fik, uden at han hverken ved mangfoldige Kvanta af Styrke- eller Sovemidler kunde indvinde Kræfter eller Søvn. Imedens gik de Forhør, jeg har givet kun alt for faa Eksempler paa, deres Gang og fuldbyrdede Retsplejen og — Nedbrydelsen.

Dommer Rump forkyndte den 5. Maj 1923: »Hvad Helbredet angaar, har jeg mange Gange talt med Overlægen her i Fængslet. Jeg antager, der kan gøres alt, hvad der er muligt for Helbredets Skyld.« Hvor kompetent denne Fængselslægebehandling har været, faar staa hen. Men i een Henseende blev Overlæge Friis-Møller paa Vestre Fængsel enestaaende som Konsulent. Den 25. Maj 1923 udtalte han sig som følger til den Ferslew'ske Presse:

»Saavidt jeg kan skønne, er der i den senere Tid foregaaet nogen Bedring i Glückstadts Tilstand. Han er i aandelig Henseende mere rolig, og efter at de højtidelige Forhør over ham er afsluttet, faar han ikke saa ofte de tidligere omtalte Anfald af Hjertekrampe. Men alligevel er Glückstadts Sygdom dog af en saadan Art, at den før eller senere maa ende med Døden.

»Det tilkommer ikke mig at udtale mig om Sagens juridiske Side; men som Lægmand kan jeg vel have Lov til at slutte mig til den almene Opfattelse, at han i alt Fald vil blive ikendt Strafarbejde. Man kan saa vente, at der under Henviisning til hans Helbredstilstand vil blive indgivet Ansøgning om Benaadning, og jeg skulde dog formode, at den Offentlighed, der har været saa haard i sin Bedømmelse, til sin Tid ikke vil have noget imod, at den Mand, der allerede har lidt saa meget, fritages for yderligere Straf, — nu, da han er syg til Døden.«

Her faar hans Klient ikke blot rene Ord for sin Dødssygdom, men Lægen ikender ham — vistnok iøvrigt i den bedste Mening — for Domsforhandlingen ifølge »den almene Opfattelse« en streng Bedrageristraf, som han dog »venter«, at han vil ansøge om Benaadning for, — naturligvis ikke søge ændret ved Appel, — hvorefter »Offentligheden« formodentlig »ikke vil have noget imod«, at Kongen benaader.

Er dette ikke oprørende, — men typisk for »den almene Opfattelse« dengang?

Og i Proceduren for Landsretten siger Rigsadvokaten d. 14. Juni 1923 en halv Snes Dage før min Mands Død: »Det er jo mit Ansvar, at Emil Glückstadt sidder som Arrestant i Vestre Fængsel. Jeg har overfor Højesteretssagfører David flere Gange forklaret, at det er tungt Ansvar, som for saa vidt paahviler mig, — ligesom denne Sag hviler tungt paa mig, — fordi han er en syg Mand; men han har saa god Hjælp der, som man kan faa, og jeg mener, han ikke kan løslades under Hensyn til de Ting, som jeg mener, det er bevist, at han har gjort; og derfor maa han sidde«. Hører man ikke i Valget og Klagen af disse Ord: »og derfor maa han sidde«, hvor tungt et Ansvar Rigsadvokaten følte? Han — eller de begge — skulde snart befries.

Da jeg den 22. Juni om Morgenen vilde besøge min Mand, var han først ude af Stand til at forlade Cellen paa Grund af Underlivsmerter, men kom kort efter over til mig i Modtagelsesrummet, endskønt han led meget. Vi talte kun nogle Minutter med hinanden, da hans Smerter ikke tillod ham at blive længere; Fængselslægen kom og diagnosticerede et Forgiftningstilfælde. Jeg indvendte, at Lidelserne vel snarere hang sammen med en Broksskade af mangeaarig Oprindelse; Fængselslægen studsede over, at min Mand havde været lidende ogsaa deraf, — og erkendte ved en Telefonsamtale samme Dags Aften, at jeg havde haft Ret; men nu havde han reponeret Broksskaden. — Ved 7-Tiden næste Morgen ringedes jeg op af Dr. Friis-Møller og fik Meddelelsen, at min Mand var transporteret til Kommunehospitalet, da Broksskaden var indeklemmt og havde fremkaldt Opkastninger i Nattens Løb; da jeg en halv Time senere kom til Hospitalet, forberedte Overlæge Collin mig paa den umiddelbart forestaaende Operation — uden Chancer.

Med fuldkommen Sindsro havde min døende Mand paa Vestre Fængsel taget Afsked med og takket Betjeningen for Omsorgen for hans Helbred og havde paa Kommunehospitalets Grund, saa vidt jeg véd, ogsaa med Tak trykket den i Sygebilen medfølgende Fængselslæges Haand.

Operationen foretoges umiddelbart efter mit Komme; den varede fem Kvarter, og han udaandede nogle faa Minutter efter at den var endt.

Paa min Anmodning har Overlæge Collin den 14. April d. A. givet mig følgende Erklæring:

Overchirurg, Dr. med. Jonas Collin.
Østersøgade 18, København K.

14. 4. 1929.

Fru Etatsraadinde Laura Glückstadt.

De spørger mig angaaende Deres Mands Sygdom og Død om, »hvorvidt Resultatet vilde være blevet et andet, dersom min Mand var blevet opereret paa et tidligere Tidspunkt, og om det sene Tidspunkt, paa hvilket Operationen fandt Sted, kan antages at have været afgørende for Resultatet«. Herpaa kan jeg svare, *at en Operation*, inden Brokket blev indeklemt, vilde have rummet en forholdsvis ringe Livsfare (men ej heller havde sikret varig Helbredelse), *at Sygdommen* medførte en saadan, saasnart Brokket fra at være ikke-indeklemt gik over til at blive indeklemt; *at* denne Livsfare stiger med den Tid, som hengaar inden Indklemningen hæves (ved Operation eller paa anden Maade), men *at* det er umuligt at angive noget Tidspunkt, paa hvilket Forværrelsen har naaet en saadan Grad, at Tilstanden ikke blot er absolut haabløs uden Operation, men at selv denne kun giver en minimal Chance, saaledes som Tilfældet var ved Indlæggelsen paa Kommunehospitalet.

Med venlig Hilsen

Deres ærbødige

Jonas Collin.

TILBAGEBLIK OG SLUTNING

»Hvis der er gaaet Penge ind paa min Konto, som ikke har tilhørt mig, er de ikke gaaet ind med mit Vidende eller min Vilje ... Jeg har aldrig nogensinde haft i Sinde at berige mig paa andres Bekostning.«

Emil Glückstadt, i Forhøret den 7. April 1923.

Det erkendes af alle min Mands Angribere, at Landmandsbanken under hans Ledelse var en bankteknisk Organisation af første Rang. Dens Bestyrelse og Bankraad talte flere af Landets dygtigste Mænd; hans Søgen iblandt de bedst mulige Emner til Direktionen traf i Farens og Krisens Time den mest Fortjente: Riis-Hansen. Ingen bedømte Verdenskrisen af 1920 til det Omfang, den Voldsomhed og den Varighed, den fik; Ingen kunde ane, at den vilde ramme vort Land saa stærkt. For Landmandsbankens Vedkommende kom der til, hvad først i Løbet af 1921 kunde staa klart for min Mand: Følgerne af Ringbergs Sygdom og af de Fejl, der var begaaet inden for Ledelsen af Transatlantisk Co., navnlig de Dispositioner, der var blevet truffet *mod* hans Idé og Vilje. Min Mands »Skyld« er hans Bortrejser i 1920 og 1921; han har selv erkendt den. Han troede, at Landets Behov for ham var stærkere end Bankens; han vidste, at hans udenlandske Anseelse, navnlig foran en vanskelig Tid eller en Verdenskrise var et stort Aktiv for den Bank, der mere end nogen anden dansk tillige var et internationalt Institut.

Og han havde Tillid til de hjemmeblivende Kræfter indenfor Bankens Ledelse. —

Siderne foran har eftersøgt — forgæves — det retsplejemæssige Angreb paa min Mand, som skulde bygge paa Bevisligheder: Tilstaaelse, Vidnesbyrd eller Dokumenter. Der er *intet* saadant, ikke i eet eneste af den halve Snes Doms kapitler. Kun »Antagelser«, som er lidet stærkere end Formodninger, og som i vigtige Tilfælde er *i Strid med sande Beviser*.

Og vel at mærke: disse Beviser fandtes ikke i det Materiale, Rigsadvokaten og hans Hjælper skænkede os — uden den Adgang til Kontrarevision, som f. Eks. tilstedtes i Harald Plums Sag; men Defensionen *anede* dem og fik dem frem, — tildels dog først efter Dommen. Hvor egentlige Modbeviser fattes i de andre, subsidiære Sager, er det altsaa ingenlunde givet, at de ikke kunde findes under videre gennemført Efterforskning; der er aabne Spørgsmaal ogsaa i dem, særligt i den Anklage-Serie, der kom hulter til bulter i *Sygdomsforhørene* den 7., 9. og 10. April 1923, bygget paa ensidige og mangelfulde Revisionsrapporter til omgaaende stenografisk Besvarelse.

I *alle* Tilfælde er Anklagerne i Strid med Fornuften, forsaavidt det mangler psykologisk Mening at »antage« Formueforbrydelser med det Motiv at forøge en af Landets største Formuer med Pengebeløb, som min Mand dog kun havde Glæden af igen at give bort — til Banken selv, Offentligheden eller Trængende. Hans Indkomster var nemlig alle Dage større end hans Forbrug; i Krigs- og Efterkrigsaarene naturligvis *langt* større.

Og da min Mand til næsten alle Anklagerne har sit Alibibevis i god Orden, maa det dobbelt fornuftstridige tillægges, at han staar i bedragerisk Komplot med Ringberg. Men her maatte der da ogsaa paahvile Anklagen *den dobbelte Bevisbyrde*. *Dels* fordi den gør to Brud paa Fornuftens Grundlov, naar den ogsaa antager de umotiverede Bedragerier udførte paa den farligste, fortvivlede Vis, der vilde koste min Mand al hans personlige og økonomiske Uafhængighed af Ringberg. *Dels* fordi det maa synes *utænkeligt*, at et saadant Komplot ikke skulde efterlade blot eet eneste sandt Bevismiddel for sin Eksistens imellem begge Direktørernes beslaglagte, af mange, mange Par Øjne ransagede officielle og private Papirer, imellem de af mange, mange Øren aflyttede Vidnesbyrd og Rapporter fra hele den Kreds, som omgav de to Mænd.

Medens derimod jeg fremlægger *Vidnesbyrd* — og kunde have fremlagt dobbelt saa mange — fra Mænd af eminent Kløgt og Menneskekundskab, der nøje bekendt med min Mand uforbeholdent anerkender hans Storhed som Bankleder og hans utvivlsomme Hæderlighed.

Imod Anklagens utrolige Tale om *min Mands* Berigelser lyder Virkeligheden fra de samme Kapitler saaledes, at *Bankens* Conti

blev berigede: Februar-Kontoen i 1917 med 650.000 Kr., Søfart- og Gorms-Konti med 2,8 Mill. Kr., R. Ø. D. (til Udligning af mishandlede Familjekonti) med 800.000 Kr.; kommer dertil alle Provisionsbeløb fra de store udenlandske Laan, ligger Totalsummen nærvæd 5 Millioner Kr. *Foruden* tilsidst hans Privatformue paa henimod 6 Millioner Kr.

Sammenlign hermed den trekvart eller hele Million Kr. af Ringberg'ske Dispositioner, som min Mand blev afkrævet Oplysning om, helst paa Minuttet, — udfra sin i Fængslet ødelagte Hukommelse, uden Adgang til egen Granskning af Bøger og Bilag, og uden nogen sinde at have haft nogen Meddelelser derom fra Ringberg selv, der i disse Tilfælde bevislig disponerede alene og under min Mands Fraværelse. Dispositioner, som min Mand derfor kun kan forklare hypotetisk og af den Grund sigtes for, som for »oplagte Bedragerier«.

Betydningsløse var disse Beløb naturligvis for Bankens Eksistens, som derimod alvorligt blev truet af det transatlantiske Kompagni, — uden min Mands Skyld. Han gjorde dets nyttige og forstandige Anlæg; man forvaltede i hans Fraværelse stik imod det, og Direktøren gav ham falske Oplysninger om Beholdninger og Værdier.

Berigelser fik min Mand altsaa ingen af, — dem han ogsaa til Overmaal kunde have hentet sig ad lovlig Vej, lettere end Nogen. Og hvis »Spillelysten« havde drevet ham, hvis han havde denne Stimulans behov, hvordan kunde han da have modstaaet den i Udlandet under sine lange Ophold dér, hvor han *ogsaa* havde stort Banktilgodehavende, og hvor der forvist ikke manglede ham Lejlighed til fordelagtige Dispositioner? Men han kendte kun den mindste Del — og maaske ikke eet eneste tilbunds — af alle de Konsortie-Engagementer herhjemme, som Ringberg satte hans Penge i, og som »man« bagefter kan betegne som Børsspil, medens de efter hans og en Del af Samtidens Mening — ogsaa Ø. K.s — gjaldt som Forud-Diskontering af sandsynlige Fremtidsværdier — »Optimisme«, — og senere skulde dæmme op imod den Reaktion paa Børsen, der maatte ende i en Undervurdering. —

Istedetfor at »rekapitulere« videre beder jeg indtrængende mine Læsere om selv at gøre det og helst eftersøge det af mig benyttede — eller ethvert andet — Materiale for alle de Enkeltheder eller Forklaringer, som ikke kunde finde *Plads* i dette Skrift.

Jeg vinder derved *kun* Tilhængere af min Defension. —

Det er Østre Landsrets Dom af 7. Juli 1923, den bekæmper; alene for Østre Landsret gav min Mands Defensorer Møde.

Over denne Domstol staar som bekendt *Højesteret*, hvis direkte Afgørelse af Regnskabet og Kabelsagen turde vise, at en Appel af Landsretsdommen for min Mands Vedkommende den Gang maaske havde været haabløs. Dertil kom, at lige saavel som Defensionen var nødt til med kortest muligt Varsel at gaa til Domsforhandlingen for Landsretten i Juni 1923, vilde den have haft at give Møde for Højesteret et Par Maaneder efter; og nye og bedre Oplysninger havde krævet et halvt Aar eller længere Tid. Men fra alle Sider, ogsaa de Medanklagedes, lød nu Kravet paa Afslutning og det snarest. Mange Interesser i og uden for selve Landmandsbanken var allerede skadelidte; og Appellen kunde kun forøge Uroen og Skaden. Deri havde man vel maattet finde sig, hvis min Mand var blevet i Live; nu priste man ham blot lykkelig, fordi han var død i »god« Tid. —

Tilbage bliver altid den højeste Appel til *Eftertiden*. Ingen har haft sin Tid mere fordomsfuldt, mere paa Forhaand fordømmende imod sig, end min Mand; hans sidste Redegørelse, som det endnu er fundet for tidligt at offentliggøre, indeholder hans Syn paa Oprindelsen og Forløbet af de personlige Angreb paa ham.

Uger forinden hans Fængsling begærede man den i Pressen. Det hedder i et anseeligt Blads Leder af 18. Marts 1923 med Stolthed: »Og *kun under Pres af* en voksende offentlig Mening med os til Organ fandt omsider Arrestationen Sted.«

Jeg begriber ikke, at Sligt er lovligt. I England og vistnok ogsaa andetsteds vilde det blive straffet.

Hvis Rigsadvokaten havde villet indlægge sig og sit Embede — og Strafferetsplejen — en mindeværdig Ære, saa havde han ved en offentlig Erklæring *ex officio* kunnet udrette *meget* imod denne Lynchjustits.

Men han nøjedes end ikke med at tie; han komplimenterede »det store og brede, ærlige danske Folk«.

»Folket« plejer ikke at nære særlig Forkærlighed for Anklagvæsenet. Men i 1922—23 var alting populært, som var imod min Mand; man troede ikke paa hans Ord, ikke paa hans Sygdom, ikke paa hans naturlige Død; — ja, for et Par Aar siden end ikke paa hans virkelige Begravelse.

Det nylig citerede Blad forklarede under Overskriften: »Simulerer Etatsraad Glückstadt« sine Læsere: »Adskilligt kunde tyde paa, at Hr. Glückstadt med velberaaden Hu anstiller sig mere syg, end han er. De Rygter, Familjen lod udsprede, at han laa for Døden af Sukkersyge, har vist sig at være falske «— (dem har jeg aldrig hørt om), — »og vi tager næppe fejl, naar vi gaar ud fra, at Hjerteondet ikke er saa slemt endda. *Men nu gælder det at forhindre, at Hr. Glückstadt føres til Domhuset og konfronteres med sine Medskyldige.* Det er hele Hemmeligheden. De tarveligste Tricks opfindes for at forhale, maaske helt undgaa den uhyggelige Dag, da Hr. Etatsraad Kommandør Emil Glückstadt stilles Ansigt til Ansigt med Krigsaarenes store *Falskspillere*. Offentligheden skal præpareres, Medynk skal bruges til at kvæle Retfærdighedskravene.« — Det var ingenlunde det Værste; det stod i et Blad af Anseelse; og hvad de mindre ansete skrev, var langt værre. Saa kender man — »Opinionen«. —

Jo mere ophidset Stemningen var mod min Mand, desto mere *kritisk* aarvaagen burde imidlertid Retsplejen have været. Rigsadvokaten talte nok saa kønt om lige Ret for Alle, og lige Hensyn til »Store« og »Smaa«. Min Mand hørte imidlertid ikke længere til »de Store«, men var en styrtet og for Had udlagt Stormand; og en saadan er herhjemme værre stillet end nogensomhelst Anden »Stor« eller »Lille«. Det virkelige Forhold blev, at man unddrog min Mand den Retsbeskyttelse, der burde være fælles for Alle, og fra først til sidst bragte ham ud i en »Undtagelsesstilling«: ekstraordinær Kommission — to af tre Medlemmer inhabile — Fængsling uden Præcedens, imod indbildte Selvmordstanker, og ødelæggende væsentlige Forsvarsmuligheder, — pinefulde Forhør, indtil Lægens Forbud, af en dødssyg Mand — osv. osv.

Ingen Tvivl kom den Anklagede tilgode, og *Formodninger* toges gode som »Beviser«; ja, *imod Beviser*.

Endnu igen blot dette Eksempel: Landsretten udtaler, at Glückstadt ved Regnskabsopgørelsen for 1921 »har ført Bestyrelsen bag Lyset«. Retten kan ikke føre eet eneste Medlem af Bestyrelsen som Vidne for disse forsmædende Ord; men Direktør Rothes: »Jeg har *aldrig* haft Indtryk af, at Etatsraad Glückstadt vilde skjule noget«, taler klart for Een og Alle.

Den *umulige* Tanke: at identificere den for Landet og Erhvervene

utrættelige, for egne Pengesager ubekymrede Bankleder med en Formueforbryder, fremtvinger, hvor Dobbeltbilledet skulde vise sig, Anklagens *Selvopgivelse*.

Den læses foran Side 48.

Naar jeg gennemlæser, hvad jeg paa disse Sider har skrevet og sammenligner det med Alt, hvad jeg har haft paa Hjerte, føler jeg en uendelig Afstand.

Jeg vilde, at Læserne skulde *tro*, hvad jeg *véd*. At Landsrettens 30 »Antagelser« ikke udgør eet eneste Bevis. At ingen Domstol i Verden, selvom den var endnu højere end Danmarks Højesteret i 1923, kan statuere en Forbrydelse, hvor der ikke findes — en Forbryder.

At mine Læsere vilde sande: dersom denne Retssags Efterforskning, Arrestationen indbefattet, ikke er stemmende med Folkets Krav til Lov og Ret, kan heller ikke Dommen et Par Uger efter den Anklagedes Død være det.

Og Lighed for Loven kræver Lighed for Anklage og Forsvar. —

Jeg har Ret til at tale; *Sandhedens* Ret. Den tilkommer ikke blot min Mands Minde; den har tillige Betydning for Samfundet. Vistnok har Retsforfølgningen imod ham sat Spor, der skræmmer; men det er ikke nok. Hans Oprejsning vil give et stærkere Værn, end den lovpriste Retsreform indeholdt i 1923, imod Katastrofer som den, der ramte ham. Imod den »Massesuggestion«, den »vulgære Aand« med flere Ussingske Udtryk, der sætter sig i Dommernes Sæde, naar en Ulykke, stor nok i sig selv, har Bud efter Høj eller Lav.

Imod »Syndebuks-Sindelaget« i det »letbevægelige, danske Gemyt«. —

Mit Skrift er til Oplysning; det er derudover intet »j'accuse«. Om Tidspunktet for at udsende det er det rette eller for tidligt, betyder mindre. En for mig selv gyldig Grund til at tale *nu* er, at jeg svarer til og forsvarer denne Sag imod *levende* Modstandere af min Mand og hans Gerning; dybere end nogen, og med den dybeste Ret, nærer jeg Afsky imod at fordømme eller at gaa i Rette med de Døde eller krænke de Efterlevende.

Og tale *maatte* jeg. Vilde Dommene og Fordommene ikke ad Aare skænke sig selv en Slags »stiltiende Tilstaaelse« — hvis dette ikke var skrevet?

Bilag.

UDSKRIFT AF ØSTRE LANDSRETS DOMBOG FOR 1. AFDELING

Aar 1923 den 7. Juli blev afsagt følgende

DOM

i Sagen I. Nr. 128/1923:

Anklagemyndigheden ved Rigsadvokaten
mod

efternævnte forhenværende Direktører i Den danske Landmandsbank, Hypothek-
og Vekselbank, A/S:

1. Emil Rasmussen,
2. Frederik John Rothe,
3. Kristen Riis-Hansen,
4. Poul Christian Conrad Harhoff

og de forhenværende Medlemmer af Bankens Bestyrelse:

5. Forhenværende Admiral i den siamesiske Marine Andreas du Plessis
de Richelieu,
6. Overformynder Michael Petersen Friis,
7. Grosserer Andreas Collstrop,
8. Forhenværende Kommitteret Niels Schack Eyber,
9. Direktør Herman Heilbuth,
10. Direktør Niels Christian Vigo Reimer,
11. Fabrikejer Bjørn Stephensen,
12. Forpagter Ole Christian Saxtorph Sonne

samt forhenværende Medlem af Bankens Bankraad

13. Administrerende Direktør for Nordisk Kabel- og Traadfabriker, A/S,
Hans Peter Prior.

Anklageskriftet i denne Sag, i hvilken Forundersøgelsen er foretaget for den ved kongelig Ordre af 21. September 1922 nedsatte Kommission til Undersøgelse af Den danske Landmandsbank, Hypothek- og Vekselbanks Forhold m. m., er saalydende:

Efternævnte forhenværende Direktører i nævnte Bank: Emil Raphael Glückstadt, Emil Rasmussen, Frederik John Rothe, Kristen Riis-Hansen, Poul Christian Conrad Harhoff og de forhenværende Medlemmer af Bankens Bestyrelse: Forhen-

værende Admiral i den siamesiske Marine Andreas du Plessis de Richelieu, Overformynder Michael Petersen Friis, Grosserer Andreas Collstrop, forhenværende Kommitteret Niels Schack Eyber, Direktør Herman Heilbuth, Direktør Niels Christian Vigo Reimer, Fabrikejer Bjørn Stephensen, Forpagter Ole Christian Saxtorph Sonne, samt forhenværende Medlem af Bankens Bankraad: Administrerende Direktør for Nordisk Kabel- og Traadfabriker, A/S, Hans Peter Prior, sættes herved under Tiltale ved Østre Landsret til Straf:

I. *Glückstadt* efter Straffelovens § 251 for Bedrageri:

a) ved at misbruge sin Stilling som administrerende Direktør i Den danske Landmandsbank, Hypothek- og Vekselbank, til den 1. Februar 1917 at lade »Konsortiet af 1. Februar 1917« (Landmandsbanken) — samtidig med, at det for en Betaling af Kr. 11.800.600 overtog nominelt Kr. 2.583.000 Aktier i forskellige Selskaber fra 27 Spekulationskonti — dække Underskudene, ialt Kr. 2.237.801,73, der var paa disse Konti og paa 4 andre Konti, fra hvilke der ikke overførtes Aktier; til Dækning af de nævnte Underskud benyttedes bl. a. Kr. 2.196.933,18, der hævdes for Landmandsbankens Regning paa Kontoen »Dansk Soyakagefabriks Separat Konto«; Kontiene førtes for Personer, for hvem Landmandsbankens Direktion havde udført Spekulationer paa Børsen, saaledes at de paagældende til dels ikke havde Kendskab til de enkelte Forretninger;

b) ved at misbruge sin Stilling til i Januar 1921 at lade »Konsortiet af 1. Februar 1917« (Landmandsbanken) for en Betaling af Kr. 13.062.176,01, overtage nominelt Kr. 2.953.200 Aktier i forskellige Selskaber fra 32 Spekulationskonti af lignende Art som de under a) nævnte, samt overtage Underskud uden Aktier fra 8 Konti, hvorved »Konsortiet af 1. Februar 1917« til de enkelte Konti betalte ialt Kr. 4.612.486,32 mere, end de overførte Papirers Værdi androg beregnet efter Kurserne paa Overtagelsesdagene, herunder dels et Beløb af Kr. 648.299,32 vedrørende Kontoen »H. Bendixon, London«, for hvilken Konto det maa antages, at Glückstadt helt eller delvis havde Ansvaret, dels et Beløb af Kr. 83.397,38, der üdgjorde Underskudet paa en Slægtnings Spekulationskonto, hvilket Underskud Glückstadt personlig havde paataget sig at dække, og dels et Beløb af Kr. 946.695,17 vedrørende et større Parti Aktier i forskellige Selskaber, der havde henligget paa Kontoen »Konsortiet af 24. April 1918 A« for Glückstadts og den nu afdøde Direktør Ringbergs Regning efter deres Udtreden den 7. Juni 1920 af forskellige Consortier;

c) ved at misbruge sin Stilling til ved forskellige andre Lejligheder i Tiden fra 1918 og til Slutningen af August 1922 til »Konsortiet af 1. Februar 1917« (Landmandsbanken) for en Betaling af Kr. 11.127.168,78 at overføre nominelt Kr. 2.275.500 Aktier i forskellige Selskaber fra private Spekulationskonti af lignende Art som de under a) nævnte, saaledes at Consortiet for disse Aktier betalte ialt Kr. 3.199.018,89 mere end de overførte Papirers Værdi androg beregnet efter Kurserne paa Overtagelsesdagene, herunder dels et Beløb af Kr. 101.724 vedrørende Kontoen »Engelsk Skole, Nysted«, for hvilken Konto Glückstadt maa antages at have haft Ansvaret, dels et Beløb af Kr. 1.076.291,70 vedrørende nominelt Kr. 524.000 D. F. D. S. Aktier, der udgjorde Restbeholdningen af Glückstadts og Ringbergs Andel i »Konto Trio for D. F. D. S. Aktier« hos Veksellerfirmaet I. M. Levin & Co., og

dels et Beløb af Kr. 85.846,06 vedrørende nominelt Kr. 100.000 Ø. K. Aktier, der udgjorde Restbeholdningen af Glückstadts og Ringbergs Andel i »Konto Trio for Ø. K.« hos Veksellerfirmaet I. M. Levin & Co.

II. *Glückstadt* for Overtrædelse af § 55 Nr. 1 i Lov Nr. 468 af 29. September 1917 om Aktieselskaber ved paa Landmandsbankens Bestyrelsesmøde den 12. Januar 1921 overfor Bestyrelsen bevidst at have afgivet urigtige og vildledende Angivelser med Hensyn til de af »Konsortiet af 1. Februar 1917« overtagne Aktier og dækkede Underskud.

III. *Glückstadt* efter Straffelovens § 251 for Bedrageri:

a) ved at misbruge sin Stilling til fra Kontoen »Syndikatet i Russisk-Østasiatisk Dampskibsselskab«, i hvilket Landmandsbanken deltog for $\frac{2}{5}$, den 3. Juli (den 5. Juli) 1917 at overføre et Beløb af Kr. 3.747.676,53 til Kontoen »Ø. K.s Opkøbskonto A« og fra denne Konto til Kurs 400 (Dagskursen var 559) at overføre nominelt Kr. 1.200.000 Ø. K. Aktier til Kontoen »Syndikatet i Ø. K. Aktier ved Etatsraad H. N. Andersen«, i hvilket Syndikat deltog Interessenter repræsenteret ved Landmandsbankens Direktion for 425/1200; fra denne Konto lod han derefter den 1. Marts, 11. Juli og 16. September 1918 udbetale til Landmandsbankinteressenterne ialt Kr. 1.181.311,21 af Avancen paa Kontoen Syndikatet i Ø. K. Aktier, hvilket Beløb maa antages at være kommet Glückstadt og Ringberg til Gode, og

ved den 25. Februar 1920, efter at Syndikatet i Ø. K. Aktier i 1919 var opløst, at lade Kontoens Restbeholdning af Ø. K. Aktier overføre til »Konsortiet af 1. Februar 1917« (Landmandsbanken), saaledes at Konsortiet herfor betalte Kr. 227.714,41 mere, end Aktiernes Værdi androg efter Kurserne paa Posteringsdagen;

b) ved at modtage og for egen Regning den 19. Januar 1921 at hæve en af Det Østasiatiske Kompagni til egen Ordre udstedt og kvitteret Check, stor Kr. 1.347.121,31, og derved tilvende sig dels Landmandsbankens Avance Kr. 972.721,31 ved Afslutningen af »Syndikatet i Russisk-Østasiatisk Dampskibsselskab«, dels et Beløb af Kr. 374.400, der af Det Østasiatiske Kompagni betales Landmandsbanken for dennes Aktier i Russisk-Østasiatisk Dampskibsselskab, nominelt 65.000 Rubler, hvilke Aktier ved Landmandsbankens Regnskabsafslutning for 1920 efter Glückstadts Ordre blev afskrevne som værdiløse.

IV. *Glückstadt* for Overtrædelse af § 55 Nr. 1 i Lov Nr. 468 af 29. September 1917 om Aktieselskaber ved i Landmandsbankens Regnskab for Aaret 1918 i en Indtægtspost, nemlig »Overskud og Renter af Obligationkonto«, at fradrage et Tantiëmebeløb, Kr. 953.846,15, der er udbetalt Direktion, Delegation og Bankraad som statutmæssig Tantiëme af et Beløb af Kr. 7.948.717,94, der i Henhold til Generalforsamlingens Beslutning henlagdes til Dispositionsfonden.

V. *Glückstadt* efter Straffelovens § 251 for Bedrageri ved den 26. November 1919 at lade Landmandsbankens Hovedkasse kontant udbetale en Fjerdedel, Kr. 469.275,68, af den Bankens tilkommende Avance, Kr. 1.877.102,73, ved Opløsningen af Kommanditselskabet Dansk Søfarts-Selskab, saaledes at Beløbet ikke kom Landmandsbanken til Gode.

VI. *Glückstadt* efter Straffelovens § 251 for Bedrageri ved den 20. Januar 1920, den 5. Januar 1921 og den 30. Marts s. A. at lade Landmandsbankens Hovedkasse udbetale henholdsvis Kr. 633.600, Kr. 633.600 og Kr. 444.259,72, ialt Kr. 1.711.459,72, der udgjorde den Banken tilkommende Andel i Fortjenesten ved Køb og Salg af Raagummi, som foretoges i Aaret 1919 gennem »Gummi Syndikatet under United Baltic Corporation«; Beløbet er ikke kommet Landmandsbanken til Gode, men ialt Fald tildels indsat paa Glückstadts Konti i Banken.

VII. *Glückstadt* efter Straffelovens § 257 for svigagtigt Forhold:

a) ved — efter at »Syndikatet i Ø. P. Aktier« (Syndikatet af 29. Oktober 1919), hvori han og Ringberg deltog for Halvdelen, havde erhvervet nominelt 2.012.000 Ø. P. Aktier — at misbruge sin Stilling til efter at have skabt Basis for en højere Salgskurs ved fra den 5. til den 14. Maj 1920 at lade Banken foretage Opkøb, saaledes at Kurserne i dette Tidsrum steg fra 318 $\frac{1}{4}$ til 356, den 14. Maj 1920 at lade »Konsortiet af 1. Februar 1917« (Landmandsbanken) overtage fra Syndikatet nominelt 1 Mill. Kr. Ø. P. Aktier til Kurs 350, hvilken Aktieerhvervelse ikke kan anses for at have været i Bankens Interesse;

b) ved efter at Syndikatet var opløst for de ham og Ringberg tilhørende Ø. P. Aktier, nominelt Kr. 422.000, den 19. Maj 1920 at danne et Konsortium sammen med Veksellerfirmaet Aug. Lunn & Co. og Th. Schiøler, som han fik til at deltage under Foregiver om en god Forretning, saaledes at Konsortiet overtog Aktierne til Kurs 360, hvorhos han tildels førte Risikoen med Hensyn til Aktierne over paa Banken, som han lod financiære Konsortiet;

c) ved den 1. Juni 1920 med en Avance for sig og Ringberg paa Kr. 51.953,46 til hver at afhænde til Kurs 368 nominelt Kr. 212.000 dem tilhørende Ø. P. Aktier, der havde henligget paa Kontoen »Kaptajn W. v. Rosen« og hvoraf nominelt Kr. 48.000 Ø. P. Aktier blev købt af det under b) ommeldte Konsortium, til Kurs c. 378, uagtet denne Afhændelse maatte anses for stridende mod Forudsætningerne for Konsortiets Dannelse.

VIII. *Glückstadt* og *Prior* efter Straffelovens § 251 for Bedrageri, subsidiært efter dens § 257 for svigagtigt Forhold, ved at misbruge deres Stillinger, førstnævnte som administrerende Direktør i Landmandsbanken og Formand for Bestyrelsen i Nordisk Kabel- og Traadfabrik, A/S, sidstnævnte som administrerende Direktør for dette Selskab og Medlem af Landmandsbankens Bankraad, til — efter at »Konsortiet af 24. April 1918« i Kabelaktier, hvori de begge var interesseret hver for en Trediedel, og hvorfra de den 5. August 1918 fik udbetalt hver Kr. 213.806,36; havde erhvervet nominelt Kr. 4.336.000 Kabelaktier til bogført Værdi Kr. 11.435.973,56 — at lade Landmandsbanken udlægge dels Betalingen Kr. 2.700.000 for nominelt 1 Mill. Kr. Kabel Aktier, som Konsortiet pr. 1. Oktober 1920 til Kurs 270 havde afhændet til Société Lorraine de Acieris de Rombas, dels Betalingen Kr. 540.000 for nominelt Kr. 200.000 Kabelaktier, som Konsortiet samtidig havde afhændet ligeledes til Kurs 270 til Banque des Pays du Nord, saaledes, at Landmandsbanken ikke var berettiget til at fordrer Tilbagebetaling fra de franske Købere, for Kursforholdet mellem den franske Franc og den danske Krone blev normalt, og endvidere til Kurs 270 at afhænde fra Konsortiet pr. 1. Oktober 1920 til

Landmandsbanken nominelt 1½ Mill. Kr. Kabelaktier for Kr. 4.050.000 og til Nordiske Kabel- og Traadfabriker, A/S, nominelt 1 Mill. Kr. Kabelaktier for Kr. 2.700.000; Kabelfabriken modtog ved Skrivelse af 31. December 1920 fra Landmandsbanken Meddelelse om Overdragelsen til Selskabet af nominelt 1 Mill. Kr. egne Aktier og tilsendte den 18. Januar 1921 Landmandsbanken Anerkendelse heraf.

IX. a) *Glückstadt* efter Straffelovens § 251 for Bedrageri ved i Midten af Februar 1922 at lade Nordiske Kabel- og Traadfabriker, A/S, — foruden Overtagelse af Pligt til Amortisation af et Partialobligationslaan — betale Kr. 4.378.420,77 for Erhvervelse af Dansk Kabelfabrik, A/S, saaledes at denne Betaling anvendtes dels til Udløsning af de i Landmandsbanken beroende nominelt 1 Mill. Kr. Kabelaktier, som Nordiske Kabel- og Traadfabriker havde den økonomiske Risiko for, med Kr. 2.878.420,77, dels til Betaling af nominelt Kr. 600.000 Kabelaktier til en Kurs af 250 med Kr. 1.500.000, hvilke Aktier leveredes af det under VIII. ommeldte Konsortiums Restbeholdning af Kabelaktier, samtidig med at Konsortiets Gæld til Landmandsbanken nedbragtes tilsvarende; Nordiske Kabel- og Traadfabriker, A/S, kom derved til at betale betydeligt mere, end Aktiernes Værdi kunde antages at andrage; de saaledes erhvervede nominelt Kr. 1.600.000 Aktier i Nordiske Kabel- og Traadfabriker leveredes til Københavns Diskontobank og Revisionsbank som delvist Vederlag for Erhvervelsen af Dansk Kabelfabrik, A/S;

b) *Prior* efter Straffelovens § 251, jfr. § 55, for Meddelagtighed i Bedrageri ved, da han kort efter var blevet vidende om, at Konsortiets Kr. 600.000 Aktier var afhændet til Kurs 250 som en Del af Betalingen for Dansk Kabelfabrik, A/S, ikke at have modsat sig Salget, og at Konsortiets Gæld til Banken dækkedes paa denne Maade.

X. *Glückstadt* og *Prior* for Overtrædelse af Lov Nr. 468 af 29. September 1917 om Aktieselskaber:

a) *Prior* efter dens § 56, sidste Stk., jfr. § 25, ved at undlade at gøre Anmeldelse til Aktieselskabsregistret om, at Selskabet som under VIII nævnt havde erhvervet nominelt 1 Mill. Kr. egne Aktier;

b) Begge efter dens § 55 Nr. 1 ved i det for Aaret 1920 offentliggjorte Regnskab for Nordiske Kabel- og Traadfabriker, A/S, under »Fuld Afskrivning af Tab ved Interesser i Udlandet« at have posteret en Afskrivning paa Fonds, stor Kr. 2.086.075,68, hvoraf Kr. 1.200.000 vedrørte den under VIII ommeldte fra »Konsortiet af 24. April 1918« erhvervede nominelt 1 Mill. Kr. egne Aktier;

c) Begge efter dens § 55 Nr. 1, jfr. § 25, ved i bemeldte Regnskab at postere Beholdningen af egne Aktier under Konto »Diverse Debitorer«.

XI. *Glückstadt* efter Straffelovens § 251 for Bedrageri ved paa et Tidspunkt, da han maa antages at have været klar over Bankens Stilling og den deraf sandsynlige Følge for Aktiekursen, at formaa Nationalbankens Direktion til for det ikke udover sin indskudte Kapital 10 Mill. Kr. hæftende »Syndikat af 10. November 1921« at belaaene til Kurs 105 indtil nominelt 30 Mill. Kr. Landmandsbankaktier, der for at støtte Aktiekursen skulde opkøbes af Syndikatet, idet han til Opnaelse heraf dels har fremsat urigtige Foregivender med Hensyn til Aktiernes Værdi, dels

har fortiet, at Kapitalen i det paagældende Syndikat for Halvdelens Vedkommende skaffedes tilveje gennem Tilskud fra Landmandsbanken, der derhos tilskød Forskellen mellem Opkøbs- og Belaaningskursen. Tabet ved et eventuelt Fald af Aktiekursen skulde i første Række bæres af Landmandsbanken, saaledes at de øvrige Deltagere i Syndikatet først løb Risiko, naar saavel Differencen mellem Opkøbs- og Belaaningskursen som Landmandsbankens i Syndikatet indskudte Kapital var tabt.

XII. *Glückstadt, Rasmussen, Rothe, Riis-Hansen, Harhoff, de Richelieu, Friis, Collstrop, Eyber, Heilbuth, Reimer, Stephensen og Sonne* for Overtrædelse af § 55 Nr. 1 i Lov Nr. 468 af 29. September 1917 om Aktieselskaber, jfr. § 13 i Lov Nr. 541 af 4. Oktober 1919 om Banker og Handelsministeriets Bekendtgørelse af 21. September 1921 om Affattelse af Bankers Maanedsbalancer m. m., ved paa Landmandsbankens Regnskab for Aaret 1921 at lade opføre »Egne Aktier (nominelt Kr. 0)«, endskønt de var vidende om, at Landmandsbanken som Deltager i »Syndikatet af 10. November 1921« i stort Omfang havde været med til at opkøbe egne Aktier, der derefter var belaante i Nationalbanken. Syndikatet havde pr. 31. December 1921 opkøbt nominelt Kr. 10.608.200 Landmandsbankaktier, hvoraf nominelt Kr. 9.524.000 var belaant i Nationalbanken.

XIII a) *Glückstadt* efter Straffelovens § 251 for Bedrageri, *Rasmussen, Rothe og Riis-Hansen* efter dens § 257 for svingagtigt Forhold subsidiært for Overtrædelse af § 55 Nr. 1 jfr. § 26, 2. Stykke, i Lov Nr. 468 af 29. September 1917 om Aktieselskaber, ved at lade udarbejde det for Aaret 1921 offentliggjorte Regnskab for Den danske Landmandsbank, Hypothek- og Vekselbank, A/S, udvisende et Overskud for Aaret med Tillæg af Overførsel af Kr. 21.307.216,88 og med et Aarsudbytte paa 10 pCt. af Aktiekapitalen samt Tantième til Bankraad, Bestyrelse, Direktion og tantièmeberettigede Embedsmænd af Kr. 923.076,92, endskønt de maatte være klar over, at Bankens Forhold ikke berettigede en saadan Opgørelse og Fordeling; saavel Bankens Reserver som i alt Fald en væsentlig Del af Aktiekapitalen maatte paa det paagældende Tidspunkt anses for tabt;

b) *Eyber* for Overtrædelse af § 55 Nr. 1 i Lov Nr. 468 af 29. September 1917 om Aktieselskaber for bevidst at vedtage, underskrive og offentliggøre det foran under a) nævnte urigtige Regnskab.

c) *Harhoff, de Richelieu, Friis, Collstrop, Heilbuth, Reimer, Stephensen og Sonne* for Overtrædelse af § 56 Nr. 1 i Lov Nr. 468 af 29. September 1917 om Aktieselskaber for uden tilstrækkelig Prøvelse at vedtage, underskrive og offentliggøre det foran under a) nævnte urigtige Regnskab.

XIV. *Glückstadt* for Overtrædelse af Lov Nr. 98 af 10. Maj 1912 § 8, 3. Stykke, jfr. § 2, 3. Stykke:

a) ved ikke at lade Landmandsbankens Bøger udvise, for hvis Regning mange Spekulationskonti førtes, saaledes at Kontiene betegnedes som Konsortier uden Angivelse af Deltagerne eller saaledes, at Konti lydende paa Navne ikke førtes for de angivne Kontoindehaveres Regning;

b) ved ikke i Bankens Bøger at lade opføre en Forpligtelse til at betale til Bri-

tish Bank of Northern Commerce en Trediedel af et Tab paa Pund Sterling 50.000, der i Maj Maaned 1914 var indtruffet i bemeldte Bank;

c) ved ikke i Bankens Bøger at lade opføre en Forpligtelse, hidrørende fra Spekulation a/m A/B Handion, Stockholm, paa hvilken der ultimo 1921 for Landmandsbankens Vedkommende var et Tab paa ca. Kr. 900.000;

d) ved ikke i Bankens Bøger at lade opføre en Forpligtelse, hidrørende fra et Konsortium ved Stockholms Enskilda Bank, paa hvilket der ultimo 1921 for Landmandsbankens Vedkommende var et Tab paa ca. Kr. 170.000.

Tiltalte Rasmussen er født 2. Oktober 1859, Rothe 2. Maj 1884, Riis-Hansen 26. September 1876, Harhoff 2. Februar 1843, de Richelieu 24. Februar 1852, Friis 22. Oktober 1857, Collstrop 19. April 1847, Eyber 10. December 1858, Heilbuth 27. Maj 1861, Reimer 17. December 1856, Stephensen 23. April 1855, Sonne 21. April 1859 og Prior den 25. Februar 1866.

Efter at Domsforhandlingen i Sagen var afsluttet med Hensyn til Anklageskriftets Punkter I—III og V—VII, er Tiltalte Glückstadt afgaaet ved Døden. Tiltalen mod ham er derefter i det hele bortfalden, for saa vidt angaar de øvrige Anklagepunkter, medens Sagen for de førstnævnte Forholds Vedkommende foreligger til Paakendelse med Hensyn til Anklagemyndighedens Paastand om, at Glückstadts Bo tilpligtes at udrede Sagens Omkostninger.

Glückstadt, der var født i 1875, indtraadte i 1907 i Landmandsbankens Direktion og ansattes i 1910 som dens administrerende Direktør. Af de Tiltalte har Harhoff fra 1872, Rasmussen og Rothe fra 1. Januar 1920 og Riis-Hansen fra 1. Oktober 1921 været Medlemmer af Bankens Direktion, medens de Richelieu, Friis, Collstrop, Eyber, Heilbuth, Reimer, Stephensen og Sonne har været Medlemmer af Bankens Bestyrelse (indtil 1920 betegnet som Delegation), Richelieu fra 1901, Friis fra September 1921, Collstrop fra 1914, Eyber fra 1906, Heilbuth fra 1914, Reimer fra 1912, Stephensen fra 1910 og Sonne fra 1917. Fra 1908 har Richelieu været Bestyrelsens Formand og Formand for Bankraadet, og fra April 1920 har Friis været Næstformand for Bankraadet. Prior har fra 1919 været Medlem af Bankraadet uden samtidig at være Medlem af Bankens Bestyrelse.

Samtlige de Tiltalte fratraadte deres Stillinger i Bankens Ledelse ved Bankens Rekonstruktion i September 1922.

Fra 1910 til sin Død den 14. April 1922 var Ove Ringberg Medlem af Bankens Direktion.

Fra 1898 har Prior været administrerende Direktør for A/S Nordiske Kabel- og Traadfabrikker, og fra 1910 til Efteraaret 1922 var Glückstadt Formand for samme Selskabs Bestyrelse.

Ad I.

Af Sagens Oplysninger fremgaar det, at Glückstadt og Ringberg i Tiden efter Verdenskrigens Udbrud i meget betydelig Udstrækning har ladet Banken financiere Børsspekulationer, i hvilke de selv og andre var Deltagere, og at dette i vidt Omfang er sket uden iagttagelse af Bankens normale Belaaningsregler, idet de indkøbte Papirer alene tjente til Sikkerhed for Engagementerne, hvorhos der hyppigt udbetaltes Gevinst ved Kursstigning, medens der omvendt ikke krævedes Indbetalinger i Tilfælde af, at Spekulationerne ved Kursfald udviste Tab.

Den 31. Januar 1917 indgik der til det danske Udenrigsministerium en tysk Note om, at den uindskrænkede Undervandsblokade vilde blive iværksat den næste Dag. Dette fremkaldte stærk Uro i Børs kredse og førte til, at Børsen holdtes lukket fra 1. til 19. Februar, samt til, at Kurserne paa Børseffekter, der bl. a. som Følge af omfattende Spekulationer i Lobet af 1916 var stegne til en hidtil ukendt Højde, efter Børsens Genaabning faldt betydeligt i Forhold til Kurserne pr. 31. Januar.

Det nævnte Forhold gav Anledning til, at Glückstadt lod foretage de under Anklagens Punkt I a) beskrevne Posteringer i Bankens Bøger, hvorved han for at skaane en Del af Bankens private Spekulantkunder for Tab lod Banken overtage ikke blot de for deres Regning indkøbte nominelt Kr. 2.583.000 Aktier i forskellige Selskaber for et Beløb af Kr. 11.800.000, hvilket omtrent svarede til Aktiernes Kursværdi pr. 31. Januar 1917, men tillige Underskuddene, ialt Kr. 2.237.801,73, paa de paagældende Spekulationskonti og nogle enkelte lignende Konti, fra hvilke der ikke overtoges Aktier. Indehaverne af de paagældende Konti fik ikke nogen Meddelelse om de stedfundne Overførsler. Disse fandt Sted pr. 1. Februar, og i et den 7. s. M. afholdt Bestyrelsesmøde, hvori Bankens Regnskab for 1916 var til Forhandling, meddelte Glückstadt, at Bankens Direktion, — som det hedder i Bestyrelsesprotokollen, — »fra en Del private Kunder havde overtaget Aktier i Det forenede Dampskibsselskab, Det Østasiatiske Kompagni og Orient til de Priser, der fandtes ved Børsens Lukning paa Grund af den udvidede Blokade; det drejede sig for det væsentligste om Aktier, som Banken havde solgt af egne Beholdninger. De Differencer, der var opstaaede, var bragt ud af Verden uden at influere paa Bankens Overskud«. Den 13. Februar dækkedes Debetsaldoen paa Kontoen af 1. Februar 1917 bl. a. ved den i Anklageskriftet nævnte Overførsel fra Dansk Soyakagefabriks Separatkonto, der fortes i Landmandsbanken for Østasiatisk Kompagnis Regning. Denne Debitering paa Soyakagefabrikkens Konto dækkedes i Begyndelsen af Juli 1917 ved en Overførsel fra Kontoen for »Syndikatet i Russisk-Østasiatisk Dampskibsselskab«, i hvilken Konto, som det vil blive fremstillet nedenfor ad III, Landmandsbanken, Østasiatisk Kompagni og en Gruppe private Participanter var lodtagne hver for $\frac{1}{3}$. I Begyndelsen af Juli blev Landmandsbankens og Østasiatisk Kompagnis Andele i denne Kontos Overskud opgjort til ca. 1,6 Mill. Kr. for hver, og Overførselen fra Syndikatets Konto til Soyakagefabrikkens Konto omfattede disse 2 Andele eller ialt ca. 3,2 Mill. Kr. Overførselen til Kontoen af 1. Februar 1917 fra Soyakagefabrikkens Konto dækkedes saaledes for et Beløb af 1,6 Mill. Kr. af Landmandsbankens Andel i Syndikatets Overskud.

I Lobet af Foraaret og Sommeren 1917 steg Kurserne paa de til Banken pr. 1. Februar 1917 overførte Papirer, saaledes at de kunde afhændes med Fordel. Den 31. Maj 1918 var den langt overvejende Del af Papirerne solgt, og ifølge en under Sagen fremlagt Revisionsberetning udviser en Opgørelse pr. nævnte Dato over Salg og Beholdning en Avance paa ca. Kr. 650.000 udover det samlede Beløb af Aktiernes Overtagelsesværdi og det overtagne Underskud pr. 1. Februar 1917.

Glückstadt har ikke erkendt, at han ved Overførselen pr. 1. Februar 1917 har gjort sig skyldig i Bedrageri. Han har forklaret, at han inden denne Overførsel fandt Sted under en Samtale med Direktør for Østasiatisk Kompagni, Etatsraad

H. N. Andersen, havde sat denne ind i Situationen, og at Etatsraad Andersen da gav Glückstadt Tilsagn om, at der til Dækning af det paagældende Spekulationstab kunde regnes med en Avance for Banken paa Kontoen for Syndikatet i Russisk-Østasiatisk Dampskibsselskab. Da Østasiatisk Kompagni var Herre over, hvor stor en Avance der vilde fremkomme paa denne Konto, og da den Banken saaledes tilflydende Indtægt var af en ganske ekstraordinær Karakter, har Glückstadt anset sig berettiget til at anvende den til Dækning af det ekstraordinært overtagne Spekulationstab.

Etatsraad Andersen har som Vidne benægtet at have givet Glückstadt noget saadant Tilsagn, og mod Rigtigheden af Glückstadts Forklaring herom taler yderligere, at det fornødne Beløb til Dækning af Underskudet paa Kontoen af 1. Februar 1917 ikke straks toges fra Syndikatkontoen, men — uden at han har kunnet afgive Forklaring herpaa — foreløbig, og ikke med det fulde Beløb, afholdtes af Soyakagefabrikens Konto og først i Juli 1917 krediteres denne Konto ved Overførsel fra Syndikatkontoen. Sagens Oplysninger tyder derhos paa, at Glückstadt og Ringberg i hvert Fald foreløbig har villet skjule Posteringsne paa de nævnte 2 Konti for Østasiatisk Kompagni. Men selv om Glückstadts Forklaring om, at der kunde regnes med en saadan ekstraordinær Avance, var rigtig, vilde det ikke kunne fritage ham for Ansvar, idet Indtægten i hvert Fald maatte blive Bankens, og dens ekstraordinære Karakter ikke vilde kunne berettige ham til at anvende Beløbet til Dækning af et Banken uvedkommende Spekulationstab.

Fra Forsvarets Side er det imidlertid gjort gældende, at Overførselen af Tabet paa Banken maa betragtes som et Udslag af Glückstadts Overvejelser af, hvad der i den indtrufne Situation tjente Bankens Interesser. De paagældende Spekulantkunder var alle Personer, delvis i fremskudte Stillinger, til hvem han eller Ringberg havde personlig Tilknytning, og som enten af eget Initiativ ved Henvendelse til disse Direktører personlig eller efter disses Opfordring havde indladt sig paa Spekulationer, der blev ledede af Direktørerne, og om hvis Forløb der som Regel ikke meddeltes de paagældende Underretning; at lade disse Personer selv bære Tabene, kunde, hvis det kom offentligt frem, nedsætte Bankens Prestige, og at der muligt ved Bedømmelsen heraf fra Glückstadts Side er skønnet forkert, vil ikke kunne gøre Forholdet bedrageligt. Hertil kommer, at han med sit Kendskab til de overtagne Aktiers indre Værdi kunde regne med, at Kurserne senere vilde rette sig, og Tab for Banken derved vilde blive undgaaet, hvad de senere Begivenheder har bekræftet.

Der savnes imidlertid Grundlag for den Antagelse, at Bankens Stilling skulde blive svækket ved, at Kravet overfor disse Spekulationskunder var blevet fastholdt, eller at Overvejelser i saa Henseende skulde have været ledende for Glückstadt. Derimod er der al Grund til at antage, at Direktørerne personligt vilde føle sig ilde stede overfor deres private Forbindelser og overfor Bankens Bestyrelse, naar deres Dispositioner kom for Dagen, og det har uden Tvivl været Hensynet hertil, der har bestemt Glückstadt til at overføre Tabene paa Banken, fortie Overførselen for Kunderne og kun give Bestyrelsen ufuldstændige Oplysninger om det passerede.

Ejheller kan det antages, at Glückstadt har regnet med, at Tabet for Banken

senere vilde kunne indvindes ved Kursstigning paa de overtagne Aktier. Ikke blot maatte Forholdene ved Undervandsbaadskrigens Indtræden gøre en saadan Beregning højst usikker, men Antagelsen af, at han skulde have regnet hermed, strider ganske mod Karakteren af de Dispositioner, han har truffet for at skaffe Dækning for det overtagne Tab og de af ham herom afgivne Forklaringer.

Naar det endelig fra Forsvarets Side er hævdet, at Bestyrelsen i ovennævnte Møde den 7. Februar 1917 har faaet fuld Besked, og at Bestyrelsens Sanktion har befriet Glückstadt for Ansvar for de omhandlede Overførsler, kan det efter det foreliggende ikke antages, at Bestyrelsen har faaet fyldestgørende Oplysninger, og i hvert Fald vilde ejheller Bestyrelsen være kompetent til at sanktionere en saadan Overførsel af private Spekulanter Tab paa Banken.

Med Hensyn til den under Anklagens Post I. b) ommeldte Overførsel i Januar 1921 gaar Glückstadts Forklaring ud paa, at han efter sin Hjemkomst den 22. December 1920 fra $\frac{1}{2}$ Aars Ophold i Udlandet blev klar over, at Ringberg havde ledet de paagældende Spekulationer paa en uforvarlig Maade, tildels i Strid med Kundernes Ordre. Efter en Gennemgang af Engagementerne mente Glückstadt derfor ikke, at Banken kunde eller burde stille Krav om, at Kunderne skulde bære Tabene, og han gav derfor Ordre til, at Engagementerne skulde overføres til Kontoen af 1. Februar 1917, dog at han har hævdet, at Overførselen af det i Anklageskriftet nævnte Parti Aktier fra Konsortiet af 24. April 1918 A, er sket uden hans Vidende og Vilje, ligesom han i det hele har nægtet ved Overførslerne at have tilsigtet at skaffe sig selv økonomisk Fordel. Den stedfundne Overførsel bragte han paa Tale i et Bestyrelsesmøde den 12. Januar 1921, hvorom der er optaget saalydende Referat i Bestyrelsesprotokollen: »En Del mindre Laanekonti, der udviste Underskud, havde Banken taget ud af Verden».

Efter det oplyste maa det nu antages, at Glückstadt har været indforstaaet med, at der fremdeles fandt Spekulationsforretninger Sted for en Kreds af Personer under samme Forhold som ovenfor omhandlet, omend han ikke under sine hyppige Ophold i Udlandet har haft Lejlighed til at lede og følge Spekulationernes nærmere Forløb; det maa derhos overensstemmende med Anklagen antages, at Glückstadt selv helt eller delvis har haft Ansvar for Kontoen »H. Bendixon, London«, at han har paataget sig at dække den ommeldte Slægtning, Frøken Anna Raffels Tab, og at han har beordret eller billiget Overførselen af det ovennævnte Parti Aktier fra Konsortiet af 24. April 1918.

Hvad Kontoen »H. Bendixon, London« angaar, har Glückstadt gjort gældende, at den førtes for Bankens egen Regning med det Formaal at lade et paa Kontoen muligt fremkommende Spekulationsoverskud tilflyde Bankdirektør H. Bendixon i London, der havde gjort Banken Tjenester, og han har hævdet, at han har tilsendt Bendixon en Avance. Disse Forklaringer findes imidlertid at maatte forkastes. Hans Angivende om Formaalet med Kontoen er i sig selv usandsynlig, og Bendixon har i en Skrivelse til Rigsadvokaten benægtet at have haft noget Kendskab til, at der i Banken spekuleredes til Fordel for ham, og nogensinde at have modtaget Penge fra Banken eller fra Glückstadt for udviste Tjenester. I Bankens Bøger, hvor der førtes talrige anonyme Konti for privat Regning, fremtræder den heromhandlede Konto ikke som Bankens. Til Debet for Kontoen, der

er oprettet i Juli 1919 — paa hvilket Tidspunkt en Konto, der vedrørte et Handelsmellemværende med Bendixon, og for hvilken Glückstadt havde Ansvaret, udviste en Debet af ca. Kr. 67.000 — blev der pr. 3. Januar 1920 overført dette Beløb med Renter, ialt ca. Kr. 71.000, og samme Dag udbetaltes der af Kontoen »H. Bendixon« mod Glückstadts Kvittering ca. 50.000 og den 11. Februar 1920 yderligere Kr. 20.000. Glückstadt har forklaret, at Overførselen fra fornævnte Konto for Handelsmellemværendet har beroet paa en Fejltagelse, og at de 2 udbetalte Beløb er anvendte i Bankens Interesse, uden at han dog kan oplyse i hvilket Øjemed, men disse hans Forklaringer findes ikke at kunne staa til troende, og efter alt foreliggende maa der gaas ud fra, at Kontoen »H. Bendixon« kun i den Forstand har været Bankens, at Glückstadt i sin Egenskab af Bankdirektør vilkaarligt har kunnet bestemme og faktisk har bestemt, om Dispositionen over Kontoen skulde foretages for Bankens eller hans egen Regning. Han maa herefter have Ansvaret for den i Anklagen ommeldte uretmæssige Overførsel.

Angaaende Overtagelsen af Tabet for Frk. Raffel har denne som Vidne forklaret, at Glückstadt har givet hende udtrykkeligt Tilsagn om, at han vilde betale, hvad hun skyldte i Banken, og der findes ingen Grund til at betvivle Rigtigheden af dette Vidneudsagn.

Med Hensyn til Overførselen fra Kontoen »Konsortiet af 24. April 1918 A« er det oplyst, at Glückstadt og Ringberg i Juni 1920 udtraadte af forskellige Spekulationskonsortier hos Veksellererfirmaet Aug. Lunn & Co., og at deres Aktieandel i disse Konsortier med deres daværende omtrentlige Værdi af ca. $3\frac{1}{2}$ Mill. Kr. overførtes til og debiteredes Kontoen af 24. April 1918 A, samt at denne Kontos Debet-saldo i Januar 1921, ca. 3,6 Mill. Kr., tilligemed de paa Kontoen da henliggende Aktier overførtes til Kontoen af 1. Februar 1917 med et Tab for denne Konto paa de fra Aug. Lunn & Co. overførte Aktier som i Anklagen anført. — Glückstadt har erkendt, at denne Overførsel har været urigtig, men paastaaet, at han ikke har haft noget Kendskab til den, ligesom han i det hele vil have været uvidende om, hvorledes der har været forholdt med hans og Ringbergs Andel i de ommeldte Konsortier, som han havde paalagt Ringberg at afvikle paa normal Maade. — Det fremgaar nu vel af Sagen, at Kontoen af 24. April 1918 A ikke har været optaget paa den efter Glückstadts Ordre fra først af udarbejdede Liste over de Engagementer, der skulde overføres til Kontoen af 1. Februar 1917, derimod er den taget op i den til Brug for Bogholderiet udfærdigede definitive Liste, og han er af den Formening, at dette er sket paa Ringbergs Foranledning; han vil dog nok inden Overførselen have været bekendt med, hvilke Beløb der overførtes, men han vil ikke have vidst, at der derved overførtes Aktieposter eller Beløb, der hvilede paa ham. — Ringberg var i Januar 1921 kun i København i 5 Dage, og Glückstadt havde da en alvorlig Samtale med ham om de uforsvarlige Dispositioner, han havde truffet, og som gav Anledning til Overførslerne til Kontoen af 1. Februar 1917, hvilke Overførsler iøvrigt beordredes af Glückstadt personlig. Det findes nu under disse Omstændigheder uantageligt, at Ringberg skulde have beordret Overførselen fra Kontoen af 24. April 1918 A, uden at Glückstadt skulde være vidende om, at Kontoens betydelige Debetsaldo i alt væsentligt hidrørte fra de Aug. Lunn-ske Konsortier, ligesom det i Betragtning af de store Poster, disse Konsortier laa inde

med, findes uantageligt, at han skulde have været uden Kendskab til, hvorledes der var forholdt med hans Andel.

Med Hensyn til de øvrige ikke særlig nævnte Overførsler i Januar 1921 findes Glückstadt af de ovenfor ad I a) anførte Grunde uretmæssigt at have overført de paagældende Spekulationstab paa Banken, idet yderligere bemærkes, at Uforsvarligheden af Ringbergs Dispositioner ikke kunde berettige Glückstadt til at lade Banken bære Tabet.

Med Hensyn til de under Anklagens Punkt I c) ommeldte Overførsler er det oplyst, at de har fundet Sted som i Anklageskriftet anført, ligesom det efter alt foreliggende maa antages, at Overførslerne i det væsentlige er sket til Dækning af private, Banken uvedkommende Spekulationstab. Med Hensyn til de ikke i Anklageskriftet særlig fremhævede Overførsler er det dog ikke i alle Tilfælde tilstrækkelig oplyst, om Overførslerne er beordret af Glückstadt eller af Ringberg og i hvor høj Grad Glückstadt har været indforstaaet med, at de fandt Sted. For en enkelt Posts Vedkommende maa det antages, at Beløbet har været uerholdeligt hos Kontoens Indehaver, og om en anden Post er det fra Forsvarets Side anført, at den paagældende Kunde fik Saldokvittering for et større Mellemværende med Banken. — Med Hensyn til de i Anklageskriftet særlig fremhævede Tilfælde er det mod Glückstadts Benægtelse ikke godtgjort, at han har haft Kendskab til Overførselen af Tabet paa »Konto Trio for Ø. K.«. Derimod findes det bevist, at han har været fuldt ud paa det rene med Overførslerne vedrørende den engelske Skole i Nysted og »Konto Trio for D. F. D. S. Aktier« og med, at Ansvar for disse Konti ikke var Bankens.

For »Engelsk Skoles« Vedkommende er det oplyst, at Kontoen var oprettet af Glückstadt for, at der gennem Spekulationer paa Kontoen kunde opnaas Dækning for en Kassekredit, der omtrent samtidig var indrommet den engelske Skole i Nysted, og for hvilken han havde paataget sig Selvskyldnerkaution, og det fremgaar af Sagen, at han ved Overførselen til Kontoen af 1. Februar 1917 krediterede Spekulationskontoen med et saa stort Beløb, at der paa Kontoen fremkom en Kreditsaldo paa ca. Kr. 70.000 til Anvendelse til Indbetaling paa Kassekrediten. Glückstadt har til Forklaring heraf anført, at han paa et Tidspunkt, da der var en omtrent tilsvarende Avance paa Spekulationskontoen, havde givet Ringberg Besked om at sælge Aktierne, men at denne Ordre ikke blev fulgt, og han har derfor ved Overførselen til Kontoen af 1. Februar 1917 krediteret Spekulationskontoen for den saaledes mistede Avance og det derefter paaløbne Tab. — Efter det om Forholdet anførte kan Glückstadt ikke antages at have anset sig berettiget til saadan Overførsel.

Med Hensyn til »Konto Trio for D. F. D. S. Aktier« har Glückstadt gjort gældende, at denne Spekulationsforretning har Firmaet I. M. Levin & Co. paa Ringbergs Foranledning efter dennes Opgivende til Glückstadt foretaget med Landmandsbanken og ikke med Glückstadt og Ringberg personlig som Deltagere, men denne Forklaring, der baade i sig selv er usandsynlig og strider mod Kontoens Betegnelse i Veksellererfirmaets Bøger, findes at maatte forkastes, hvorved bemærkes, at Glückstadt og Ringberg som private Participanter har deltaget i over 200 Spekulationskonsortier gennem Firmaet I. M. Levin & Co., medens der ikke

foreligger Oplysning om, at Banken som saadan har spekuleret hos det nævnte Firma.

Som Følge af det anførte vil de ikke særlig fremhævede Overførsler under Anklagens Post I c) og Overførselen vedrørende »Konto Trio for Ø. K.« ikke kunne tilregnes Glückstadt som bedrageligt Forhold.

Derimod findes han ved samtlige de øvrige under Post I anførte Forhold at have gjort sig skyldig i Bedrageri.

Ad II.

Som foran fremstillet indeholder Bestyrelsesprotokollen for den 12. Januar 1921 angaaende Glückstadts Meddelelse til Bestyrelsen om de i Januar 1921 foretagne Overførsler til Kontoen af 1. Februar 1917 alene saalydende korte Referat: »En Del mindre Laanekonti, som udviste Underskud, havde Banken taget ud af Verden«. Glückstadt har vel paastaaet at have givet Bestyrelsen fyldigere Besked end ved Referatet antydet, men efter de af Underdirektør Harhoff, der fungerede som Sekretær ved Mødet, og af de tilstedeværende Bestyrelsesmedlemmer afgivne Vidneforklaringer maa det antages, at Glückstadts Meddelelse i det væsentlige har indskrænket sig til det i Referatet anførte, og da denne Angivelse, hvis Meddelelse Bestyrelsen ikke tillagde nogen Betydning, i Betragtning af de foretagne Transaktioners Omfang har været baade urigtig og i høj Grad vildledende for Bestyrelsen, og da Glückstadt maa have været klar herover, findes han skyldig i dette Forhold i Overensstemmelse med Anklageskriftet.

Ad III.

ad a) Af Sagens Oplysninger fremgaar det, at der fra 1914 i Landmandsbankens Bøger har været ført en Konsortialkonto for Opkøb af Aktier i Russisk-Østasiatisk Dampskibsselskab. I denne Konto, der fra September 1916 førtes under Betegnelsen »Syndikatet i R. Ø. D/S«, var Landmandsbanken med $\frac{1}{3}$, Østasiatisk Kompagni med $\frac{1}{3}$ og en Gruppe private Participanter — hvorimellem Glückstadt og Ringberg — med $\frac{1}{3}$. Den 3. Juli 1917 indbetaltes der paa Kontoen som Andel i den da opgjorte Avance paa Engagementet ca. 1,6 Mill. Kr. til de private Participanter, som hermed udløstes, og den 5. s. M. overførtes — som nævnt foran ad I — til Kredit for Dansk Soyakagefabriks Separatkonto et Beløb af ca. 3,2 Mill. Kr. som svarende til Landmandsbankens og Østasiatisk Kompagnis Andele i den opgjorte Avance. Ifølge en forefunden Optegnelse af Ringberg dannedes der samtidig med, at Avancen paa Engagementet saaledes blev opgjort, et nyt Syndikat i Russisk-Østasiatisk Dampskibsselskabs Aktier, hvori »D. Ø. K.« var lodtaget med $\frac{2}{5}$ og »Lmb.« med $\frac{2}{5}$. Den oprindelige Konto for »Syndikatet i Russisk-Østasiatisk Dampskibsselskab« førtes derefter videre for det nye Syndikats Regning, indtil det blev opløst i Januar 1921.

Den 3.—5. Juli 1917 foretoges endvidere de i Anklageskriftet ommeldte Overførsler af ca. 3,7 Mill. fra »Syndikatet i R. Ø. D/S« til Kredit for en ældre Konto: »Ø. K.'s Opkøbskonto A« og af nominelt 1.200.000 Ø. K. Aktier til Kurs 400 fra denne sidste Konto — paa hvilken Aktierne stod bogført til en Kurs af ca. 710 — til en ny oprettet Konto: »Syndikatet i Ø. K. Aktier ved Etatsraad H. N. Andersen«. Endvidere er det oplyst, at de i Anklageskriftet nævnte Udbetalinger til

Landmandsbanken fra denne sidste Konto — i hvilken Interessenter repræsenterede ved Landmandsbankens Direktion deltog med 425/1200 — den 1. Marts (bogført 17. April), 11. Juni og 16. September 1918, til samlet Beløb for fornævnte Andels Vedkommende Kr. 1.181.311,21, har fundet Sted efter Ringbergs Ordre eller mod hans Kvittering, og det er oplyst, at Kontoens Restbeholdning af Ø. K. Aktier for samme Andels Vedkommende som i Anklageskriftet anført den 25. Februar 1920 overførtes til Kontoen af 1. Februar 1917 for et Beløb af ca. Kr. 227.000 mere end Aktiernes Værdi ved Overførselen androg.

Glückstadt har forklaret, at han intet kender til Debiteringen af de ca. 3,7 Mill. Kr. paa Kontoen »Syndikatet i R. Ø. D/S«, og at han ejheller kender Oprindelsen til Syndikatet i Ø. K. Aktier. Med Hensyn til den førstnævnte Konto gaar hans oprindelige Forklaring ud paa, at Landmandsbanken som saadan var lodtagen i den endnu ved dens Afslutning i Januar 1921; men senere har han gjort gældende, at Kontoen efter Opgørelsen den 3.—5. Juli 1917 førtes for privat Regning, saaledes at Direktørerne i Østasiatisk Kompagni var lodtagne med $\frac{3}{5}$, Glückstadt og Ringberg med $\frac{2}{5}$.

Selv afset fra Glückstadts første Forklaring maa det imidlertid efter de iøvrigt foreliggende Oplysninger antages, at det ogsaa efter den 3. Juli er Landmandsbanken som saadan, der har været Parthaver i Kontoen. Herfor taler ikke blot Kontoens Oprindelse, den forannævnte Optegnelse af Ringberg og den Omstændighed, at Kontoen efter 3.—5. Juli 1917 fortsættes, uden at Bankens Embedsmænd har modtaget nogen Meddelelse om, at Banken skulde være udtraadt, men navnlig ogsaa den Omstændighed, at Kontoen ved dens Afslutning i en af Glückstadt selv paa Bankens Vegne underskrevet Skrivelse af 19. Januar 1921 til Østasiatisk Kompagni betragtes som tilhørende Landmandsbanken og Østasiatisk Kompagni, ligesom det samme forudsættes i en Skrivelse af 10. Februar 1921 fra Glückstadts Sekretær, Erik Glückstadt, til Underdirektør Nicolaysen i Landmandsbanken. Forsaavidt det fra Forsvarets Side er anført, at Direktørerne i Østasiatisk Kompagni skal have regnet med, at det var dem personlig og ikke Kompagniet som saadant, der havde Part i Kontoen, vil dette ikke kunne komme i Betragtning overfor det anførte.

Overførselen af de ca. 3,7 Mill. Kr. fra »Syndikatet i R. Ø. D/S.« til den Bankens uvedkommende Opkøbskonto har herefter været uberettiget forsaavidt angaar de paa Landmandsbanken faldende $\frac{2}{5}$ af det overførte Beløb.

Denne Overførsel muliggjorde, at de fra Opkøbskontoen til »Syndikatet i Ø. K. Aktier« overførte 1.200.000 Ø. K. Aktier kunde posteres paa denne sidste Konto til den i Anklageskriftet ommeldte lave Kurs af 400 — Dagskursen ved Overførselen var 559 — og dette muliggjorde atter, at der af denne Konto som »Avance« kunde udbetales til Landmandsbankinteressenterne de i Anklageskriftet nævnte Beløb af ialt Kr. 1.181.311,21.

Glückstadt har vel benægtet at have haft noget Kendskab til disse Udbetalinger og til, at der gennem disse er tilflydt ham nogen Vinding paa Bankens Bekostning. Men af Sagens Oplysninger fremgaar det, at der faa Dage efter at disse Udbetalinger har fundet Sted er indsat betydelige Beløb paa Glückstadts Privatkonto, saaledes den 8. Marts 1918 et Beløb af Kr. 400.000 efter et Bilag, som han selv har

skrevet, den 12. Juli Kr. 370.335,14 — som udgør nøjagtig $\frac{1}{4}$ af den den 11. Juli paa Syndikatkontoen hævde Avance — og den 24. September Kr. 300.000, og efter det foreliggende maa det antages, at disse Indbetalinger helt eller delvis hidrører fra de stedfundne Udbetalinger fra »Syndikatet i Ø. K. Aktier«.

At Glückstadt, som af ham paastaaet, skulde have været uvidende om, hvorfra disse betydelige Indtægter hidrørte, findes nu ganske usandsynligt, og naar hertil kommer, at Glückstadt, som nedenfor fremstillet, har været personlig virksom ved Kontoens Afslutning i Januar 1921, findes det uden Betænkelighed at antage, at han i det hele har været klar over Karakteren af de heromhandlede urigtige Posterings og Udbetalinger, og at han har været vidende om, at Udbetalingerne kom ham og Ringberg personlig til Gode. Glückstadt findes herefter at have gjort sig skyldig i Bedrageri med Hensyn til Landmandsbankens Part i de »Syndikatet i R. Ø. D/S« debiterede ca. 3,7 Millioner Kr. og de ved denne Overførsel muliggjorte Udbetalinger af »Syndikatet i Ø. K. Aktier«. Derimod findes der efter det foreliggende ikke tilstrækkelig Grundlag for at anse ham skyldig i Bedrageri ved den i Februar 1920 stedfundne Overførsel til Kontoen af 1. Februar 1917.

Ad b) I Januar 1921 — i hvilken Maaned Ringberg kun var i København fra den 5. til den 10. — opløstes Syndikatet i »R. Ø. D/S« saaledes at Ø. K. udkøbte Landmandsbanken. Herom tilstillede Ø. K. den 12. Januar Landmandsbanken en Opgørelse, ifølge hvilken der skulde tilfalde Banken som Andel i Overskud Kr. 972.721,31, og som Købesum for 65.000 Rubel-Aktier i R. Ø. D/S, der skulde overtages af Ø. K., et Beløb af Kr. 374.000. Ved ovennævnte af Glückstadt paa Landmandsbankens Vegne underskrevne Skrivelse af 19. s. M. til Ø. K. anerkendte Banken Mellemværendets Afslutning og udtalte, at de 65.000 Rubelaktier fremtidig henlaa for Østasiatisk Kompagnis Regning og Risiko.

For Bankens Tilgodehavende ifølge Opgørelsen, ialt Kr. 1.347.121,31, udstedte Østasiatisk Kompagni efter Glückstadts Anmodning en kvitteret Check til Kompagniets egen Ordre, og denne Check lod Glückstadt sig den 19. Januar 1921 kontant udbetale af Bankens Hovedkasse. Det maa anses bevist, at der af Beløbet blev indsat Kr. 400.000 paa hans Broders Konto, Kr. 400.000 paa hans Svogers og Kr. 130.000 paa en Konto for Ringbergs Broders Bo. De til Østasiatisk Kompagni overgaaede Rubelaktier, der henstod bogført paa en Konsortialkonto i Banken, lod Glückstadt ifølge et foreliggende af ham selv personlig udfærdiget Bilag afskrive som værdiløse ved Afslutningen af Bankens Regnskab for 1920.

Glückstadts Forklaringer gaar ud paa, at det ikke var Landmandsbanken, men ham og Ringberg personlig, der var lodtagne i Syndikatet, og at han iøvrigt ingen nærmere Erindring har om det passerede.

Ved det foreliggende findes det imidlertid bevist, at Glückstadt med Hensyn til dette Forhold har gjort sig skyldig i Bedrageri overfor Banken som i Anklageskriftet anført.

Ad V.

Den 14. Marts 1917 dannedes »Dansk Søfartsselskab« som et privat Interessentskab med 6 ansvarlige Deltagere, deriblandt Glückstadt, med det Formaal at op-

retholde den danske Skibsfart paa England under Krigen. Den 12. Marts 1918 afløstes dette Interessentskab af et nyt Selskab: »Dansk Søfartsselskab« med en Kapital paa 40 Mill. Kr., hvoraf Landmandsbanken, Privatbanken, Østasiatisk Kompagni og Det Forenede Dampskibsselskab hver skulde indskyde 10 Millioner Kr. Det ny Selskab overtog fra Deltagerne i det oprindelige Interessentskab nominelt ca. 5 Mill. Kr. Aktier i Dampskibsselskabet »Gorm« og ca. 2,3 Mill. Kr. Aktier i Dansk-Russisk Dampskibsselskab.

I Slutningen af November 1919 udløste D. F. D. S. de 3 andre Parthavere i Søfartsselskabet, og ifølge en da foretagen Opgørelse skulde der tilfalde Landmandsbanken Kr. 1.877.102,73 som Bankens Andel i Selskabets Avance.

Samtidig med, at D. F. D. S. saaledes udløste Landmandsbanken af »Dansk Søfartsselskab«, overtog D. F. D. S. en Post paa nominelt ca. 2 Mill. Kr. Gormaktier, der henlaa i Landmandsbanken paa Konto »Konsortiet i Gorm Aktier«. Ved deres Aktieovertagelse fremkom der for Gormkonsortiet en Avance paa ca. Kr. 880.000, og dette Beløb indgik i en samlet Opgørelse, som den 27. November 1919 blev foretaget over Østasiatisk Kompagni og Landmandsbankens Udløsning af Søfartsselskabet til Brug for Bogføringen i Banken.

Ved Overførselen til Banken af det den ifølge Opgørelsen tilfaldende Beløb er der udbetalt kontant af Landmandsbankens Hovedkasse Kr. 469.275,68, svarende til $\frac{1}{4}$ af den Banken tilfaldende Andel i Avancen paa Dansk Søfartsselskab. Paa den ovennævnte Posteringsopgørelse opføres Beløbet som fradraget denne Avance, og efter det oplyste, derunder Glückstadts egen Erkendelse, maa det antages, at det tilbageholdte Beløb ikke er kommet Banken til Gode.

Glückstadt har forklaret, at det maa bero paa en Fejltagelse, at Beløbet er fradraget i Bankens Avance paa Søfartsselskabet, og gjort gældende, at det skulde have været fradraget i de Kr. 880.000, der hidrørte fra Gormkonsortiet, og at Tilbageholdelsen har været berettiget, fordi han selv var privat Deltager i dette Konsortium.

I Bankens Bøger findes ingen Oplysning om Parthaverne i Gormkonsortiet, og Glückstadt har ikke kunnet gøre nærmere Rede for dette Forhold. Det fremgaar imidlertid af Sagen, at Kontoen aabnedes i April 1918 ved Indkøb af ca. 2 Mill. Kr. Aktier fra en svensk Spekulant, og efter Indholdet af en af Glückstadt selv underskrevne Skrivelse af 19. April 1918 fra Bankens Hovedsæde til dens Vesterbro-Afdeling maa det antages, at disse Aktier er købte for Bankens Regning; hermed stemmer det, at Avancen paa Aktierne den 27. November 1919 godskrives Banken med dens fulde Beløb.

At det skulde bero paa en Fejltagelse, at Beløbet er fradraget i Avancen paa Søfartsselskabet, er allerede af den Grund usandsynligt, at Beløbet er beregnet til nøjagtigt $\frac{1}{4}$ af denne Avance, og da Glückstadts Anbringende om at have Krav paa en Andel i Gormkonsortiet er ganske ubestyrket, findes det bevist, at Glückstadt ved Udbetalingen af disse Kr. 469.275,68, der i hvert Fald delvis maa antages at være kommet ham til Gode, har bedraget Banken som i Anklagen paastaet.

Ad VI.

I Maj 1919 dannedes der under Ledelse af Ostasiatisk Kompagnis Kontor i London med det Formaal at opkøbe og sælge Raagummi et Syndikat med en Garanti-

kapital paa 2. Mill. Pund Sterling, hvori Østasiatisk Kompagni, Landmandsbanken, United Baltic Corporation og en Gruppe Privatpersoner deltog hver med $\frac{1}{4}$. Syndikatets Gummiopkøb begyndte 22. Maj 1919, og det sidste Salg afsluttedes den 15. November 1919. Landmandsbanken havde givet Garanti for Bankens Andel. Det viste sig hurtigt, at Foretagendet under de stærkt stigende Gummipriser vilde blive overordentlig lukrativt, og dette maa allerede i Efteraaret 1919 have staaet Deltagerne klart.

Efter at Salgene var afviklede, opløstes Syndikatet i Marts 1921, og den paa Landmandsbanken faldende Part i Udbyttet opgjordes til Kr. 1.711.459,72, som tilstilledes Banken i en af Østasiatisk Kompagni til egen Ordre trukket og af Kompagniet selv kvitteret Check. Beløbet tilflød imidlertid ikke Landmandsbanken, men anvendtes saaledes, at Kr. 1.267.200 krediteredes en Konto »Gummisyndikatet under United Baltic Co.«, der var oprettet den 20. Januar 1920 ved en af Ringberg beordret Udbetaling af Kr. 633.600, og af hvilken der den 5. Januar 1921 var udbetalt yderligere Kr. 633.600; efter det oplyste, maa denne sidste Udbetaling antages sket efter Glückstadts Ordre, og Beløbet maa antages i hvert Fald delvis at være tilflydt Glückstadt personlig. Restbeløbet efter Checken, Kr. 444.259,72, blev indsat paa Glückstadts Sparekassebog.

Glückstadt, der maa anses at have indrømmet, at det for Landmandsbanken opgjorte Overskud i Gummiopkøbs Syndikatet er anvendt som anført, har forklaret, at han og Ringberg fra først af var Underparticipanter i Landmandsbankens Andel i Foretagendet, og at han, da Bankloven af 4. Oktober 1919 var vedtaget, traf Aftale med Ringberg om, at de skulde overtage hele Landmandsbankens Part, idet Lovens § 2 forbyder Banker at drive andre Forretninger end Bankvirksomhed.

Glückstadts Paastand om, at han og Ringberg fra først af skulde have Part i Landmandsbankens Andel i Foretagendet, er imidlertid ganske uden Støtte i Sagens Oplysninger, og hverken de ved Syndikatets Stiftelse oprettede Dokumenter eller Bankens Bøger udviser noget herom. Da det derhos er uantageligt, at Glückstadt kan have anset Foretagendets Afvikling for Bankens Regning for stridende mod Bankloven, der først traadte i Kraft 4. Oktober 1920, findes det uden Betænkelighed at statuere, at Glückstadt ved sit heromhandlede Forhold har deltaget i at bedrage Banken for dens Andel i Forretningens Overskud som i Anklagen anført.

Ad VII.

Den 29. Oktober 1919 dannedes der et Spekulationskonsortium til Opkøb af Aktier i Østasiatisk Industri- og Plantageselskab (Ø. P.), i hvilket Konsortium, der financieredes af Landmandsbanken, Interessenter for Ø. K. deltog med Halvdelen og Interessenter for Landmandsbanken (Glückstadt og Ringberg) med Halvdelen.

Til Begyndelsen af December 1919 var der paa Konsortiets Konto, foruden en Del Ø. K. Aktier, opsamlet nominelt 2.012.000 Ø. P. Aktier, som var indkøbt til Kurser mellem 252 og 320.

I Begyndelsen af 1920 laa Børskurserne for Ø. P. Aktier mellem 300 og 320. Omsætningen paa Børsen var kun ringe, og det meste, der kom frem, indkøbtes af Ø. K. gennem Landmandsbanken til Kurser, der ikke maatte overstige 320.

Landmandsbanken laa i Begyndelsen af 1920 for egen Regning kun inde med en ringe Beholdning af Ø. P. Aktier, men i Tiden fra 5. til 14. Maj foretog Banken meget kraftige Opkøb, alene den 5. Maj nominelt Kr. 130.000 og i de følgende Dage ialt Kr. 240.000, uden at der for Banken forelaa tilsvarende Købsordrer, og Kurserne dreves herved i Vejret fra ca. 320 til ca. 355. Den 14. Maj overførtes saa en Post paa 1 Mill. Kr. Ø. P. Aktier fra Konsortiets Konto til Kontoen af 1. Februar 1917 (o: Landmandsbanken) til en Kurs af 350, hvilke Aktier endnu henlaa paa Kontoen ved Bankens Rekonstruktion i September 1922.

Konsortiet opløstes derefter den 20. Maj s. A. med en Avance for Deltagerne paa ca. 1 Mill. Kr., der udbetaltes mod Glückstadts Kvittering. Heraf maa ca. Kr. 516.000 antages at være tilfaldet Glückstadt og Ringberg; samme Dag indsattes Kr. 250.000 paa Glückstadts Privatkonto.

Efter at Konsortiet saaledes var opløst, foretoges de under VII b) og VII c) beskrevne Transaktioner.

Medens det nu findes betænkeligt at statuere, at Glückstadt har gjort sig skyldig i noget strafbart i disse Transaktioner ved de i Anklagen anførte Forhold, findes han derimod ved de førstnævnte, under VII a) ommeldte Transaktioner, der maa antages foretagne efter hans Ordre eller dog med hans Vidende, at have gjort sig skyldig i svigagtigt Forhold overfor Banken.

Ad VIII.

Ved en den 25. Marts 1918 i A/S Nordiske Kabel- og Traadfabriker (N. K.) afholdt Generalforsamling søgte en Aktionærgruppe, der raadede over et betydeligt Antal Stemmer, at gennemføre Vedtagelse af større Udbytte end af Bestyrelsen foreslaet og at skaffe sig Indflydelse paa Selskabets Ledelse ved Indvalg af et nyt Medlem i Bestyrelsen, uden at disse Forsøg lykkedes, hvorimod det lykkedes Gruppen saavel paa denne Generalforsamling som paa en den 18. April 1918 afholdt ekstraordinær Generalforsamling at hindre Vedtagelsen af nogle af Bestyrelsen stillede Forslag til Lovændringer.

Umiddelbart efter denne sidste Generalforsamling foreslog Glückstadt Prior Dannelsen af et Konsortium til Opkøb af Aktier i N. K., for at man i paakommende Tilfælde kunde beherske Aktiemajoriteten paa Generalforsamlingen. Konsortiet kom i Stand med Glückstadt, Ringberg og Prior som Deltagere, hver for $\frac{1}{3}$; det financieredes af Landmandsbanken, uden at Deltagerne gjorde noget Indskud, og der opsamledes efterhaanden indtil September 1919 paa Konsortiets Konto Aktier til et samlet Beløb af Kr. 2.168.000. Ved en Generalforsamling i N. K. den 24. September 1919 vedtoges det at udvide Aktiekapitalen fra 5 til 10 Mill. Kr., saaledes at der gaves de gamle Aktionærer Fortrinsret til Tegning af nye Aktier til pari Kurs, en Ret, som Konsortiet benyttede sig af, saaledes at det herefter kom til at ligge med Aktier til Beløb af Kr. 4.336.000, der stod bogført for ca. Kr. 11.400.000 eller til en Gennemsnitskurs af ca. 263.

I August 1918, da Værdien af Konsortiets Beholdning af Aktier som Følge af stigende Kurser væsentligt oversteg det debiterede Beløb, udbetaltes der paa Foranledning af Ringberg som Avance for hver af Deltagerne et Beløb af ca. Kr. 213.000, der debiteredes Konsortiet, og som for Priors Vedkommende overførtes til en for ham ved denne Lejlighed oprettet Kontokurantkonto.

Konsortiets Oprettelse maa for Priors Vedkommende antages at være sket af Hensyn til Selskabets Interesser og ikke i Spekulationshensigt, og det var ved Konsortiets Stiftelse en Forudsætning, at man senere skulde søge de opkøbte Aktier fast placerede. Prior var klar over den store Risiko, han var kommet ind i, og dette har efter hans Forklaring givet ham Anledning til megen Uro og Bekymring, men Glückstadt beroligede ham med, at det nok skulde lykkes Banken at finde en fast Placering for Aktierne.

I 1920 indlededes der Forhandlinger mellem Prior og det i Anklageskriftet nævnte franske Selskab »Société Lorraine des Aciéries de Rombas«, der ejede Malmgruber i Lothringen, om at dette Selskab og N. K. ved Dannelse af et nyt Selskab skulde overtage N. K.'s Fabrik i Middelfart og en Fabrik i Halmstad, i hvilken N. K. havde en betydelig Aktieinteresse, og dette gav Anledning til, at det franske Selskab ved udsendte Ekspertes gennemgik hele N. K.'s Virksomhed for at danne sig et Skøn over dens Værdi. Under Sagen foreligger der et uunderskrevet og udatet Udkast til en Overenskomst mellem det franske Selskab og Prior paa N. K.'s Vegne, bl. a. indeholdende en Bestemmelse om, at Franskmandenes Forpligtelse til at overtage Aktier skulde være afhængig af, at de kunde opnaa en Kredit, der tillod dem at indtræde i Engagementet, uden at de blev underkastede de ugunstige Valutaforhold mellem Danmark og Frankrig, og at N. K. skulde gøre al sin Indflydelse gældende for at skaffe det franske Selskab Kredit indtil det Tidspunkt, da Valutaforholdet blev normalt.

De paagældende Forhandlinger førte imidlertid ikke til det paatænkte Resultat. Derefter udsendte det franske Selskab de ovennævnte Ekspertes.

Til Brug ved Forhandlingerne havde derhos N. K. pr. 1. September 1920 foretaget en regnskabsmæssig Vurdering af Selskabets samtlige Ejendele med det Resultat, at Aktierne kunde ansættes til en Kursværdi af ca. 330, naar der regnedes med den øjeblikkelige Anskaffelsværdi for Bygninger og Maskiner, men til 280, naar der regnedes med de bogførte Værdier.

Glückstadt opholdt sig i Paris, London og Bryssel i Tiden fra Juli til Slutningen af December 1920, og havde i September forhandlet med det franske Selskab om det ovennævnte Projekt; men under Priors Ophold i Paris i Oktober i Anledning af Forhandlingerne opnaaedes der en Overenskomst mellem Prior og det franske Selskab om gensidig Aftagning og Levering af Staal til Kabelfabrikernes Brug; i denne Overenskomst indgik som Led Bestemmelser om, at det franske Selskab skulde overtage 1 Mill. Kr. Aktier i N. K. for en samlet Sum af Kr. 2.700.000 inclusive Udbytte for 1920, der ansloges til 25 pCt., og om, at det franske Selskab skulde have 2 Pladser i N. K.'s Bestyrelse. Denne Overenskomst blev bekræftet ved gensidige Breve af 21. Oktober 1920. Der foreligger derefter en Skrivelse af 26. Oktober 1920 fra Landmandsbanken til det franske Selskab, hvorefter Landmandsbanken har debiteret dette Selskab for Aktiernes Værdi efter Kurs 270 med Kr. 2.700.000 pr. 25. Oktober 1920 mod Sikkerhed i Aktierne og saaledes, at den for Mellemværendet oprettede Konto skulde debiteres for Rente af Beløbet lig med den til enhver Tid gældende Nationalbankdiskonto og krediteres for det paa Aktierne faldende Udbytte. Det hedder endvidere i Skrivelsen, at det er en Aftale, at Banken intet har imod, at dette Engagement fortsættes, hvis det franske Sel-

skab ønsker det indtil Kursforholdet mellem den franske Francs og den danske Krone er blevet normalt («sera redevenu normale»). Om disse Vilkaar indeholdtes intet i Overenskomsterne af 21. Oktober 1920. Ved Skrivelse af 5. November til Landmandsbanken anerkendte det franske Selskab denne Ordning af Aktiekøbet. Der blev derhos mellem Landmandsbanken og »Banque des Pays du Nord« i Paris, gennem hvilken Forhandlingerne med det franske Selskab var indledet, idet Bankens Direktør er Broder til Tiltalte Prior, og det franske Selskabs Direktør er nær knyttet til Banken, truffet Aftale om, at den franske Bank skulde overtage Kr. 200.000 Kabelaktier, ligeledes til Kurs 270, og i det hele paa ganske samme Vilkaar som aftalt mellem Landmandsbanken og Société Lorraine.

Til Opfyldelse af disse Aktiesalg benyttedes 1,2 Mill. af de ca. 4,3 Mill. Kr. Kabelaktier, der tilhørte det Glückstadt-Ringberg-Prior'ske Konsortium, og samtidig blev det bestemt, at Landmandsbanken skulde overtage $1\frac{1}{2}$ Mill. Kr. af Konsortiets Aktier til Kurs 270. Herom foreligger der et Udkast til Telegram fra Glückstadt i Paris til Ringberg i København, hvori det bl. a. hedder: »Jeg har i Dag sammen med Prior ordnet Kabelsagen paa tilfredsstillende Maade, der dannes et Syndikat til at overtage de ca. 4,3 Mill. Kr. Kabelaktier. De franske Værker har fast købt en Million og Norebank 200.000. Jeg foreslaar, at Banken overtager indtil enogenhalf Million og de tidligere Syndikatsdeltagere beholder Resten, indtil De eventuelt kan faa Andersen (o: Østasiatisk Kompagni) til at træde ind for dette Beløb. Det vil have den største Betydning, da vor Aftale ogsaa gælder, at Kabel-fabriken skal have Repræsentationen i Skandinavien og Baltica for de store franske Værker, hvis Specialitet særligt er Skibsmateriel, og en Ordning med Preference for Nakskov saaledes er mulig. Kursen, hvortil jeg har solgt Aktierne, er 270 pCt. at overtage den 25. ds.«.

Disse Overførsler og den nedenfor nævnte Overførsel til N. K. af 1 Mill. Kr. Kabelaktier findes i Landmandsbankens Bøger foretaget paa Konsortiets Konto under 1. Oktober 1920 efter en Kurs af 270, men først under 31. December s. A. oprettes en ny Konto under Betegnelsen: »Syndikatet i Nordiske Kabel- og Traadfabriker« som ved Oprettelsen debiteredes for 3,7 Millioner Kabelaktier efter fornævnte Kurs som overført fra Konsortiets Konto. I disse 3,7 Millioner Kr. Aktier indgaar som anført foruden de 2,7 Mill. Kr., som Konsortiet ifølge foranstaaende havde afsat til Société Lorraine, til Banque des Pays du Nord og til Landmandsbanken yderligere et Aktiebeløb paa 1 Million, som Konsortiet havde afsat til A/S Nordiske Kabel- og Traadfabriker til Kurs 270. Angaaende denne sidste Overdragelse foreligger der et Brev af 31. December 1920, hvori Landmandsbanken meddelte N. K., at dette Selskab som Deltager med 1 Mill. Kr. Kabelaktier i det pr. 1. Oktober 1920 oprettede Syndikat hæfter overfor Banken for et Beløb af 2,7 Mill. Kr. Ved Skrivelse af 18. Januar 1921 erklærede N. K. sig indforstaaet hermed.

Forsaavidt angaar Anklagen mod Prior for bedrageligt Forhold overfor Landmandsbanken ved hans Deltagelse i Afhændelserne til det franske Selskab og den franske Bank samt til Landmandsbanken paa de anførte Vilkaar, findes der ikke at kunne paalægges ham Ansvar, idet der — bortset fra Spørgsmaalet om Betydningen af den de franske Købere indrømmede Kredit — findes at maatte gaaes ud fra Rigtigheden af hans med Glückstadts stemmende Forklaring om, at det

ommeldte Vilkaar ikke var et Led i Handelen med de franske Købere, og at han ikke har deltaget i denne Ordning, som aftaltes med den franske Bank, i hvis Køb af Aktier han ej heller deltog, og han vil have anset den i det første Projekt forudsatte Ordning i saa Henseende som bortfaldet med dette. At Prior ikke har deltaget i Kreditordningen støttes af Forholdet mellem de ovennævnte Skrivelser af 21. og 26. Oktober, idet Prior maa antages at have forladt Paris den 22. Oktober og Skrivelsen af 26. Oktober er skrevet efter et af Glückstadt til Landmandsbanken sendt Concept. Prior findes derhos under Hensyn til den af det franske Selskab efter dets Undersøgelse af N. K.'s Forhold antagne Kurs og til den i September optagne Vurdering at have haft Føje til at antage, at Kursen ikke gav Konsortiet nogen uretmæssig Fortjeneste, hvorved yderligere bemærkes, at N. K.'s Omsætningsforhold i Efteraaret 1920 var særlig gunstige.

Med Hensyn til Overdragelsen til N. K. af 1 Mill. Kr. Kabelaktier til Kurs 270 har Prior og Glückstadt samstemmende forklaret, at Glückstadt under hans og Priors Samvær i Paris i Oktober 1920 i umiddelbar Tilslutning til den med Fransk-mændene truffne Ordning — og efter at Prior, efter sin Forklaring, havde udtalt Ønsket om snarest at komme ud af Konsortiet, hvis Forudsætning havde været at skaffe Aktierne fast placerede — tilbød Prior, at han vilde lade Landmandsbanken overtage 1,5 Mill. Kr. Aktier, naar N. K. samtidig overtog 1 Mill. Kr., hvilket Prior akcepterede, idet det tillige efter hans Forklaring aftaltes, at Skæringspunktet skulde være 1. Oktober. Efter de af N. K.'s Sagfører og dets merkantile Direktør afgivne Vidneforklaringer har Prior henholdsvis straks og kort efter sin Hjemkomst givet disse Meddelelse om N. K.'s Aktiekøb, og herefter maa der, uanset at dette Køb ikke er omtalt i Glückstadts ovenciterede Telegramudkast, gaaes ud fra, at Aftalen er truffet som af Prior og Glückstadt forklaret. Efter det foreliggende maa det antages, at det har været Glückstadts Tanke, som han lejlighedsvis ogsaa har gjort Prior bekendt med, i hvert Fald senere at søge Aktieposten afhændet til Østasiatisk Kompagni.

Købet forelagdes ikke Bestyrelsen for N. K., og i saa Henseende har Prior og Glückstadt henvist til, at de fleste Beslutninger, Selskabet vedrørende, blev foretagne af Glückstadt som Bestyrelsens Formand i Forbindelse med Prior uden at forelægges Bestyrelsen, der efter det oplyste i den daværende Periode som Regel kun samlede til den aarlige Regnskabsvedtagelse. Med Hensyn til den ovenanførte Postering pr. 31. December 1920 har Prior henvist til, at Glückstadt først lod den foretage efter sin Hjemkomst.

I Bestyrelsesmøderne den 11. og 18. November 1922 blev Bestyrelsen gjort bekendt med de fornævnte af Glückstadt og Prior foretagne Dispositioner, som den erkendte, at Selskabet var bundet ved, og tog de givne Meddelelser til Efterretning. Da den af N. K. for Aktierne betalte Pris efter det ovenanførte af Prior maatte antages forsvarlig, findes hans ommeldte Forhold ikke at kunne tilregnes ham som bedrageligt, i hvilken Henseende det ikke kan tillægges Betydning, at han ikke efter Glückstadts Hjemkomst søgte Aftalen annulleret som Følge af de ændrede Konjunkturførhold og Selskabets betydelige Tab ved den da indtrufne Standsning af Halmstad-Fabrikken, hvilke Forhold han dog ikke vil have tillagt væsentlig Betydning for Aktiernes virkelige Værdi, navnlig i Betragtning af, at Aftalen med

det franske Selskab var meget fordelagtigt for N. K. bl. a. ved at skabe Sikkerhed for Tilførsel af Raaprodukter. Glückstadt har med Hensyn til Aktiernes Værdi henvist til de ovenanførte Omstændigheder og med Hensyn til de franske Købere indrømmede Kreditvilkår hævdede, at »normal« ikke skulde og ikke af Køberne blev opfattet saaledes, at de ikke behøvede at betale, før den før Krigen bestaaende Kurs opnaaedes, men kun betød, at de havde Kredit til Kursen blev stabil, fandt sit naturlige Leje, at lignende Bestemmelse ikke var ualmindelig i Forretninger med Udlandet i Krigstiden og kun var en Imødekommenhed overfor en Forbindelse, samt at det var en for en Bank forsvarlig Pengeanbringelse, der indeholdt en effektiv Krone-Aftale med fuld Rente med en solid Debitor.

Under Hensyn til Bestemmelsens Uklarhed og Usikkerheden med Hensyn til dens Rækkevidde findes det betænkeligt at statuere, at Glückstadt som Konsortiedtager ved Ordningen af Aktiesalgene har forbundet nogen svingagtig Hensigt med paa Landmandsbankens Vegne at indrømme den ommeldte Kredit eller med Salgene til Landmandsbanken og N. K. til den anførte Kurs, og Prior vil efter det ovenanførte være at frifinde.

Ad IX.

Efter de under VIII beskrevne Transaktioner laa Konsortiet af 24. April 1918 endnu inde med N. K. Aktier af Paalydende Kr. 636.000.

Værdien af de af N. K. fra Konsortiet erhvervede egne Aktier nominelt 1 Mill. Kr., blev i N. K.'s Bøger pr. 31. December 1920 nedskrevet fra 2,7 til 1,5 Mill. Kr. efter Glückstadts og Priors Forklaringer for at konsolidere Selskabet under de daværende Nedgangsforhold og for at undgaa at give højt Udbytte: dog har Prior ogsaa udtalt, at han under Indtrykket af Konjunkturedgangen fandt det i Selskabets Interesse, at Aktierne blev nedskrevne, Senere lod Prior og Glückstadt for at holde Erhvervelsen skjult uden at komme i Strid med Aktieselskabslovens Paabud om Anmeldelse til Aktieselskabsregistret den paagældende Aktiepost overføre til Landmandsbanken, hvorom der blev oprettet et Overdragelsesdokument lydende paa, at Landmandsbanken pr. 31. December 1920 har købt 1 Mill. Kr. Aktier i N. K. for et Beløb af 1,5 Mill. Kr., altsaa til en Kurs af 150, saaledes at N. K. garanterer Landmandsbanken for ethvert Tab, som denne maatte lide ved at have købt Aktierne til den paagældende Kurs, dog ikke udover 1 Mill. Kr., medens omvendt Landmandsbanken, hvis den udbragte Aktierne til et større Beløb end $1\frac{1}{2}$ Mill. Kr., skulde afgive det overskydende indtil 2,7 Mill. Kr. til N. K.

I Oktober 1921 var en med N. K. konkurrerende Fabrik, Dansk Kabelfabrik (D. K.), traadt i Likvidation, og i Februar 1922 laa Diskonto- og Revisionsbanken, som var Hovedkreditor i D. K., i Forhandlinger med et tysk Kabelfirma om en Ordning, hvorved det tyske Firma i Forening med Diskontobanken kunde føre D. K. videre. Disse Forhandlinger fik Prior nys om og henvendte sig til Diskontobankens Direktør, Hassing-Jørgensen, angaaende Muligheden for N. K.'s Overtagelse af D. K. I disse Forhandlinger indtraadte Glückstadt og de resulterede i, at Glückstadt enedes med Hassing-Jørgensen om, at Diskontobanken paa D. K.'s Vegne skulde sælge D. K. for en Købesum af nominelt 1,6 Mill. Kr. N. K. Aktier, og saaledes at der tillige skulde overtages et D. K. paahvilende Partialobligations-

laan paa ca. 1 Mill. Kr. til afdragsvis Betaling. Den daværende Værdi af N. K. Aktier ansloges af Hassing-Jørgensen efter N. K.'s Aktiekapital og Reserver til 100 à 160; Sælgerkursen for Aktierne paa Børsen var i de paagældende Dage 120, Køberkursen 80—90. Den bogførte Værdi af D. K.'s Aktier udgjorde ca. 4,3 Mill. Kr., hvorpaa der hvilede det nævnte Partialobligationslaan.

Efter at Glückstadt havde truffet denne Aftale med Hassing-Jørgensen, meddelte han ved Skrivelse til N. K. af 15. Februar 1922 paa Landmandsbankens Vegne, at Landmandsbanken »ifølge mundtlig Aftale« havde afkøbt Diskontobanken D. K.'s Fabriksejendom m. v., at det købte vilde blive overdraget til N. K., og at der som Betaling herfor var debiteret N. K. paa en Separatkonto 3 Mill. Kr. og paa løbende Konto Kr. 1.378.420,77, »hvorefter ethvert Ansvar overfor Banken vedrørende Syndikatet af 1. Oktober 1920 i Nordiske Kabel- og Traadfabrikkers Aktier for Deres Vedkommende er bragt ud af Verden«. Det bemærkes derhos i Skrivelsen, at N. K. vilde have at overtage det fornævnte Partialobligationslaan paa ovennævnte nærmere angivne Betalingsvilkkaar.

Ved denne Transaktion kom N. K. til — foruden at overtage Partialobligationslaanet — at betale ca. 4,3 Mill. Kr., medens der — fraset Overtagelsen af Partialobligationslaanet — kun betaltes Diskontobanken nominelt 1,6 Mill. Kr. N. K. Aktier, hvis Værdi ifølge foranstaaende langt fra udgjorde 4,3 Mill. Kr.

Til Berigtigelse af Købesummen overfor Diskontobanken anvendtes dels den ovennævnte 1 Mill. Kr. Kabelaktier, som i sin Tid af N. K. var overdraget Landmandsbanken, dels 600.000 Kr. N. K. Aktier af den Beholdning paa 636.000 Kr. Aktier, som Konsortiet af 24. April 1918 endnu laa inde med, og af de ca. 4,3 Mill. Kr., som N. K. betalte, anvendtes ca. 2,8 Mill. Kr. — paa hvilke dog i N. K. var afskrevet, jfr. ovenfor, 1,2 Mill. Kr. — til Udløsning af den nævnte Aktiekapital paa 1 Mill. Kr., medens 1,5 Mill. Kr. anvendtes til Udløsning af Konsortiets 600.000 Kr. Aktier, som Konsortiet saaledes fik betalt til Kurs 250.

Købet af D. K. paa de i Landmandsbankens Skrivelse af 14. Februar 1922 ommeldte Vilkkaar forelagdes N. K.'s samlede Bestyrelse i et den 17. s. M. afholdt Møde og vedtoges her enstemmigt. Baade Glückstadt og Prior var til Stede i dette Møde, hvor Glückstadt refererede Bankens Skrivelse af 15. Februar, der er indført i den af Bestyrelsen underskrevne Protokol, men uden at Bestyrelsen blev gjort bekendt med Betydningen af den foran citerede Passus om Mellemværendet med Syndikatet af 1. Oktober 1920.

Glückstadt har om dette Forhold forklaret, at Deltagerne i Konsortiet havde en naturlig Ret til, naar det kunde lykkes, at komme ud af Ansvaret; N. K., i hvis Interesse Konsortiet var dannet, skulde vel ikke holde Konsortiet skadesløst, men ved den skete Ordning skete der ikke N. K. nogen Uret, da Prisen for D. K. blev fastsat uafhængigt af de 600.000 Kr. Konsortie-Aktier, som Landmandsbanken og ikke N. K. afkøbte Konsortiet. Han ønskede derfor ikke, at Prior skulde vide, at disse Aktier skulde medgaa i Handelen, for at det ikke skulde influere paa Priors Bedømmelse af, hvad N. K. skulde betale for D. K. Han vil i Bestyrelsesmødet den 17. Februar have henvist til Afskrivningen paa den 1 Mill. Kr. Aktier, der da laa i Banken, og mener at have gjort Rede for Betydningen af den ovenciterede Passus om Syndikatet af 1. Oktober 1920.

Priors endelige og samlede Forklaring gaar ud paa, at han ved Samtale med Glückstadt var klar over, at denne vilde forsøge at anbringe den fornævnte 1 Mill. Kr. Aktier i Handelen, men han vil ikke, før denne var afsluttet, have vidst, at de 600.000 Kr. Konsortie-Aktier var solgt. Glückstadt meddelte ham, at de 2 Banker havde handlet, og at N. K. nu skulde købe af Landmandsbanken; han heftede sig ikke ved Spørgsmaalet om Aktier, men kun ved det Beløb, som N. K. skulde betale for D. K., og som han under Hensyn til Konkurrenceudsigterne fandt forsvareligt — hvilket sidste Bestyrelsen efter det foreliggende maa antages at have været enig i. Prior har videre forklaret, at Glückstadt efter Mødet den 17. Februar i Hast meddelte ham, at de 600.000 Kr. Aktier var bragt ud af Verden, men han vil ikke have tænkt sig, hvorledes dette var sket, og særlig ikke, at de var medgaaet i Handelen til ovennævnte Kurs. Naar han ikke undersøgte det nærmere, skyldtes det nærmest, at han havde Formodning om, at Landmandsbanken havde beregnet sig en Fortjeneste paa den fornævnte Mill. Kr. Aktier, og en Opgørelse, han i Foraaret 1922 fik fra Banken, og som udviste, at de 600.000 Kr. Aktier var udgaaet med $1\frac{1}{2}$ Mill. Kr., vil han have henlagt, ligesom alle Konto-Kuranter, han fik, i en Bunke til sin private Revisor. Først efter Landmandsbankens Rekonstruktion i September 1922 søgte han ved Henvendelse i Banken og gennem sin merkantile Direktør Forholdet klaret; det lykkedes ham imidlertid ikke at blive klar paa Ordningen, før han om Sagen blev afhørt af Bankinspektøren i Efteraaret 1922; han saa da heller ikke noget urigtigt med Hensyn til de 600.000 Kr. Aktier, men blev klar paa, at han i 1918 havde oppebaaret den ad VIII omtalte Avance paa ca. Kr. 213.000, som han ikke havde haft fremme i sin Erindring ved Ordningen i Februar 1922 eller senere, men som han nu indsaa, at han burde erstatte sit Selskab. Han redegjorde straks i ovennævnte Bestyrelsesmøder i November 1922 for Forholdet, og Bestyrelsen modtog hans Tilbud om Betaling af Beløbet, saaledes at Betalingen nærmere ordnedes gennem hans Gageringsforhold og en da forlænget Kontrakt med Selskabet.

Glückstadt, der ud fra sit nøje Kendskab til Forholdene tilrettelagde og ordnede Handelen om D. K., maa anses at have misbrugt sin Stilling til gennem denne Handel at lade N. K. betale en Kurs af 250 for Konsortiets 600.000 Kr. Aktier, og han, der maa have været klar paa, at denne Kurs betydeligt oversteg Aktiernes Værdi, maa herved anses at have gjort sig skyldig i bedrageligt Forhold.

Hvad Prior angaar, maa der gaas ud fra — som ogsaa ved Anklagen forudsat — at han ikke før Handelens Afslutning har haft Kendskab til, at Konsortiets Aktier indgik i Handelen. Om Tidspunktet for og Omfanget af hans senere Viden i saa Henseende har hans Udsagn været usikre og delvist vaklende, men det maa anses bestyrket ved afgivne Vidneforklaringer, at han ved sine Henvendelser til Banken efter September-Rekonstruktionen ikke var og ikke blev klar paa, hvorledes Glückstadt havde ordnet Forholdet med de nævnte Aktier. Det findes i hvert Fald overvejende betænkeligt at forkaste hans Hævdelse af, at han ikke paa noget Tidspunkt har været sig bevidst, at der ved de paagældende Transaktioner var tilflydt ham nogen uretmæssig Fordel, før den i 1918 skete Kreditering af hans private Konto ved Konferencen med Bankinspektøren blev ham præsent, og naar i Betragtning tages hans mangleaarige Tillids- og Afhængighedsforhold til Glück-

stadt, hans Tro paa, at Glückstadt vilde og efterhaanden kunde ordne Forholdet saaledes, at det for ham naturlige Krav paa at komme skadesløst ud af Konsortiet fyldestgjordes, samt hans efter det oplyste antageligt begrænsede Kendskab til mere komplicerede Finanstransaktioner, findes det ikke at burde statueres, at han har forbundet svigagtig Hensigt med sit omhandlede Forhold.

Tiltalte Prior vil herefter for dette Anklagepunkts Vedkommende være at fri-finde.

Ad X.

Ved de af Glückstadt og Prior under Sagen afgivne Forklaringer og det iøvrigt oplyste findes det bevist, at de har gjort sig skyldig i de heromhandlede Lovovertrædelser i Overensstemmelse med Anklageskriftet, uden at der kan tillægges den paaberaabte Forbindelse mellem den under b) ommeldte Afskrivning og N. K.'s hemmelige Reserver nogen Betydning.

Ad XII.

I § 25 i Lov Nr. 468 af 29. September 1917 om Aktieselskaber, jfr. § 12 i Lov Nr. 541 af 4. Oktober 1919 om Banker, bestemmes det, at saafremt et Aktieselskab erhverver egne Aktier skal disse opføres i Aarsregnskabet under en selvstændig Post »Beholdning af egne Aktier«. I Landmandsbankens Regnskab for 1921 angives det, at der ingen Beholdning findes af egne Aktier.

Det fremgaar af Sagens Oplysninger, at Banken fra Slutningen af 1918 i efterhaanden stigende Omfang indkøbte egne Aktier, naar Udbudet var større end Børsen kunde optage, og at de saaledes erhvervede Aktier henlagdes paa forskellige Konti, over hvilke Direktionen disponerede.

I September 1921 henlagdes nominelt Kr. 4.346.400 af disse Aktier til en hemmelig Reserve, og de øvrige Indkøb samledes paa en Konto for A/S Ergor, et Selskab, der var oprettet af Landmandsbanken, som ejede alle Aktierne, saaledes at de til »Ergor« erhvervede Aktier i Virkeligheden laa for Bankens egen Regning. Paa denne Konto henlaa den 1. November 1921 nominelt 3.911.000 Kr. Aktier.

Da Udbudet af Landmandsbankens Aktier stadig var ret betydeligt, og da Direktionen var bleven opmærksom paa, at man af Hensyn til Bankloven ikke kunde vedblive at lade »Ergor«, c : Banken selv, erhverve Aktier, søgte man Udveje til, uden at komme i Strid med Bankloven, at støtte Kursen, der stadig var vigende.

Efter Aftale med Nationalbanken dannedes saa til Opkøb af Landmandsbank-Aktier »Syndikatet af 10. November 1921«, der i Nationalbanken indbetalte 10 Mill. Kr., der tilvejebragtes ved Belaaning af 9.524.000 Kr. Aktier af Syndikatets Beholdning, hvorhos Nationalbanken indgik paa at belaae de indkøbte Aktier indtil et Beløb af 30 Mill. Kr. til en Kurs af 105 pCt.; Landmandsbanken maatte herefter afholde Differencen mellem Indkøbskursen ca. 120 pCt. og Belaaningskursen. Af Syndikatets Kapital paa 10 Mill. Kr. tegnedes 5 Mill. af Direktionens og Bestyrelsens Medlemmer samt nogle Banken nærstaaende Selskaber, medens Landmandsbanken gennem »Ergor« indskød 5 Mill. Kr., hvortil benyttedes den ovennævnte som hemmelig Reserve henliggende Beholdning Aktier, nominelt Kr. 4.346.400, der overdroges til Syndikatet.

Syndikatet overtog den paa »Ergor«s Konto indtil 10. November opsamlede

Beholdning, nominelt Kr. 5.815.400, og fortsatte Opkøbet af de fremkomne Aktier, saaledes at Syndikatet pr. 31. December 1921 havde en Beholdning af nominelt 10.608.200 Kr. Aktier, hvoraf Kr. 9.524.000, som ovenfor anført, var belaaet i Nationalbanken. Til Erhvervelsen af denne Beholdning havde Landmandsbanken, foruden Indskudet paa 5 Mill. Kr., udlagt ca. 2,9 Mill. Kr.

Af de Tiltalte har Rothe og Riis-Hansen forklaret, at de først ved Bankens Rekonstruktion i Juli 1922 er blevet bekendt med, at Landmandsbanken var Deltager i Syndikatet. Harhoff, der var Deltager i Syndikatet, vil ikke være bleven klar over, at Landmandsbanken indskød en Del af Syndikatets Kapital. Sonne og Reimer, der ligeledes var Deltagere, har benægtet at være vidende om Bankens Deltagelse, og Collstrop, der ogsaa var Deltager, har forklaret, at »Ergor« blev nævnt som Deltager; men han vil ikke have været klar over, at »Ergor« i Virkeligheden var Banken.

Da disse Tiltaltes Forklaringer ikke findes at kunne forkastes, vil de allerede af den Grund være at frifinde paa dette Punkt.

De øvrige Tiltalte har erkendt at være vidende om Sagens rette Sammenhæng; men har hævdet, at det ikke har været paakrævet at opføre nogen Beholdning af egne Aktier i Regnskabet for 1921, idet Banken ikke selv har opkøbt saadanne, men kun delvis financieret Syndikatet, og idet man dertil har anvendt en saakaldt hemmelig Reserve, c : en saadan som ikke fremgik af Regnskabet. I sidstnævnte Henseende har de nærmere anført, at da den hemmelige Reserve ikke er opført paa Status, figurerer den heller ikke blandt de paa samme optagne Aktiver, saa at Offentligheden heller ikke skuffes med Hensyn til disses Kvalitet; den formentlige Lovgrund passer saaledes ikke i det foreliggende Tilfælde.

Disse Betragtninger maa imidlertid være uden Betydning over for Indholdet af de anførte Lovbestemmelser, ifølge hvilke det maa være irrelevant, om en Bank køber egne Aktier direkte eller gennem et Mellemed, naar den dog er ansvarlig eller medansvarlig for Betalingen, ligesom det maa være uden Betydning, hvilke af sine Midler den dertil anvender.

Tiltalte Friis har særlig fremhævet, at det Beløb, som Banken udlagde til Dækning af Differencen mellem Indkøbs- og Belaaningskursen, var at anse som et Laan til Syndikatet, og at de Værdier, som Landmandsbanken anvendte til Indskud i Syndikatet og altsaa til Erhvervelse af egne Aktier (nemlig ovennævnte som hemmelig Reserve henliggende Post Landmandsbank-Aktier), efter den Vurdering af Bankens Aktier, som Anklagemyndigheden selv lægger til Grund, burde være afskrevne pr. 31. December 1921 som værdiløse. Medens førstnævnte Indsigelse ikke er rigtig, idet Syndikatet ikke hæftede for denne Difference, er den anden allerede af den Grund uden Betydning, at Forpligtelsen til at optage egne Aktier i Regnskabet er uafhængig af Aktiernes Værdi.

Forsaavidt det endelig anføres, at det af Handelsministeriet autoriserede Skema til Indberetninger og Opgørelser ikke er anvendeligt i det foreliggende Tilfælde, da maatte denne Vanskelighed afhjælpes ved Forhandling med Bankinspektøren eller Handelsministeriet.

Planen om Indkøbssyndikatets Dannelse og Ordningen af Forholdet til Nationalbanken blev i den foran beskrevne Skikkelse forelagt Landmandsbankens Be-

styrelse i et den 10. November 1921 afholdt Møde, hvor de fleste af de under dette Forhold Tiltalte, deriblandt Tiltalte Friis, var til Stede, og Planen blev efter en nærmere Drøftelse enstemmig vedtaget. Friis har for sit Vedkommende forklaret, at han ud fra de foran fremstillede Betragtninger ansaa Ordningen for fuldt lovmedholdelig, og der er ingen Grund til at betvivle, at han i saa Henseende har været i god Tro. For de andre Tiltaltes Vedkommende maa der gaas ud fra, at de har været af den Opfattelse, at Ordningen, naar den blev godkendt af Friis som det særlig juridisk kyndige Medlem af Bestyrelsen, ikke kunde være stridende mod Loven. Overensstemmende hermed maa det antages, at de Tiltalte ved Regnskabs Afgivelse er gaaet ud fra, at en Undladelse af at opgive nogen Beholdning af egne Aktier ikke var stridende mod de herom givne Lovbestemmelser.

Ved Bedømmelsen af Strafansvaret for det passerede maa det herefter for de Tiltalte Friis, Rasmussen, Richelieu, Eyber, Heilbuth og Stephensen afgøres, hvilken Betydning der maa tillægges den Omstændighed, at de saaledes har handlet ud fra en urigtig Forstaaelse af disse Lovbestemmelser.

I saa Henseende bemærkes, at Tiltalte Friis ikke kan antages at have været i Tvivl om den trufne Ordningens retlige Karakter, men derimod har fejlet i sit Skøn om, hvorvidt den efter Aktieselskabslovens § 25 under Strafansvar gældende Oplysningspligt omfattede dette Forhold. Der foreligger derfor en Retsvildfarelse som den, om hvilken Straffelovens § 42 bestemmer, at den ikke udelukker Anvendelse af Straf.

Straffelovens § 42 gælder imidlertid kun for den almindelige borgerlige Straffelovs Omraade, og den i samme indeholdte Grundsætning lader sig ikke anvende paa et Tilfælde som det foreliggende, hvor det drejer sig om en Overtrædelse af Særlovgivningen, for hvilken der er fastsat særskilt Straf for Forsæt og for grov Uagtsomhed, medens simpel Uagtsomhed i Modsætning til, hvad der gælder om de fleste andre Overtrædelser af Særlovgivningen, er straffri.

Herefter findes Betingelserne for at anse Forholdet for strafbart efter Aktieselskabslovens § 55 som forsætlig Overtrædelse af Lovens § 25 ikke at være tilstede, og da den foreliggende Misforstaaelse af Loven ej heller i og for sig findes at kunne tilregnes de Tiltalte som grov Uagtsomhed, vil Forholdet ikke paa dette Grundlag kunne anses strafbart efter Lovens § 56.

Derimod finder Retten, at det burde have staaet Tiltalte Friis klart, at det i hvert Fald maatte være yderst tvivlsomt, om den af ham hævdede Formening om Ordningens Forenelighed med Loven var holdbar, og Retten maa dels i Betragtning heraf, dels i Betragtning af den heromhandlede Oplysningspligts store Betydning og Vigtighed og endelig i Betragtning af, at man netop tilsigtede at træffe en med Loven forenelig Ordning, hvorved man kunde slippe for denne Oplysningspligt, finde det uforsvarligt, at der ikke, forinden Regnskabet i den foreliggende Skikkelse offentliggjordes, skete Henvendelse til Bankinspektøren om, hvorvidt han kunde lade Regnskabet passere uden Opgivelse af nogen Beholdning af egne Aktier.

For sit heromhandlede Forhold vil Tiltalte Friis herefter være at anse efter Aktieselskabslovens § 56 Nr. 1, medens de øvrige Tiltalte, der med nogen Føje kan have følt sig beroligede ved, at Ordningen var tiltraadt af Friis, vil være at frifinde.

Ad XIII.

Om Affattelse af Bankers og Aktieselskabers Regnskab findes følgende Lovbestemmelser: I Aktieselskabslovene § 26 hedder det:

»Regnskabet skal indeholde et Driftsregnskab og en Statusopgørelse, udvisende Selskabets sande Stilling efter Bestyrelsens bedste Skøn; og i Banklovens § 15: »det opgjorte Aarsregnskab skal af Bestyrelsen offentliggøres«. Ved Handelsministeriets Bekendtgørelse af 21. September 1921 bestemmes det: »Aarsregnskabet indsendes underskrevet af Direktion og Bestyrelse«.

I de for Landmandsbanken gældende Statuters § 15 siges det: »Bankraadet vælger aarlig 8 af sine Medlemmer til at udgøre Bankens Bestyrelse. Denne fører Tilsyn med Bankens Virksomhed, og i § 20: »Bankens Bestyrelse er pligtig til at offentliggøre et aarligt fuldstændigt Regnskab for Banken«. I Bankraadets Forretningsorden B § 4 staar der: »Bestyrelsen prøver den af Direktionen opgjorte Balance og gør Indstilling til Bankraadet om denne og om Dividendens Størrelse«.

Da Landmandsbankens Regnskab for 1921 blev opgjort, bestod Direktionen af følgende Medlemmer: den administrerende Direktør E. R. Glückstadt, O. Ringberg, Emil Rasmussen, Frederik Rothe, K. Riis-Hansen og P. Harhoff.

Af disse havde Harhoff siden 1872 ledet Hypothek-Afdelingen og deltog ikke i Ledelsen af Bankens øvrige Forretninger.

Riis-Hansen, der var bleven udnævnt til Direktør 1. Oktober 1921, havde udelukkende beskæftiget sig med en indgaaende Undersøgelse af Det Transatlantiske Kompagni.

Rothe, der blev ansat som Underdirektør den 1. Januar 1919, ledede Bankens Valuta-Afdeling og forestod Sekretariatet; den første Januar 1920 blev han udnævnt til Direktør, men uden at der skete nogen Forandring i hans Arbejdsfelt; først fra medio 1920 fratraadte han Ledelsen af Sekretariatet; medens han bevarerede Valuta-Afdelingen, beskæftigede han sig herefter med følgende Anliggender: Omordning af Bankens statistiske Kontor, Valuta-Raadets Spørgsmaal, Ejendoms-kontoret, Personalet og Omkostningskontoen, i Forsommeren 1921 arbejdede han med Veksellerer-Konsortierne, idet han søgte fremskaffet yderligere Sikkerhed fra Debitorerne.

Emil Rasmussen, der blev Vicedirektør 1904 og Direktør den 1. Januar 1920, havde stede haft Ledelsen af Bankens store Korrespondance-Afdeling og den tekniske Organisation. Glückstadt og Ringberg forestod Ledelsen af Bankens Finans-Operationer; førstnævnte, der var administrerende Direktør, blev anset som de andre Direktørers Foresatte.

Opgørelsen af Bankens Regnskab for 1921 foregik paa sædvanlig Maade. Hovedbogholderen afleverede den 28. eller 29. Januar 1922 Resultaterne af Aarets Virksomhed til Direktionen, der skulde fastsætte Kurserne for Bankens Papirer og bestemme hvor meget der skulde afskrives og hvad der skulde gives i Udbytte. Under Hensyn til den foreliggende vanskelige økonomiske Situation — Revisions- & Diskontobanken var lige bleven rekonstrueret og Den private Laanbanks Rekonstruktion stod for Døren — og de Rygter, der cirkulerede om Landmandsbankens formentlig daarlige Stilling, bestemte Direktionen sig til hurtigst muligt at fremkomme med Regnskabet, hvis gunstige Resultat efter Direktionens Mening var egnet til

at slaa Rygterne ned. Der blev ikke angaaende Regnskabet afholdt noget Møde af den samlede Direktion; men den administrerende Direktør konfererede efter Sædvane med de forskellige Afdelingsledere, samlede alle relevante Oplysninger og fastsatte efter Konference med de respektive Direktører Afskrivningerne paa de dubiøse Engagements og bestemte Udbyttet.

Det er i saa Henseende oplyst, at den administrerende Direktør angaaende de udenbys og de indenbys Filialer konfererede med Direktør Ringberg, der atter havde sine Oplysninger bl. a. om de nødvendige Afskrivninger fra vedkommende Underdirektører; med Direktørerne Rothe og Rasmussen konfererede han om de Forhold, disse havde haft til Behandling af de større Kreditter, og begge disse Direktører bragte i Forslag visse Afskrivninger, som i det væsentligste blev godkendt. Angaaende Det Transatlantiske Kompagni forhandlede han med Direktør Riis-Hansen; angaaende Børs-Engagementerne traf han med Direktør Ringberg Aftale om Afskrivning.

Den 31. Januar 1922 fik Hovedbogholderen Regnskabet tilbage til Afslutning; det afsluttede Aarsregnskab blev forelagt paa Bestyrelsesmødet den 1. Februar s. A., hvor den administrerende Direktør bl. a. udtalte, »at man havde ønsket at vise kraftige Afskrivninger«, og hvor det vedtoges at indstille Regnskabet til Godkendelse af Bankraadet paa dettes Møde den 6. s. M. Paa dette Møde blev Regnskabet enstemmig godkendt. Samme Dag udsendtes der en Meddelelse til Pressen, hvori det hedder: »Overskudet, indbefattet Overførslen Kr. 16.850.532 fra f. A., andrager Kr. 64.521.661. — Herfra gaar Omkostninger og Skatter ialt Kr. 17.346.507. — Til Afskrivning for Tab medgaar Kr. 25.867.937. — Den statutmæssige Henlæggelse til Dispositions-fonden andrager Kr. 769.230. — Udbyttet fastsættes til 10 pCt. Bankens samlede Reserver andrager herefter Kr. 50.769.230 — foruden Overførsel til næste Aar af Kr. 9.614.909.«

Regnskabet blev godkendt derefter paa Bankens ordinære Generalforsamling; ved Forelæggelsen udtalte Bankraadets Formand bl. a. følgende: »Naar der imidlertid henses til, at Bankens Reserver i de senere Aar er blevne ekstraordinært forøgede med ca. 25 Mill. Kr., og at der fremdeles henstaar til Disposition som overført i ny Regning et Beløb af 9½ Mill. Kr., tror jeg, at man — som omtalt i Fjor — kan imødesee de kommende Tider med Sindsro, selv om ogsaa disse skulde gøre yderligere Afskrivninger fornødne.«

Efter at Bankinspektøren havde foretaget en Gennemgang af Banken, kom han i en pr. 31. Maj 1922 foretagen Opgørelse til et samlet Tab af 144 Mill. Kr., hvilken Opgørelse dog af Bankens Ledelse blev kritiseret paa væsentlige Punkter; efter denne Opgørelse foretoges Rekonstruktionen i Juli s. A. og senere i September s. A., ved hvilken Lejlighed et endnu langt større Tab konstateredes. Paa Anklage-myndighedens Foranledning er der af Revisions- og Forvaltningsinstituttet foretaget en Opgørelse pr. 31. December 1921, der ansætter Tabet til ca. 148 Mill. Kr.

Tiltalen paa dette Punkt gaar ud paa, at Regnskabet var objektivt urigtigt, at Direktionen maatte vide dette og at Bestyrelsen har udvist grov Uagtsomhed ved uden nærmere Prøvelse at underskrive Regnskabet.

Til Støtte herfor anføres nærmere følgende:

Direktionen og Bestyrelsen var fuldt bekendt med den almindelige Pengeknapp-

hed og Bankens Mangel paa Kassebeholdning, som navnlig viste sig i en tiltagende Gæld til Nationalbanken; dette Punkt har atter og atter været Genstand for Forhandling paa Bestyrelsens Møder.

Direktionen og Bestyrelsen har fuldtud været klar over Børsens ugunstige Stilling, og at dette maatte indvirke stærkt paa Bankens Balance, da den i stor Udstrækning havde givet Laan mod Sikkerhed i Børspapirer og havde financieret Veksellererne og Veksellerer-Konsortierne. Paa Bestyrelsesmøder var det blevet meddelt, at den almindelige Margin ved Belaaning af Børspapirer ikke mere var til Stede; en samlet Opgørelse fra Bankens Laanefag vilde have vist, at det udækkede Beløb udgjorde 55 Mill. Kr. pr. 31. December 1921.

Direktionen og Bestyrelsen kunde ikke være uvidende om Handelens og Industriens uheldige Stilling, og at dette maatte medføre en betydelig Risiko for Banken, der navnlig havde ydet disse Erhvervsvirksomheder Kredit paa forskellig Vis.

Direktionen og Bestyrelsen vidste, at Bankens Aktier stadig faldt i Kurs, at Banken støttede Kursen ved Opkøb og at man navnlig i November 1921 greb til det ekstraordinære Middel at danne Konsortiet af 10 November 1921 til Opkøb af indtil 30 Mill. Kr. Aktier.

Direktionen og Bestyrelsen vidste endvidere, at Banken laa inde med en stor Post Aktier i Det Transatlantiske Kompagni, at Banken havde ydet dette Selskab en meget betydelig Kredit, at Banken i et vidt Omfang havde garanteret for Selskabet overfor andre Kreditgivere, og at dette Selskab havde lidt meget betydelige Tab og var stærkt udsat for at lide endnu større Tab.

Ud fra alt dette gjorde man ikke ved Regnskabet's Afslutning noget virkelig alvorligt Forsøg paa at komme til Klarhed over Bankens sande Stilling; man udbejdede saaledes ikke nogen samlet Fortegnelse over de Engagementer, hvor Banken var inde i stor Risiko for at faa et Holdepunkt for, hvad der burde afskrives; men »skønnede« blot f. Eks., at en Afskrivning af 7 Mill. Kr. paa Børsengagementer og af 16 Mill. plus 5 Mill. paa en hemmelig Reserve, som i Virkeligheden ikke eksisterede mere, paa Det Transatlantiske Kompagni var tilstrækkeligt.

Og ganske uforsvarligt — hævdes det endelig af Anklagemyndigheden — maa det anses, at man udbetaler i Dividende 10 Mill. og i Tantième ca. 1 Mill. og at man erklærede ikke blot Bankens Aktiekapital og dens Reserver for intakte, skønt Forholdet var det, at ikke blot samtlige Reserver og Overforsler, men en betydelig Del af Aktiekapitalen paa det Tidspunkt maatte anses for tabt.

Med Hensyn til de enkelte Tiltalte bemærkes følgende:

K. Riis-Hansen, der, som bemærket, først blev ansat som Direktør fra 1. Oktober 1921, beskæftigede sig væsentligt med en Opgørelse af Det Transatlantiske Kompagni og dets Datterselskaber; denne Opgørelse udviste ved Aarets Udgang et Tab for Kompagniet af 85 Mill. Kr., hvoraf var dækket ved Aktiekapital, Rekylrettigheder m. m. et Beløb af ca. 52 Mill. Kr.

Af sidstnævnte Beløb var 10 Mill. fremkommet ved, at Kompagniet i Maj 1921 havde overdraget til et Konsortium, der i Virkeligheden var Landmandsbanken, Aktierne (5 Mill.) i Det Danske Rekyrliffelsyndikat, der var anset for et af Kompagniets værdifuldeste Aktiver, for 15 Mill. Kr., saaledes at Kompagniet, udover et vist Udbytte til Konsortiet, skulde deltage i Udbyttet.

I November 1921 ændrede man Overenskomsten af Maj s. A. til kun at gælde Rekylsyndikatets Rettigheder indenfor Europa, og Konsortiet 3: Landmandsban-
ken erhvervede derefter Rettighederne udenfor Europa for et Beløb af 25 Mill. Kr.,
at lægge i aarlige Rater à 5 Mill. Kr. Dette Vederlag blev i Kompagniet taget til
Indtægt i 1921 med 22½ Mill. Kr., men blev i Landmandsbanken ikke taget til
Debet i samme Aar.

Ved den af Riis-Hansen godkendte Afskrivning paa D. T. K. blev der, som
anført, ialt afskrevet 21 Mill. Kr., nemlig 6,5 Mill. paa Bankens Beholdning af
Aktier i Kompagniet, 6,6 Mill. paa overtagen Gælds- og Aktieforpligtelser, 5 Mill.
paa Rekyllinteresserne og 2,9 Mill. paa forventede senere Tab. Banken hæftede
herefter vedrørende Rekyllrettighederne for 16 Mill. hidrørende fra Overtagelsen i
Maj 1921, for de fornævnte 25 Mill. Kr. og for en Kassekredit paa ca. 6 Mill., ialt
47 Mill., med Fradrag af de afskrevne 5 Mill. 42 Millioner.

I November 1921 ansatte Banken Direktør Michaelsen i Kompagniets Ledelse,
og denne anslog i et Brev af 12. Januar 1922 Tabet pr. 1. Januar 1922 til ca. 100
Mill. Kr. Dette Brev overgav Direktør Michaelsen til Riis-Hansen, der gjorde sig
bekendt med det og lod det gaa videre til Bankens administrerende Direktør, men
hverken denne eller Riis-Hansen satte sig i Forbindelse med Michaelsen i denne
Anledning. Brevet er saa senere bortkommet, og da der var Tale om Afskrivning-
erne paa D. T. K., vil Glückstadt og Riis-Hansen ikke have erindret den i Brevet
indeholdte Tabsopgørelse, som de forøvrigt nu hævder burde tilsidesættes, fordi
den — i Modsætning til Riis-Hansens — byggede paa et loseligt Skøn over Tabets
Størrelse.

Endvidere havde Michaelsen i samme Skrivelse opgjort Tabet paa de i Forbin-
delse med T. K. staaende russiske Interesser i gunstigste Fald til 23 Mill. Kr.

Da Landmandsbankens Regnskab skulde afsluttes, ytrede Riis-Hansen overfor
den administrerende Direktør Ønske om yderligere Afskrivninger paa Det Trans-
atlantiske Kompagni udover de fornævnte 21 Mill., idet han mente, at man paa
Rekyllriffel-Aktierne burde afskrive endnu 5 Mill. og paa Interesserne i Rusland,
tilsammen 38 Mill., burde afskrive 10 Mill. Hans Forslag vandt ikke Tilslutning
hos den administrerende Direktør, der som et almindeligt Direktiv hævdede, at
man i Krisetider ikke burde afskrive mere end absolut nødvendigt, og som specielt
angaaende de russiske Interesser henviste til, at ingen anden Bank havde afskrevet
paa disse Interesser, og at særligt de franske Banker, der havde overordentlig store
Interesser i Rusland, endnu intet havde afskrevet paa dem; det var hans Overbe-
visning, at de russiske Forhold vilde blive ordnede paa den ene eller den anden
Maade, og indtil da maatte man vente med at tage Standpunkt angaaende Af-
skrivninger. Overfor disse Argumenter, og da han var klar over, at hans Kend-
skab til Banken endnu var begrænset, faldt Riis-Hansen tilføje.

Riis-Hansen vil endvidere have fremsat Forslag om at nøjes med en mindre
Dividende, bl. a. for at betone, at man var ude i daarlige Tider, og om derom at
træffe Aftale med de andre Storbanker; ogsaa dette Forslag bortfaldt, idet det
viste sig, at de andre Banker ikke vilde nedsætte Dividenden, og idet Riis-Hansen
ikke kunde bestride, at Bankens Regnskab i og for sig berettigede til en Dividende
af 10 pCt.

Riis-Hansen har endelig forklaret, at han endnu ikke var naaet til at faa tilstrækkeligt Kendskab til Børsengagementerne og Bankens øvrige risikable Engagementer, til at kunne tilsidesætte de af de andre Direktører paa disse Omraader, hvor de var hjemme, foreslaaede Afskrivninger.

Emil Rasmussen har forklaret, at han ikke havde nogetsomhelst Kendskab til Bankens Børsforretninger og folgelig ej heller til, hvilken Risiko Banken havde paa dette Omraade. Angaaende Det Transatlantiske Kompagni indskrænker hans Viden sig til, hvad han har erfaret paa nogle Moder, hvori han og Rothe paa Ringbergs Opfordring deltog, medens den administrerende Direktør var fraværende; han havde ikke herved erhvervet noget Kendskab til Kompagniets sande Status. Han var klar over, at Banken havde meget betydelige Tilgodehavender hos Kompagniet, har flere Gange tilstillet den administrerende Direktør en Liste over disse Krediter; men han vidste paa den anden Side, at Riis-Hansen udelukkende havde beskæftiget sig med en indgaaende Undersøgelse af Kompagniets Forhold og mente sig derfor baade berettiget og forpligtet til at gaa ud fra, at der paa dette Engagement var foretaget den fornødne Afskrivning. Med Hensyn til sit egentlige Omraade: Konto-Kuranterne har Rasmussen forelagt sin Liste over de efter hans Mening fornødne Afskrivninger, og disse Afskrivninger blev godkendt af den administrerende Direktør. Herudover har Rasmussen ført Tilsyn med enkelte større Engagementer, men med Hensyn til disse hævder han at have foreslaaet og gennemført de paa det paagældende Tidspunkt fornødne Afskrivninger; kun paa 2 à 3 Engagementer har han foreslaaet noget større Afskrivninger, end der blev foretaget, idet han bøjede sig for den administrerende Direktørs Mening, at man i daarlige Tider kun burde afskrive det absolut nødvendige.

F. Rothe's egentlige Arbejde i Banken omfattede ikke Engagementer, hvor der kunde blive Spørgsmaal om Afskrivninger. Han havde ganske vist i Forsommeren 1921 givet sig af med Veksellerer-Konsortierne, der jo iøvrigt sorterede under Direktør Ringberg; men hans Arbejde med dem havde ikke kunnet bibringe ham nogen sikker Forestilling om, hvilket Tab der kunde ventes at ville falde paa disse Engagementer. Det udækkede Beløb c : den Del af Gælden for hvilket der ikke var Sikkerhed i de deponerede Børspapirer, naar Børskurserne lægges til Grund, kunde nemlig ikke regnes som Tab; dels maatte man paa Grund af Derouten paa Børsen være berettiget til at regne med, at Papiernes virkelige (indre) Værdi var større (i mange Tilfælde langt større) end Kursen, dels hæftede Debitorerne jo yderligere personlig; mange af Debitorerne var fuldt solvente, og andre sad, selv om de for Tiden var ude af Stand til at opfylde deres Forpligtelser, i gode Forretninger og maatte anses i Stand til, naar de fik Tid, at afvikle deres Gæld til Banken. Rothe deltog ikke i nogen Overvejelse af Spørgsmaalet om, hvor meget der skulde afskrives paa Børsengagementerne; dette bestemtes af den administrerende Direktør i Forbindelse med Ringberg. Det blev meddelt Rothe, at der paa disse var afskrevet 7 Mill. Kr., og han hævder ikke at kunne have nogen begrundet Mening om Tilstrækkeligheden af denne Afskrivning. Om Rothes Kendskab til Det Transatlantiske Kompagni gælder det samme, som foran er omtalt for Emil Rasmussens Vedkommende.

Harhoff havde fra Juni 1872 været Leder af Landmandsbankens Hypotek-

afdeling; efterhaanden som Banken voksede, lagde dette Arbejde mere og mere Beslag paa hans Arbejdskraft, saaledes at han kom fjernere og fjernere fra den øvrige Bankledelse og ikke var à jour med Bankens øvrige Forretninger; han deltog saaledes heller ikke i Opgørelsen af dens Regnskab; for Hypotekafdelingens Vedkommende foreligger intet, der kan bebrejdes Ledelsen.

Ved Bedømmelsen af Direktørernes Ansvar for Bankens Regnskab findes det at maatte gaas ud fra, at den enkelte Direktør ikke ved sin Underskrift paa Regnskabet har paadraget sig noget Ansvar for Forhold, der henhører under andre Direktørs Ressor, medmindre hans Kendskab til saadanne Forhold kan paadrage Ansvar. For samtlige de tiltalte Direktørs Vedkommende findes det nu ikke godtgjort, at de har været vidende om Regnskabets Urigtighed, hvorfor deres Forhold ikke vil kunne henføres under Straffelovens § 257 eller Aktieselskabslovens § 55. Med Hensyn til de Tiltalte Rasmussen, Rothe og Harhoff skønnes der ej heller at foreligge Forhold, der vil kunne betegnes som grov Uagtksomhed; selv om ogsaa førstnævnte, paa 2 à 3 Engagementer, har ønsket sig noget større Afskrivning, end der fandt Sted, kan det ikke med Føje bebrejdes ham, at han har taget Konsekvensen af Ansættelsen af en administrerende Direktør som de andres Overordnede ved, da det kun drejede sig om forholdsvis ubetydelige Differencer, at have fulgt den administrerende Direktørs Direktiver om Afskrivningernes Omfang. Herefter og idet henvises til de angaaende Bestyrelsens Ansvar nedenfor udviklede Grunde vil disse Tiltalte forsaavidt være at frifinde.

For Tiltalte Riis-Hansens Vedkommende maa det betragtes som i højeste Grad uforsvarligt, at han har tilsidesat Michaelsens Tabsopgørelse i T. K., at han har godkendt den »opskrevne« Værdi for Rekylrettighederne, og at han ikke har fastholdt sine Krav paa større Afskrivninger. Forsaavidt han har gjort gældende, at han i den vanskelige Situation ikke turde paatage sig Ansaret ved at modsætte sig Glückstadts Anvisninger, bemærkes, at han burde have været klar over, at han indenfor sit specielle Omraade havde et selvstændigt Ansvar for Regnskabets Rigtighed; det havde været hans Pligt i Stedet for at sætte sit Navn under Regnskabet at fastholde sine Krav paa større Afskrivninger og mindre Udbytte, og naar dette ikke kunde gennemføres at fralægge sig Ansaret for Regnskabet ved at forelægge Sagen fuldt oplyst for Bestyrelsen.

I Betragtning af, at han, der kun havde været ansat i Banken i kortere Tid, i særlig Grad har følt sig afhængig af Glückstadts Overlegenhed og Erfaring og ment sig bunden af hans Anvisninger, og at han derfor kan antages ikke at have haft fuld Forstaaelse af sit selvstændige Ansvar, findes det dog overvejende betænkeligt at henføre hans Forhold som forsættligt under Aktieselskabslovens § 55, hvorimod det som groft uagtsomt maa henføres under Lovens § 56.

Ved Bedømmelsen af Bestyrelsens Ansvar for Regnskabet vil der være at lægge til Grund Bestemmelsen i Aktieselskabslovens § 26, hvorefter Driftsregnskabet og Status skal udvise Selskabets sande Stilling efter Bestyrelsens bedste Skøn, idet en Overtrædelse af de Bestyrelsens ved Statutter og Forretningsorden paalagte Pligter ikke i og for sig vil kunne paadrage Strafansvar.

Schack Eyber, der i 1906 blev indvalgt i den daværende Delegation, blev tilsynsførende med Hypotekafdelingen og kom som saadan til at undersøge de faste

Ejendomme, hvori Afdelingen havde Pant; efterhaanden blev han ogsaa af Vekselsafdelingen anmodet om at undersøge andre faste Ejendomme, og efter at han var bleven Kommitteret blev han af Direktionen anvendt som Konsulent med faste Ejendomme og fik af og til overdraget at føre Tilsyn med nødlidende Engagementer. Om han end paa denne Maade fik Kendskab til enkelte tabvoldende Engagementer, manglede han dog ganske Overblik over Bankens samlede Forretning, og ligesom der ikke foreligger noget, der indicerer, at han har underskrevet Regnskabet vidende om, at det var urigtigt, saaledes skønnes hans Forhold ikke at kunne karakteriseres som grov Uagtsomhed, hvorfor han vil være at frifinde.

Med Hensyn til Bestyrelsens Ansvar for Driftsregnskabet fremgaar det af Sagens Oplysninger, at Bestyrelsen paa hyppige Møder har taget Stilling til de større Engagementer, som Direktionen forelagde den, og at Bankens Stilling i det hele jævnlig har været drøftet paa disse Møder. De Tiltalte hævder, at de har været berettiget til at stole paa Direktionens og Revisionens Oplysninger, og dette skønnes ikke at kunne forkastes. Hvad angaar Status har Bestyrelsen at undersøge, om Henlæggelsen til Reservefonden og Tantiéerne er i Overensstemmelse med Statutterne, samt at tage Bestemmelse om Afskrivning, Udbyttet samt Overførsel til næste Regnskabsaar. Regnskabet blev, som sagt, forelagt i Bestyrelsesmødet den 1. Februar 1922; det blev af den administrerende Direktør gennemgaaet Post for Post, der blev stillet Spørgsmaal og de blev besvarede. Det anføres her af Anklagemyndigheden, at Bestyrelsen, om end den ikke havde det nøje Kendskab til Virksomheden som Direktionen, dog, som foran nærmere udviklet, var bekendt med de større tabgivende Engagementer, og at det under disse Omstændigheder maatte have været dens Pligt at anstille en nøjere Undersøgelse om den Risiko, disse Forhold medførte, navnlig burde Bestyrelsen ikke have taget Stilling til Regnskabet, før den til Bestyrelsens Vejledning førte, saakaldte graa Bog over Konto-Kuranterne var ført à jour, hvilket ikke var sket, idet Direktionen af Hensyn til de verserende Rygter om Banken ønskede at føre Regnskabet frem saa hurtigt som gørligt.

Ganske vist kunde Bestyrelsen have udsat Spørgsmaalet om Regnskabets Godkendelse indtil den havde anstillet en nøjere Undersøgelse om de enkelte Engagementers Størrelse og om Debitorernes Stilling; men *dels* vilde en saadan Undersøgelse, om den skulde have haft nogen virkelig Betydning til Vejledning for Bestyrelsen, i en saa stor Virksomhed have taget meget lang Tid, idet man maatte have indkaldt Statusopgørelser for alle de større Debitorer — hvilken Udsættelse med Regnskabets Fremkomst vilde have givet de verserende Rygter om Banken ny Næring og fremkaldt større Uro om Banken — *dels* vilde Bestyrelsen, da det jo i det langt overvejende Antal Tilfælde drejede sig om formodede Tab: endnu ikke konstaterede Tab, have været henvist til hos Direktionen at søge Oplysning om Debitorernes Formueforhold.

Hvis Direktionen havde forelagt et Regnskab med ingen eller ubetydelige Afskrivninger, burde dette naturligvis have fremkaldt Protest fra Bestyrelsens Side, idet den jo var klar over, at der maatte være lidt Tab, men da der foresloges de nævnte, i Bankens Historie ganske ukendte, i og for sig meget betydelige Afskrivninger, skabte det Forvisning om, at der var afskrevet til Bunds.

Den Opgave, Aktieselskabslovens § 26 giver Bestyrelsen, er ikke at foretage

en kritisk Undersøgelse, men at skønne paa bedste Maade; vel maa det antages, at Bestyrelsen har fejlet i sit Skøn om Afskrivningernes Tilstrækkelighed, og der maa gives Anklagemyndigheden Medhold i, at de af den fremhævede Omstændigheder kunde have givet Bestyrelsen Anledning til en virksommere Indgriben end sket, men efter alt foreliggende finder Retten dog ikke, at den Mangel paa Agt-paaivenhed, der i saa Henseende maatte være udvist, vil kunne tilregnes de Tiltalte som grov Uagtsomhed, hvorfor de paa dette Punkt vil være at frifinde.

Til Støtte for dette Resultat skal sluttelig endnu anføres følgende:

I et Bankforetagende af Landmandsbankens Dimensioner maa Bestyrelsen i højere Grad end ved mindre Foretagender være ude af Stand til udenom Direktionen selvstændigt at følge Virksomheden og vurdere Bankens hele Stilling, og den maa i tilsvarende højere Grad være henvist til at stole paa Rigtigheden af de Oplysninger, der meddeles den af Direktionen og ganske særlig af den administrerende Direktør.

Nu fremgaar det imidlertid af nærværende Sag *ikke blot*, at Landmandsbankens administrerende Direktør ved sine uforsvarlige Transaktioner i væsentlig Grad har bidraget til at hidføre den indtraadte Bankkatastrofe eller dog forøge dennes Omfang, *men tillige*, at han ved Fortielser, urigtige og vildledende Meddelelser til Bestyrelsen baade med Hensyn til faktiske Enkeltheder og med Hensyn til Bankens Stilling i det hele og ganske særlig med Hensyn til Forsvarligheden af Regnskabet for 1921, om hvis Urigtighed han maa have vidst fuld Besked, har ført Bestyrelsen bag Lyset, uden at det kan tilregnes denne som Uagtsomhed eller dog som grov Uagtsomhed, at den har solet paa hans Opgivenders Rigtighed.

Glückstadt har under Forundersøgelsen udtalt, at det var ham og ham alene, der bar Ansaret for Regnskabet.

Som Følge af det anførte vil de Tiltalte Rasmussen, Rothe, Harhoff, Richelieu, Collstrop, Eyber, Heilbuth, Reimer, Stephensen og Sonne være at frifinde, medens de Tiltalte Prior, Riis-Hansen og Friis vil være at anse, Prior efter § 56 sidste Stykke og efter § 55 I, jfr. § 25 i Lov om Aktieselskaber Nr. 468 af 29. September 1917, Riis-Hansen efter samme Lovs § 56 I, jfr. § 26 II, Friis efter samme Lovs § 56 I, jfr. § 13 i Lov om Banker Nr. 541 af 4. Oktober 1919, med Bøder til Statskassen efter Omstændighederne, Prior Kr. 800, Riis-Hansen Kr. 2.000 og Friis Kr. 500. Anklagemyndighedens Paastand om Tilkendelse af Sagens Omkostninger hos Emil Glückstadts Dødsbo vil derhos være at tage til Følge som nedenfor anført.

De Tiltalte med Undtagelse af Rothe og Harhoff har selv sørget for deres Forsvar.

En af de voterende Dommere afgav saalydende

Dissens.

Efter min Mening maa Tiltalte Prior anses skyldig i Anklagens Forhold VIII og IX.

Ad VIII.

Efter det oplyste maa det antages, at baade Glückstadt og Prior har været paa det rene med, at de ikke i Oktober 1920 kunde afhænde, samlet eller delt, den betydelige Post Kabelaktier, som Konsortiet laa inde med, til en kontant Kurs af 270, og at det under de nedadgaaende Konjunkturer var forbundet med en be-

tydelig Tabsrisiko for Konsortiet at blive liggende med disse Aktier. Glückstadt har derfor gjort sig skyldig til Straf for svigagtigt Forhold overfor Banken ved at lade denne udbetale Konsortiet Kobesummen for de Franskmændene overdragne 1 Million + 200.000 Kr. Aktier til Kurs 270 samtidig med, at der gaves Franskmændene Henstand med Betalingen til en uvis Fremtid. Overfor Priors Forklaring om, at han overlod den finansielle Ordning af denne Sag til Glückstadt, og at han savnede Forstaaelse af Ordningens Betydning og Rækkevidde, finder jeg det dog betænkeligt at paalægge ham Medansvar i dette Forhold.

Derimod finder jeg, at baade Prior og Glückstadt har gjort sig skyldig i svigagtigt Forhold ved i Oktober 1920 at lade Banken overtage de i Anklageskriftet anførte $1\frac{1}{2}$ Mill. Kr. Kabelaktier til Kurs 270.

Med Hensyn til de til N. K. overdragne Aktier, 1 Mill. Kr., finder jeg, at Glückstadts og Priors Forklaringer om, at der under deres Samvær i Paris i Oktober skulde være truffet en Aftale mellem dem om denne Aktieoverdragelse, er ufornelige med Indholdet af det citerede Telegram, der maa antages at være et paa-lideligt Udtryk for, hvad der fra Glückstadts Side er foretaget og tænkes foretaget med Hensyn til Konsortiets Aktiebeholdning. Disse Forklaringer maa derfor — ganske afset fra hvilken Betydning der maatte kunne tillægges en saadan ganske formløs og ukontrolabel »Aftale« mellem de 2 Konsortialdeltagere — forkastes, og idet der ikke i Sagens Oplysninger foreligger noget til Støtte for, at der iøvrigt i Efteraaret 1920 skulde være truffet nogen Aftale om Aktiesalg, som af Prior kunde opfattes som bindende for Kabelfabriken, maa der ved Sagens Paadømmelse gaas ud fra, at en saadan Aftale først er truffet efter Glückstadts Hjemkomst den 22. December 1920, men Prior maa da have været klar over, at Aktiernes Værdi paa dette Tidspunkt var langt under 270, og han har da ved at lade Fabriken overtage Aktierne til denne Kurs sammen med Glückstadt gjort sig skyldig i et efter Straffelovens § 251 strafbart Bedrageri.

Ad IX.

Priors oprindelige Forklaring om, hvornaar han fik at vide, at Konsortiets Aktier benyttedes til Kobet af Dansk Kabelfabrik, maa forstaaes saaledes, at han fik Kundskab herom umiddelbart efter Bestyrelsesmødet den 17. Februar 1922. Hans senere Forklaringer, hvorefter han først paa et langt senere Tidspunkt fik fuld Klarhed over Sagen, saavel som hans Anbringender om, at han ikke skulde have forstaaet, at han ved det passerede opnaaede en Berigelse paa Nordisk Kabelfabriks Bekostning, er ikke blot vakkende og undvigende, men tillige i sig selv saa usandsynlige, at de efter min Mening ikke kan staa til Troende. Jeg finder herefter, at han har paadraget sig Strafansvar for dette Forhold efter Straffelovens § 251, jfr. § 55.

Straffen vilde jeg for Priors Vedkommende bestemme til Fængsel paa sædvanlig Fangekost i 120 Dage.

Udskriftens Rigtighed bekræftes.

Østre Landsrets Kontor, den 8. Oktober 1923.

UDSKRIFT AF HØJESTERETS DOMPROTOKOL

i Sagen Nr. R. 192/1923.

Rigsadvokaten

mod

de fhv. Direktører i Den danske Landmandsbank, Hypothek- og Vekselbank, A/S: 1) Emil Rasmussen, 2) Frederik John Rothe, 3) Kristen Riis-Hansen, 4) Poul Christian Conrad Harhoff og de fhv. Medlemmer af Bankens Bestyrelse: 5) fhv. Admiral i den siamesiske Marine Andreas du Plessis de Richelieu, 6) Overformynder Michael Petersen Friis, 7) Grosserer Andreas Collstrop, 8) fhv. Kommitteret Niels Schack Eyber, 9) Direktør Herman Heilbuth, 10) Direktør Niels Christian Vigo Reimer, 11) Fabrikejer Bjørn Stephensen, 12) Forpagter Ole Christian Saxtorph Sonne, samt fhv. Medlem af Bankens Bankraad 13) administrerende Direktør for Nordiske Kabel- og Traadfabrikker, A/S, Hans Peter Prior.

Dom afsagt af Østre Landsret den 7. Juli 1923.

Af Højesteret blev Lørdag den 29. September 1923 afsagt saadan

DOM:

Den i denne Sag af Østre Landsret afsagte Dom er paaanket dels af de Tiltalte Friis og Riis-Hansen, dels af det Offentlige, forsaavidt angaar alle de Tiltalte, undtagen Tiltalte Glückstadt. Sagen foreligger herefter kun Højesteret, forsaavidt angaar de i Anklageskriftet under VIII—X, XII og XIII omhandlede Forhold.

ad VIII: Overfor Tiltalte Priors Benægtelse kan det ikke anses bevist, at han har haft nærmere Kendskab til, hvad den Kredit gik ud paa, som af Landmandsbanken blev indrømmet de to franske Selskaber, og det maa herefter billiges, at han ved Dommen er frifundet, forsaavidt angaar Sigtelsen mod ham for, at han ved sin Medvirken ved Aktiesalgene til de franske Selskaber har gjort sig skyldig i Bedrageri overfor Landmandsbanken.

Derimod maa det anses bevist, at Tiltalte Prior ved sin Medvirken ved Aktiesalgene til Landmandsbanken og til Nordiske Kabel- og Traadfabrikker (N. K.) har gjort sig skyldig i Bedrageri overfor disse to Selskaber. I saa Henseende bemærkes følgende: Efter de foreliggende, tildels efter Dommens Afsigelse tilvejebragte Oplysninger maa det anses bevist, at Tiltalte Prior og Glückstadt i Oktober 1920 blev enige om, at Landmandsbanken og N. K. til en Kurs af 270 skulde overtage henholdsvis 1½ Mill. Kr. og 1 Mill. Kr. Aktier af den Konsortiet af 24. April

1918 tilhørende Beholdning. Den Aftale, som de to Konsortialdeltagere saaledes mundtlig havde truffet, blev fuldbyrdet for Landmandsbankens Vedkommende i Slutningen af December 1920 og for N. K.'s Vedkommende i Januar 1921, og i alt Fald paa den Tid, da Aktiesalgene saaledes blev fuldbyrdet, maatte Prior, efter Alt, hvad der da forelaa, være fuldt paa det Rene med, at den Pris, hvortil Kabelaktierne var solgt til Landmandsbanken og til N. K., i væsentlig Grad oversteg Aktiernes virkelige Værdi. Konjunkturerne var nemlig da stærkt synkende, hvad blandt andet gav sig Udtryk i, at der i Løbet af de sidste Maaneder af 1920 og i Begyndelsen af 1921 kun indløb faa Ordre til N. K., og det er derhos oplyst, at N. K., som havde store Interesser i Fabriken i Halmstad, da havde lidt store Tab ved dennes Sammenbrud. Endvidere kan fremhæves dels at den Pris, hvortil Aktierne blev solgt, endog oversteg den Pris, hvori Aktierne stod Konsortiet, skønt dette for en stor Del havde erhvervet dem paa en Tid, hvor Aktierne paa Grund af ekstraordinært store Indkøb paa Børsen, foretagne af Konsortiet og af den af dette bekæmpede Aktionærgruppe, var blevet drevet op i en særlig høj Kurs, dels at Prior lod de til N. K. solgte Aktier nedskrives pr. 31. December 1920 med 1.200.000 Kr., dels at Prior ikke lod Købet forelægge for N. K.'s Bestyrelse, skønt han paa Grund af sin store personlige Interesse i Salget havde haft al mulig Anledning til ikke at holde Bestyrelsen udenfor, men netop til at søge Købet ratihæberet af denne. Endelig bemærkes, at der ikke kan tillægges den Omstændighed, at de til de franske Selskaber solgte Aktier ogsaa blev solgt til en Kurs af 270, nogen væsentlig Betydning for Bestemmelsen af, hvad Aktierne virkelig var værd, da der var indrømmet de franske Selskaber en ganske særlig Kredit, og da der med Salget til det lothringske Selskab desuden var forbundet Aftaler om, at dette Selskab skulde have en Fortrinsret med Hensyn til Salg af Selskabets Produkter til N. K. I Henhold til det anførte vil Prior for sin Medvirken ved disse to Aktiesalg til Landmandsbanken og til N. K. være at anse efter Straffelovens § 251.

ad IX: Efter alt, hvad der er oplyst, maa det endvidere anses bevist, at Prior har gjort sig skyldig i bedrageligt Forhold overfor N. K. derved, at han har medvirket til, at 600.000 Kr. af Konsortiets Beholdning af Kabelaktier i Februar 1922 til den paa den Tid aabenbart ganske overdrevne Kurs af 250 overgik til N. K. for sammen med den af N. K. i Januar 1921 erhvervede Post Kabelaktier at anvendes til at afkøbe Diskonto- og Revisionsbanken Dansk Kabelfabrik. Det er nemlig oplyst, at Prior straks efter det Bestyrelsesmøde, i hvilket Købet af Dansk Kabelfabrik blev vedtaget, og paa hvilket han var til Stede, af Glückstadt fik at vide, at Konsortiets Tilsvær overfor Landmandsbanken nu var bragt ud af Verden, og Prior maa da have forstaaet, at dette for Restbeløbets Vedkommende netop var sket ved den omtalte Transaktion med Diskonto- og Revisionsbanken, og at Aktierne for at muliggøre dette havde maattet ansættes til en overdreven Pris. Prior har vel senere — efter at han i Efteraaret 1922 var blevet afhørt af Bankinspektøren — tilbudt N. K. at dække det Beløb af ca. 213.000 Kr., som i August 1918 var blevet overført til hans Kontokurantkonto, og som han i Begyndelsen af 1920 i alt Fald for den væsentligste Del havde hævet, men dette Tilbud findes at maatte være uden Betydning for Bedømmelsen af hans Forhold,

og det saa meget mere som han ved den her nævnte og ved den ovenfor under VIII omhandlede Transaktion har tilføjet N. K. et Tab, der langt overstiger det nævnte Beløb af ca. 213.000 Kr. Det bemærkes herved, at der ikke kan tages noget Hensyn til det af Prior fremsatte, ganske uhjemlede Anbringende om, at han skulde have Krav paa, at N. K. bar det Tab, som maatte følge af hans Indtræden i det ovennævnte, N. K. ganske uvedkommende private Konsortium. For det heromhandlede Forhold vil Tiltalte Prior i Henhold til det Anførte være at anse efter Straffelovens § 251, hvad Anklageskriftets Indhold ikke findes at være til Hinder for.

ad X: I Henhold til de i Dommen i saa Henseende anførte Grunde maa det billiges, at Tiltalte Prior er anset efter Lov Nr. 468 om Aktieselskaber af 29. September 1917 § 55 Nr. 1, jfr. tildels § 25, og efter samme Lovs § 56, sidste Stk.

ad XII: Som Følge af det i Aktieselskabslovens § 25 indeholdte Paabud til Aktieselskaber om i Aarsregnskabet at opføre erhvervede egne Aktier, havde det været Direktionens og Bestyrelsens Pligt i Bankens Regnskab for Aaret 1921 at give Oplysning om den Andel, som Banken havde i Syndikatet af 10. November 1921, hvis eneste Formaal var at opkøbe Bankens Aktier, og det maa i denne Henseende være uden Betydning, at de 5 Mill. Kr., som Banken indskød i Syndikatet, hidrørte fra en saakaldt hemmelig Reserve.

De Tiltalte, Rasmussen, Richelieu, Friis og Eyber, der alle har kendt Forholdet i dets Enkeltheder og derfor maa have forstaaet, at Angivelsen i Regnskabet: »Egne Aktier (nominelt Kr. 0)» uden nogen Tilføjelse om Bankens Andel i Syndikatet var vildledende, findes herefter at have paadraget sig Ansvar efter Aktieselskabslovens § 55 Nr. 1.

Forsaavidt angaar de Tiltalte Rothe, Riis-Hansen, Harhoff, Collstrop, Heilbuth, Reimer, Stephensen og Sonne maa det antages, at de vel ikke har haft et ligesaa indgaaende Kendskab til de heromhandlede Forhold som de foran nævnte Tiltalte, men at de dog har vidst saa meget om Bankens Bestræbelser for ved Opkøb af egne Aktier at støtte Kursen, at deres Undladelse af at skaffe dette Forhold fuldt opklaret og behørigt udtrykt i Regnskabet, maa betragtes som grov Uagtsomhed. De vil derfor være at anse efter Aktieselskabslovens § 56 Nr. 1.

ad XIII: Efter Alt foreliggende maa der gaas ud fra, at Landmandsbankens samtlige Reserver og Overførsler samt en større eller mindre Del af Aktiekapitalen var tabt ved Udgangen af Aaret 1921, og det for dette Aar aflagte Regnskab har saaledes været urigtigt paa afgørende Punkter.

Hvad de Tiltalte Rasmussen, Rothe og Eyber angaar, maa det efter de i Sagen foreliggende Oplysninger, derunder de af de Tiltalte selv afgivne Forklaringer, antages, at de under deres Virksomhed i Banken har faaet Kendskab til, at der ved forskellige af Bankens store Engagementer dels allerede var indtraadt, dels med Bestemthed maatte paaregnes Tab af stort Omfang, og det maa derhos antages, at de har været klare over, at der i Regnskabet kun var taget ganske utilstrækkeligt Hensyn til disse Tab.

Tiltalte Riis-Hansen havde, som nærmere fremstillet i Dommen, i Efteraaret 1921 væsentligt beskæftiget sig med en Opgørelse af Det transatlantiske Kom-

pagni og dets Datterselskaber. Efter samtlige foreliggende Oplysninger findes det ikke tvivlsomt, at han har været klar over at Regnskabet i hvert Fald for det af ham saaledes kendte Omraade var urigtigt. Det skal i saa Henseende særligt fremhæves, at han har medvirket til den i Overenskomsterne af 15. November 1921 og 15. Februar 1922 om Rekylrettighederne uden for Europa truffne Ordning, hvorved de nævnte Rettigheder, uden at de foreliggende Forhold afgav nogen Hjemmel derfor, blev ansat til en Værdi af 25 Mill. Kr., og paa Grundlag af denne Opskrivning undlod at kræve, at der i Bankens Regnskab foretoges Afskrivning af det derved kun tilsyneladende udlignede Tab for Banken hos Kompagniet. Endvidere henvises til, at denne Tiltalte har tilsidesat Direktør Michaelsens i Brevet af 12. Januar 1922 indeholdte Tabsopgørelse i Kompagniet og, skønt han var paa det Rene med Nødvendigheden af større Afskrivninger, ikke har fastholdt sit Krav herom.

Efter de foreliggende Oplysninger maa det antages, at de Tiltalte Bestyrelsesmedlemmer Richelieu, Friis, Collstrop, Heilbuth, Reimer, Stephensen og Sonne har udvist grov Uagtsomhed ved Regnskabets Aflæggelse. I saa Henseende skal navnlig fremhæves, at de til Trods for den foreliggende Verdenskrise, der havde medført store Kursfald paa Børspapirer og bragt mange Handels- og Industriforetagender i en meget vanskelig Stilling, og til Trods for, at de var bekendte med, at Banken var inde i en Række faretruende Engagementer, hverken i Tiden forud for Regnskabets Aflæggelse eller ved selve denne har foretaget Noget af virkelig Betydning for at komme til Klarhed over Bankens sande Stilling, og forsaavidt de foretog Skridt i den Retning, har ladet sig nøje med Forklaringer fra den eller de Direktører, der ved deres uheldige Ledelse væsentlig havde bidraget til Bankens vanskelige Stilling.

Hvad Tiltalte Harhoff angaar, maa det vel antages, at hans Hovedvirksomhed bestod i Ledelse af Bankens Hypotekafdeling, men han, som deltog i de daglige Direktionsmøder og i Bestyrelsesmøderne, kunde dog ikke være uvidende om Bankens Vanskeligheder, og det maa derfor anses som grov Uagtsomhed fra hans Side, at han ikke har gjort noget Forsøg paa at skaffe sig Klarhed over Bankens sande Stilling ved Regnskabsaflæggelsen.

De Tiltalte Rasmussen, Rothe og Riis-Hansen, hvis Forhold ikke vil kunne henføres under Straffelovens § 257, vil i Henhold til det ovenfor Anførte være at anse efter Aktieselskabslovens § 55 Nr. 1. Tiltalte Eyber vil være at anse efter samme Lovbestemmelse, medens de Tiltalte Harhoff, Richelieu, Friis, Collstrop, Heilbuth, Reimer, Stephensen og Sonne vil være at anse efter Aktieselskabslovens § 56 Nr. 1.

Den af de Tiltalte efter de foran nævnte Straffebestemmelser forskyldte Straf findes at burde bestemmes for Tiltalte Prior under Hensyn til den midlertidige Straffelovs § 13 til Fængsel paa sædvanlig Fangekost i 120 Dage og for de øvrige Tiltalte til Bøder til Statskassen, 4.000 Kr. for hver af de Tiltalte Riis-Hansen, Rothe, Rasmussen, Eyber, Richelieu og Friis, og 2.000 Kr. for hver af de Tiltalte Harhoff, Collstrop, Heilbuth, Reimer, Stephensen og Sonne. Med Hensyn til Udredeisen af Sagens Omkostninger henvises til det nedenfor Bestemte.

De Tiltalte, med Undtagelse af Riis-Hansen, Harhoff og Eyber, har selv sørget for deres Forsvar for Højesteret.

INDHOLD

	Side
En Tak	4
Til Indledning	5
Emil Glückstadts Virksomhed indtil 1922	9
Kommissionen og Anklageren	22
Forhøret	30
Retsforfølgingens Hypoteser og Metoder	41
Frøken Anna Raffel	68
Det russisk-østasiatiske Dampskibsselskab	73
«Februar-Kontoen»	95
Dansk Søfartsselskab	109
Gummiyndikatet	114
Østasiatisk Plantage-Aktieselskab	118
Kabelsagen	125
Bankregnskabet for 1921	130
Min Mands egne Ord om Regnskabet	142
Juli-September 1922	170
Nationalbank-Syndikatet	183
Lønkommer-Justits den 6.-9. Marts 1923	186
Arrestationen og Døden	194
Tilbageblik og Slutning	200
Udskrift af Østre Landsrets Dombog for 1. Afdeling	206
Udskrift af Højesterets Domprotokol	242
